

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**BANDIRMALİZÂDE HÂŞİM BABA DÎVÂNİ
(METİN-İNCELEME)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mehmet Akif YALÇINKAYA

BURSA 2008

**T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**BANDIRMALIZÂDE HÂŞİM BABA DÎVÂNİ
(METİN-İNCELEME)**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mehmet Akif YALÇINKAYA

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ

BURSA 2008

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'nda ..... numaralı
.....'nın hazırladığı “.....
.....” konulu
..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma
sınavı, .../...../ 20.... günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda
adayın tezinin/çalışmasının .....(başarılı/başarısız) olduğuna
.....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Tez Danışman Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ Uludağ Üniversitesi	Üye Prof. Dr. Coşkun AK Uludağ Üniversitesi
Üye Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ Uludağ Üniversitesi	Üye Prof. Dr. Mustafa KARA Uludağ Üniversitesi
Üye Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÜSTÜNOVA Uludağ Üniversitesi	
	...../...../ 20....

ÖZET			
Yazar	: Mehmet Akif YALÇINKAYA		
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi		
Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı		
Bilim Dalı	: Eski Türk Edebiyatı		
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi		
Sayfa Sayısı	: xi + 376		
Mezuniyet Tarihi	: .... /.... / 2008		
Tez Danışman(lar)ı	: Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ		
BANDIRMALIZÂDE HÂŞİM BABA DÎVÂNİ (METİN-İNCELEME)			
<p>Bu çalışmada Bandırmalizâde Hâşim Baba Dîvânı'nın metnini ortaya koymayı amaçladık. Metnin yanı sıra Hâşim Baba'nın hayatı ve eserleri hakkında bilgiler vermeye çalıştık. Çalışma "Bandırmalizâde Hâşim Baba'nın Hayatı", "Din ve Tasavvuf" ve "Dîvânının Metni" olmak üzere üç ana bölümden meydana gelmektedir.</p> <p>Şiirlerinde "Hâşim" "Hâşimî" mahlasını kullanan Mustafa Hâşim Baba 1718 yılında İstanbul Üsküdar'da doğmuştur. Bandırmalizâde Tekkesi şeyhi Yusuf Nizâmeddin Efendi'nin oğludur. Celvetî âdâb ve erkânına göre yetişen Hâşim Baba daha sonra Bektâşîliğe meyletmiş, hatta bir ara dedebabalık makamına kadar yükselmiştir. Fakat Celvetîlerce Celvetîliği, Bektâşîlerce Bektâşîliği kabul görmemiştir. Şâir 1782'te vefât etmiştir. Bandırmalizâde Tekkesi'nin avlusuna gömülmüştür. Vefatından sonra Hâşim Baba'nın takipçileri tarafından kurulan Hâşimiyye tarikatı kendisine nispet edilmiştir.</p> <p>Ömrünü irşat ve tarikat hizmetlerine adanmış olan Hâşim Baba'nın Dîvân'ında Celvetîliğin, Bektâşîliğin ve Melâmîliğin tesirleri görülür. Muhtelif kütüphanelerde Dîvân'ın yazma nüshaları mevcuttur. Hâşim Baba'nın eserleri: Divân, Vâridât, Ankâ-yı Meşrik, Devriyye-i Ferişyye.</p>			
Anahtar Sözcükler			
Osmanlı Şiiri	Hâşim Baba	Divan	Tasavvuf

ABSTRACT			
Yazar	: Mehmet Akif YALÇINKAYA		
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi		
Anabilim Dalı	: Türk Dili ve Edebiyatı		
Bilim Dalı	: Eski Türk Edebiyatı		
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi		
Sayfa Sayısı	: xi + 376		
Mezuniyet Tarihi	: .... /.... / 2008		
Tez Danışman(lar)ı	: Yrd. Doç. Dr. Sadettin EĞRİ		
THE DIVAN OF BANDIRMALIZÂDE HÂŞİM BABA (Text -Examination)			
<p>In this study, we aimed to demonstrate the text of Hâşim Baba's Dîvân. Besides, we tried to give information about Hâşim Baba's life and works. This study consists of three main chapters including "The Life of Bandırmalizâde Hâşim Baba", "Religion and Mystic" and "The Text of Dîvân".</p> <p>Mustafa Haşim Baba whose pseudonym was "Hâşim, Hâşimî" in his poems, was born in Üsküdar, İstanbul in 1718. He was the son of the Yusuf Nizâmeddin Efendi Sheikh of Bandırmalizade Tekkesi (Dervish lodge). Haşim Baba was educated according to the practices of Jalwatiyya orders, after that he inclined to Bektashism orders and even he was appointed to the post of Dedeabalık. However, neither the Jalwatis nor the Bektashis had accepted him. He died in 1782. He was buried to the Bandırmalizâde Tekkesi. After his death, the Hasimiyyas, which was established by the followers of Haşim Baba, was related to him.</p> <p>In the Divan of Haşim Baba, who spented his life on preaching and Sufi order services, the influences of Celvetism, Bektashism and Condemnathism can be seen. The manuscripts of Divan are in different libraries. The works of Haşim Baba: Divân, Vâridât, Ankâ-yı Meşrik, Devriyye-i Ferşiyye.</p>			
Key Words			
Ottoman Poetry	Haşim Baba	Divan	Mystic

ÖNSÖZ

Türklerin İslamiyet’i kabulüyle başlayıp, Arap ve Fars edebiyatlarının etkisinde gelişerek Tanzimat dönemine kadar varlığını sürdürmüş olan Divan edebiyatı, kendine has edebiyat anlayışıyla asırlar boyunca Türk milletinin estetik duygularını ifadede bir aracı olmuştur. Bu edebiyat, ilk kıpırdanışlarını 13. yüzyılda Ahmet Fakih ve Hoca Dehhanî ile gerçekleştirmiştir. Mevlana ve Yunus Emre bu süreçte önemli katkıları olan isimlerin başında gelir. Daha çok dini-tasavvufî, tarihî ve ahlakî eserlerin ön planda olduğu 14. yüzyılda Aşık Paşa, Gülşehrî, Kadı Burhanettin ve Seyyit Nesimî gibi şairler dikkatimizi çeker. 15. yüzyıla gelindiğinde artık Divan şiirinin atağa geçtiği görülür. Şeyhî, Ahmet Paşa ve Necatî gibi şairlerin yanı sıra Avnî (Fatih), Adlî (II. Beyazıt), Cem Sultan vd. şair padişah ve devlet adamlarının da ilgi ve desteğiyle gelişimini sürdürür. Türk şiirine damgasına vuran başta Fuzulî ve Bakî olmak üzere Zatî, Nevî ve Hayalî gibi büyük üstatların yetiştiği 16. yüzyılda artık Divan şiiri her yönüyle en ihtişamlı dönemine girmiştir. 17. yüzyılda ise bir önceki yüzyılın sağlam temelleri üstünde Nefî, Nabî, Şeyhülislam Yahya, Nailî ve Neşâtî gibi usta şairler yetişmiştir. Görüldüğü gibi her geçen yüzyılda Divan şiiri bir adım öteye gitmiş ve gitgide daha anlaşılabilir, karmaşık, girift bir hal almıştır. 18. yüzyıl ise bu gidişattan bir parça geri dönüşün yaşandığı bir dönem olmuştur. Osmanlı Devleti’nin siyasi, sosyal, ekonomik ve daha pek çok alanda yaşamış olduğu olumsuz koşullara rağmen Divan edebiyatı, asrın başında Nedim ve sonunda Sebki Hindî’nin en önemli temsilcilerinden Şeyh Gâlip gibi iki büyük şairi yetiştirmiştir. Temelleri önceki yüzyıllara dayanan mahallileşme cereyanı bu yüzyılda Nedim’le aleni olarak kendini gösterir hatta bu asrın en müessir akımı haline gelmiştir.

Tarihimizde Lale Devri olarak adlandırılan 1718-1730 yılları arasında bilimsel, kültürel, sosyal vb. alanlarda görülen ilerleme ve gelişmeden şüphesiz Divan Edebiyatı da nasibini almıştır. Bu dönem şair kadrosu bakımından en kalabalık dönemdir. Bununla birlikte çok az sayıda şair nitelikli eserler ortaya koyabilmiş ve 18. yüzyıl Divan edebiyatının son parlak dönemi olmuştur.

Başlangıcından itibaren divan şairleri tasavvufu ilgili sembollere şiirlerinde yoğun olarak yer vermişlerdir. Önceki yüzyıllarda olduğu gibi 18. yüzyılda da tasavvuf şiirde işlenen konuların başında gelir. Şiirlerinde “Hâşim ve Hâşimî” mahlaslarını kullanan Bandırmalızâde Mustafa Hâşim Baba, bu asrın önemli mutasavvıf şairleri arasında yerini alır. Ömrünün bir dönemine kadar Celvetî âdab ve erkânına göre yetişen şair, daha sonra Bektaşîliğe meylederek bu yolda kayda değer gayretler göstermiştir. Öyle ki Hacıbektaş Pirevi’nde dört yıl kalarak Bektaşîlikte önemli bir makam olan Dedebabalık makamına kadar yükselmiştir. Şiirlerinde Bektaşîliğin en temel konularından olan Hz. Ali’ye, on iki imama ve Âl-i Âbâ’ya muhabbet ile Yezid’e laneti sıklıkla işlemiştir. Bununla birlikte şiirlerinde Melâmîliğin etkisi de görülür. Melâmî meşrep bir şair olan Hâşim Baba’ya göre melâmet peygamberlikle birlikte vardır. Nebiliğin tamamlanmasından sonra velayet devreye girmiştir ve bu durum sonsuza

kadar devam edecektir. Dün olduğu gibi bugün de veliler, kınayanların kınamasından korkup çekinmezler.

Hâşim Baba şiirlerinde, bizzat kendi iç dünyasında muhtelif tezahürleriyle yaşamış olduğu tasavvufî hayatı ifade etmeye çalışmıştır. Şair, Allah aşkını, Ehl-i Beyt sevgisini en samimi duygularla terennüm eder. Didaktik bir amaçla kaleme aldığı şiirlerinde Allah'a ulaşmanın yollarını ve bu yolda sâliklerin karşılaşacakları güçlükleri anlatır. Ona göre, vahdete ulaşabilmek için bir mürşide-pîre bağlanmak ve onun rehberliğinde azami gayret göstermek gerekmektedir. Bütün divan şairleri gibi Hâşim Baba da rindâne bir yaşam tarzını savunur. Kaba, hoşgörüsüz tavırlarından dolayı zâhidi eleştirir. Ona, aşk yoluna girmeyi tavsiye eder.

Gerek konu seçiminde gerekse bu çalışmayı hazırlamam esnasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Sadettin Eğri Bey'e ve emeği geçen herkese teşekkürlerimi sunarım.

Bursa 2008

Mehmet Akif YALÇINKAYA

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x
SEMBOLLER.....	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM BANDIRMALİZÂDE HÂŞİM BABA

1. HAYATI.....	5
2. ŞAİRİN İNANÇ DÜNYASINI ETKİLEYEN TARİKATLAR.....	7
2.1. Celvetîlik.....	7
2.2. Bektaşîlik.....	8
2.3. Melâmîlik.....	8
3. FİKRİ YÖNÜ.....	9
4. EDEBÎ YÖNÜ.....	10
5. ESERLERİ.....	11
5.1. Divan:.....	11
5.2. Vâridât:.....	11
5.3. Ankâ-yı Meşrık:.....	11
5.4. Devriyye-i Ferşiyye:.....	11
1. DİN.....	12
1.1. Allah:.....	12
1.2. Melek:.....	13
1.2.1. Cebrâil:.....	13
1.2.2. İsrâfîl:.....	14
1.3. Kur'ân-ı Kerîm:.....	14
1.4. Peygamberler:.....	15
1.4.1. Âdem:.....	15
1.4.2. Hızır:.....	17
1.4.3. İsâ:.....	18
1.4.4. Mûsâ:.....	20
1.4.5. Yûsuf:.....	21
1.4.6. Muhammed:.....	21
1.5. Dört Halife ve Ehl-i Beyt:.....	24
1.5.1. Ebu Bekir, Osman, Ömer:.....	24
1.5.2. Ali.....	24
1.5.3. Hasan:.....	27

1.5.4. Hüseyin ve Kerbelâ faciası:.....	27
1.5.5. Fatıma:.....	29
1.6. Sahabeler:.....	29
1.6.1. Kanber-Selman:	29
1.6.2. On iki İmam (eimme-i isnâ-aşer):.....	30
1.7. Ahiret	31
1.7.1. Kabir:.....	31
1.7.2. Kıyamet, Haşr, Mahşer:	32
1.7.3. Cennet ve cennetle ilgili unsurlar:	33
1.7.4. Cehennem:.....	35
1.8. Ölüm:	37
1.9. Ruh:.....	37
1.10. Bezm:	37
1.11. Hidâyet:.....	38
1.12. Şefaât:.....	39
1.13. Kâfir, Küfr.....	39
1.14. Secde:.....	40
1.15. Kible:.....	41
1.16. İsrâ ve Mi'râc:	41
1.17. Kabe, Beytullah	42
1.18. Kurban:.....	43
1.19. Mescid.....	43
2. TASAVVUF	44
2.1. Tarikat:.....	44
2.2. Seyr u sülûk:.....	45
2.3. Abdal:.....	46
2.4. Derviş:.....	47
2.5. Pir, mürşid:	47
2.6. Hırka:	49
2.7. Zikir:	49
2.8. Himmet, inâyet:	51
2.9. Kerâmet:.....	51
2.10. Marifet:.....	52
2.11. Zühd:	52
2.12. Mâsivâ:.....	53
2.13. Fenâ-Bekâ:	54
2.14. Rind-Zâhid:	55
2.15. Dünya:.....	56
2.16. Sır, esrâr, râz:.....	57
2.17. Fakr, Kanaât:	58
2.18. Sâlik, mürit:	59
2.19. Dergâh:.....	60
2.20. Tecellî:	61
2.21. Vahdet, Kesret:.....	62
2.22. Gönül, Dil, Kalb:	62
2.23. Âşık:.....	63

2.24. Semâ:	64
2.25. Vuslat, Firkat:	65
2.26. Meyhâne:	66
2.27. Riyâ:	66
2.28. Terk:	67
2.29. Hallâc-ı Mansûr:	68
2.30. Edhem:	69
2.31. Attar:	70
2.32. Ab-ı hayat:	70
2.33. Kafdağı- Ankâ:	71
2.34. Nefis:	73
2.35. Velâyet-Nübüvvet:	75
2.36. Dört Kapı (Çehâr Bâb):	76
2.37. Tevellâ ve teberrâ etmek:	79
2.38. Aşk:	80
2.39. Sahibu'z-zamân:	81
2.40. Mehdî:	81
2.41. Çârdeh ma'sûm-i pâk:	82
2.42. Ye'cûc-Me'cûc:	82
2.43. Cem, Cemü'l-cem:	83
DİVANIN METNİ	85
SONUÇ	369
KAYNAKLAR	371
EKLER	374
Ek. 1 Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel, 750-1 nolu nüshadan örnek, vr. 6	374
Ek. 2 Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Mihrişâh Sultan 363 nolu nüshadan örnek, vr. 15	375
ÖZGEÇMİŞ	376

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
a.g.e.	Adı Geçen Eser
a.g.m.	Adı Geçen Makale
a.g.md.	Adı Geçen Madde
Bkz.	Bakınız
c.	Cilt
çev.	Çeviren
ed.	Editör
h.	Hicrî
haz.	Hazırlayan
m.	Miladî
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
sy.	Sayı
ts.	Basım tarihi yok
v.dğr.	Ve diğerleri
vb.	Ve benzeri
vd.	Ve devamı
vr.	Varak

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Elif	ا	a,e, ā
Be	ب	b
Pe	پ	p
Te	ت	t
Se	ث	s
Cim	ج	c
Çim	چ	ç
Ha	ح	h
Hı	خ	h
Dâl	د	d
Zel	ذ	z
Re	ر	r
Ze	ز	z
Je	ژ	j
Sin	س	s
Şin	ش	ş
Sad	ص	ş
Dad	ض	z, d
Tı	ط	t
Zı	ظ	z
Ayin	ع	‘
Gayın	غ	g
Fe	ف	f
Kaf	ق	k
Kef	ك	k, g, ñ
Lâm	ل	l
Mim	م	m
Nun	ن	n
Vav	و	v, o, ö, u, ü, ū
He	ه	h, e, a
Ye	ی	ī, i, ı, y

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin tarihindeki ilk toprak kaybı olan 1699 Karlofça Barışı ile başlayan yıkım süreci 18. yüzyılda da devam etti. Rusya, Avusturya ve İran'la yapılan savaşlarda mağlup olan Osmanlı Devleti içinde isyanlar, şehir ayaklanmaları, vezir ve padişah öldürmeleri gibi vakalar artış göstermiştir.¹ Uzun bir süre Batının bilim ve teknikteki ilerlemesine kayıtsız kalan Osmanlı Devleti, oluşan bu olumsuz tablo neticesinde çıkış yolunu Batıda aramaya başladı. Başlangıçta ağırlıklı olarak askeri alanlarda görülen reformlar daha sonra hemen her kurumda etkisini hissettirdi. Yüzyılın başında siyasi ve sosyal açıdan önemli bir olay olan "Edirne Vakası" yaşandı. 1703 senesinde gerçekleşen bu olayda IV. Mustafa tahttan indirilip yerine III. Ahmed getirildi. III. Ahmed, Karlofça'dan beri yaşanan huzursuzlukları gidermek amacıyla barışçı bir siyaset izledi. Osmanlı Devleti 1718'de imzalamış olduğu Pasarofça Antlaşmasıyla yeni bir barış sürecine girildi. III. Ahmed bu fırsatı değerlendirmekte gecikmedi. Damat İbrahim Paşa'yla birlikte bir takım yeni uygulamalara imza attı. Avrupayı daha iyi tanımak amacıyla oraya elçiler gönderdi. Lale Devri (1718-1730) adıyla anılan bu dönemde kültürel ve sanatsal açıdan bir hareketlilik yaşandı. Patrona Halil İsyanı'yla sona eren Lale Devri'nden sonra da ıslahat hareketleri devam etti. Fakat bir türlü çözümlenin önüne geçilememiştir.²

Sosyal ve siyasî anlamda yaşanan bütün bu olumsuzluklardan bilim ve kültür hayatı pek etkilenmemiştir. XVIII. yüzyıl edebiyatı genel anlamda XVII. yüzyılın devamı niteliğinde varlığını sürdürmüştür. Özellikle kendileri de şair olan yüzyılın başında III. Ahmed ve sonunda Sultan III. Selim devirlerinde, sanatçı ve şairlerin himaye edilmesiyle dönemin kültür ve edebiyatında büyük bir gelişme görülmüştür.³ Şairler eski ustaları takip etmişler fakat onlardan farklı bir sanat gücü ortaya koyamamışlardır. Bununla birlikte Nedim ve Şeyh Gâlip gibi Divan edebiyatının iki

---

¹ Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, c. II, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 2006, s. 713.

² Eflatun, Muzaffer, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay., Ankara, 2006, s. 510.

³ XVIII. Yüzyıl Dîvân Edebiyatına Toplu Bakış, *Büyük Türk Klasikleri*, c. VI, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul, 1987, s. 193.

büyük şairi bu yüzyılda yetişmiştir. Nedim, “Nedimâne şiir” tarzının, Şeyh Gâlip ise “Sebk-i Hindî”nin en başarılı örneklerini vermişlerdir.⁴

XVII. asırda hikemî tarzın öncüsü Nâbi ve Sebk-i Hindî'nin öncüsü Nâilî'nin bu dönemde de şairler üzerinde etkisi söz konusudur. Fakat gamdan, kederden uzak, neşeli ve coşkun bir şiir anlayışının temsilcisi Nedim'den sonra şairlerin çoğu onu takip ettiler.⁵ Bu asır şair kadrosu açısından eski edebiyatın en zengin dönemidir. Şiir ve şair asrı olarak nitelendirilen XVIII. yüzyılda “her kaldırım taşı altından bir şâir”in çıkması eleştiri konusu olmuştur. Bu asır şiir ve şair bakımından klasik şiirin en verimli çağıdır.⁶ Edebiyat ve sanat merkezi İstanbul olmakla birlikte Edirne, Bursa, Diyarbakır gibi merkezlerle Balkanlar'da edebî ve kültürel hayat canlılığını sürdürmüştür.⁷ Özellikle bu asırda divan şiirinin İstanbul dışında da kuvvetli temsilcilerini yetiştirdiği görülmektedir.⁸

Divan edebiyatının başlagıcından itibaren en önemli kaynaklarından biri de şüphesiz tasavvuftur. Divan şairleri, şiirlerinde tasavvufî sembolleri kullanmışlardır. Hâşim Baba, 18. yüzyılın önemli mutasavvıf şairleri arasında yerini almıştır. 1718'de İstanbul Üsküdar'da doğan şair, celvetî adâb ve erkânına göre yetişmiş fakat bir süre sonra Bektaşîliğe meylederek bu yolda kayda değer bir gayret sarfetmiştir. Vefatından sonra takipçileri tarafından kendisine Hâşimiyye tarikatı nispet edilmiştir. Torunu Ahmed Münib Efendi'nin *Mir'âtü'turuk* adlı eserinde Hâşimiyye'ye Celvetiyye'nin bir kolu olarak yer vermesiyle Hâşimiyye tarikat literatürüne girmiştir. Bu durum şairin muhtelif kaynaklarda yer almasını sağlamıştır.

Çalışma, üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde; Bandırmalizâde Hâşim Baba'nın hayatı, eserleri, inanç dünyasını etkileyen tarikatlarla fikri ve edebi yönü hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Divan; dini ve tasavvufî unsurlar açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Divanın metni yer almaktadır. Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel, No: 750/1'de kayıtlı nüshaya

---

⁴ Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 2003, s. 206.

⁵ Kurnaz, Cemal, *Eski Türk Edebiyatı*, Gazi Kitabevi, Ankara, ty., s. 335.

⁶ İsen, Mustafa, v.dğr., *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara, 2002, s. 138-139.

⁷ Şentürk, Ahmet Atilla; Kartal, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 2004, s. 400-401.

⁸ Üzgör, Tahir, *Eski Türk Edebiyatı*, Toker Yay., İstanbul, 1978, s. 114.

göre Hâşim Baba Dîvânı'nda 3 naat, 4 mersiye, 22 kaside, 3 muhammes, 1 müseddes, 124 gazel, 27 müfred mevcuttur. Muhtelif kütüphanelerde şairin Divanının nüshaları bulunmaktadır.

Bandırmalızâde Hâşim Baba Dîvânı (Metin-İnceleme) adlı tez çalışmasının ilk aşamasında Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi'nde kayıtlı adı geçen nüsha transkripsiyon alfabesi ile okundu. Okumada sorun yaşadığımız yerlerde Hâşim Baba Divanı'nın Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Mihrişâh Sultan nr. 363'te kayıtlı nüshasından istifade edildi. Okunan beyitlerden hareketle inceleme kısmının ana başlıkları oluşturuldu ve muhtelif kaynaklardan istifade edilerek bu başlıklarla ilgili açıklamalar yapıldı. Beyitlerin divandaki sıralamasına göre parentez içerisinde numaraları belirtildi. Parentez içerisindeki numaraların ilki, şiirin eser içindeki sırasını; ikincisi ise beyitin şiir içerisindeki sırasını göstermektedir. Çalışmada *İmlâ Kılavuzu*'nun⁹ kuralları esas alınmıştır. Metin kısmında aşağıdaki yazım özellikleri takip edilmiştir:

1. “up” gerundiumunun sonu metinlerde “b” olarak geçtiği halde, Türkçe kelimelerin sonunda “b” bulunmadığından “-up/-üp” şeklinde kullanılmıştır: Heb-hep; olub-olup gibi.

2. Türkiye Türkçesinde uzun vokal bulunmadığından vezin sebebiyle uzun okunan vokaller transkripsiyonda gösterilmemiştir.

3. “ne” sözcüğüyle yapılan birleşmelerde düşen vokal kesme işaretiyle gösterilmiştir: n'ola, n'ittiñ gibi.

4. Arapça ve Farsça birleşik kelimelerde, kelimeler arasına kısa çizgi konulmuştur: dem-be-dem, lâ-dîn gibi.

5. Atıf vavları u/ü şeklinde gösterilmiş, atıf vavı ile bağlanan bileşik kelimeler arasına çizgi konulmamıştır: kâbil u irşâd gibi.

6. Arapça terkipler “urvetü'l-vuskâ, zü'l-kemâl” şeklinde yazılmıştır.

---

⁹ *İmlâ Kılavuzu*, TDK, Ankara, 2000.

7. Farsça kelimelerde “vâv-ı ma’dule” harflerin dizisi üzerinde gösterilmiştir: h^hâce gibi.

8. Metin içinde yer almayan; ancak anlam açısından bulunması gereken kelimeler parentez içinde yazılmıştır: hâs (ü) âm, subh (u) mesâ gibi.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANDIRMALIZÂDE HÂŞİM BABA

1. HAYATI

Bandırmalizâde Hâşim Baba'nın ismi *Sicil-i Osmânî*'de¹⁰ Hâşim Mehmed Efendi, *Osmanlı Müellifleri*'nde¹¹ ise Hâşim Mustafa Baba olarak geçmektedir. Eserlerinde kendisinin verdiği bilgilere göre doğrusu Mustafa Hâşim'dir. Şair, 1718 senesinde¹² İstanbul Üsküdar'da doğmuştur.¹³ Üsküdar'da İnâdiye Dergahı'nın şeyhi Celvetî meşâyihinden Şeyh Yusuf Nizâmeddin Efendi'nin¹⁴ ortanca oğludur.¹⁵ Bazı kaynaklarda Moralı, bazılarında ise Bandırmalı olduğu söylenen dedesi Hâmid Efendi,¹⁶ Üsküdar'da İnâdiye Tekkesi'nin yakınında ikamet etmiş, Üsküdar'da muhtelif camilerde tedaris ve vaaz ile meşgul olmuştur.¹⁷ Hâşim Baba, babası Yûsuf Nizâmeddin Efendi'nin vefatından (1166/1752-53) sonra bu tekkenin postnişini olmuştur. Celvetî âdâb ve erkânına göre yetişen şair daha sonra Bektaşîliğe meylederek Mısır Kasrûlayn'daki Kaygusuz Abdal Bektaşî Tekkesi şeyhi Hasan Baba'ya intisap etmiştir. Babasından aldığı Celvetîlikle Hasan Baba'dan aldığı Bektaşîliği melâmet neşvesinde birleştirmeye çalışmışsa da Bektaşîler Bektaşîliğini Celvetîler Celvetîliğini kabul etmemişlerdir.¹⁸ Yine Hacıbektaş'daki Bektaşî Âsitânesi'nde dört yıl kadar kalmış ve Dimetokalı Seyyid Kara Ali Baba zamanında bir ara dedebabalık yapmıştır. Buna rağmen Bektaşîlerin bir kısmı onun şeyhliğini kabul etmemiştir. Soyunu Mûsâ el-Kâzım'a dayandıran Hâşim Baba *Vâridât*'ında Mervân'ı melun saymış, on iki imam anlayışını benimsemiştir ve Hz. Ali'den ceddini diye bahsederek divanının sonunda Safiyyüddîn-i Erdebilî vasıtasıyla Hz. Ali'nin soyundan geldiğini ifade etmiştir.

¹⁰ Süreyya, Mehmet, *Sicil-i Osmânî*, c. II, Tarih Vakfı YurtYayımları, İstanbul, 1996, s. 652.

¹¹ Tahir, Mehmed, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1333, s. 189.

¹² TDEA'de şairin doğum tarihi 1717 olarak verilmiştir, Dergah Yay., c. IV, s. 139.

¹³ Yılmaz, H. Kamil, "Hâşim Baba", *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, ss. 406-407, s. 406.

¹⁴ Fındıklılı, İsmet Efendi, *Tekmîletü's-Şekâik*, 1989, s. 484.

¹⁵ Süreyya, a.g.e., s. 652.

¹⁶ Yılmaz, H. Kamil, "Hâşimiyye", *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, ss. 415-417, s. 415.

¹⁷ Fındıklılı, a.g.e., s. 484-485.

¹⁸ Yılmaz, a.g.md., s. 415.

Hâşim Baba ilim ve irşatla meşgul olan bir ailede yetişmiştir. Nitekim babası Yûsuf Nizâmeddin Efendi yedi defa hacca gitmiş, hadis ilmini öğrenmek amacıyla üç yıl Medine’de kalmıştır. Büyük kardeşi Hâmîd Efendi de bir yıl Medine’de kaldıktan sonra Suriye ve Mısır’da pek çok alimle görüşmüş, dönüşte Bandırma’ya yerleşmiştir. Hâşim Baba’nın da ailesinin bu seyahatları vesilesiyle pek çok Anadolu, Mısır ve Arap ülkelerini dolaştığı tahmin edilmektedir.

Hâşim Baba’nın, *Vâridât*’ında ilm-i cefr ve ebced hesabıyla geleceğe ait bazı bilgiler verdiği görülmektedir. Çok yönlü kişiliği nedeniyle bir yerde karar kılamamış, bu yüzden Bektaşîler tarafından Bektaşîliği; Celvetîler tarafından Celvetîliği kabul görmemiştir. Hayatının önemli bir kısmını irşat ve tarikat faaliyetlerine vakfeden Hâşim Baba 1782 tarihinde vefat etmiştir. Cenazesi Celvetiyye’nin merkezi Hüdâyî Dergâhı’na getirilmiş fakat o sırada postnişin olan Büyük Rûşen Efendi tarafından içeri alınmayıp cenaze namazı dergâhın alt kapısında Cennet Efendi haziresi önünde kılınabilmiştir.

Hâşim Baba’nın Celvetî Âsitânesi şeyhleri tarafından dışlanması neticesinde vefatından sonra bağlıları kendisine Hâşimiyye adlı bir tarikat nisbet etmişlerdir. Meşihatında bulunduğu Bandırmalizâde Tekkesi bu tarikatın âsitanesi olarak faaliyet göstermiştir. Tekkenin avlusunda yer alan kabri yol genişletilmesi sırasında kaldırılarak yerine parmaklıklı bir kabir yapılmış, üzerine yeni harflerle “Üsküdarlı Hâşim Baba” levhası asılmıştır.¹⁹

Hâşim Baba’nın torunu Bandırmalizâde Ahmed Münib Efendi’nin *Mirâtü’t-turuk* adlı eserinde Hâşimiyye’ye Celvetiyye’nin bir kolu olarak yer vermesiyle Hâşimiyye, tarikat literatürüne girmiştir. 1826 yılında Yeniçeri Ocağı ile birlikte Bektaşî tekkeleri de kapatılırken Bandırmalizâde Dergâhı’nın kapatılmaması, üstelik bu tekkelerin kapatılmasıyla ilgili toplantıya Hâşim Baba’nın oğlu Mehmed Galib Efendi’nin de Bandırmalizâde Dergâhı şeyhi olarak davet edilmesi, Hâşimîlerin resmen Celvetî olarak kabul edildiklerini göstermektedir.

Hâşimîler zikir ve ayine hep birlikte okunan salât-ı efdaliyye ile başlarlar, ardından kelime-i tevhid zikrine geçilir, sonra “yâ Allâh” çekilir ve “yâ Mevlâm” denilerek ayağa kalkılır. Bu sırada zikir yapanlar cumhur ilahisi okurlar. Bu ilahi bazen

---

¹⁹ Yılmaz, a.g.md., s. 406.

Hüdâyî'nin bazen de Hâşim Baba'nın na'larından alınır. Çoğu zaman "Hüdâyî'ye şefâat eğer zâhir eğer bâtın" diye başlayan ilahi özel perdesinden daha ağır ve yürüyerek topluca söylenir. Bazan da "Seng-i izzet budur Hâşim/ Ki ceddindir Ebü'l-Kâsım" ilahisi okunur. İlahiler okunurken dervişler "ism-i hû" ile dem tutarlar. İlahilerin sonunda şeyh efendi yeni bir perdeden tekrar ism-i hû'ya geçer. Bu esnada zikir yapanlar cumhur ilahisi okurlar. İsm-i hû, namazda sağa sola selam verir gibi başı sağa sola döndürmek suretiyle aralıklı ve tane tane okunur. Sonuna doğru "hû"nun söylenişi ağırlaşır ve ardından çifte hû'ya geçilir. Kısa bir süre sonra tekrar oturulur ve zakirler yine cumhur ilahisi okurlar. Şeyh efendi de dua eder ve gülbank çeker.²⁰

2. ŞAİRİN İNANÇ DÜNYASINI ETKİLEYEN TARİKATLAR

2.1. Celvetîlik

Bu tarikat, Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından kurulmuştur. Esas itibariyle Halvetiyye'nin bir kolu olan Celvetiyye, Safiyyüddîn-i Erdebilî'de (ö. 1334) Safeviyye, Hacı Bayrâm-ı Velî'de (ö. 1429-30) Bayramiyye ile birleşmektedir. Aziz Mahmud Hüdâyî döneminde İstanbul başta olmak üzere Anadolu ve Balkanlar'da yayılmaya başlamıştır. Aziz Mahmud Hüdâyî'nin vefâtından sonra Selâmiyye, Hakkıyye, Fenâiyye ve Hâşimiyye olmak üzere dört gruba ayrılmıştır. Cehrî zikri esas alan Celvetiyye'de sülûkun dört mertebesi vardır. Bunlar, tabiat, nefis, ruh ve sırdır. Şeriatın karşılığı olan ilk mertebede sâlik bedenî ihtiyaçlarını karşılar ve helal olanlarla yetinirse nefis mertebesine yükselir. Nefis mertebesine ulaşan sâlik sürekli mücâhade ve riyâzette nefisini kötü huy ve fiillerden arındırır. Bu mertebenin karşılığı tarikattır. Ruh mertebesinde ise sâlik ruhu ile ilgi kurar ve mârifettullaha yönelir. Burada ilm-i ledün esrârı zâhir olmaya başlar. Bu makam marifet makamına karşılık gelir. Mârifet ve ilâhî aşk mertebesine ulaşan sâlik son olarak mahv, fenâ, tecellî ve vuslat makamına varır. Bu mertebe de hakikatın karşılığıdır.²¹

²⁰ Yılmaz, a.g.md., s. 415-416.

²¹ Yılmaz, Hasan Kamil, "Celvetiyye", *DİA*, c. VII, İstanbul, 1998, ss. 273-275, s. 273-274.

2.2. Bektaşîlik

Kurucusu Hacı Bektaş Velî (1209/10-1270-71) olarak kabul edilen Bektaşîlik ondan bir, bir buçuk asır sonra oluşumunu sağlamıştır. Hurûfiliğin etkisinde kalan Bektaşîlikte Babâîlik, Ahîlik, Abdallık gibi akımların da etkisi söz konusudur. Yine bu tarikat Kalenderî, Hayderî, Şemsî, Câmî ve Celâlî gibi Şî-Bâtınî zümreleri içerisinde barındırmaktadır. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu esnasında kayda değer bir yayılma kabiliyeti göstermişti. Yeniçerilerin Hacı Bektaşî Velî'yi pîr kabul etmeleri ve Bektâşîliğin havasdan ziyade avama hitap etmesi bu yayılmada etkili olmuştur. Bektaşîlik İstanbul ve Anadolu dışında Irak, Mısır, Rumeli, Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Yunanistan, Arnavutluk ve Avusturya-Macaristan olmak üzere geniş bir coğrafyada etkisini sürdürmüştür. Bektaşîlikte teşkilat Bektaşîlik inancına göre düzenlenir. Tarikatın erkân ve âdâbı “Erkânâme”, “Velâyetnâme”, “Saltuknâme” gibi kitaplarda toplanmıştır. Bu kaideler açıkça söylenmez. Bir kısmı söylenir, bir kısmı okuyanın irfânına bırakılır. Diğer bir kısmı da mazmun ve rumuzlarla ifade edilir. Bektaşîlik teşkilatında hiyerarşi şu beş sıradan meydana gelir: 1. Muhiblik, 2. Dervişlik, 3. Babalık, 4. Mücerretlik, 5. Halifelik.²²

2.3. Melâmîlik

Başlangıçta bir meşrep olan melâmet, daha sonraları bir tarikat olarak ortaya çıkmıştır. Esasını “kınayanın kınamasından korkmamak, bunu fiiliyâta dökmek için de nefsin istek ve arzularına karşı durmak, ruhî halleri gizlemek veya aksini dışa vurmak” oluşturur. Melâmîlik, zühd hareketi altında gerçekleşen kurumsallaşmaya ve şekilciliğe karşı bir hareket olarak doğmuştur. *Fütüvvet* ve *Kalenderîlik* bu hareketin önemli kaynakları arasındadır. Fütüvvetin dört esası vardır. Bunlar: (1) Nefsin arzularına aykırı hareket etmek, (2) Kendini beğenme duygusunu içten çıkarıp atmak, (3) Sır ve bâtını zâhirden çok gözetmek, (4) Halleri gizlemektir.²³

²² “Bektaşîlik”, *TDEA*, c. I, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, ss. 385-387, s. 385.

²³ “Melâmet, Melâmetiyye”, *TDEA*, c. VI, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, s. 236.

3. FİKRİ YÖNÜ

Hâşim Baba'nın fikri yönüyle ilgili muhtelif fikirler ileri sürülmüştür. Bazı araştırmacılar onun Celvetî olduğunu savunurken; bazıları da Bektaşî, Melamî olduğu görüşündedirler. Zaten şairin bu çok yönlü kişiliği daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi vefatından sonra defnedilmesi esnasında bir takım olumsuz hadiselerin yaşanmasına neden olmuştur. Şairin fikri yönüyle ilgili şunlar ileri sürülmüştür:

Cemalettin Server Revnakoglu'na göre Hâşimiyye'nin Bektaşîlikle ilgisi izâfî bir ilgidir. Hâşimîler'e Bektâşîlik icâzeti verilmesini teberrüken yapılan bir işlemdir. Hâşimîler herhangi bir Bektâşî dergâhında şeyhlik yapmadıkları gibi Bektaşîler de onların Bektaşîliğini kabul etmemektedirler.²⁴ Bir diğer görüşe göre Hâşim Baba "Sünnî bir ortamda ve Sünnî bir eğitim alarak yetişmiş; ancak daha sonra içinde Şîî öğelerin de bulunduğu Bektaşîliğe intisap etmiş ve samimi bir Bektaşî olmuştur. Pek çok konuda Bektaşîler gibi düşünmesine rağmen, "Hak-Muhammed-Alî", "Muhammed-Alî" birliği inancına, Hz. Alî'nin Hz. Muhammed'den üstün bir mevkide görülmesine ve ilk üç halifeye karşı takınılan olumsuz tavra taraftar olmamıştır".²⁵

Bununla birlikte bir ara Hâşim Baba'nın Hacı Bektaş'a kadar giderek hilâfet aldığı, Bektaşî âyinini değiştirerek yeni bir kol kurmak için bir *Erkânâme* yazdığı rivayetler arasındadır.²⁶ Hâşim Baba postnişinliği döneminde (1752-1782), Bandırmalizâde Tekkesi 1752'de Bektaşîliğe bağlanmıştır. Mısır'daki Kaygusuz Baba Tekkesi Şeyhi Hasan Baba'dan (ö. 1756) Bektaşî halifeliği alan ve bir süre Hacıbektaş Pirevi'nde dedebabalık yapan Hâşim Baba'dan sonra da yönetime gelen postnişinler bu tekkede Bektaşî ve Celvetî erkanını yürütmüşlerdir. Bu çift tarikatlı şeyhlik statüsü 1925'e kadar devam etmiştir.²⁷

Yılmaz Soyzer'e göre "Hâşim Baba bir Celvetîdir. Aynı zamanda Melâmî ve Bektaşîdir. Belli bir açıdan bakıldığında toplumun bu üç kısmına (Celveti, Melami ve Bektaşîlere) şeyhlik, kutupluk etmiş bir birleştirici toplum adamıyla karşı karşıya

²⁴ Yılmaz, a.g.md., s. 416.

²⁵ Temizkan, Mehmet, "Üsküdarlı Hâşim Baba'nın Fikri Kimliği Üzerine Bir İnceleme", *II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, c. II, İstanbul, 2005, ss. 100-107, s. 107.

²⁶ TDEA, a.g.md., s. 139; *Meydan Larousse*, c. V, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1990, s. 662.

²⁷ Öz, Baki, *Bektaşîlik Nedir?*, Der Yay., İstanbul, 1997, s. 335.

bulunulmaktadır. Ancak, karşı açıdan bakıldığında durum değişmektedir. Kendilerinin yanı sıra Melami ve Bektaşilerin de şeyhi olmuş olan Hâşim Baba, bir kısım Celvetilerce dışlanmıştır”.²⁸

Yaşar Aydemir, Hâşim Baba'nın melâmi meşrep bir şair olduğunu ifade eder. Şairin, eserlerinde melâmetin peygamberlikle birlikte var olduğunu ve nebiliğin sona ermesinden sonra velayetin devreye girdiğini ve bu durumun sonsuza kadar süreceğini dile getirdiğini söyler.²⁹ Sadettin Nüzhet, Hâşim Baba'yı hurûfî şairler arasında saymıştır.³⁰

Gölpınarlı'ya göre şair “hem Celvetîdir, hem ikinci devre Melâmîliği olan Hamzavîliğe intisap etmiştir; hem de Bektâşî şeyhi Kutbu Abdal Hasan Baba'dan nasîb alarak Bektâşî olmuş; hatta bir aralık Hacı Bektaş Tekkesinde Dedeabalık makamında da bulunmuştur. Böylece Celvetiyye'nin Hâşimiyye kolunun Celvetîlik ve Bektâşîliğin birleştirilmesinden meydana geldiği anlaşılmaktadır”.³¹

4. EDEBÎ YÖNÜ

Hâşim Baba mutasavvıf bir şair olması nedeniyle şiirlerinde tasavvufî sembollere yoğun olarak yer vermiştir. Divanda Bektaşîliğe ve Melâmîliğe ait unsurlar dikkati çeker. Bektaşîliğin en temel konularından olan Hz. Ali'ye, on iki imama ve Âl-i Âbâ'ya muhabbet ile Yezid'e lanet³² yoğun olarak işlenmektedir. Şair döneminin sanat anlayışına uygun Arapça ve Farsça tamlamalara yer vermiştir. Şiirlerinden şairin iyi bir Arapça bilgisine sahip olduğu görülmektedir.

Şair adeta muhatabıyla konuşuyormuş edasıyla şiirlerinde sâliklere seslenir, onlara aşk yolunda mesafe kat etmek için aşılması gereken engelleri anlatır. Kendi iç tecrübelerini, yoğun olarak yaşadığı aşk duygusunu dile getirir. Çoğu zaman zahide çatar. Ona aşk yoluna tâbi olmayı tavsiye eder. Şiirlerinde, başta mirac hadisesi olmak

²⁸ Soyyer, A. Yılmaz, “Üsküdarlı Hâşim Baba'nın Anka-i Maşrıki”, *II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, c. II, İstanbul, 2005, ss. 108-113, s. 113.

²⁹ Aydemir, Yaşar, “Üsküdarlı Hâşim Baba'nın Melâmîlik Görüşü”, *II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, c. II, İstanbul, 2005, ss. 114-130, s. 122.

³⁰ Grolier International Americana Encyclopedia, Sabah Yay., c. VII, İstanbul, 1993, s. 90.

³¹ Turnalı, A. Bilgin, “Celvetîlik İle Bektâşîliği Birleştiren İlgi Çekici Bir Dal: Hâşimiyye Kolu ve Üsküdar'da Bandırmalı Tekkesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 66, İstanbul, 1990, s. 119.

³² Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984, s. 65.

üzere muhtelif konularla ilgili ayetlerden ve hadislerden iktibaslara yer verir. Şair ahenkli bir dil kullanmıştır. Aruzu kullanmada başarılıdır.

5. ESERLERİ

5.1. Divan: 1252 (1836) yılında basılan divanının çeşitli kütüphanelerde yazma nüshaları mevcuttur. Elimizdeki nüshasında 3 naat, 4 mersiye, 22 kaside, 3 muhammes, 1 müseddes, 124 gazel, 27 müfred yer almaktadır.

5.2. Vâridât: Hâşim Baba'nın bu mensur eseri melâmete dair risaleleriyle çeşitli zamanlarda kendisine vâki olan tecellîleri içerir. Cefr ilmi ve ebced hesabıyla geleceğe dair bir takım bilgiler verir.

5.3. Ankâ-yı Meşrık: İbnü'l-Arabî'nin *Ankâü mugrib* (şasırtan anka) adlı eserini “Ankâ-yı Mağrib” (batının ankası) olarak değerlendiren Hâşim Baba, bu esere nazire olarak Ankâ-yı Meşrık'ı (doğunun ankası) kaleme almıştır. Hâşim Baba'nın bu eserinde Hz. Mevlânâ'dan meczup olarak bahsetmesi Mevlevîler tarafından tepkiyle karşılanmasına neden olmuştur. Eserde Hacı Bektaşî Velî'den çok sık bahsetmesi dikkate değerdir. Eserin muhtelif kütüphanelerde yazma nüshaları mevcuttur.

5.4. Devriyye-i Ferşiyye: Lisânü'l-gayb adıyla da anılan ve doksan dört beyitten oluşan bu manzume eseri Hâşim Baba, Niyâzî Mısrî'nin “Devriyye-i Arşiyye” sine zeyil olarak yazmıştır. Eserin Süleymaniye Kütüphanesi'nde nüshaları bulunmaktadır.³³

---

³³ Yılmaz, a.g.md., s. 406-407.

İKİNCİ BÖLÜM

DİN VE TASAVVUF

1. DİN

Hâşim Baba Divânı, dini kavramlar yönünden incelendiğinde aşağıdaki unsurlar tespit edilmiştir:

1.1. Allah: Allah, Hakk, Mevlâ, Hudâ, Rahmân, Hayy, İlâhî, Yezdân, yâ İlâh, Hâlîl, Celâl, Fettâh, Pâdişâ, Rabb, Raûf, Rahîm, Yed-i Kudret, Sübhân, Cemâlu'llâh, Celîl, Hafîl, Kakhâr, Habîr, Basîr, Kudret, Kadîr, Feyyâz isimleriyle Hâşim Baba Divânında yer almaktadır.

Divân edebiyatında Allah, muhtelif vasıflarıyla zikredilir. Allah ezelî ve ebedîdir. O, birdir, eşi ve benzeri yoktur:

Zâhir Allâh ehadir bâtın Allâhü's-şamed

Lem yekûn küfüven ehad'den bulalar bi-^ç add-i meded

(83/5)

Vaşiñ seniñ ferd-i şamed hem *lem yekûn küfüven ehad*

Sensin ezel sensin ebed yâ Rabb nice şükr idelim

(111/6)

Her şey O'na muhtaç olduğu halde O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. İstedliğini var eder; istediğini yok eder. Bunun için O'nun "kün" (ol) demesi kafidir:

Âdem-i ma^ç nâdan irer rûh-ı eşyâ dem-be-dem

Cümle eşyâ hem vücûddur *kün* değil mi bir nefes

(72/7)

O, her şeyi bilen ve görendir. Kudret O'ndadır, O her şeye kadîrdir:

Sensin bilen sensin Ḥabîr sensin gören sensin Başîr

Ḳudret seniñ sensin Ḳadîr yâ Rabb nice şükr idelim

(111/7)

1.2. Melek: Melekler nurdan yaratılmış olup cinsiyetleri yoktur. Yemezler, içmezler, uyumazlar. İlahî emirlerin gerçekleştirilmesinden sorumludurlar. Daima tesbih ve zikir içindedirler. Gece-gündüz Allah'a ibadet ederler ve hiçbir surette Allah'ın emirlerine karşı gelmezler.³⁴ Şâire göre felekler yüceliğin yarısıdır, melekler ise onun gücüdür. Bundan sonraki hayatı kavramak için Sidre makamı Allah'ın yardımına kavuşma yeridir:

Nışf-ı a' lāsı eflâkdır ḳuvvāsıdır melekler hep

Nühum-i ' aḳl-ı ma' ād için maḳām-ı Sidre tevfiḳāt

(24/6)

Nebilerin kalpleri şaire medfen, sekiz cennet de teni olmuştur. Melekler nefsi olunca Allah'ın hem Celâl hem de Cemâl sıfatları onda tezâhür etmiştir:

Ḳulübü'l-enbiyâ medfen bize tendir sekiz cennet

Meleklerdir bize enfās celâliz hem cemâliz biz

(71/11)

1.2.1. Cebrâil: Hâşim Baba Divânında Cebrâil, Cibrîl, Rûhü'l-emîn, Rûh-i Kudsî isimleriyle karşımıza çıkmaktadır. Daha çok miraç gecesinde Peygamber'e musâhabe etmesiyle yer almaktadır. Cibrile korku gelince aşkla ona refref yetişmiştir. Şair mekandan ve zamandan azade bir şekilde ruhla seyrân etmiştir:

Gelince Cibrîle ḥavf yetişdi ' aşkla refref

Mekânım bî-mekân bî-keyf iderdim rûhla seyrân

(125/4)

---

³⁴ Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul, 2004, s. 303.

Şeb-i mi' rāc hazretde teşehhüd eylemek Cibrîl

Maḳām-ı 'aql-ı küldendir taḫiyyāt ile teşhîdāt

(25/1)

Dimişdi *lev denevtü* çün muḳaddem Sidrede Cibrîl

Ma' āş-ı aḳla nisbetdir tereddüdle bu ta' vîḳāt

(25/2)

1.2.2. İsrâfîl: Dört büyük melekten biri olan İsrâfîl kıyamete kadar Levh-i Mahfûz'a bakacak ve diğerk üç meleğe ne yapacaklarını bildirecektir. Kıyamet gününü, haşır ve neşri Sûr'uyla haber verecektir. Bütün canlılar Sûr'a ilk üfürüşünde ölecek, ikinci üfürüşünde hesap için dirilecektir. Edebiyatta en çok ikinci üfürüşüyle tenâsüp içinde ele alınır.³⁵

Gelür nefh ile İsrâfîl zaḫl-ı ḫab' indadır şûrî

Gelür haşre ḫamu ervâḫ sücûd-ı *eynemâ* geldi

(168/25)

Buldı her fevc fevcini ḫâlındı şûr-i ma' nevî

Haşr ile zâhir olur geldükde İsrâfîle ḫazz

(80/4)

İrer bu deme her dem Âdemle olan hem-dem

İsrâfîl dem bu dem ûlâda ve uḫrâda

(141/5)

1.3. Kur'ân-ı Kerîm: Hâşim Baba Divânında, Kur'ân, Mushaf, Kitâbu'llâh, Furkân isimleriyle geçmektedir. Hâşim Baba, Allah Kelâmı'nın konuştuğunu, Mushaf'ta yazılan ayetlerin hiçbir şekilde tahrif olmayacağını beyan eder:

---

³⁵ Pala, a.g.e., s. 239.

Qur'ana eğer lafz-ı hadîs a' māl-i tezkîr eylese

Qur'an için dâhil olur kavı-i maşdar mu' teber

(56/6)

Kelâmu'llâh-ı nâtıkdır cemâl-i muşhaf-ı anî

Çamu âyât yazılmışdır ki olmaz anda taħrîfât

(25/17)

Telif edilmiş olan Allah'ın Yüce Kitâbı'ndan mükelleflik söz konusudur.

Muhabbet onun asli hutbesidir, aşkı tafsilatıdır:

Mü' ellef hem mükellef bir Kitâbu'llâh-ı ' uzmadır

Muhabbet huṭbe-i zâtı olubdur ' aşkı tafşîlât

(24/2)

Hâşim'i bizzat bilenler onu nasıl ispatlayacaklarını bilirler. Zira onun sözlerini ispatlamaya delil olarak Kur'an yeter:

Bilenler kim dürür isbâṭ bilürler Hâşimî bi'z-zât

İderler bu sözüm işbâṭ delîl (ü) ḥüccet yiter Furkân

(125/13)

1.4. Peygamberler: Haber getiren, Allah'ın emirlerini insanlara haber veren, rasûl, nebî anlamlarında kullanılır.

1.4.1. Âdem: Semavî dinlere göre Allah'ın ilk yarattığı ilk insan ve peygamberdir. Allah, onu topraktan yaratmış ve ona ruh verdiği zaman meleklerle "Âdem'e secde edin!"³⁶ diye emretmiştir. Ateşten yaratıldığı için kendisini Âdem'den üstün tutan İblis dışında bütün melekler bu emre uymuşlardır. Allah bu yüzden onu lanetleyerek rahmetinden uzaklaştırmıştır. Bunun üzerine İblis düşmanı olan Âdem

³⁶ Bknz. el-Bakara 2/34; el-A'râf 7/11; el-Hicr 15/29-31; el-İsrâ 17/61; el-Kehf 18/50; Tâhâ 20/116; Sâd 38/72-74.

soyundan gelenleri doğru yoldan saptırmak için Allah'tan mühlet istemiş, Allah da ona bu mühleti vermiştir. Daha Sonra Âdem'le Havvâ cennete yerleştirilmişlerdir. Orada bir tek ağaç dışında bütün meyvelerden yiyebilecekleri söylenmiştir. Âdem'e karşı büyük bir kıskançlık içinde olan şeytanın teşvikiyle Âdem ve Havvâ yasak meyveden yemişler ve cennetten çıkarılmışlardır. Rivayete göre Âdem Serendib'e Havvâ da Cidde'ye inmiştir. Daha sonra ikisi Müjdelife ve Arafat'ta buluşmuşlardır. Âdem ve Havvâ cennetten atıldıktan sonra pek çok güçlüklerle karşılaşmışlardır. Fakat Tanrı her defasında yardımını esirgememiş, onlara cennete döneceklerini müjdelemiştir. Cennetten çıktıktan 223 gün sonra evlenmişlerdir. Havvâ, her batında bir kız ve bir erkek çocuk olmak üzere yirmi batına kırk çocuk doğurmuştur. Âdem bin yıl yaşamıştır.³⁷

Kur'ân-ı Kerîm'de hakkında pek çok ayet vardır. Hâşim Baba Divânında daha çok ilk yaratılan insan olması, alemin ondan neşet etmesi hususu ifade edilmiştir:

Penc havâs bâ'tnîdir zâhirîden bir demi

Tuħm-ı  alem Âdem oldu  alem anıñ bir demi

(5/23)

Gariptir ki bunca asır (yaşamış olan insanlar) nefis sayesinde meydana gelmiştir. Âdem ve Havvâ'nın nefse uyması neticesinde:

  Aceb sır bunca edvârdan nefis bil zâhir olmuşdur

Nefisden cümle halk oldu eğer Âdem gerek Havvâ

(167/5)

Zâhidin zühdü başına beladır. (Âdem) gibi bin yıl da yaşasa adam olmaz:

Zâhidiñ zühdü beladır başına ey Hâşimî

Âdem olmaz zehrle ol yaşasa biñ yıl da yaş

(74/5)

---

³⁷ Bolay, Süleyman Hayri, "Adem", *DİA*, c. I, İstanbul, 1988, ss. 358-363, s. 358-363.

Cenâb-ı Allah'ın Zât'ı her şeyden münezzehtir. Âdem için (melekeler) secde etmelerini emretmesi ne büyük bir hikmettir:

Zât-ı pâkiñ çün münezzehtir Hudâyâ cümleden

Bu ne hikmet Âdem için secde fermân eylediñ

(91/2)

Dem olmayan kişi mürşide ulaşamaz. Âdem'in demine bulamayan Hakk'ın nefhasını bulamaz. Âdem'in demini anlayan kurtuluşa ermiştir. Şeytan ise bunu inkar ettiği için asla doğru yolu bulamayacaktır:

Dem olmayan âdemî mürşide yol bulamaz

Bulmayan Âdem demi nefha-i Haqq bulamaz

(3/7)

Fehm iden Âdem demiñ Haqla buldı felâh

Oldı İblis münkir bulmadı kaṭ'ân şalâh

(3/8)

1.4.2. Hızır: Hızır Peygamber, divan şiirinde çoğunlukla âb-ı hayat'ı bulması ve ölümsüzlüğe kavuşmasıyla zikredilir. Haşim Baba'ya göre öbür dünyaya geçenler (orası hakkında) haber vermezler, (dünyaya) gelenler de bir şey demezler. Bu sırrı ancak Hızır açıklayabilir:

Geçenlerden haber gelmez gelenler hiç haber virmez

Hızır hâzır gerek tâ kim 'ayân ide bu pinhânı

(157/25)

Zülumat (ülkesini) geçebilmek için Hızır gereklidir. Eğer Hızır olmazsa bu yolculuk cehenneme çıkar:

İre zūlmāta çün rāhıñ gerek hāzır ola Hızırıñ

Eger Hızırıñ irişmezse sefer ider saķar peydā

(15/9)

Eğer vezirin cahil olursa Hızır sana yar olmaz. Karanlıkta kalırsın ve bütün askerlerin bir fener bulamaz:

Veziriñ ola ger cāhil saña yār olmaya Hızırıñ

Qalur zūlmetde hep ‘ asker idemez bir fener peydā

(15/10)

Şair, mana denizine mecra olmuştur. Ab-ı hayattan içerek Hızır mana olmuştur:

Ħamdüli’llāh kim yem-i ma‘ nāya mecrā olmuşum

İçmişim āb-ı Ħayātı Hızır ma‘ nā olmuşum

(114/1)

1.4.3. İSÂ: “Hz. İSâ Kur’ân-ı Kerîm’de İSâ, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil’in verildiği, Hz. Muhammed’i müjdelediği bildirilen, Allah’tan bir ruh ve kelime” olarak tavsif edilen, ancak bir kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hıristiyanlık’ta ise İSâ Mesîh Tanrı’nın oğlu, dolayısıyla tanrı kabul edilmektedir.³⁸ Kur’ân’a göre, Melek Meryem’e Allah’ın ruhundan üflemiş ve bakire olan Meryem İSâ’ya hamile kalmıştır. Meryem, İSâ’yı dünyaya getirdikten sonra kavminin yanına dönmüştür. Kavmi Meryem’i kucagında çocukla görünce çocuğu gayr-i meşru sanmışlar ve Meryem’i tenkit etmişlerdir. Bunun üzerine beşikteki İSâ, kendisine Allah’ın kitap verdiğini ve peygamber yaptığını söylemiştir.

“Kur’ân’a göre Allah, İSâ’ya kitap vermiş, ve onu mübarek kılmıştır (el-Mâide 5/75; Meryem 19/30-31). O İsrâiloğulları’na gönderilen bir peygamberdir (Âl-i İmrân 3/49; en-Nisâ 4/171). Bir olan Allah’a kulluğa çağırılmış (el-Mâide 5/117), Tevrat’ı tasdik etmiş, bazı hususlarda onu neshetmiş (Âl-i İmrân 3/50; el-Mâide 5/46), kavmine

³⁸ Harman, Ömer Faruk, “İSâ”, *DİA*, c. XXII, İstanbul, 2000, ss. 465-472, s. 465.

namazı ve zekatı emretmiştir (Meryem 19/31). Kur’ân’da Hz. İ̇sâ’nın doğduğundan, öleceğinden ve tekrar hayata döneceğinden söz edilir (Meryem 19/33). Ancak genel İ̇slâmî telakkiye göre onun bu dirilişini Hıristiyanlık’taki gibi çarmıha gerildikten sonraki diriliş değil kıyamet sonrası diriliştir”.³⁹

Divânda İ̇sâ, Mesîh, Rûh-i kudsî, Ruh-u’llâh adlarıyla geçer. Şâire göre Allah’ın nefesi İ̇sâ’ya can vermiştir. Kamuya Hakk’ın feyzi ve irfânı Peygamber sayesinde:

‘ Acebdir nefîha-i Raĥmân Mesîĥa oldu kuvvet cân

Ķamuya feyz-i ĦaĥĶ ‘ irfân Resûl-i kibriyâdandır

(47/2)

Hz. Meryem gebe kaldığında, şair İ̇sâ ile birlikte ilm-i hikmetle süslenmiş, eşi benzeri olmayan bir durum içindedir:

Ħaml-i Meryem Rûĥ-i Ķuds ile zühûr itdikde ben

‘ İlm-i ĥikmetle müzeyyen emr-i bî-hemtâ idim

(112/5)

Sevgili yüzünü göstermeye karşılık imâ ile aşğından canını feda etmesini istemiştir. Bu durumda şair İ̇sâ misali çarmıha gerilmiştir:

Vechini gösterdi cânân remz ile cân istedi

Eyledim çarmıĥı dilber çünki ‘ İ̇sâ olmuşum

(109/5)

“Hz. İ̇sâ’nın mucizelerinden biri hastaları iyileştirmesi ve ölüyü diriltmesidir. İ̇sa, nefesiyle ve dokunmasıyla hastaları iyileştirirdi. Bu yüzden geçeceği yollarda yüzlerce hasta beklerirdi”.⁴⁰ Onun her bir nefesinden yeni bir hayat meydana gelir. Feyz ve nefis sahibi İ̇sâ İmrân gelir:

³⁹ Harman, a.g.md., s. 469-470.

⁴⁰ İpekten, Haluk; *Fuzûlî Hayatı Sanatı Eserleri*, Akçağ Yay., Ankara, 2000, s. 127.

Her bir deminden anî peydâ olur nev-ḥayât

Feyz ü nefis anîdır ‘Îsî-i ‘İmrân gelür

(54/6)

Nebiler ikinci kapıda kalmıştır fakat İsa üçüncü kapıya ulaşmıştır:

Nebîler bâb-ı şânîde karar itdi velî İsâ

Üçüncü bâba vâşıldır ‘ale’l-‘arşi’stivâ’yız biz

(71/42)

1.4.4. Mûsâ: “Fir’avun’un helâkinden sonra Allah tarafından Tûr dağına çağırıldı. Mûsâ, Allah’ın kendisiyle konuştuğuna şahit olmaları için kavminden 70 kişiyi alarak yola çıktı. Tûr-ı Sînâ’ya vardı. Kırk gün oruçla geçirdikten sonra dağa çıktı. Musa’nın yokluğunda kavmi Samirî’nin teşvikiyle buzağıya tapıyordu. Allah bu durumu Mûsâ’ya haber verdi. Sonra ak bir bulut Mûsâ’yı kuşattı. Allah, Mûsâ’ya nasihat, din ve şeriat emirlerini içeren levhalar verdi. Mûsâ rabbine: “Ya Rabbi, bana dîdârımı göster; sana bakayım dedi. Cenâb-ı Hak: “Sen beni göremezsın”, dedi. Fakat dağa bak; eğer o benim tecellîme tahammül edip yerinde durursa beni görürsün (yani sen de tahammül edersin). Allah dağa tecellî edince Allah’ın heybeti onu parçaladı; ve Mûsâ düşüp bayıldı” (A’râf: 7/142).⁴¹

Hz. Mûsâ, Vadi-i Eymen’de yer alan Tûr Dağı’nda Tanrı tecellîsine mazhar olmasıyla Divânda zikredilmiştir. Şâir, sırrın Tûr’unda daima Allah’ın tecelli etmesini ister. Gönlünü Mûsâ’ya benzeterek (Allah’a kavuşmanın verdiği) zevkin hiç sona ermemesini diler:

Ṭûr-ı sırda tecellî ile dâ’im yâ İlâh

Zevkünde Mûsâ dil hiç bulmaya nihâyet

(22/4)

⁴¹ Tarlan, Ali Nihat, *Şeyhî Divânı’nı Tetkik*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s. 263.

Şair , *Eymen Vadisi*'ne varmadan *Ene'llâh* sırrına mazhar olmuştur. Vasf-ı zatının tecellisi ile vahdet-i sırra erişmiştir:

Ene'llâh sırrını bu yüzden dinür *Vādî-i Eymen* 'siz

Tecellî-i vaşf-ı zâtımla irişdim vahdet-i sırra

(143/2)

Çalbimiz *Vādî-i Eymen* Buka' -i *Haçrâdayız*

Çab' ımızdır mühmile biz cilve-i *Müsâdayız*

(70/2)

1.4.5. Yûsuf: “Divân şiirinde adı en çok anılan peygamberlerden biri Yûsuf'tur. Harikulâde güzelliği ile çok zaman sevgili ona benzetilir, hatta sevgili, Yûsuf- ı sâni (ikinci Yûsuf) olarak nitelenir. Ay ile güneşin ona secde etmeleri, kuyuya atılması, terazi ile tartılıp ağırlığınca altın karşılığı satılması, Züleyhâ ile olan maceraları, zindana atılması, güzel rüyâ tabir etmesi, Yakûb'dan ayrı oluşu, köle iken Mısır'a sultan oluşu vs. kıssalar nedeniyle birçok beytin konusunu oluşturur”.⁴² Haşim Baba'nın Piri gönül Mısır'ının Yusuf'udur. Haşim'i hayran eden piridir:

Pîrim Yûsuf-ı Ken'ân MıŖr-ı dilimde sulţân

Hâşimî iden hayrân pîrim azîzim yâ hû

(138/8)

1.4.6. Muhammed: Hâşim Baba Divânında Peygamber, Muhammed, Mustafâ, Ahmed, Resûl, Resûlü'llâh, Nebî, Hayrî'l-beşer, Hayrî'l-enâm, Fahrî'l-mürselîn, Habîb isimleriyle anılır. Hz. Muhammed son peygamberdir, O'nunla nübüvvet sona ermiştir. Bu yüzden O'na peygamberlerin sonuncusu denmiştir:

---

⁴² Pala, a.g.e., s. 484.

Nübüvvet çünkü hâtm oldu açıldı bâbı bu şehriñ
Anıñçün hâtemü'l-mürsel denildi Aḥmede ol ana
(135/15)

Sırrımı şakḳü'l-ḳamerle vaḥdeti fark itmeğe
Küfr ĩmān lebs-i keşret cümleñiñ sırrı benim
(108/4)

Alemde her şey, Peygamber'in nurundan (yaratılmıştır), O'nun nuru ise Allah'ın nurudur. Durum bu kadar açık iken (ey zahid) küfürle iman konusunda nasıl iddialaşırın:

Cümle eşyā nūr-i Aḥmed nūr-i Aḥmed nūr-i Ḥaḳḳ
Böyle iken nice itdiñ küfr ĩmānla baḥiṣ
(26/4)

O, Allah'ın rahmetine vesiledir; hikmet ve irfan kaynağı Muhammed Mustafa'dır:

Raḥmet-i raḥmāna raḥmetdir Muḥammed Muṣṭafā
Menba' -ı ' irfān-ı ḥikmetdir Muḥammed Muṣṭafā
(160/1)

Hız. Muhammed, peygamberlerin en erdemlisidir. O'nun şanını Cebrâil tazim etmiştir. “(Biz seni ancak) âlemlere rahmet olarak (gönderdik)” (ayeti) O'nun için nâzil olmuştur. Yardım Hakk'ın vechi olan Resûlullah'dandır:

Sen ki faḥrū'l-mürselĩnsin nūr-i erbāb-ı yaḳĩn
Şānına tenzĩl ile ta' zĩm iden Rūḥū'l-emĩn
Vaşfına nâzil değil mi raḥmeten li'l-'ālemĩn

Yâ Resûlu'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkık

(87/1)

Hız. Peygamber insanlığın rehberidir, peygamberlerin sonuncusudur. Şâir bu gün ilm-i Hudâ mektebinin vârisi olmuştur:

Pîşvâmızdır nebîyyü'l-ümmî hâtemü'l-enbiyâ

Vârişiyiz mekteb-i ' ilm-i Hudâyız biz bu gün

(123/5)

Mi'râc gecesinde Hız. Muhammed'e Yüce Mevlâ görünmüştür:

Nebîdir *leyletü'l-ısrâ* görindi Hâzret-i Mevlâ

Ki Âdem şüreti hâkıkân kaçat şâbb emred (ü) a' lâ

(2/1)

Gönül âyinesi ol ferd ü yektâ

Zamânîñ şâhibi bî-meşel-i hemtâ

Zuhûrî *ķabe ķavseyn ev ednâ*

Ferdâsı sırrıdır *yûhâ fe-evhâ*

Muħakķak beyt-i Hâkık mir'ât-ı ma' nâ

(17/4)

Kâbe kavseyn ev ednâ, “iki yay aralığı kadar belki daha da yakın” anlamına gelmekte olup Hız. Peygamber'in Mi'râc'ta Allah'a olan yakınlığını ifade etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de (Necm sûresi/8, 9) “Sonra ona yaklaştı. Derken sarktı. (Bu suretle o, peygambere) iki yay kadar, yahut daha da yakın oldu” şeklinde geçmektedir. Mi'râc hadisesinde gerçekleşen bu olay ilgili olarak bazı alimler ayette geçen “o” zamiri ile kastedilenin Cebrail olduğunu savunurken bazı alimler ise kastedilenin Allah olduğunu

ifade ederler. Sufiler bu ayeti daha çok mecazî anlamıyla benimsemişler ve bunu Allah ile Peygamberimiz arasındaki yakınlığa delil olarak saymışlardır.⁴³

Cephesindeki elif hat istivâ remzine beyandır. Sevdiği, iki kaşı kabe kavseyn, ve'd-duhâ'dır:

İstivâ remzin beyândır cebhesinde elif haç

Ûâbe kavseyn iki kaşı ve'd-duhâ'dır sevdiğim

(118/22)

1.5. Dört Halife ve Ehl-i Beyt:

1.5.1. Ebu Bekir, Osman, Ömer: Hâşim Baba Divânında 38 no'lu murabbada Ebu Bekir, Osman, Ömer ve Ali'yi övgü dolu sözlerle anmaktadır:

Tabî'at sırrına mazhar Resûlûn

Ebu Bekr 'Ömer 'Oşmân 'Alîdir

'Anâşır pertevi ol şâh-ı dîniñ

Ebu Bekr 'Ömer 'Oşmân 'Alîdir

(39/1)

1.5.2. Ali: Hz. Ali, Hz. Peygamber'in damadı, Hulefâ-yı Râşidîn'in dördüncüsüdür. Hz. Muhammed'in peygamberliğine ilk iman edenlerdendir. Hz. Peygamber Ali'yi kendine kardeş seçmiş, onu kızı Fâtıma ile evlendirmiştir. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin, (ölü doğan) Muhsin, Zeyneb ve Ümmü Külsûm doğmuştur. Hz. Ali, Peygamber'in hemen hemen bütün gazve ve seriyelerine katılmış, bu savaşlarda büyük kahramanlıklar göstermiştir. Hz. Peygamber'e katiplik ve vahiy katipliği görevinde bulunmuştur. Hz. Osman'ın şehit edilmesinden sonra halife olmuştur. Hz. Osman'ı şehit edenleri desteklediği iddiasıyla Hz. Osman'ın yeğeni Muâviye kendisine biat için gelen elçiye red cevabı vermiştir. Önceleri kocasının

---

⁴³ Pala, a.g.e., s. 245.

halifeliğini destekleyen Hz. Âişe daha sonra buna karşı çıkmış tarihte Cemel Vakası adıyla aralarında meşhur bir savaş yapılmıştır. Bu savaşta Hz. Ali galip gelmiş fakat savaşta pek çok müslümanın ölmesinden dolayı derin bir üzüntü duymuştur. Muâviye'yi tekrar biata davet etmiş fakat yine aynı cevabı alınca bu defa müslümanlar Sıffin'da karşı karşıya gelmişlerdir. Muâviye'nin ordusu tam yenilmek üzereyken bir hileye başvurdu. Mızraklarının ucuna mushafları bağlayarak Allah'ın kitabının aralarında hakem olması teklifinde bulundular. Bunun bir hile olduğu ikazlarına rağmen Hz. Ali ordusuna söz dinlemedi ve hakem kararına başvurulmasını kabule mecbur oldu. Allah'ın kitabı ve Resûlullah'ın sünneti ile hükmetmek şartıyla anlaşıldı. Savaşın sonunda halifenin ordusundaki bir grup "Lâ hükme illâ lillâh" sloganıyla hakem olayına karşı çıktılar ve Hz. Ali'den hakem tayin etmesinden dolayı tövbe etmesini, Kur'ân'ın hükmüne göre hareket edilmesini, isyancılarla itaat edinceye kadar savaşılmasını istediler. Hz. Ali, Kur'ân'a göre bu anlaşmayı bozamayacağını ifade etti ve 6000 kişilik bir grupla Kûfe'ye dönmüştür. Geride kalan 4000 kişilik grup ise Hâricîler olarak tarihe geçecektir. Muâviye ile tekrar savaşmaya hazırlanan Hz. Ali, Hâricîler'i ikna etmek için mektup yazar fakat bundan bir sonuç alamayınca Hâricîlerle savaşmaya karar verdi. Yapılan savaşta Hâricîler'in pek çoğu öldü, kalanlar da Mekke'ye kaçtı. Bütün bu olaylardan sonra halife ordusu savaşmak istemedi ve bunu gören Hz. Ali Muâviye'ye karşı faaliyetlerini durdurmaya karar vermiştir.

Hakemler Şaban 38'de (Ocak 659) Ezruh'ta ilk toplantılarını yaparlar. Ali b. Ebû Tâlib ve Muâviye b. Ebû Sufyân'ın her ikisinin de azledilerek halifenin bir şura tarafından seçilmesi hususunda anlaşılır. Bu karar önce Hz. Ali'nin hakemi Ebû Musâ tarafından açıklanır. Sıra Muâviye'nin hakemi Amr b. el-As'a geldiğinde o hilafet makamına Muâviye'yi atadığını söyler. Ebû Musâ'nın itirazına rağmen konu bir çıkmaza girer. Bir grup Hz. Ali'nin halifeliğini tanıırken diğer grup da Muâviye'yi halife olarak kabul eder. Hz. Ali, Muâviye'ye karşı yeni bir sefer için hazırlıklara başlar. Ancak hâricî Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli hançerle sabah namazında yaralanır, iki gün sonra vefat eder. Bu sırada Muâviye Suriyeliler'in de desteğini alarak

Hiz. Ali'nin hakimiyetindeki pek çok yeri ele geçirerek Emevî Devleti'nin temellini atar.⁴⁴

“Ali ile ilgili olaylar. Bektaşilik'te en çok üzerinde durulan, tarikatın kesin biçimini almasına yol açan kaynaklar Ali ile ilgili olaylardır. Bunlar da Peygamber'le Ali arasında yakınlık, arkadaşlık, düşünce birliği, inanç tıpkılığı, görüş özdeşliği, Halife seçimi, Muaviye ile Ali arasında geçen olaylar, Yezid'in tutumu, Hasan ile Hüseyin'e Kerbelâ'da yapılan saldırılar, Hüseyin'in öldürülüşü, Ali soyuna karşı girişilen kıyım, Ali'den sonra imamlık sorunu bg. ardı arkası kesilmeyen sayısız olaylardır”.⁴⁵

Hâşim Baba, Bektaşîliğe olan meyli, Hiz. Ali ve Ehl-i Beyt muhabbeti nedeniyle Divânının pek çok yerinde Hiz. Ali'den bahsetmiştir.

Muhammed Hakk'ın nutkudur, Ali ise furkanıdır:

Muhammed nuḫ-ı Hakk furkânı ' Alîdir

(43/1)

Şair, evlad-ı Ali'nin kulu kurbanıdır. Yezid'in bedbaht kavmini lanetleyenlerin başıdır:

Âl-i evlâd-ı ' Alîniñ kulliyum kurbânıyım

Ḳavm-i bed-baht Yezidiñ bir ülü le'ânıyım

(115/1)

Rızâsile geyüp tâc-ı şehâdet meşhed-i Hakkda

Kitâbu'llâh-ı nâtıqla ' Alî şâhım ' Alî geldi

(159/9)

Bütün evliyalar davet eylemiştir ve sırrın noktasını Ali'de bulmuşlardır:

Her ne deñlü evliyâ geldikse da'vet eyledi

⁴⁴ Fığlalı, Ethem Ruhi, “Ali”, *DİA*, c. II, İstanbul, 1989, ss. 371-374, s. 371-374.

⁴⁵ Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Bütün Yönleriyle Bektaşilik*, Der Yay., İstanbul, 2000., s. 57.

Noқта-i sırrı ‘ Alīde buldılar hep intihā

(160/24)

Mi’ raç gecesi Ali’de Hakk görünmüştür:

Anınçün *leyle-i isrā* ‘ Alīden oldı Hāḫḫ mücellā

O dem maḥbūb idi ulyā şıfat mīm ‘ aynla bir zāt

(2/3)

Şairin içindeki dalga Ali’dir:

Baḥā şadırımda mevcim bu ‘ Alīdir

Velī Bayramım sultāna geldim

(102/23)

1.5.3. Hasan: “Hz. Ali’nin büyük oğludur. Hz. Ali’den sonra gelen ikinci İmamdır. Hicretin ikinci ya da üçüncü yılında doğdu (625). Hazreti Muhammed adını “Hasan” koymuştur. Künyesi “Ebu Muhammed” olup lakâpları “Takî”, “Zeki” ve “Sıbt”dır. “Hasan’ül-Müctebâ” da denir”. “Medine’de hiçbir şeye karışmadan yaşadığı sırada Muaviye tarafından karısına zehirlettiği söylenir. Ölümü 669”dur.⁴⁶

1.5.4. Hüseyin ve Kerbelâ faciası: Hz. Hüseyin, hicretin üçüncü, bir rivayete göre dördüncü senesi Şabânın üçüncü günü Medine’de doğdu. Hz. Fatıma’nın ikinci oğludur.⁴⁷ Hz. Peygamber onu kucığına alıp ağlamıştır. Umeys kızı Esmâ bu ağlayışlarının sebebini sorduğuna “Azgın bir tâife, O’nu öldürecek; onlar şefâatime nâil olmazlar” buyurmuşlar ve bunu Hz. Fatıma’ya haber vermemesini söylemişlerdir.⁴⁸ Hicretin 54. senesinin sonlarına doğru Muâviye oğlu Yezid’i halife olarak yerine atamıştı. Yezid’in halifeliğini Hz. Hüseyin ve Hâşimoğulları kabul etmemiş ve bu yüzden ona beyat etmemişlerdi. Esasen İmam Hüseyin Muâviye’nin de halifeliğini kabul etmemişti. Fakat kardeşi Hz. Hasan bu hususta ona ısrar etmemesini söylemiş,

⁴⁶ Öztelli, Cahit, *Bektaşî Gülleri*, Özgür Yay., İstanbul, 1997, s. 50.

⁴⁷ Gölpınarlı, Abdülbâkıy, *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şîlik*, Der Yay., İstanbul, 2003, s. 380.

⁴⁸ Gölpınarlı, a.g.e., s. 382.

Muâviye de bunu kabul etmişti. Muâviye Medine’den son dönüşünden bir süre sonra halk arasında herhangi bi kargaşalık çıkarmamasını öğütleyen bir mektubu Hz. Hüseyin’e gönderdi. Töhmət, düzen ve tehdit içeren bu mektuba Hz. Hüseyin şiddetle karşılık verdiler. Bu mektupta Muâviye’nin yaptığı bir takım haksızlıklara ve zulümlere yer veren Hz. Hüseyin, içki içen, köpeklerle oynayan bir oğlanı (Yezid’i) halife seçmesini eleştirmişti. Hicretin 60. yılında Muâviye’nin ölümünden sonra yerine Yezid geçti. Babası ölürken bile yanında bulunmayan Yezid, günlerini içki içme, eğlenme, maymunlarla, köpeklerle oynama gibi sefih bir yaşam içinde geçirmekteydi.⁴⁹ Yezid, Medine Valisi Utbe oğlu Velîd’e Hz. Hüseyin’in kendisine beyat etmesini içeren bir mektup yolladı. Velîd, Hz. Hüseyin’le hükümet konağında görüştü ve durumu kendisine ilettil. Hz. Hüseyin böyle önemli bir konunun özel bir mecliste görüşülmesi gerektiğini, böyle halktan gizli saklı yapılmasının doğru olmayacağını ifade etti. Velîd, Hz. Hüseyin’i haklı buldu. O sırada Velîd’in yanında bulunan Mervân “Hüseyin’i bırakma, hapset; giderse bir daha ele geçmez; ya beyat etsin, ya boynunu vurdur” diye bağıarak bu duruma itiraz etti. Hz. Hüseyin ona “A gökgözlü karının oğlu, sen mi beni öldürmeye kalkışyorsun?” diyerek oradan ayrıldı. Mervân, bu yaptığının doğru olmadığını söyleyince Velîd “Sen, benim dinimi mahvetmeye uğraşıyorsun; bütün dünyâ malını verseler, gene de Hüseyin’in öldürülmesine râzı olmam” dedi. Velîd’in bu davranışı Yezid tarafından duyulunca görevinden azledildi. Bu görüşmeden bir gün sonra Hz. Hüseyin, Hz. Fatıma’nın ve Ehlibeyt’in kabirlerini ziyaret etti. Hâşimoğullarına “Kendileriyle gelenlerin şehîd olacaklarını, fakat kendilerine uymayıp kalanların da bir fethə, bir huzûra erişemeyeceklerini” bildiren kısa bir mektup yazdı. Ayrıca kardeşleri Muhammed bin Hanefiyye’ye yazılı bir vasiyyet bıraktı. Mekke’den Medine’ye hareket etti. Hz. Hüseyin Medine’den ayrılırken kardeşi Muhammed b. El-Hanefiyye, Mekke’de kalmasını, imkan olmazsa Yemen’e gitmesini tavsiye etmişti. Hz. Hüseyin, Şaban, Şevvâl ve Zilkade’yi Mekke’de geçirdikten sonra –Mekke’de şehit olmamak için- Irak’a hareket etti. İmam Hüseyin hicretin 61. yılı Muharrem’in 10. günü, ikinci vakti Kerbelâ’da şehit düştü.⁵⁰ Hz. Hüseyin şehit olduğunda 57 yaşına basmıştı.

---

⁴⁹ Gölpınarlı, a.g.e., s. 386-387.

⁵⁰ Gölpınarlı, a.g.e., s. 389-395.

Kerbelâ faciasına katılanların hemen hemen hepsi çeşitli hastalıklara uğramış, pek çoğu da delirmişti.⁵¹

1.5.5. Fatıma: Peygamberimizin Hz. Ali ile evlenen kızıdır. Hz. Hatice'nin dört kızından en küçüğüdür. Hz. Peygamber'in soyu onda devam etmiştir. Yüzünün pek beyaz oluşundan dolayı Zehra lakabıyla anıldı.⁵²

Eş-şalâ ey Ümm-i sıbteyn tâc-ı eşref ve's-selâm

Zevce-i Haydar Betül Fâtıma hayrû'n-nisâ

(18/8)

Fâtıma Haydar Hasanla hem Hüseyiniñ şânına

Hâ 'ülâi ehli beyti didi şâh-ı enbiyâ

(18/27)

1.6. Sahabeler:

1.6.1. Kanber-Selman: Kanber, Hz. Ali'nin sadık, vefakar kölesidir. Daha sonra azat edilmiştir. Hz. Ali'ye bağlılığıyla ün salmıştır.⁵³ Selman, önceleri Mecusî iken Peygamber'i görüp Müslüman oldu. Daha sonra uzun bir süre Hz. Ali ile birlikte bulunmuştur. Rivayete göre Hz. Selman, başkanlığını Hz. Ali'nin yaptığı Kırklar'danmış.⁵⁴

Velâyet menba'ı Haydar kavli Selmân ile Kanber

Gelür devr ile Şeyh Ekber ider devri emn (ü) itmâm

(2/24)

Meşhedi cânı gören âl-i 'abâyâ iren

Zevk-i tevellâ süren Kanber (u) Selmân olur

⁵¹ Köksal, Mustafa Asım, *Hız. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, Köksal Yay. ty. s. 209.

⁵² Pala, a.g.e., s. 149.

⁵³ Pala, a.g.e., s. 256.

⁵⁴ Pala, a.g.e., s. 398.

(40/8)

1.6.2. On iki İmam (eimme-i isnâ-aşer): “Alevîlere göre Tanrı tarafından gönderilmiş peygamber niteliğinde on iki başkan... On iki imama Arapça *eimme-i isnâ aşer* denir. Şîî inançlarına göre Hz. Ali'den başlayarak ve ondan sonra bu imamlar *halîfe*'lik görevini sürdürmüşlerdir. Şîî'lerin temel inancı, Peygamber Hz. Muhammed'den sonra halîfelik makamının Hz. Ali ve çocuklarına ait olduğudur. On iki imam sırasıyla şunlardır: *Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Zeynelâbidîn, Muhammet Bekir, Câfer-us-Sâdık, Mûsâ Kâzım, Ali Rızâ, Muhammet Takî, Ali Nakî, Hasan Askerî, Mehdî*... Bunlar her türlü suçtan arınmış sayıldıklarından *mâsûm* adıyla anılırlar. On iki imam inancına bağlı olanlara *İmamiyye* denir. Sünnîler, Peygamber Hz. Muhammed'in ölümünden sonra yerini Hz. Ali'ye ve onun çocuklarına bırakmak istediğini kabul etmezler”.⁵⁵ “**Ali** soyunun dışında kimsenin bu görevi yüklenmeye yetkisi yoktur. Kimse imamlık konusunda gereken nitelikleri taşımamaktadır. **Ali** soyunun imamlığı tanrısal bir olay niteliğindedir. Tanrı'nın görevlendirmedeği kimsenin imam olmaya yetkisi, “hakk”ı yoktur. Tanrı “Bir”dir, bütün varlıkları yaratmıştır, **Muhammed** onun elçisidir. Ancak **Muhammed**'ten sonra tek yetkili **Ali**'dir. Bu yetki çizgisi **Allah-Muhammed-Ali** üçlüsüyle bütünlenmiştir. On İki İmam geleneğine dayanan bu görev inancı sürdürülür”.⁵⁶

“Aleviliğin kollarından biri olan Bektaşilik'e göre “imam” insanüstü nitelikler taşıyan, Tanrı'ya yakınlığı bulunan kutsal kişidir. Onun görevi yalnız toplumu yönetmek değil, toplum içinde Tanrı'ya en yakın kimse olduğundan, olgunluk bakımından en yüksek aşamada bulunduğundan, bütün insanlara örnek olmak, yüceliğin, ululuğun yolunu göstermek, insanlarla Tanrı arasında bağlantı kurmaktır. İmam, insanları Tanrı'nın yüce görevler vererek gönderdiği kimsedir. Onun bütün yapıp ettikleri Tanrı adınadır. Bu yüzden imam “suçsuz”dur eski bir deyimle “masum”dur. Eylemlerinden sorumlu değildir, ölümsüzdür, yücedir, uludur. İslamdan olmanın ilk koşulu imam'a bağlanmak, ona inanmaktır”.⁵⁷ Şair, sırasıyla on iki imamı zikreder:

⁵⁵ Hançerlioğlu, Orhan, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 441.

⁵⁶ Eyuboğlu, a.g.e., s. 109.

⁵⁷ Eyuboğlu, a.g.e., s. 84.

Eş-şalā ey ekber-i evlādı Şeppīr ve's-selām

Nām-ı Zeynü'l-ābidīn hem mefhar-i āl-i 'abā

(18/12)

Eş-şalā ey Bākirü'l-'ilm Muḥammed ve's-selām

Cābir ile cedd-i pākīnden selām irdi aña

(18/13)

Eş-şalā ey faḥr-i ümmet şad hezārındır selām

Ca' ferü'ş-Şādık imāmü'l-evliyā şemsü'd-ḍuḥā

(18/14)

Eş-şalā ey seyf-i kudret *yedu'llāh* ve's-selām

Musā Kāzım veliyyü'l-mü'minīn şāhib 'atā

(18/15)

Eş-şalā ey maḥzen-i nūr-i hidāyet ve's-selām

Ebu'l-Ḥasan sırr-ı 'Alī ḥaḳḳan Naḳī ḥayrū'l- verā

(18/18)

Eş-şalā ol ḥātemü'l-esrāra bizden ve's-selām

Nām-ı Mehdīdir zamānīñ şāhibidir dā'imā

(18/20)

1.7. Ahiret

1.7.1. Kabir: Hâşim Baba Divânında kabir, “kabr, kubûr, merkad” kelimeleriyle yer almıştır. Kabir, insanın öldükten sonra ahiret gününe kadar geçireceği yerdir.

Gelür hayvân-ı vaḥşîler enîs ü hem-demiñ olur

Bulursuñ zulmet abri olur nârdan afir peydâ

(15/12)

Nice âyet ḥadîṣ vardır ‘azâb-ı abri vaṣf eyler

Nazar çok ikişer revzen ki her bir abr ider peydâ

(166/45)

Cesedlerdir ubûr âñla berâziḥ ṭavr-ı isti‘ dâd

İki ṭavrıñ miyânıdır berâziḥ âñla bil âni

(157/18)

Hem riyâ-ḥôr münâfık cümlesi

Meradinde ola câdü mürdesi

(169/83)

1.7.2. Kıyamet, Haşr, Maşer: Hâşim Baba Divânında kıyamet “kıyâmet, haşr, maşer” kelimeleriyle yer almıştır. Kıyamet, bütün insanların dirilerek maşerde toplanacakları gün, dünyanın sonu, ölümden sonra hayat bulmadır:

Didiler zevine cennet ‘azâb-ı ‘azbiñe nîrân

ıyâmet âmetiñ oldı bu ṭavrıñ *tâmmetü’l-kübrâ*

(6/4)

Câme-i rûmî geyüp ger ḥaşr olursa aḥiret

Mevif-i maşerde anuñ işi olur âh u zâr

(60/6)

Bir gün olur münkirā bu işleri görürsün

Berzah-i maşerde bil hālîñ ola pek yaman

(3/40)

Devr-i evvelde cesed-i terkîbi olan müfredāt

Haşr-ı kübrāda olurlar rûhla hep āşinā

(170/4)

1.7.3. Cennet ve cennetle ilgili unsurlar: Cennet, “örtmek, gizlemek” manasındaki cenn kökünden gelen bir isim olup “bitki ve ağaçları ile toprağı örten bahçe” manasına gelmektedir. “Âhîret hayatında müminlerin ebedî saadet yurdu olan yerin bu şekilde adlandırılmasının sebebi, genel görünümüyle dünya bahçelerine benzemesi veya eşsiz nimetlerini insan idrakinden gizlenmiş olması şeklinde açıklanmıştır”.⁵⁸ İslâm literatüründe cenneti ifade etmek için kullanılan başlıca ifadeler şunlardır: Cennet, Cennetü'n-naîm, Adn, Firdevs, Hüsnâ, Dârüsselâm, Dârülmulâme.⁵⁹ Divânda cennet, “cennet, bâğ-ı cennet, cennetü'l-me'vâ, bû-yı cennet, sekiz cennet, cennet-i Rıdvân, cennet-i 'adn, cennet-i na'îm, cennet-i kuds, ehl-i cennet, behişt” gibi isimlerle yer almaktadır.

1.7.3.1. Kevser: Kur'ân'da kevser sûresinde bir kere zikredilmektedir. Kelime olarak “çok, pek çok” ve “ırmak” anlamlarına gelmektedir. Bazı kaynaklarda “Hz. Peygamber'e cennette bahşedilen nehir” anlamı verilmekle birlikte Peygamber'e lutfedilen nübüvvet, hikmet, ilim, tevhid vb. manevî nimetler olarak da yorumlanmıştır. Muhtelif rivayetlerde kevser, etrafı incilerle örülmüş kubbelerle çevrili, suyu gümüşten beyaz, baldan daha tatlı, miskten daha hoş kokulu bir nehirdir.⁶⁰ Edebiyatta sevgilinin dudağına benzeyen olarak kullanılır.⁶¹ Haşim Babaya göre, (sevgilinin) dudağı kevser

⁵⁸ Şahin, M. Süreyya, “Cennet” *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, ss. 374-376, s. 374.

⁵⁹ Topaloğlu, Bekir, *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, ss. 376-386, s. 376-377.

⁶⁰ Ertürk, Mustafa, “Havz-ı Kevser”, *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, ss. 546-549, s. 546.

⁶¹ Pala, a.g.e., s. 268.

havuzudur, kelamı kevser gibi (tatlıdır); hurufu kevser kadehidir, ilmi *mâ evhâ*'nın sırrıdır:

Dehâniñ havz-ı kevserdir kelâmiñ ‘ayn-ı kevserdir

Hurûfuñ cām-ı kevserdir ‘ulûmuñ sırr-ı *mā evhā*

(6/3)

Şehadet bezmine sema zevkiyle gelenler kevser kadehinden içip Hak’la konuşurlar:

Şehâdet bezmine zevk-i semâ‘ ile gelenler hep

İçerler cām-ı kevserden iderler Hâkla güftâr

(63/20)

Kevser’in sahibi Ali’dir, Hasan’la Hüseyin (kevseri sunan) sakilerdir. Bu sırta Kanber ya da Selman varis olur:

Hâzin-i kevser ‘Alî sâkî Hâşanla Hüseyn

Vâriş olan bu sırta Kanber olur yâ Selmân

(3/36)

1.7.3.2. Tubâ: “Güzel kokulu ve temiz anlamlarına gelmektedir. Cennetteki ağacın adıdır. Tuba kelimesi tasavvufi edebiyatta farklı anlamlar almıştır. Bazılarına göre Tuba makamı Hak ile üns makamıdır”.⁶² Akarsu nehirlerin kaynağı, cennetin aynıdır. Sidredeki Tuba kamete, Rıdvân’ın cennetine bak!

Âb-ı câri ‘ayn-ı enhâr cennâtiñ ‘aynıdır

Ķâmet-i Tübâ-yı sidre cennet-i Rıdvâna bak

(88/6)

---

⁶² Seccâdî, Seyyid Cafer, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, (Ferheng-i Istılahat ve Tabirat-i İrfanî), çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007, s. 487.

1.7.3.3. Hur- Gılman: Hur (Huri), “cennetliklere verilen cennet kadınları. Kuran ayetlerinde gılmanların iyi insanlara hizmet edecekleri, güzel yüzlü hurilerin ise dünyadaki amellerinin karşılığı ve ödülü olarak cennetliklerin istifadesine sunulacağı belirtilmiştir. Bu kelime tasavvuf edebiyatında güzel ve iyi sıfatlar anlamında kullanılmıştır.”⁶³ Hâşim’in kelamı tevhitir. Onun için cennetin anahtarıdır. Zuhuru mazhar-ı tamdır. Demi huriyle gılmandır:

Kelâmîñ Hâşimâ tevḥîd anıñçün cennete miftâḥ

Zuhûruñ mazḥar-ı tâmdır demiñ ğılmânla ḥūrâ

(6/9)

1.7.3.4. Rıdvan: Şair, Ehl-i beytin Rıdvan’ın bahçesine (cennete) girmesini temenni eder:

Ḳudretiñdir ey şafî‘ ü‘l-müznibîn her kim sever

Hânedânîñ râh-ı Ḥaḳda her biri buldı zafer

Ravza-i Rıdvânîñ ile bunlara luḳ it maḳarr

Yâ Resûle’llâh meded senden kerem ey vech-i Ḥaḳḳ

(87/13)

1.7.4. Cehennem: Cehennem Arapça kökenli bir kelime olup “derin kuyu: hayırsız, uğursuz” anlamına gelmektedir.⁶⁴ “Kur’ân-ı Kerîm’in yetmiş yedi âyetinde yer alan cehennem, herhangi bir sözlük anlamı taşımaktan çok kâfirlerin, münafıkların, zalimlerin, gerçeğe boyun eğmeyenlerin azap görecekleri yer olarak tasvir edilir”. “İslâm literatüründe genel anlamda cehennemi, azap türleri veya onun bölümlerinden birini ifade etmek üzere çeşitli kelimeler kullanılmıştır. Muhtemelen cehennemin yedi kapısı olduğunu beyan eden âyet (el-Hicr 15/44) sebebiyle bunlardan yedisi önem kazanmıştır”. Bu tabakalar şu şekilde sıralanmıştır: Cehennem, Cahîm, Hâviye, Hutame, Lezâ, Saîr, Sakar. Cehennem bunlar içinde azabı en hafif olandır. Sünnî

⁶³ Seccâdî, a.g.e., s. 205.

⁶⁴ Harman, Ömer Faruk, “Cehennem”, *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, ss. 225-226, s. 225.

âlimelere göre günahkâr müminler burada azap görecek, cezası sona erdikten sonra burası boş kalacaktır. Divanda bir kez geçen “sakar” ise “şiddetli bir ısı ile yakıp kavurmak” anlamındadır.⁶⁵ Şair, zahide çatar ve cennete gitmenin yolunun sırra vakıf olmakla mümkün olabileceğini ifade eder:

Bu sırra vâkıf olsaydın bugün ey zâhid-i hõdbîn

Geçerdin havf-ı berzahdan olurduñ *cennetü'l-me'vâ*

(6/8)

Hâşim'in sözü cennetin anahtarıdır:

Kelâmın Hâşimâ tevhîd anıñçün cennete miftâh

Zuhûruñ mazhar-ı tâmdır demiñ gılmânla hûrâ

(6/9)

Eğer insanoğlu cennetin kokusunu zerre kadar duysaydı nefsine uymazdı:

Zerrece olsaydı bû-yı cennet vicdâna naşîb

Hakkı bilüp eylemezdiñ nefsi şeytânla bağış

(26/3)

Cehennem, “cehennem, cahîm” isimleriyle Dîvân'da yer alır:

Cehennemden su'âl itseñ âğâze üzredir dâ'im

Dem-â-dem nâr-ı fûrkatle ki bilmez yanmadır şanı

(155/4)

Rıdvân seniñ cennet na'îm nîrân seniñ naqmet cahîm

Fermân seniñ sensin hakîm yâ Rabb nice şükr idelim

(111/4)

---

⁶⁵ Topaloğlu, Bekir, *DİA.*, c. VII, İstanbul, 1993, ss. 227-233, s. 227.

1.8. Ölüm: Dünya hayatının sonu, ahiret hayatının başlangıcı olan ölüm, divanda, “mevt” kelimesiyle yer almıştır. “Ariflerin nezdinde yerilmiş beşeri sıfatları yok etmek demektir. Nitekim şöyle demişlerdir: “Ölüm ahiretin kapılarından biridir. Hakikati ise nefsin ölmesinden başka bir şey değildir”.⁶⁶

Tuḥm-ı ‘ālem sırr-ı Ādem maḥzar-ı eşyā biziz

Hem nümā-yı kā’ inātız mevtle ihyā biziz

Rūḥ-ı ecsāmız ḥaḳīḳat menşe-i ’ rü ’yā biziz

Her nefes her dem biziz hem şüret-i ma’ nā biziz

(70/4)

1.9. Ruh: “Rūḥ, canlılığı sağlayan şeydir. Duygu ve tutkuların merkezidir. Kötülöklere meyli olan ruha nefis denir. İnsanlardaki ruh ölümsüzdür. Cemâdî, nebâtî, hayvânî ve insânî olmak üzere dört çeşit ruh vardır. Rūḥ-ı küllî bütün ruhların me’ hazıdır. Rūḥ-ı insânîye nefis-i nâtika denir. Dünya yaratılmadan önce bütün varlıkların rūḥları yaratılmıştır”.⁶⁷ Divânda rūḥların yaratılması yer almıştır:

Senden ‘ aṭā nefis-i fütūḥ emriñdir her tende rūḥ

Budur iden ḳalbe şünūḥ yā Rabb nice şükr idelim

(111/5)

Tecellî ile her bir rūḥ teselli ide yüz biñe

Kervāniñla ḥaşr olup ola bir şad hezār peydā

(14/12)

1.10. Bezm: Bezm, içkili, eğlenceli meclis, toplantı demektir. Bu eğlence zamanına göre evlerde, meyhanelerde (mecâzen tekkeler) de yapılabilir. Şairler bezmi bazen alelâde toplantı için de kullanabilirler. Bezm-i hazân, bezm-i gam, bezm-i kemâl vs.

---

⁶⁶ Seccâdî, a.g.e., s. 319.

⁶⁷ Pala, a.g.e., s. 377-378.

⁶⁸ Hâşim Baba Divânında bezm, “bezm-i irfân, bezm-i vuslat, hakikat bezm, şehâdet bezmi, bezm-i aşk, bezm-i dil” gibi isimlerle gelmiştir.

Seherlerde kurulur bezm-i vuslat

Seherlerde içilir cām-ı vahdet

(35/2)

Elest meclisinde eğer mürşid muhabbet badesini sunarsa *belî* kadehiyle onu içen bu devranı tamamlar:

Elest bezminde ger mürşid muhabbet bādesin şunsa

Belî cāmıyla nüş iden tamām ider bu devrānı

(157/23)

1.11. Hidâyet: Arapçada “irşad etmek, doğru yolu göstermek”⁶⁹ anlamında bir masdar kelimedir. “Hidayet yol göstermek ve hayır ve sevap yollarını göstermek demektir. İlkın Allah insanları yaratmış, daha sonra onları doğru yola hidayet etmiştir”.⁷⁰ Lutfıyla hidayeti gösterecek olan Allah’tır. O, inayet ederse her iş kolay olur:

Luţfiñla yüce Mevlâ eyle kula hidâyet

Her iş olurdu āsān ola senden ‘ inâyet

(22/1)

Hidayet yolunu âl-i evlad göstermiştir. Onlara bağılı olanlar berzahda kurtuluşa ereceklerdir:

Āl-i evlādın hidâyet rāhını itdi ‘ ayān

Anlara münkād olanlar buldı berzahdan necāt

---

⁶⁸ Pala, a.g.e., s. 71.

⁶⁹ Cebecioğlu, Ethem, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Yay., Ankara, 1997, s. 360.

⁷⁰ Seccâdî, a.g.e., s. 197.

(1/9)

1.12. Şefaât: “Aracılık, yardım etmek. Yüce bir makam sahibinin, dileğini kabul etmesini veya suçunu affetmesini sağlamak için bir kimsenin o yüce makam sahibine daha yakın olduğuna inandığı bir şahsı aracı (vasıta-vesîle) yapması”dır.⁷¹ Mustafa’nın hanedanının varislerine kul ol ki hidayet ve şefaât onlara mahsustur:

Hânedân-ı Muştafâ vârişlerine bende ol

Anlara maḥşûş hidâyet hem şefâ‘ at t̄alibâ

(170/13)

1.13. Kâfir, Küfr: Kâfir, Allah’ın varlığına ve birliğine inanmayandır. Ancak Divan şiirinde Müslüman olmayanlar için kullanılmıştır. Küfr, dine inanmayıp Allah’a ortak koşma anlamına gelmektedir. Divan şiirinde çoğunlukla küfür, imanla birlikte zikredilir:

Şems-i z̄atın̄ perteviyle z̄ahir oldı her vücūd

Münkir-i z̄atın̄ içündür cehl (ü) küfr hem memât

(1/12)

Hâşim Baba, hakikat nurunun kafiri bile imana getireceğini ifade eder:

Nür-i ḥaḳîḳat eğer Hâşime itse eşer

Kâfirde kılsa nazar mazhar-ı imân olur

(40/9)

Hz. Hüseyin’i şehit edenleri kâfir olarak niteler, hatta kafir bile böyle işkence yapmayacağını söyler:

Kâfirin̄ u z̄âlimine itdi Mevlâ la‘ neti

---

⁷¹ Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul, 1991, s. 448-449.

Böyle ekfer kavm olur mı ‘âlem içre münkirâ

(160/17)

Lâşe içre İbn Şiddîk oldı biryân âşikâr

Didi Kayşer kâfiriz biz itmeyiz böyle ezâ

(160/8)

1.14. Secde: “Arapça, secde etmek, Allah’ı tazim için, yüzü yere koymak anlamını ifade eden bir kelime. Mukaddes zatın sürekli zuhuru ile beşerî özelliklerin silinip yok olması. İki türlü secdeden söz edilir: 1) Küllî secde: Kul, âlemin tamamı olması bakımından secde ederse buna küllî secde denir. 2) İhtisas secdesi-kalb secdesi: Kul, kendisini Hakk’a bağlayan özel bir yönden secde ederse, buna da ihtisas secdesi veya kalb secdesi denir. İlkinde, Allah kuluna her dil ile seslenirken, ikincisinde, özel bir dille seslenir”.⁷² “Divan şiirinde ay ve yıldızların Yusuf’a secde etmeleri, meleklerin Âdem’e secde etmeleri söz konusu edilir. Aşık ise bir kulluk ifadesi olarak sevgilinin yüzü, eşiği ve kaşlarına secde eder. Ayrıca yine sevgilinin kapısı, eşiği ve kaşları secdegâh olarak düşünülür”.⁷³ Artık herkese hacc-ı manevi farz-ı ayn olmuştur. Allah’ın evi insanoğluna kaş mihrabının secdesidir:

Cümleye hacc-ı ma‘nevî farz-ı ‘ayn Hâşimâ

Beyt-i Hudâ âdemi secde-i mihrâb-ı kaş

(75/7)

Kim nefsinı bilir de halkla savaşmazsa, kavuşma kıblesine varmak için varını harcarsa ona gönül Kabe’sinin kapısı açılır ve Kabe’yi görüp secdeye başını koyar:

Kim ki bilür nefsinı halka itmez savaş

Kıble-i vaşl içün varını eyler tıraş

(75/1)

---

⁷² Cebecioğlu, age., s. 623-624.

⁷³ Aktaş, Hasan, *Çağdaş Türk Şiirinde Din ve Tasavvuf*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001, s. 114.

Ka‘be-i dilde aña bāb-ı selām açılır

BeYTE nazār eyleyüp secdeye hem kıoya baş

(75/2)

1.15. Kible: “Müslümanların namaz kılariken kendilerine yöneldikleri Kâbe’nin bulunduğu yöndür. Tasavvuf edebiyatında ise “hakikî matlub ve mahbuba kinaye olarak kullanılır. Hakkın zatına teveccüh etmek anlamına da gelir”.⁷⁴ Namazda yönelinen kible Kabe tarafıdır. Başlangıçta kible Kudüs iken daha sonra gelen ayetler üzerine Kabe olmuştur.⁷⁵

Şaire göre irfan meclisine varan gönüle her yön kible olmuştur:

Yoluna cān itse kıurbān cedd-i pākīñ çok mıdır

Bezm-i ‘irfānı buldı kıible oldı hep cihāt

(1/6)

1.16. İsrâ ve Mi’râc: İsrâ “geceleyin yürüme, yürütme” anlamlarına gelir. Daha çok *leyle-i İsrâ*, *şeb-i İsrâ* terkihiyle kullanılır. Peygamber’in ilk merhalesinden son mertebesine kadar olan hali ifade eder. yükselmesini ifade eder. Miracın başlangıcını İsrâ oluşturur. Peygamber’in Mescid-i Haram’dan Mescid-i Aksâ’ya kadar uzanan gece yolculuğudur. Bu yolculuğu *Burak* isimli vasıtasıyla gerçekleştirmiştir. Miracta beş mertebe ve beş vasıta vardır. Mescdi-i Haram’dan Mescid-i Aksâ’ya kadar *Burak* isimli vasıta ile tayy-i mekan, mirac vesilesi ile gökyüzüne yükseliş, meleklerin kanatlarında yedi asumanı aşma, Cebrail’in kanadı ile Sidretü’l-Müntehâ’ya ulaşma ve Refref ile *Kâbe Kavseyn ev ednâ*’ya kadar varmadır. Tasavvufta Cibril akla, Refref aşka karşılık gelir. İnsanın hakikate ulaşabilmesi için bir takım enfüsî basamakları aşması gerekir.⁷⁶

⁷⁴ Seccâdi, age., s. 282.

⁷⁵ Özel, Ahmet, “İslâm’da Kible”, *DİA*, c. XXV, Ankara, 2002, ss. 365-369, s. 366-367.

⁷⁶ Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yay., İstanbul, 1997, s. 69.

Kabe kavseyn ilm-i idrak, *ev ednâ*'da yakîndir. Şair bugün mirac seyrine delil ve müntehâdır:

Kâbe kavseyn 'ilm-i idrâk *ev ednâ*'dır yakîñ

Seyr-i mi' râca delîl ü müntehâyız biz bu gün

(123/15)

“Mirac ile ilgili beyitlerde ilgisinden dolayı Burak ve Cebrâil yer alır. Sidre (Sidretü'l-müntehâ), Cebrâil'in makamıdır ve Cebrâil bu kattan yukarıya çıkamaz. İnsanın aklı ve ilmi de bu noktadan öteye âciz kalır. Bu sebeple Cebrâil ile akıl arasında ilgi kurulur”.⁷⁷

Dimişdi *lev denevtü* çün muqaddem Sidrede Cibrîl

Ma' âş-ı aqla nisbetdir tereddüdle bu ta' vîkât

(25/2)

1.17. Kabe, Beytullah: “Hacıların ziyaretine gittikleri Allah'ın evidir. İstilahî anlamı kalbin Allah'a tevbe etmesi ve visal makamıdır. Zira âşık ve talip mahrem olmadan ulaşamazlar. Kim ayakla giderse Kâbe'nin ziyaretine ulaşır, kim de kalple giderse Kâbe onun ziyaretine gelir.”⁷⁸

Aşığa, hem *semme vechü'llâh* suretde Beytu'llah olur. Hakikat Kabe'si pirdir. Pire hürmet göstermek ise Kabe'yi tavaf etmek gibidir:

Aña hem *semme vechü'llâh* olur şüretde Beytu'llâh

Haqîkat Ka' besi pîri aña hürmet tavâf ezkâr

(44/5)

⁷⁷ Sefercioğlu, Nejat, *Nev'î Divanı'nın Tahlîli*, Akçağ Yay., Ankara, 2001, s. 36.

⁷⁸ Seccâdî, a.g.e., s. 263.

Çok şükür Haşim'e sırdan zerre kadar ulaşınca kavuşma Kabe'sine (giden)
salıklere yol gösteren rehber olmuştur:

Hamdüli'llâh zerrece sırrından irdi Hâşime

Ka'be-i vaşlına oldı reh-nümâ-yı sâlikin

(121/5)

Harâbatı kerâmetle idüp ma'mûr Beytu'llâh

Mu'allâ hân-gâh itdi binâ lu'f eyleyüp Rabbâh

(139/7)

1.18. Kurban: “Allah'a yakınlık peyda etmek niyetiyle belli özelliklere sahip hayvanın ibadet maksadıyla kesilmesi”dir. Tasavvufta “fenâ mertebesi, fedâkârlık, kulun kendini (nefsini) Allah yolunda fedâ etmesi”dir.⁷⁹ Gerçekten Mevlâ'ya talip olan canını (onun yolunda) kurban eder. Eğer mâsivâ gönülde kalırsa ihsana erişemez:

Hakîkat talib-i Mevlâ olan câmı ider qurbân

Eğer hubb-i sivâ dilde kalırsa bulamaz ihsân

(30/1)

1.19. Mescid: Kelime anlamı “secde edilecek yer, cami” demektir. Osmanlıcada “küçük câmi” anlamında kullanılmıştır. İbn Haldun gibi bazı alimler bu kelimeyi genel anlamda “tapım yeri (mabed)” olarak kullansalar da mescid kelimesi “Müşrikler Allah'ın mescidlerine ayak basamazlar”⁸⁰ ayetinde de görüldüğü üzere İslamiyetle birlikte bu kelime İslamî bir kimlik kazanmıştır.⁸¹ *Semme vechu'llah* açılınca her tarafta hû görünür. Ona her yer mescid olur ukbadan dünyayı görür:

Açulur *semme vechu'llah* görünür her tarafta hû

⁷⁹ Uludağ, a.g.e., s. 293.

⁸⁰ Tevbe/17.

⁸¹ Hançerlioğlu, a.g.e., s. 324.

Aña mescid olur her yer görür dünyâyı ‘uqbâdan

(163/15)

2. TASAVVUF

Hâşim Baba Divânı’nda, tasavvufla ilgili olarak aşağıdaki unsurlar tespit edilmiştir:

2.1. Tarikat: Allah’a ulaşmak için tutulan tasavvuf yoludur. Sufilere göre dinin dış yüzü olan şerîattan dinin iç yüzü olan hakîkata ulaşmak için manevi bir yol vardır. Bir mürşide tâbi olan yolcu, onun emriyle belli şartlara uyarak ahlakını güzelleştirir, kötülükleri bırakır, ve hakîkata erişir”.⁸² Divânda “tarîkat, yol, râh, râh-ı Hakk, râh-ı hidâyet, râh-ı vuslat, râh-ı silm, râh-ı tevhîd” kelimeleriyle zikredilmiştir. Hak yoluna girmek için zühdü bırakıp gönülden aşka bağlanmak ve bir mürşide tâbi olmak gerekmektedir. Allah’ın emirlerini idrâk etmeli ve zevkle semâ edilmelidir.

Zâhidâ olmak dilerseñ râh-ı Hâkda muḳtedâ

Terk-i zühd it cân u dilden ‘aşḳa eyle iḳtidâ

(11/1)

Ehl-i tevḫîde ḳarîn ol ayırma izinden göziñ

Râh-ı Hâkda vâcib oldı mürşidîne irtibâḫ

(79/4)

Râh-ı Hâkda maḫḫab-ı vuḫlat dilerseñ ol şücâ‘

Emr-i Hâḳḳı eyle idrâk zevḳle eyle semâ‘

(81/1)

Her divân şairi gibi Hâşim Baba da Tanrı’ya kavuşmayı ve O’ndan hiç ayrılmamayı temenni eder:

---

⁸² Pala, a.g.e., s. 439.

Küntü kenziñ sırrı ızhâr ide rāh-ı vuşlatı

İrelim ezvâķ-i vaşlâ görmeyelim fūrķati

(99/9)

Şâir, hakiki aşkı arayana bir mürşide tâbi olmayı tavsiye eder. Zira bu yolda bir mürşide tabi olmayan ne kadar çaba gösterirse göstereceği netice elde edemeyecektir:

Budur saña Hâķķ sözüm netice pendim de bu

Mürşidsiz âdem olmaz eylese biñ cüst ü cû

(3/6)

2.2. Seyr u sülûk: “Bedenimizde ruh, sır, hafi, ahfa, vicdan, akıl gibi manevi gelişim gösteren yerler vardır. Bunlara latifeler veya letâif denir. Kulun Rabbine yaklaşmasında diğerk ifadeyle terakki göstermesinde kalbin yardımcısı konumundadırlar. İnsanda manevi latifeler terbiye edilip temizlenince asıl vazifelerine dönerler. İşte o zaman insan gerçek kulluk ve güzel ahlakı elde edebilir. Buna tasavvufta “*seyr u sülûk*” adı verilir.⁸³

Şair, sülûk ile neticede bu deme ulaşmıştır. Ceddi, Hüseyin bin Ali, demi kevser, sözü Rıdvân’dır:

Sülûk ile gelüp gitdim netice bu deme yitdim

Hüseyin bin ‘Alî ceddım demim kevşer sözüm Rıdvân

(126/11)

Sohbet eyleyip deruna aşına olmak gerektir. Musahipsiz sülûk olmaz seni ağyar rüsvay eder:

Derûnı âşinâ olmaķ gerektir eyleye şohbet

Muşâhıpsiz sülûk olmaz seni rüsvây ider ağyâr

(63/4)

---

⁸³ Selvi, a.g.e., s. 51.

Haşim'in sırrından sülûku üzerine çok erler gelir. Mükerrer nokta-i zatını elifle furkan ederler:

Gelür elbetde sırrımdan sülûkum üzre çok erler

Mükerrer nokta-i zâtım iderler elifle furkân

(135/39)

Ey zahid gel söz dinle aşk yoluna gir, kuru zühdü terk eylersen Hakk'ın ihsanını görürsün:

Gel ey zâhid sözim diñle sülûk-ı 'aşkla eyle

Çuruca zühdi terk eyle göre ihsânını Hakkıñ

(94/1)

2.3. Abdal: Abdal kelimesi Arapça'da "karşılık, birinin yerine geçen" bedel ve bedil kelimelerinin çoğuludur.⁸⁴ "Allah yeryüzünü yedi iklim üzerine yaratmıştır. Bu iklimlerin mânevî idâresini birer abdâl ma'rifetiyle idâre etmektedir. Her iklimin işleri, mensûb olduğu semâdan gelir ve buraya o semânın en büyük yıldızının ruhâniyeti bakar. Her iklim abdâlı, yani bedeli peygamberlerden birinin kalpleri üzerine bulunurlar".⁸⁵

"Birtakım itikadlar halitası olan Bektaşîliğin bütün bâtınî-şîî tarikatlarıyla ve abdâllıkla münasebeti hatta bazı hususlarda müşâbeheti vardır. Abdâllık gitgide Bektaşîliğe karışmıştır. Her abdâl Bektaşîdir. Her Bektaşî de az çok abdâldır. Abdâl Mûsâ, Kaygusuz Abdâl, Abdâl Kumral, Abdâl Murâd, Pîr Sultân Abdâl hep Bektaşî erenlerindedir".⁸⁶

Gerçek aşık daima mâsivâdan kurtulmuş, özüne abdal ve sinesi çâkdir:

'Ârîdir zâtı sivâdan dâ'imâ

⁸⁴ Uludağ, Süleyman, "Abdal", *DİA*, C. I, İstanbul, 1998, ss. 59-61, s. 59.

⁸⁵ Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yay., Ankara, 2000., s. 56.

⁸⁶ Onay, a.g.e, s. 56.

Özüne abdāl sīne çâkdır ‘aşk-ı pāk

(92/5)

Gerek sufi gerek abdal mücerred, tek başına olmalıdır, şair ruhların haşrolduğunda cesedle “eynemâ” olmuştur:

Gerek abdāl gerek şūfī mücerred ola ger yektā

Çamuya haşr-ı ervāhız cesedle *eynemā* ‘yız biz

(71/45)

2.4. Derviş: Derviş, Eski Farsça’da (Avesta) drigôş, deryôş ve drigu; Orta Farsça’da (Pehlevîce) **driryôş**; Yeni Farsça’da **derviş** şeklinde kullanılmıştır. Kelimenin esas anlamı “muhtaç, yoksul ve dilenci”dir. Zamanla değişik anlamlar kazanmıştır. Dervişler genellikle kılık kıyafetlerine önem göstermezler. Onlar iç yüzlerinin iyi olması için dış yüzlerinin çirkin görünmesi gerektiğine inanırlar. “bir hırka bir lokma” düstûruna göre hareket eder, fakirliğiyle övünç duyarlar. Alçak gönüllü ve cömerttirler.⁸⁷ Şaire göre Hakk’ı isteyen kişi derviş olmalıdır, böylece her işi kolaylaşır:

Hakkı isteyen kişi gel ola gör dervîşi

Āsān ola her işi pīrim azīzim yā hū

(138/7)

2.5. Pir, mürşid: Pir, kelime anlamı “ihtiyar, yaşlı, koca”dır. Tasavvufi bir terim olarak ise “bir tarikatın kurucusuna” denir.⁸⁸ Haşim Baba’ya göre Hakkı bugün görmeyen yarın da göremez. Kalp gözünü açmak için piri duymazsa işi çok güçtür:

Hakkı bugün görmeyen yarın dañi görmez imiş

Çeşm-i kâlbiñ açmağıçün pīri duymazsa ne güç

(28/5)

⁸⁷ Yazıcı, Tahsin, “Derviş”, *DİA*, c. IX, İstanbul, 1994, ss. 188-190, s.188-189.

⁸⁸ Kara, İsmail, “Pir”, *TDEA*, c. VII, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, ss. 249-250, s. 249.

Pirin sohbetine melâmet tavrıyla erenler, denizin okyanusa kavuşması gibi muhakkak Hakk'a ulaşırlar:

İrenler şohbet-i pîre bu eṭvâr-ı melâmetle

Muḥakḳak vâşıl-ı Ḥaḳdır irişdi baḥre çün enhâr

(44/9)

Bu cihanda pire teslim olmadan Hakk'a kavuşmak mümkün değildir. Eğer olan varsa beri gelsin:

Ḳanğı 'âlim bu cihânda pîre teslîm olmadan

Zât-ı Ḥaḳḳa vâşıl olmuş var ise sen gel beru

(137/4)

Mürşid, “irşad eden, doğru yolu gösteren, rehber” anlamlarına gelir. Bir tasavvuf terimi olarak “seyr u sülûkunu tamamlamış, irşada yetkili kılınmış, hilafet-icazet almış mutasavvıf” demektir.⁸⁹

Elest bezm' inde ger mürşid muḥabbet bâdesin şunsa

Belî câmıyla nûş iden tamâm ider bu devrânı

(157/23)

Fırsat elde iken bir mürşidin eteğinden tutmak gerekir. Âl-i abâ'ya ancak bu şekilde mülhak olunabilir:

Furşatıñ elde iken tut dâmeniñ bir mürşidiñ

Dest-gîr olsa olursun mülḥaḳ-ı âl-i 'abâ

(170/15)

---

⁸⁹ “Mürid”, *TDEA*, c. VI, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s. 480.

Şimdi keveseri sunan bir mürşide eriş. Böylece onun ilmiyle bahr-i ummanda küçük bir damla olursun:

İmdi iriş mürşide sâkı̄-i kevşer ola

Çatre-i nâçiz ola 'ilm ile bahr-i 'ummân

(3/37)

2.6. Hırka: “Dervişlerin toplu zikir esnasında giydikleri yelectedir. Bir mürid adayı belli bir deneme ve hazırlık döneminden sonra tarikate ehil ve şeyhe layık görülürse ona tekkede yapılan bir törenle hırka giydirilir. Hırka giyen tâlib artık bundan böyle şeyhin müridi, tarikat mensubu ve diğer müridlerin kardeşidir.”⁹⁰ Haşim Baba'ya göre zahit Hakk'ı bulmak isterse zühdü terk edip melâmet hırkasını giymelidir:

Hakkı bulmağ istersin zâhidâ

Zühdi terk it giy melâmet hırkasın

(134/1)

2.7. Zikir: “Anmak, hatırlamak, Kur'an'da Allah'ı anmak/hatırlamak, ibadet etmek, kalıbı etrafında değişik şekillerde kullanılan zikir, Kur'an'ın adlarından biridir. Fikir ve ahlak terimi olarak zikir hem nizami olarak yapılan ibadetleri hem de doğrudan Allah'ı zikretmek (Allah Allah demek, esmâ-yı hüsnayı okumak, lâ ilâhe illallah demek) veya böyle bir anmaya vesile olacak işleri yapmak, sözleri söylemek gibi geniş bir çerçevede kullanılmaktadır.

Tasavvuf terimi olarak zikir belli kelime ve ibareleri, belli zamanlarda, belli sayıda, belli bir edep ve erkan dahilinde söylemek manasına gelir”.⁹¹ Zikir Allah'a giden yolda temel şarttır. Kişi ancak devamlı zikir ile Allah'a ulaşabilir.⁹²

⁹⁰ Uludağ, a.g.e., s. 222.

⁹¹ “Zikir”, *TDEA*, c. VIII, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, s. 658.

⁹² Kuşeyrî, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi*, Haz. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1981, s. 367.

Şair, nübüvvet hazinesini açmış, velayet incilerini saçmıştır. Semaı ayn-ı cem, zikri on iki rütbedir:

Nübüvvet gencini açdım velāyet dürlerin saçdım

Semā'ım ' ayn-ı cem' zıkrım düvāzdeh rütbedir her bār

(61/2)

Bir mürşid-i kamil bulup ikrar edilmeli, Hakkı zikre gayret ederek nurlara erişilmeli. Masivayı terk edip sırlara ulaşılmalı, zühdü terk edip melâmet hırkasını giymeli:

Mürşid-i kâmil bulup ikrāra ir

Zıkr-i Hâkka sa'y ile envāra ir

Māsivāyı terk eyle esrāra ir

Zühdü terk it giy melâmet hırkasın

(134/2)

Arife tevhid efâli her nefes *hû* zikridir. İşbu gülşen seyrinde ten cisminin mülkü ona kafestir:

' Ārife ef'āl-i tevḥīd zıkr-i hūdır her nefes

Seyr-i gülşen işbu mülk-i cism-i ten aña kafes

(Beyit/4)

Şair, Allah'ın zikri ve fikriyle kendinden geçmek ister. Çünkü insanın içini aydınlatan Allah'ın düşünmedir:

Hudâyâ zıkr (ü) fikriñle gönülde bulam istiğrāk

Seniñ fikriñ dūrūr dā'im derūne nūr iden işrāk

(89/1)

2.8. Himmet, inâyet: Himmet, “Bir kemâl hâlini veya diğ̈er bir şeyi elde etmek için bütün rûhanî güçleriyle birlikte kalbin Hakk’a yönelmesi. Halis ve iyi niyet. Ermiş kişilerin maksadı hasıl eden, iş bitiren ve dilediklerini yerine getiren manevi gücü” gibi muhtelif anlamları ihtiva etmektedir.⁹³ İnâyet “lûtuḡ, ihsan, kayırma” tasavvufi manada Allah’ın kulunu kayırması, koruması, kollaması, ona destek olması”nı ifade etmektedir.⁹⁴ “Velinin himmet etmesine mürşidin teveccühü, manevi tasarrufu, nazarı, feyzi, duası da denir.”⁹⁵ Şair, pirden himmeti almış, kesretin sırrını bilmiştir. Piri ona vahdet camını sunmuştur:

P̄irden aldım himmeti bildim sırr-ı keşreti

Şundi cām-ı vahdeti p̄irim azîzim yâ hū

(138/6)

Reşad sahibinden himmet almayınca zahid mabudunu bilemez:

Bilemezsîñ zâhidâ ma‘bûdîñı

Olmayınca himmet-i şâhib-reşad

(33/4)

Yüce Mevlâ inâyet ederse her iş kolaylaşır:

Luḡfiñla yüce Mevlâ eyle ḡula hidâyet

Her iş olurdu âsân ola senden ‘inâyet

(22/1)

2.9. Kerâmet: Kelime anlamı “kerem, ihsan, lûtuḡ” gibi manalara gelmektedir. Tasavvufi terim olarak “sûfîlerin hayatlarında görülen harikulade olay ve davranışlardır.

⁹³ Uludağ, a.g.e., s. 227.

⁹⁴ Uludağ, a.g.e., s. 247.

⁹⁵ Selvi, Dilaver, *Kaynaklarıyla Tasavvuf-1*, Semerkand Yay., İstanbul, 2001, s. 365.

Denizde yürümek, havada uçmak, kısa bir sürede bir yerden diğer bir yere gitmek...”.⁹⁶
Haşim Baba, keramet değil melamet beklemektedir. Şöhreti, zühdü terk etmiştir:

Biz melâmet bekleriz şanma kerâmet bekleriz

Şöhreti zühdi bıraktık hem nedâmet bekleriz

(70/1)

2.10. Marifet: Kelime anlamı “bilgi, tecrübî ve amelî bilgi, tanımak, âşinâlık”tır. Tasavvufta “sûfîlerin rûhanî halleri yaşayarak, mânevî ve ilâhî hakîkatleri tadarak (iç tecrübe ile ve vasıtasız olarak) elde ettikleri bilgi, irfân”dır.⁹⁷ “Tanımak, ariflerin nezdinde marifetin aslı Allah’ı tanımaktır. Marifetin altı yüzü vardır: Vahdaniyet marifeti, tazim marifeti, minnet marifeti, kudret marifeti, ezel marifeti, sırlar marifeti”. “Marifet kalbin Hak ile hayat bulması ve Haktan başkasından yüz çevirmesidir. Marifeti olmayanın değeri de yoktur”⁹⁸. Şaire göre, fani vücuttan geçen, vahdet oduna yanan, marifet abını içen daima sarhoş olur;

Fânî vücûddan geçen vahdet odına koçan

Ma’rifet âbîñ içen dâ’imî sekrân olur

(40/6)

2.11. Zühd: “Zühdün sözlük anlamı her şeyden yüz çevirmektir. Kendisinden yüz çevrilen şey hakkında ihtilaf vardır. Bazıları bunun dinar ve dirhem olduğunu söylerken bazıları kuvvet, yemek ve içmek olduğunu söylerler. Bazıları ise şöyle demektedirler: “Zühd, dünyayı ve ahireti terk etmek ve onlara rağbet etmemektir”.⁹⁹ “Tasavvufta masivaya yâni Allah dışında kalan her şeye sırt çevirmek olan zühd; kanaat, tevekkül, vera’ hatta teslim ve tevfiiz gibi kavramların anlamlarını da içine alır”.

⁹⁶ Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 1999, s. 156.

⁹⁷ Uludağ, a.g.e., s. 316.

⁹⁸ Seccâdî, a.g.e., s. 306.

⁹⁹ Seccâdî, a.g.e., s. 526.

“Zühde karşı olumsuz tavrın sergilenmesi, bu kavramın bize âşık rolünü benimseyen şairin gözüyle anlatılmasından dolayıdır”.¹⁰⁰

Vakit kaybetmeden şair gönül hanesinde zühd ve takvadan soyunmuştur. Sır deryasına dalıp eşsiz inciye çıkarmıştır:

Hemân-dem hâne-i dilde şoyunup zühd (ü) taqvâdan

Dalup deryâ-yı sırrıma çıkardım dürr-i yektâyı

(152/5)

Ey zahit! Hak yoluna girmek istersen zühdü bırak. Can-ı gönülden aşka bağlan:

Zâhidâ olmak dilersen râh-ı Hâkdan muhtedâ

Terk-i zühd it cân (u) dilden ‘aşka eyle iktidâ

(11/1)

2.12. Mâsivâ: Tasavvufta, Allah’tan başka her şey, varlık, eşyadır. Dünya ve dünya ile ilgili her şey anlamına da gelir. Tasavvufî anlayışa göre Allah’a ulaşmak için mâsivâyı kalpten çıkarmak gerekir. Çünkü mâsivâ tecelliye, zuhûra ve ruhî mertebeleri aşmaya engeldir.¹⁰¹

Şaire göre mâsivâyı terk ederek esrâra ulaşabilmek mümkün olacaktır:

Mâsivâyı terk eyle esrâra ir

Zühdî terk it giy melâmet hırkasın

(134/2)

Mâsivâ gönülden ancak aşk-ı İlâhî ile çıkarılabilir:

Hal‘ idüp dilden libâs-ı mâsivâyı ‘aşkla

‘Aşkla giyen melâmet hırkasıñ bulmaz fenâ

¹⁰⁰Üstüner, Kaplan, *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Birleşik Yay., Ankara, 2007, s. 141.

¹⁰¹Kara, Mustafa, “mâsivâ”, *TDEA*, c. VI, Dergah Yay., İstanbul, 1998, s. 154.

(11/2)

Hakk idüp dilden nuķūş-ı māsivānīñ resmini

Naķş ide envār-ı sırrıñ Muşţafānīñ ħūsnini

(99/3)

2.13. Fenâ-Bekâ: “Yok olmak, son bulmak anlamına gelen fena ile bunun zıddı bir mana taşıyan beka bir tasnife göre tasavvufi hayatın son merhalesidir. Sufilere göre tasavvufî terbiyesini tamamlayarak ahlâkî olgunluğa ulaşan kişinin, iç dünyasındaki coşkunluk sebebiyle şuurunu bütünüyle Allah düşüncesi kaplar. Bu halin bitimiyle birlikte beka hali başlar”.¹⁰² Beka “Fena’nın zıddıdır. Bu makam beka billah makamı olup marifetin son noktasıdır”.¹⁰³ “Sufiler fenâ sözü ile insandaki kötü sıfatların yok olmasına işaret ettikleri gibi, bekâ sözü ile de insanın güzel vasıflar edinerek bunda devam etmesine işaret ederler”.¹⁰⁴

Gönlünden māsivâyı çıkararak âşık fenâ bulmaz:

Ĥal‘ idüp dilden libās-ı māsivâyı ‘aşkla

‘Aşkla giyen melāmet ħırķasıñ bulmaz fenâ

(11/2)

Şâir, fenâdan (dünyadan) el çekmiştir:

Beķādır Üsküdāra hicret itdim

Fenâdan el çeküp rindāna geldim

(102/27)

Hâşim Baba, fenâ mertebesinden sonra bekâ’ya erişmiştir:

Tecellī zāta irişdim fenâ-ender-fenâ buldum

¹⁰² Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İletişim Yay., İstanbul, 1992, s. 45.

¹⁰³ Seccâdî, a.g.e., s. 66-67.

¹⁰⁴ Kuşeyrî, a.g.e., s. 196.

Beḳā-ender-beḳā buldum baña feryād ider herkes

(73/2)

Sırr-ı vaḥdet cemāl-i Ḥaḳla buldı beḳā

Oldı ol mir'āt-ı Ḥaḳkıñ bildi *ev ednā* nedir

(58/5)

2.14. Rind-Zâhid: “Sözlüklerde dinsiz, başıboş, vurdumduymaz, sarhoş gibi olumsuz anlamları da sıralanan rind, eski şiirimizde dünya işine ve varlığına önem vermeyen, ahiret çıkarı gözetmeyen aşk ve zevk yolunda yürümeyi yeğ tutan gösterişsiz, tasasız gönül eridir”.¹⁰⁵ Zâhid ise rindin tam zıddıdır. “Kaba sofu, dini konularda anlayışı kıt, ilim ve imanı dış görünüşüyle anlayan bunu da ısrarla başkalarına anlatan ve durmadan öğütler verip topluma düzen verdiklerini sana kişilerdir.”

Hâşim Baba divanında “zâhid, fakîh” isimleriyle karşımıza çıkar. Şair her divan şâiri gibi rindin tarafında; zâhidin tam karşısındadır. Bu yüzden divanının pek çok yerinde zâhide çatar ve onun kuru, kaba, aşk ve sevgiden yoksun tavırlarını alaycı bir dille eleştirir.

Beḳâdır Üsküdâra hicret itdim

Fenâdan el çeküp rindâna geldim

(102/27)

Zâhid’in derdi cennete girmektir, rindler ise Allah’a kavuşmayı arzularlar:

‘ Aceb ebleh dūrür zâhid yanar cennet diyü cānı

Ki bilmez cennet içredir şanur kim oluser fânî

---

¹⁰⁵ Mengi, Mine, *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ Yay., Ankara, 2000, s. 215.

(155/1)

İrfan ehli ile tartışmak zâhidin haddi değildir:

Eylemek haddiñ mi zâhid ehl-i ‘irfânla baħiş

Zühd-piŕe eylemekdir ehl-i vicdânla baħiş

(26/1)

Saňa pendim be hey zâhid delîliñ ħaħķ gerekdir ħaħķ

Ĥaħķat iħtilâf olmaz ħamu birdir sened isnâd

(34/4)

Zâhidâ beyhûde ŕanma hâ-yı hû-yı ‘âŕıķı

Seyr ider her yüzde yarın dime kim divânedir

(58/2)

Gel ey zâhid sözüm diñle sülûk-ı ‘aşķla eyle

Ĥuruca zühdi terk eyle göre iħsânını Ĥaħķıñ

(94/1)

Ve ‘dđuħâ ve ‘l-leyli sırrın bilmediñ adıñ faķıħ

Cehliñi bil eyleme hiç ‘ilm-i Ĥur’ânla baħiş

(26/5)

‘İlm-i nâfi‘ bu değildir Ĥaħķı añla ey faķıħ

Hâŕimiñ nuţķın ħabûl it i‘tikâdiñ eyle ŕâf

(84/5)

2.15. Dünya: Divân edebiyatında dünya bir ayrılık mekanıdır. Zira elest meclisinde Allah’a âŕına olan ruhlar dünya hayatında Sevgili’den uzak kalmıŕlardır.

Onun için dünya hayatı âşık için bir eziyettir. Dünya vefâsızdır, geçicidir. Asıl olan ise Allah'a kavuşmaktır. Şâir bu yüzden dünyaya aldanmamayı tavsiye etmektedir:

Şaşın mekrine aldanma zen-i dünyâ-yı nâ-pâkiñ

Ki tıfl-ı dil gider elden saña dost olmaz ol düşmân

(133/3)

2.16. Sır, esrâr, râz: Sır, “Hakk’ın gayb durumuna getirdiği, ancak halka birdirmediği”¹⁰⁶ Allah’ın kendisine tahsis ettiği şeylerdir.¹⁰⁷ Tasavvuf ehline göre avâmdan vahdet sırrının gerçeğini anlaması beklenemez. Bu sırrı ancak bu konuda belli bir birikime sahip kişiler (havâs) anlayabilir. Nitekim Hallâc-ı Mansur hakikat sırrını nâ-ehil kişilere açınca bunun bedelini canıyla ödemiştir.¹⁰⁸

Haşim Baba’nın sırrından sülûku üzere çok erler gelecektir. Elifle mükerrerer nokta-i zatını göstereceklerdir:

Gelür elbetde sırrımdan sülûkum üzre çok erler

Mükerrerer nokta-i zâtım iderler elifle furkân

(135/39)

Şair, vakit kaybetmeksizin gönül evinde zühd ve takvadan soyunmuş, sır deryasına dalıp biricik inciyi çıkarmıştır:

Hemân-dem hâne-i dilde şoyunup zühd (ü) taqvâdan

Dalup deryâ-yı sırrıma çıkardım dürr-i yektâyı

(152/5)

Bu esrarın tamamını bilenler Hak kelamını anlarlar. Bunlar daima Allah yolundadırlar ve bilmedikleri bir sözü söylemezler:

¹⁰⁶ Korkmaz, Esat, *Ansiklopedik Alevilik-Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, Kaynak Yay., İstanbul, 2003, s. 381.

¹⁰⁷ Memduh, ez-Zubi, *Mucemu’s-sufiyye alam turuk mustalahat tarih*, Beyrut, 2004, s. 207.

¹⁰⁸ Noyan, Bedri, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik*, c. VII, Ardıç Yay., Ankara, 2006, s. 326.

Bilenler işbu esrârı tamâmı
Olardır fehm idenler Hâkķ kelâmı
Tarîķ-i Hâķdadır bunlar müdâmı
Dimezler bir sözi tâ bilmeyince

(145/7)

Arifin gönül hanesi Hakk'ın sırlarının kaynağıdır. Hüviyet nurlarının güneşi
O'nun zatının pervanesidir:

Maṭla' -ı esrâr-ı Hâķdır 'ârifiñ dil-ḥânesi
Şems-i envâr-ı hüviyyet zâtınıñ pervânesi

(150/1)

Esrarı bilmek kadar onu ağıyara açmamak da önemli bir husustur:

Yünusdur meded söyleyen Seyyid-i Hâşimdir diñleyen

Bu esrârı fehm eyleyen ağıyâra açma râzımı

(153/9)

2.17. Fakr, Kanaât: Sufilere göre fakr, “kulun maldan-mülkden vazgeçerek sadece Allah'a ihtiyaç duymasıdır”.¹⁰⁹ Başka bir ifadeyle “sâlikin kendisini daima Allah'a muhtaç bilmesi, Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını kavramasıdır”.¹¹⁰ Kanâat, “tutumlu, gönlü zengin ve tok gözlü olmak, hırslı ve açgözlü olmamaktır”.¹¹¹ Fakir birinin mutlu olabilmesi bir yönüyle de kanâata bağlıdır. Fakirlik, yoksulluk, insanların Allah'a karşı fakirliklerini bilmeleridir. Tasavvufa göre fakr, mevhum varlığı yok etmek, ondan sıyrılmaktır. Böylece fenâ fi'llâh'a mazhar olunur. Bir hadiste

¹⁰⁹ Memduh, a.g.e., s. 318.

¹¹⁰ Uludağ, a.g.e., s. 171.

¹¹¹ Uludağ, a.g.e., s. 277.

Peygamber “*Fakr (yoksulluk) benim övüncümdür. Diğer peygamberlere onunla övünürüm*” sözü fakrın tasavvufta önemli bir yer tutmasına vesile olmuştur.¹¹² Hâşim Baba Divânı’nda da bu hadis-i şerif pek çok yerde geçmektedir. Haşim, *el-fakr fahrî* sözüyle melamette huzur bulmayı tavsiye eder:

Hâşimâ *el-fakr fahrî*’ni bul melâmetde huzûr

Şems-i bâtınla dilerseñ dâ’imâ raḥşân olam

(103/18)

Hâşim Baba, gönlüne ankâ-sıfat olmayı tavsiye eder. Kanaât hazinesini bulan can fena bulmaz:

Dilâ ‘ankâ-şıfat ol kim saña bende ola sulṭân

Ḳanâ‘at kenzini bul kim fenâ irmez ola ey cân

(133/1)

2.18. Sâlik, mürit: Mürîdin kelime anlamı “irâde eden, buyuran, bir şeyhe bağlı olan kimse”dir. Terim anlamı ise “kalbini Allah Teâlâ’dan gayri her şeyden öldürmüş, sâdece O’nu arzûlayan, O’na müştâk, dünyânın süsünden, debdebe ve ihtişamından yüz çevirmiş bir kimse olarak tarif edilmiştir. Gerçek mürîd, yüzünü Hakk’a yönelten ve O’na ulaşmak için tarîkat disiplinine uyan, mürşidine bağlı bir vasfa sahip olmalıdır”¹¹³.

Sırrıyla sâlik olan, kalbine mâlik olan, şehvetini yok eden aleme sultan olur:

Sırr ile sâlik olan ḳalbine mâlik olan

Şehveti hâlik olan ‘âleme sulṭân olur

(40/3)

---

¹¹² Pala, a.g.e., s. 146.

¹¹³ Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniv. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul, 1994, s. 114.

Kamu meslekle sâliklerin mezhebi Hak'dır. Melâmet onların bahridir, galtân bunları zâhir eder:

Ꞑamu meslekle sâlikler bularnî mezhebi Hâk'dır

Melâmet bahridir bunlar olur zâhir iden gâltân

(135/50)

Kamil insana mürîd olan muhakkak felaha ulaşır. Can-ı gönülden hizmet edenler kurtuluş semtini bulur:

Kâmil insâna mürîd olan bulur lâ büdd felâh

Cân (u) dilden hîdmet idenler bulur semt-i şalâh

(29/1)

2.19. Dergâh: Kelime olarak “tekke, kapı önü” manasına gelir. Terim olarak ise “tarikât mensuplarının topluca ibadet ve törenlerini yaptıkları yer”dir.¹¹⁴ “Dervişler ve şeyhler burada bulunurlar. Dergâhın büyüğüne âsitâne, küçüğünü de zâviye denir. Âsitâne, daha çok tarîkatın pîrinin medfûn bulunduğu yerde; zâviye ise yol uğraklarında bulunurdu. Divân edebiyatında halka açık yer olarak ele alınan dergâh, derviş ile birlikte çok kullanılır. Dergeh şeklinde de kullanılan kelime her fakir ve yolcunun barındığı bir yer olarak görülmüştür. Özellikle mutassavvîf divân şâirleri tarafından daha çok sözü edilen dergâh, bazan “eşik, kapı önü” anlamında da kullanılır. Dergâh-ı âlî (padişah katı), dergâh-ı İlahî (Allah katı) vs. tamlamalarda ise dergâh, “sığınılacak bir yer” olarak ele alınır”¹¹⁵. Yüce bir dergâh açıldı, onda Allah'tan gayrısı görünmez. Gören ve görülen yoktur. Nihân olan da zâhir olan da O (Allah)'tır:

Açıldı bir yüce dergâh görünmez anda ğayru'llâh

Ki râ'î mer'î yok bi'llâh O'dur zâhir O'dur nihân

(125/7)

---

¹¹⁴ Pala, a.g.e., s. 111-112.

¹¹⁵ Pala, a.g.e., s. 112.

2.20. Tecellî: Kelime anlamı “zuhûr”dur. Tasavvufî terim olarak ise “Hakk’ın zât ve sıfâtının zuhûrudur. Daha doğrusu, Allah Teâlâ’nın ârifin gönlünde zâhir olmasıdır. İnsanların ekserîsi hicâblara bürünmüştür. Allah Teâlâ ile kulları arasında yetmiş bin hicâb vardır. Mutasavvıflar –bilhassa *Halvetiyye Tarîkati* mensupları hicâbın yedi nefse tekâbül ettiğini (*nefs-i emmâre, nefs-i levvâme, nefs-i mülhime, nefs-i mutmainne, nefs-i râdiyye, nefs-i merdıyye, nefs-i kâmile*), Hak Teâlâ’nın yedi isminden birinin on bin hicâbı kaldırdığını, setr perdesi kalktıkça, ilâhî sırların açılıp Hakk’ın tecellîlerini müşâhedenin gerçekleştiğini ifade ederler”.¹¹⁶ Bu kavram Hâşim Baba Divânı’nda daha çok Hz. Musa’ya Allah’ın Tûr dağında tecelli etmesiyle birlikte kullanılır.

Şâir, sır Tûr’unda tecellî ile daima zevkinde Mûsâ dilin hiç nihayet bulmamasını arzu eder:

Tûr-ı sırda tecellî ile dâ’im yâ İlâh

Zevkinde Mûsâ dil hiç bulmaya nihâyet

(22/4)

Seherlerde âh (u) feryâd edene Allah cemaliyle tecellî eder:

Cemâl ile tecellî ider Allâh

Seherlerde idegôr âh (u) feryâd

(35/3)

Allah dilerse seven âşîğın kalbine tecellî eder:

Tecellî ider ‘ayş-i Hâkık kişi sevse kimi muṭlaḳ

O yüzdür cilveye elyaḳ te’ârüfle gider aḥcâb

(2/2)

---

¹¹⁶ Eraydın, a.g.e., s. 197-198.

2.21. Vahdet, Kesret: “Birlik, hakiki anlamda Bir (vahid) Hak’tır”. Kul kendi iradesinden yok edip yerine Tanrı’nın iradesinin koymak suretiyle vahdete ulaşır.¹¹⁷ Kesret ise “çokluk, bolluk, ziyâdelik, tasavvufta vahdetin zıddıdır”. “Mutasavvıflara göre eşyayı Allah’ın dışında ve ondan ayrı olarak bilmek ve algılamak *kesret*, eşya ve olaylarda Allah’ın tecellilerini müşâhade etmek *vahdet*’tir. Allah’ın dışındaki her şey diye tarif edilen *mâsivâ* kesreti oluşturur. Kesretten kurtulamayan vahdete ulaşamaz”.¹¹⁸ Önemli olan ise kesret içinde vahdeti bulmaktır. Kesret içinde vahdeti bilmeyen kişi adeta hayvan gibidir:

İtmeyen keşretde vahdet seyrini leyl ü nehâr

Seyr ider hayvân-veş seyrân bilmez kandedir

(57/3)

Vahdet bezmine erişen artık hayrı da şerri de bir bilmeye başlar, kendi zâtını Hakk’ın zâtında yok eder:

Zevk idelden zât-ı vahdet bezmini bu Hâşimî

Hayr şerri bir bilüp şeytân bilmez kandedir

(57/5)

Ehl-i vahdet zât-ı Hağda zâtını maḥv eyleyüp

Müfredâtı oldı sârî şirk bilmez kandedir

(59/6)

2.22. Gönül, Dil, Kalb: Gönül, aşkın tecellî-gâhıdır. Aşk, gönülde yer eder. Hâşim Baba, gönlünü kesretten arındırmak ister:

‘Âlem-i lâhûta iregör sırrıma eyle ‘aṭâ

Yâ İlâhî naḳş-ı keşretle dile virme melâl

¹¹⁷ Uludağ, a.g.e, s. 506.

¹¹⁸ “Kesret”, *TDEA*, c. V, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, s. 294.

(99/1)

Gönül mektebinde okunan Ali'dir:

Levn-i 'Alīdir zātım oꞑunan mekteb-i dilde

Alup ders-i h̄ñce-i dilden sözi Ƙur'ân olan gelsin

(128/4)

Gönülde aşk olmazsa o gönül safâ bulmaz, demini bilmeyen kişi o demde vefâ bulamaz:

Bir dildeki 'aşq olmaz hiç anda şafâ olmaz

Bilmez demini âdem ol demde vefâ olmaz

(Beyit-8)

Gönül mülküne aşkı şâh eden ölümsüzleşir, şirk-i ma'nîde özünü o daima pak eyler:

Mülk-i dilde şâh iderseñ 'aşkı haysın tâ ebed

Şirk-i ma'nîde özüñ pāk eyler ol hem dā'imā

(11/4)

2.23. Âşık: Divânda, “âşık, âşık-ı şeydâ, âşıkân, âşık-ı dil-dâde, âşık-ı dil-rübâ, habîb, ehl-i hâl, ehl-i aşk, sâlik” gibi isimlerle yer alır. Divân edebiyatında şâir daima âşıktır. Âşık daima sevgilisinden, felekten, talihten eziyet görür. Zaten aşkının gıdası üzüntüdür. Onun için bu durumdan şikayet etmez. Sevgilisi için canını bile verir. Bu durum bir nevi aşkını göstermek için bir fırsat olur. Kim canını verirse âşıktır, bu dem ona layıktır. Kudretde Haydar (gibi) herkese sultan olur:

Kim cān vire 'âşıktır bu dem aña lâyıktır

Ƙudretde ola Ƙaydar sulţān ola efrāda

(141/3)

Allah'a gönülden âşık olan önce bir mürşid-i kâmil bulmalıdır. Candan bedenden vazgeçmelidir:

Hağğa ' âşık iseñ dilden bula gör mürşid eriñden

Geçe gör cânla tenden bulup bir mürşid-i kâmil

(98/1)

2.24. Semâ: “Dinleme, işitme, kulak verme, musiki heyeti eşliğinde belli bir düzen dahilinde icrâ edilen mevlevî âyinine” denir.¹¹⁹ “Gerçekte semâ’ *işitmek* mânâsına gelir. Semâ’dan murat Allâh’ın kelâmını işitmek ve işittirmektir.¹²⁰ Şaire göre, Tanrı’ya kavuşmak isteyen emr-i Hakkı idrak etmeli ve zevkle semâ etmelidir:

Râh-ı Hağda mağlab-ı vuşlat dilerseñ ol şücâ’

Emr-i Hağğı eyle idrâk zevkle eyle semâ’

(81/1)

Hâşim Baba, nübüvvet hazinesini açmış, velâyet incilerini saçmıştır. Semaı ayn-ı cem, zikri on iki rütbedir:

Nübüvvet gencini açdım velâyet dürlerin saçdım

Semâ’ım ‘ ayn-ı cem’ zikrim düvâzdeh rütbedir her bâr

(63/2)

Şehâdet bezmine hep sema zevkiyle gelenler cam-ı kevserden içip Hak’la konuşurlar:

Şehâdet bezmine zevk-i semâ’ ile gelenler hep

İçerler câm-ı kevserden iderler Hağla güftâr

---

¹¹⁹ Uludağ, a.g.e., s. 422.

¹²⁰ Eraydın, a.g.e., s. 144.

(63/20)

2.25. Vuslat, Firkat: Vuslat “kavuşma, visâl, âşıkın sevgilisine kavuşması”dır.¹²¹ Hicrân “ayrılık, firâk, hasret”tir.¹²² “Divân şiirinde âşıkın en belirgin hedefi vuslattır. Ağlayıp inleyişi yalnızca vuslat içindir. Yani hicrân içindedir. Hicrânın sonunda vuslat vardır. Tabîî vuslatın sonu da hicrandır. Âşık vuslatın nimetlerini düşünerek hicrânın zahmetlerine katlanır”.¹²³ Visal-vasl: “Mahbuba kavuşmak, vâsıl olmak hakikî vahdettir. Kul Hakka kavuşunca Hak’tan başkasını görmez ve nefsinden tamamen uzaklaşır ve kimseden haberi olmaz.”¹²⁴ Bu yüzden Hâşim Baba, sevgiliye vuslatı ve O’ndan bir daha ayrı düşmemeyi dile getiriyor:

Küntü kenziñ sırrı izhâr ide râh-ı vuşlatı

İrelim ezvâk-i vaşlâ görmeyelim fûrkatı

(99/9)

Vuslata eren elbette mestânedir:

‘Aşkıñ haberiñ ‘uşşâk-ı pervâneye şorsunlar

Vuşlat demini el-ħağğ mestâneye şorsunlar

(46/1)

Ayrılık ateşi aşığı yakar, berbâd eder:

Nâr-ı fûrkat yakdı yandırdı bizi

Pâdişâhâ saña senden el-‘ıyâz

Âb-ı vaşlıñla meded kıandır bizi

Pâdişâhâ saña senden el-‘ıyâz

(38/1)

---

¹²¹ Pala, a.g.e., s. 476.

¹²² Pala, a.g.e., s. 207.

¹²³ Pala, a.g.e., s. 476.

¹²⁴ Seccâdî, a.g.e., s. 513.

2.26. Meyhâne: “Meygede, harâbât, humhane gibi adlarla da anılan meyhane, içki içilen ve satılan yer demektir. Tasavvufî mecaz olarak şu anlamlara sahiptir: İlâhî aşkın sunulduğu tekye, dergah ve hankah; her çeşit ihtirastan uzak aşk ve şevk dolu bir âlem; Allah sevgisi ile dolu âşîğın, ârifin gönlü; sâlikin aşk ve şevkle Hakk’a münâcât yeri”dir.¹²⁵ Şâir zahiren divanedir, (İlâhî aşkla kendinden geçip) meyhâneleri mesken edinmiştir. Görünüşte viran gibi dursa da kalbi Hakk’ın hazinesi olmuştur:

Zâhiren divāneyiz mesken bize meyhāneler

Genc-i Hâkđır qalbimiz şüretde vîrān olmuşız

(66/2)

2.27. Riyâ: “Gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekarlık”. Tasavvufi anlamda “Hak rızâsı için yapılmayan ihlâssız işler ve samîmiyetsiz ibâdetler”i ifade etmek için kullanır.¹²⁶ Hakk’ın Zatı sırr-ı müsemmada aşk üzere zahirdir. Bu yüzden aşıklar Hak yolunda riyasız olmuşlardır:

Zât-ı Hâkđ sırr-ı müsemmā zâhir üzre ism-i ‘ aşk

‘ Âşîkân oldı anıñçün rāh-ı Hâkđda bî-riyā

(7/5)

Daima cebine kağıt parçalarını dolduran (zahit) riya eder. Hayır toplamak için çarşı pazar gezer durur:

Dā’imā ceybine kırtās doldurup eyler riyā

Cerr için eyler kamu esvāk ü ebvâbi tavāf

(84/4)

Riya ile yapılan amelin kabul edilmesi hayaldir:

Riyā ile ‘ amel tehlîl-i temcîd

¹²⁵ Üstüner, a.g.e., s. 255-256.

¹²⁶ Uludağ, a.g.e., s. 399.

Ḥayālun fī ḥayālin fī ḥayālin

(97/8)

2.28. Terk: Kelime anlamı “bırakmak”tır. Tasavvufi anlamda terkin dört şekli vardır: 1. Terk-i dünya: Ahiret için zahidin bütün dünya nimetlerini, malı ve mülkü terketmesidir. 2. Terk-i ukbâ: Arifin ilâhi cemâli temaşa için cennet ve cennet nimetlerini terk etmesidir. 3. Terk-i hestî: Sâlik kendi varlığını da terk etmek suretiyle Hak'ta yok olmasıdır. 4. Terk-i Terk: Kamil arif terki de terk ederek aklında ve zihninde terke dair hiçbir şey kalmaz. Terk-i dünya (taazzuf) tasavvufun esasıdır.¹²⁷ Bektaşilikte bu üç terk şeklindedir, bunlar; 1. Terk- i dünya: Dünyaya dair her şeyden vazgeçmek. 2- Terk-i ukba: Öteki dünyaya dair nimetlerden (cennetten) vazgeçme. 3. Terk-i terk: Dünya ve ahirete dair bütün kaygılardan uzak durma diğer bir ifadeyle dünya ve ahiretten geçmedir. Terk-i terk olgunlaşmanın en yüksek aşamasıdır.¹²⁸ Şaire göre ehl-i tecridi alaik ehline sormamak lazımdır. Bunu canını ve dünyayı terk eden deyyara sormalı:

Yüri var ehl-i tecridi ‘alāyık ehline şorma

Anı cān ü cihāmı terk idüp deyyār olandan sor

(50/2)

Bu sırrı bilmek istersen bir kamile var yetiş. Bu sır için tacını tahtını terk eden şu iyiler (zümresine) bak!

Bilmek istersen bu sırrı var iriş bir kāmile

Kim bu sırta t̄ac (u) tahtıñ terk iden ebrāra baq

(90/4)

---

¹²⁷ Uludağ, a.g.e., s. 482-483.

¹²⁸ Eyuboğlu, a.g.e., s. 166.

Can u gönülden Hakka talip isen beri gel. Terk-i terke, varını yoğunu sarf etmeye niyetliysen beri gel:

Cân ü dilden sırr-ı Hâkka tâlib iseñ gel beru

Terk-i terke maḥv-ı şarfa râğıb iseñ gel beru

(137/1)

2.29. Hallâc-ı Mansûr: Miladi 858 senesinde İran'ın Fars eyaletinde bulunan Beyzâ'nın kuzeydoğusundaki Tûr'da doğdu. Babasının mesleğinden dolayı "Hallâc" diye tanındı. Asıl adı Hüseyin olmakla birlikte Osmanlılar ve Farslar arasında baba adı "Mansûr"la anıldı. Hallâc, Tûr'dan halkı hanbeli olan ve hafızlarıyla meşhur Vâsıt'a gitti. Orada on iki yaşındayken hıfzını tamamladı. Ardından Tuster'e geçti ve Sehl et-Tüsterî'nin iki yıl talebesi oldu. Yirmi yaşında Bağdat'a gelerek burada Cüneyd-i Bağdâdî başta olmak üzere tanınmış sufilerin sohbetlerine iştirak etti. Cüneyd'e sorduğu bazı suallerin cevabını alamadı. Cüneyd, Hallâc'ın sorularını maksatlı bularak onu sohbetlerinden uzaklaştırdı. Bunun üzerine Tuster'e dönen Hallâc, kaldığı bir yıllık süre zarfında hiçbir mezhebe bağlı kalmadan ancak her mezhebin en ağır hükümlerini uygulamak suretiyle halk tarafından büyük bir ilgi ve iltifata mazhar oldu. Muhtelif yerlere seyahatler düzenledi. Vaaz ve irşad faaliyetlerinde bulundu. Eserler telif etti. Bir grup alim fikirleri nedeniyle Hallâc'ın aleyhinde faaliyetlerde bulunmaya başladı. Bunun neticesinde önce sekiz yıl süren bir hapis hayatı yaşadı. Vezir Hamid b. Abbas'ın ısrarlı takibi sonucunda bir oldu-bittiye getirilerek idamına hükmedildi. 26 Mart 922 tarihinde Bağdat'ın Bâbüttâk semtinde önce kırbaçlandı. Burnu, kolları ve ayakları kesildikten sonra idam edildi. Hallâc'ın idamıyla ilgili muhtelif sebepler ileri sürülmüştür: Ene'l-hakk diyerek ulûhiyyet iddiasında bulunduğu, haccın farzietini

inkar etmek suretiyle yeni bir hac anlayışı ortaya koyduğu gibi.¹²⁹ Hallâc, edebiyatta “inancı uğruna her şeye göğüs germe ve ölmenin sembolü olarak bilinir”.¹³⁰

Şair Hallâc-ı Mansur misali “*Ene'l-hakk*” narasını atmak ister. Hakk'tan yüz çeviren biganedir:

Hâşimâ Manşûr-veş urun *Ene'l-Hakk* na' rasın

Yüz çevirse dâr-ı Hâkdan bil ki ol bigānedir

(58/6)

2.30. Edhem: İbrahim b. Edhem'in babası Belh'ta hükümdardı. Bir gün avda dolaşırken “Bunun için mi dünyaya geldin?” şeklinde bir nidâ işitti yahut bir rüya gördü. O günden sonra abâ giyerek bir müddet dağlarda ve mağaralarda riyâzet ve ibâdetle meşul oldu. Bir süre sonra Mekke'ye giderek mücâvir oldu, imam ve velilerin sohbetlerinde bulundu. Şam'a giderek bağ bekçiliği yaptı. Lazkiye'de vefat etti. Hakkında pek çok rivayetler mevcuttur. Ana rahmindeyken bıraktığı oğlu, Edhem'i bulmak için Mekke'ye gelmiş, tavâf sırasında Edhem oğlunu tanımıştır. Oğlunun ısrarına rağmen dönmemiştir.¹³¹ Edebiyatta daha çok dervişliği sultanlığa tercih etmesi ve menkıbeleriyle anılır. Onun dünya nimetlerinden el etek çekip kanaât köşesinde huzur bulması övülür.¹³²

Her biri söze gelse ya Edhem (gibi) olur ya da Bayezid. Sahibu'l-beyt manasıyla itikadında sağlam olur:

Söze gelse her biri Edhem olur ya Bâyezîd

Şâhibü'l-beyt ma' nâsila i' tiqâdında mürîb

(19/7)

¹²⁹ Uludağ, Süleyman, “Hallâc-ı Mansûr”, *DİA*, c. XV, İstanbul, 1997, ss. 377-381, s. 377-378.

¹³⁰ Pala, a.g.e., s. 186.

¹³¹ Onay, a.g.e., s. 182.

¹³² Pala, a.g.e., s. 133.

2.31. Attar: Ferîdüddün Attâr, 537-540 (1142-1145) yılları arasında Nîşâbur'da doğdu. Eczacılık ve tıp ilmiyle uğraştığı için “Attâr” lakabını aldı. Gençliğinde bir taraftan attarlıkla meşgul olurken diğer taraftan tasavvufî bilgiler edinmiş, muhtelif şeyhlerin hizmetinde bulunmuştur. Peygamberle ve velilerle ilgili pek çok eser okumuş, otuz dokuz yıl boyunca tasavvufla ilgili şiir ve hikayeleri toplamıştır. Tasavvuf erbabının sırlarını öğrenmeye çalışmıştır. Tam anlamıyla bir sufi olmasa da tasavvufu benimseyip seyr ü sülûk ile meşgul olarak bu konuda Mevlana, Sadi, Hafız ve Molla Câmi gibi pek çok mutasavvıf şaire öncülük etmiştir. Klasik nazım şekillerinin pek çoğunu kullanmakla birlikte en çok mesnevi ve gazel sahasında başarı göstermiştir. *İlâhînâme*, *Esrârînâme*, *Hüsrevnâme*, *Mantıku't-tayr*'ı en meşhur eserlerindedir. 1187'de kaleme aldığı *Mantıku't-tayr* mesnevîsinde temsîli bir şekilde vahdet-i vücud inancını anlatır. Eserde, kuşlar sâlikleri, hüdhüd kılavuzu yani mürşidi temsil eder.¹³³

Şair gönlüne seslenerek “*mantıku't-tayr*”ı fesahat ehlinin anlamayacağını söyler. Bunu anlasa anlasa ya Attar ya da Tayyar olan anlar:

Dilâ bu *mantıku't-tayr*'i feşâhat ehli añlamaz

Bunu ancak ya 'Attâr yâhüd Tayyâr olandan şor

(50/4)

2.32. Ab-ı hayat: Eski Türk edebiyatında âb-ı hayat, âb-ı bekâ, âb-ı câvid, âb-ı câvidân, âb-ı câvidânî, âb-ı cevân, âb-ı cevânî, âb-ı hayvan, âb-ı Hızır, âb-ı İskender, âb-ı zindegî, âb-ı zindegânî gibi isimlerle karşımıza çıkan âb-ı hayat'ın kelime anlamı “hayat suyu, ölmezlik suyu, damlaları ölmezliğe ulaştıran su”dur.¹³⁴ İnsan ömrünün faniliği ve insanın ebedi olarak dünyada kalma isteği onu ebedi yaşama fikrine yöneltmiştir. Bunun neticesinde bazı toplumlarda bununla ilgili mitolojik unsurlar yer almıştır.¹³⁵ “Kur'an'da âb-ı hayat Zülkarneyn, Hızır ve İlyas'tan bahsedilirken geçmektedir. Zülkarneyn (bknz. el-Kefh, 85. ayet; Saffât, 123-130) veya İskender-i Kebîr, Sûm ibn Nûh neslindedir; hem peygamber, hem de padişahdır. Hızır (el-Kefh,

¹³³ Şahinoğlu, M. Nazif, “Ferîdüddün Attâr”, *DİA*, c. IV, İstanbul, 1991, ss. 95-98, s. 95-97.

¹³⁴ “Âb-ı hayat”, *TDEA*, c. I, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, ss. 23-24, s. 23.

¹³⁵ Ocak, Ahmet Yaşar, “Âb-ı hayat”, *DİA*, c. I, İstanbul, 1988, ss. 1-3, s. 1.

60-72. ayetler) Zülkarneyn'in savaşlarında onunla beraber bulunmuş, ikisi âb-ı hayatı bulmak için yola çıkmışlar, Hızır İskender'e rehberlik etmişse de, İskender Hızır'ı kaybetmiştir. Hızır ve İlyas (En'âm, 85. ve Saffât, 123-130. ayetler) âb-ı hayattan içmişler, ölmelik kazanmışlar. İskenderse içememiştir".¹³⁶ Halk ve divan edebiyatında âb-ı hayat ebedi hayata kavuşma, ölümden kurtulmanın yanısıra muhtelif tasavvufî manaları da ihtiva etmektedir. "Âb-ı hayat vahdet sırrına ermektir. Bu itibarla iman veya İslam, âb-ı hayat ve kevsere benzetilir. Mümin ise bunu içen kimsedir. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim de âb-ı hayattır".

Aşksız insanın ölüden farkı yoktur. Sevgili ise dudaklarından bir buse ile hayat verir. Bu yüzden aşık sevgilisinin karşısında ölmeyi ister. Zira onun can bağışlayan dudağıyla tekrar dirilecektir. Ayrıca dudaklar aşk derdine derman, aşk hastalığına şifadır.¹³⁷ Âb-ı hayatı içip Hızır mana olan Haşim Baba böylece mana denizine mecra olmuştur ve bu durumdan dolayı Tanrı'ya şükreder:

Hamdüli'llâh kim yem-i ma' nâya mecrâ olmuşum

İçmişim âb-ı hayâtı Hızır ma' nâ olmuşum

(114/1)

2.33. Kafdağı- Ankâ: Kafdağı, "klasik kozmos anlayışlarında arzı çevrelediği düşünülen efsanevî bir dağdır. Taberî'ye göre Kafdağı parmağı saran yüzük gibi arzı çevrelemekte ve onun sabit tutmaktadır; ona ulaşmak için dört ay süren karanlık bir mesafeyi katetmek gerekmektedir. Bu dağın rengi zümrüt yeşili ve mavidir; gökyüzü rengini ondan almıştır. Bütün dağlar ona bağlı olduğundan yeryüzünün sürekli sallanmasını engellemektedir". Başka bir rivayette ise "Kafdağının arkasındaki bölgenin meleklerle dolu olduğu, ötesinde başka âlemlerin bulunduğu, bunlardan birinin altından, yetmişinin gümüşten, yedisinin de miskten yaratıldığı, her birinin 10.000 günlük yol uzunluğunda olduğu ve buralarda meleklerin veya cinlerin oturduğu" ifade edilmektedir.¹³⁸

¹³⁶ "Âb-ı hayat", a.g.md., s. 23-24.

¹³⁷ Ocak, a.g.md., s. 3.

¹³⁸ Demirci, Kürşat, "Kafdağı", *DİA*, c. XXIV, İstanbul, 2001, ss. 145, s. 144.

Bu efsaneyle ilgili bir başka figür de Arapların “ankâ”, İranlıların “sîmurg”, Türklerin de “zümrüdüanka” olarak adlandırdıkları, dağın tepesinde köşke benzeyen bir yuvada yaşayan, insanlar gibi düşünüp, konuşabilen aynı zamanda geniş bir bilgi sahibi olan, kendisine başvuran hükümdar ve kahramanlara akıl hocalığı yaptığı ileri sürülen bir kuştur.

Edebiyatta, Ferîdüddin Attâr’ın *Mantıku’t-tayr* adlı eserinde Kafdağı’na ve sîmurga ulaşmak isteyen kuşların yolculuğu anlatılır. Yine Firdevsî’nin *Şâhnâme’si* ve Binbir Gece Masalları’nda da aynı konu işlenmiştir.¹³⁹

Efsanelere göre ankâ kuşu “Kafdağı’nın tepesinde direkleri abanoz, sandal ve öd ağacından yapılmış köşk benzeri bir yuvada yaşayan ankanın başı, yassıca burunlu bir köpek (yırtıcı hayvan) başı gibidir. Cüssesi çok iri olup “uçtuğu zaman hava kararır” ve “yağmuru mercan olan bir buluta benzer”. Uçarken sel sesine veya gök gürültüsüne benzer sesler çıkarır. Ayrıca çok parlaktır, bakan gözler kamaşır (sîmurg-ı âteşînpere, sîmurg-ı zerrînpere “güneş”). İnsanlar gibi düşünür, konuşur. Çok geniş bilgi ve hünerlere sahiptir; kendisine başvuran hükümdar ve kahramanlara akıl hocalığı yapar. Tüyleriyle sıvazlayıp yaraları iyi eder”.¹⁴⁰

Attâr’ın *Mantıku’t-tayr*’ında anka kuşu geniş olarak ele alınmıştır. Buna göre anka birlik-çokluk (vahdet-kesret) gibi iki zıt kavrama karşılık gelmektedir. Sîmurg otuz kuş olarak ele alındığında kesreti ifade eder. Oysa varlığın birden çok olması vehmî ve hayalîdir. Diğer taraftan sîmurg kuşların tek padişahı olması hasebiyle birliği ve gerçek varlığı (Allah’ı) ifade eder. Ankanın en önemli özelliği kimseye muhtaç olmadan kendi başına yaşamasıdır. Bu yönüyle kanaâti temsil etmektedir. Bundan dolayı kanaât sahiplerine “ankâmeşrep”, “ankâ-tabiat” adı verilir.¹⁴¹ Şaire göre bu sırrı ancak velâyet hâtimi mürşid keşf eder. Kafdağı’ndaki ankâ meseli gibi nübüvvet son bulmuştur:

Velâyet hâtimi mürşid bu sırr keşf ider ancak

Nübüvvet hatm olup gitdi meşeldir kâf-ı ‘anğâdan

¹³⁹ Demirci, a.g.md., s. 145.

¹⁴⁰ Erdem, Sargon, “Anka”, *DİA*, c. III, İstanbul, 1991, ss. 198-200, s. 198-199.

¹⁴¹ Uludağ, Süleyman, “Anka”, *DİA*, c. III, İstanbul, 1991, ss. 200-201, s. 200-201.

(163/19)

Ankâ talibi olan hakikat Kâf'ına gider:

Ṭalib-i 'ankâ olan gider ḥaḳīḳat Ḳāfına

Lebiñ rehber-i kâmil iste çoḳdır bu yolda sibâ'

(81/4)

Haşim Baba, gönlüne “ankâ-sıfat” olmayı tavsiye eder. Böylece bende sultan olur. Kanaât hazinesini bulan can fena bulmaz:

Dilâ 'ankâ-şıfat ol kim saña bende ola sulṫân

Ḳanâ'at kenzini bul kim fenâ irmez ola ey cān

(133/1)

2.34. Nefis: “Can ve ruh... İslâm felsefesinde ve tasavvuf anlayışında *nefis* (özbenlik), insanın bedeni dışında kalan ve Tanrısal bir özden yapılmış olan bölümüdür. Kötülük de iyilik de ondan gelir. Bundan ötürü dinsel ve gizemsel eğitimi usun (aklın) eğitimi değil, nefsin eğitimidir. *Nefis* (nefs) *deyimi* (çoğulu: *Anfûs*, *Nufûs*) Kur'anın çeşitli âyetlerinde çeşitli anlamlarda (İnsan, İnsan ruhu, Tanrı, İlâhlar, İnsan topluluğu, Cin topluluğu) kullanılmıştır”.

“Bâtınîlere göre Tanrı önce *akıl*'ı, sonra ve onun yardımıyla *nefis*'i yaratmıştır. *Akıl* tam, *nefis* ise noksandır. Evren, bu noksanlığın tamlık istediğinden ötürü devinmesinden oluşmuştur. Usun (Akl-ı kül) yetkinliğine imrenen ruh (Nefs-i kül) onun yetkinliğine varmak için dönmeye başlayınca ilkin gökler (Felekler) meydana geldi, onların dönmesinden de cisimler (Ecsâm) oluştu. Mâdenler, bitkiler ve hayvanlar işte bu cisimlerdir. Cisimler meydana gelince *tümel nefis* (Nefs-i kül) tikellere bölünmüş ve bedenlere girmiştir. İnsan, daha özel bir oluşma sonunda varlaşmış ve *tümel akıl*'ı da kendi kişiliğinde somutlaştırmıştır.

Tümel akıl ve nefis, bu açıdan evrende tek ve üstün varlık olarak sâdece insanda yansıamaktadır. Bunları en yetkin biçimde kullanan *nâtk* (söyleyen, peygamber)'dir. Ne var ki *nâtk*'in sözlerini herkes anlayamaz. Onları anlayan ve yorumlayan da *sâmit* (susan, imâm)'tir. Nefsin yedi derecesi vardır (Bu yüzden özellikle Halvetîler, Tanrı'nın yedi adını söyleyerek zikrederler). Bu yedi derece şunlardır: 1. *Nefs-i emmâre* (Kötülüğe, bedensel isteklere eğilimli nefis), 2. *Nefs-i levvâme* (Kötülüğü kınayan, iyiliğe eğilimli nefis), 3. *Nefs-i mülhime* (Esinlendiren, ilham veren nefis), 4. *Nefs-i mutmaine* (Gerçeği bilmede kuşkusuz olan nefis), 5. *Nefs-i râdiyye* (Tanrı'dan gelene razı olan nefis), 6. *Nefs-i mardıyye* (Buna karşı Tanrı'nın rızâsını kazanan nefis), 7. *Nefs-i sâfiyye* ya da *zekiyye* (Her türlü kötülükten arınmış, sâf ve temiz nefis)".¹⁴²

Şeriat zevki dildir. Nefis çocuğunu öldürüp bir mürşid-i kamil bulmalı ve hakikatle içini doldurmalı:

Şerî'at zevkiñ dildir ğulâm-ı nefsiñi öldür

Haķıķatle için doldur bulup bir mürşid-i kâmil

(98/5)

Uğursuz nefsin hilesini Hakk zanneden bizden değildir. Nefsimiz Hakk ilmidir:

Nefs-i şūmñ mekrini Haķķ zann iden bizden deĝil

İlm-i Haķdır nefsimiz 'arş-ı istivâyız biz bu gün

(123/3)

Nefsini bilmeyene meyil edilmez. Şâir, gına hazinesinin mayası ankâ kuşudur:

Nefsini bilmeze meyl itmeziz hep lâşedir

Mürĝ-i anķâ mâye-i kenz-i ĝinâyız biz bu gün

(123/4)

Ey nefisine esir olan gel pirin yoluna gir:

---

¹⁴² Hañçerlioĝlu, a.g.e., s. 423.

Ey nefse olan es̄ir gel ʔarīḳ-i pīre gir

Ola saña dest-gīr pīrim azīzim yā hū

(138/5)

Aşk şiiirini nefis atına gıda etmeden hiçbir kimse âriflerin kervanına ulaşamaz:

Kārbān-ı ‘ārifine vāşıl olmaz bir eḫad

Şi‘r-i ‘aşḳı esb-i nefse itmeyince tā ḡidā

(7/3)

Sırrın son noktasına varmak için nefsin berrak olması gerekir:

Müntehā-yı sırrıçün nefsiñ berrak olmaḳ gerek

Sırr-ı rūḫuñ zātına vuşlat içün iki cenāḫ

(29/3)

Hâşim, nefisini bilmeye gayret et:

Nefsiñi bilmeḡe sa‘y it Hâşimā

Nefsiñi bilmek dūrür vaşl-ı ma‘ād

(33/5)

2.35. Velâyet-Nübüvvet: “Velâyet, velilik, ermişlik. Tanrı’nın kendine dost kıldığı ve verdiği ilhamla yaratıcı varlığına kattığı velilerin, ermişlerin aşaması, makamı; velâyet aşaması, velâyet makamı” anlamlarına gelmektedir.¹⁴³ Nübüvvet “peygamberlik, nebilik” demektir.¹⁴⁴ “Tasavvuf ehline göre velilik peygamberlikten daha üstündür. Velayet nübüvvetin irfanıdır. Onun anlayış (iz’ân) yönüdür. Bu kapının bekçisi Hz. Ali’dir. Hz Muhammed: “*Ben ilmin şehriyim, (şehrin) kapısı (ise) Ali’dir.*” yani: “*Velilerin şahu olan Ali’den girilmedikçe, bana ulaşamaz*” derken Hz. Ali’nin konumunu açıklamaktadır. Vilâyet’in başı İbrâhim Halîlullâh’tan görünmüştür.

¹⁴³ Korkmaz, a.g.e., s. 448-449.

¹⁴⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 332.

Ermişliğin, başka bir sözle Tanrı'ya yakınlığın başlangıcı ondadır. Fakat vilâyet kutbu, yani ermişliğin en yüce aşaması ise Hz. Alî'dir. Kendisine “*Alî Velî-yyullâh*” denir.¹⁴⁵ Şaire göre, nübüvvetten velayete (geçiş) ilahî hadiselerdendir. Nübüvvet sona erince velayet başlamıştır:

Nübüvvetden velâyet ger şü‘ünât-ı İlâhîdir

Nübüvvet hâtm-i şânında velâyet ibtidâ geldi

(159/17)

Nübüvvetle velayetden hakikat ortaya çıkmıştır. Velayet menbaı Haydar bint Resulullah'tır:

Nübüvvetle velâyetden haqîkat zâhir olmuştur

Velâyet menba‘ı Haydarîdir bint-i Resülü'llâh

(163/21)

Kevser, velayet sırrıdır, onun sakisi Haydar'dır. Bu sır kimde bulunursa saki de odur şah da:

Velâyet sırrıdır kevser anıñ sâķisi Haydardır

Bu sır kimde bulunursa odur sâķi odur ola şâh

(163/29)

2.36. Dört Kapı (Çehâr Bâb): “Bektaşilik’in özünü oluşturan, ona öteki kuruluşlar arasında ayrı bir özellik kazandıran dört temel ilke vardır, buna **dört kapı** denir. Bektaşilik’e girmek, bu kuruluşta yükselmek, ilerlemek bu **dört kapı** anlayışına dayanır. Bu yüzden bu **dört kapı**’yı bilmek, Bektaşilik’in özünü kavramaya açılan ilk pencereyi bulmak demektir.

1- **Şeriat kapısı**, Bektaşi dilinde “Beloğlu” da denen bu kapı tarikatın başlangıcı durumundadır. Burada İslam dininin, Alevilik’in koyduğu genel kurallara, kurduğu düzene uyma gereği vardır. Ancak burada sözü geçen “şeriat” sünnilik’in

---

¹⁴⁵ Noyan, a.g.e., s. 31.

anladığı gibi değildir. Bu daha çok Bektaşilik'in genel yasasını oluşturan kurallar niteliğindedir. İslâm dininin temel ilkelerine inanma gereği varsa da, sünnilik'in anladığı tapınma (ibadet) biçimine uyma gereği yoktur. Bu kapıda **Allah-Muhammed-Ali** inancı temel ilkedir. Bektaşilik'te islam dininin özüne karşı çıkma, onu tanımama gibi bir durum yoktur. Bütün değişiklik islam dininin getirdiği ilkeleri yorumlamadadır. Kur'an'a, Hadis'e, daha önce anlatılan islam ilkelerine inanma vardır. Buna "hukuk" da denebilir. Ancak bu da Alevilik'in anladığı biçimde bir hukuktur. Bektaşilik'te **şariat kapısı**'ndan girmeye yada girene "Beloğlu" denir. "Beloğlu" olmak ise **Hacı Bektaş Veli**'yi "pir" olarak tanımak, onun izinden yürümektir.

2- **Tarikat kapısı**, "Yoloğlu" adı verilen bu kapı Bektaşilik'e girmenin yollarını, törelerini, genel ilkelerini gösteren kurumdur. Tarikata giriş yoludur. Bu kapıdan girerek Bektaşî olmak isteyenler bir "Mürşid"e, yetkili bir yol göstericiye bağlanma gereğindedir. Bektaşilik'e girmek isteyenlere "talib" denir. "Talip" istekli, dileyen anlamına gelir. "Tâlîp" önce bir yolgösterici (Mürşid) bulur, ondan tarikatın kurallarını, ilkelerini öğrenir. Bu kapıdan girince tarikatın törelerine, kurallarına uyar, "yoloğlu" olur. "Talib"ın tarikata "aşk"la bağlanması gerekir. Tarikata giren bir "yoloğlu"nun önemli sorumlulukları vardır. Bunların başında "tarikat sırları"nı saklamak, korumak, kimseye söylememek gelir. Öteki önemli sorumluluk ise "Eline, Beline, Diline" bağlı olmak, bunlardan dolayı bir suç işlememektir. Bu üçüzlü sorumluluğun genel anlamı şudur: Kimseye elkaldırmayacaksın, alçakgönüllü olacaksın, kimseyi dilinle incitmeyeceksin, kimseye saldırmayacaksın bg." Tarikat kapısı Bektaşilik'te bir öğrenme kurumu, okul durumundadır. Burada gereken bütün bilgiler "mürşid"ten öğrenilir. Öğrenilen bilgilerin bir süs olarak başta taşınması değil davranışlara uygulanması, tarikat içinde onlara göre işlem yapılması gerekir.

3- **Marifet Kapısı**, bilginin, Bektaşilik'te önemli sayılan "ilmin" yoluna girme yeri burasıdır. Buna "Atam gök Anam yer" de denir. Bilgisizlikten, hamlıktan, kabalıktan kurtulma bu kapıda gerçekleşir. Ancak bu kapının da üç aşaması vardır:

A- Ayne'l yakıyn: Görerek, duyarak tanıma, anlama, olup bitenleri kavrama. Gerçekleri gözle, kendi bütünlükleri içinde öğrenme.

B- İlm'el yakıyn: Bilgi edinerek, bilerek, bilim yoluyla öğrenip tanıma, anlama. Burada edinilen bilginin uygulanışı, yararlanması sözkonusudur. Tarikata giren bir kimse yaptıklarını, düşündüklerini, edindiği bilgilerle değerlendirme durumundadır.

C- Hakk'el yakıyn: Gerçeğe ulaşma, bütün olayları, evrenin yaratılışın, oluşun gizliliklerini görme, tanıma. Burada kişi en yüksek aşamaya varmış, gördüklerini, duyduklarını değerlendirebilecek olgunluğa ulaşmış sayılır. Bilginin en yüksek aşaması budur.

4- Hakikat Kapısı, evrenin bütün sırlarını, yaşamanın anlamını, önemini, insanın değerini, gerçeğini anlayıp kavrama aşamasıdır. Burada kişi Tarikat düzenine göre olgunluğa (kemâle) ulaşmış sayılır. Bütün gizlilikler açılmış, gerçekleri örten örtüler kalkmış, kişi gerçeklerin gerçeği olan yüce varlıkla, Tanrı'yla karşı karşıya gelme olanağına kavuşmuştur. Artık burada kişi "iloğlu" olmuş, benlikten, bencillikten sıyrılmış, gönlünde bütün "insanlık" duygularını toplamış, kesin "Birlik"e varmış demektir. Tanrı'nın kişiye görüldüğü aşama burasıdır.

Bu kapıda önemli olan insanın kendini eğitmesi, yetiştirmesi, bütün eksikliklerden sıyrılmasıdır. Tanrı'ya (Hakk'a) ulaşma yoluna giren, onunla yüzyüze gelen, varlıkların sırlarını kavrayabilecek olgunluk aşamasına ulaşan bir kimsenin bütün kötülüklerden, yakışsız davranışlardan, suçlardan, suç sayılabilecek işlerden sıyrılması, uzak kalması insanın kendi özünü arıtmasına, bir ayna gibi pırıl pırıl duruma getirmesine bağlıdır. Bu kapıdan "ben", "sen" gibi ayrılık, ikilik gösteren sözlerin yeri yoktur. Bütün "ben'ler", "sen'ler" karışıp kaynaşmış "Birlik"e varmıştır. Bu kapıya ulaşan kişiye tarikat dilinde "İnsan'ı kâmil" denir.¹⁴⁶

Şağın nefsiñe aldanma çehâr bâbıñ qalur noqşân

Saña menzil olur süflî şüreyyâ hem şerâyız biz

(71/22)

Çehâr bâbıñ olur ma' mür şadâqatle kerâmetle

Münâfıq câna aldanma saña hısm-ı Hüdâyız biz

¹⁴⁶ Eyuboğlu, a.g.e., s. 41-43.

(71/19)

2.37. Tevellâ ve teberrâ etmek: Tevellâ, “Ehlibeyt ve Ehlibeyt soyundan gelenleri sevmek, onları sevenleri de sevmek” teberrâ “Ehlibeyt’e ve Ehlibeyt soyundan gelenlere ve bunları sevenlere düşmanlık gösterenleri sevmemek, bunları sevenleri de sevmemek”tir.¹⁴⁷ Bektâşiler, bu konuya büyük önem vermektedirler.¹⁴⁸ Şairin zuhuru Peygamber’e tevellâdır. Teberrâ ettiği ise hâriciyedir:

Hep tevellâdır zuhûrum ‘ırk-i pâk-i Aḥmede

Ḥâricîyedir teberrâm Zülfiḳârîñ kânıym

(115/2)

Teberrâ bilmeyen Resulün şanını da bilemez. Bu yüzden Haşim Baba her dem tevellâ etmektedir:

Hem teberrâ bilmeyen bilmez Resûlün şanını

Eylerim her dem tevellâ çün Rızâyım bil meni

(158/3)

Tevellâ, muhabbet feyz kaynağıdır. Melun (Yezid)’in ailesine teberrâ Hudâ’nın sırlarındandır:

Bil tevellâ menba‘ı feyz-i muḥabbetdir dile

Âl-i mel‘ûna teberrâ sırr-ı esrâr-ı Ḥudâ

Teberrâdan haberdar olmayan Yezit taraftarıdır. O, domuz, fare, tavşan gibi tevellâ nurunu göremez:

Yezîdîdir teberrâdan ḥaber-dâr olmayan Mervân

Tevellâ nûrını görmez şebîhî ḥûk mûş tavşan

¹⁴⁷ Korkmaz, a.g.e., s. 436.

¹⁴⁸ Atalay, Besim, *Bektaşilik ve Edebiyatı*, Osmanlıcadan çev. Vedat Atilla, Ant Yay., İstanbul, 1991, s. 27.

(162/4)

2.38. Aşk: “Tasavvufî anlayışta aşk, mecazi ve hakiki olmak üzere ikiye ayrılır. Mecazi aşk, insanın insanı veya diğer yaratıkları sevmesi; hakiki aşk ise Allah’ın kulu veya kulun Allah’ı sevmesi anlamındadır. Her çeşit ve durumuyla aşk, insanı Hakk’a götürür. Hakiki aşk yoluna mecazdan girilir. Zira mecaz hakikatın köprüsüdür (*el-mecazü kantaratü’l-hakîka*). Dünyadaki güzeller, hakiki güzel olan Hakk’ın güzelliğinin zuhûr ettiği yerler olarak tasavvur edilir. Onları sevmekle, sevmek nedir öğrenilir. Onlardaki güzelliklerin Hakk’ın güzellikleri olduğu bilinerek hakiki aşka varılır”.¹⁴⁹ Hâşim Baba, 16 numaralı gazelde aşkı şöyle tarif eder:

16

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Ey gönül gel gayrdan geç ‘aşka eyle iktidâ
‘Aşk-ı Hâkdur t̄alib-i Hâkķın demine muntehâ
- 2 ‘Aşkla irdi murâda evvelin u âhîrin
‘Aşkla geldi zuhûra her mezâhir ibtidâ
- 3 ‘Aşkla geldi vücûda *küntü kenz* ĩn cevheri
‘Aşkla irdi kemâle enbiyâ vü evliyâ
- 4 ‘Aşkla t̄a’ir melâ’ik rûh-ı A‘zam-ı Cibrîl
‘Aşkla irsâl olundu her rüsül enbiyâ
- 5 ‘Aşkla kâ‘im dūrür seb‘-i semâvât ‘arş ferş
Mesken-i ‘aşk beyt-i ma‘mūr aña olmaz hiç fenâ
- 6 ‘Aşkla İdris Âdem Lût Şâlih Hüd Nuh
Yūsuf u Ya‘kūb Mūsâ buldı cümle aşfiyâ

---

¹⁴⁹ Üstüner, a.g.e., s. 86.

7 Sırr-ı ‘aşkı Hâşimâ nâ-ehle ifşâdan şaşın

Câm-ı ‘aşkı nûş idenler oldu cümle muhtedâ

2.39. Sahibu’z-zamân: “İlk berzahın kuşatıcılığına ulaşarak zamanın hükmünden çıkan; geçmiş ve gelecek zamanın kendisinde ve ondan çıktığı şeylerde tasarruf edemediği kimse. Bu kişinin hal ve fiillerinin yolları, dışı, içi ve kendisinden zuhur eden her şey, *daimî hal* hâline gelir. Söz konusu hâlin bir anı, bilinen zamânın asırları, o zamanın asırları da geçmiş ve geleceğin hükmünün kendisine baskın geldiği ve egemen olduğu bir an gibidir”.¹⁵⁰ Ayrıca, “Zamanın sahibi anlamında 12. imam Mehdî’ye verilen unvan”dır.¹⁵¹

İmâmet bâtın oldıkda hilâfetle hilâf oldu

Gelür şâhib-i zamân mürşid münâfıklar ide inkâr

(63/7)

Çamu envâr esrâr-ı İlâhî bizde zâhirdir

Her ânîñ ânıyız şâhib-i zamânız muhtedâyız biz

(71/8)

Mehdî-i şâhib-i zamândır eyleyen haşri ‘ayân

Çâr ‘alâmet şâhibi Haydar edâdır sevdiğim

(118/17)

2.40. Mehdî: Mehdî kelimesi, “doğru yolu bulmak; yol göstermek, rehberlik etmek” manasındaki hüdâ (hedy, hidâyet) kökünden türemiş bir sıfat olup “hidayete erdirilmiş, kendisine doğru yol gösterilmiş kişi” demektir. Mehdî inancı gerek semâvî gerekse ilkel dinlerde muhtelif farklılıklar görülmekle birlikte temelde aynı şeyi ifade etmektedir. Buna göre: Dünyanın sonunda (ahir zamanda) Tanrı tarafından yeryüzüne

¹⁵⁰ Kâşânî, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü (Letâifu’l-a’lâm fî işarâtı ehli’l-ilhâm)*, çev. Ekrem Demirli, İz Yay., İstanbul, 2004, s. 323.

¹⁵¹ Korkmaz, a.g.e., s. 373.

gönderilecek ve yeryüzünü hakimiyeti altına alarak insanlara doğru yolu gösterecektir.¹⁵²

2.41. Çârdeh ma'sûm-i pâk: Çârdeh ma'sûm, Hz. Peygamber, Hz. Fâtıma ve on iki imamdandır meydana gelir. Şia uleması tarafından ileri sürülen bu görüşe göre imâmet makamına geçmeden önce veya sonra bu on dört masum yanlışlıkla da olsa herhangi bir günah işlemeleri imkansızdır. Bu duruma, “Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden ancak kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak diler” (el-Ahzâb 33/33) ayeti delil getirilmektedir. Yine “Zalimler ahdimе eremez” (el-Bakara 2/124) meâlindeki ayet de Allah'ın ahdine yani nübüvvet veya imamete mazhar olan kişilerin günahтан uzak olduklarını, dolayısıyla ismet sahibi olduklarını desteklemektedir.¹⁵³ Resûlullah'ın sırlarına varis olan on dört pak masumdur. Mümine gereken onların hepsine sevgi duymaktır:

Çehârdeh pâk-i ma' şûmdur Resûle vâriş-i esrâr

Gerekdir mü 'mine cümle muhabbet eylemek izhâr

(63/8)

2.42. Ye'cûc-Me'cûc: Nuh peygamberin evlatlarından Yâfes'in soyundan oldukları rivayet edilen iki kabilenin adıdır. Kur'ân'da iki yerde (Kehf/97; Enbiya/96) bu iki kavim kısaca zikredilmekle birlikte tefsirlerde ve diğer kaynaklarda Ye'cûc ve Me'cûc hakkında teferruatlı bilgilere yer verilmektedir. Bu bilgiler çoğunlukla isrâîlî kaynaklarla kadim milletlerin din ve mitolojilerine ait eserlere dayanmaktadır. Kefh suresi, Zülkarneyn kıssasında olay şu şekilde anlatılmaktadır: Ye'cûc ve Me'cûc etrafında yaşayan kavimlere zulmederek onları rahatsız etmektedir. Bu durumdan rahatsız olan kavimler Zülkarneyn'den kendilerini Ye'cûc ve Me'cûc'ün şerrinden koruyacak bir set yapmalarını istediler. “Dediler ki: Zülkarneyn! Doğrusu Ye'cûc ve Me'cûc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar. Bizimle onların arasında bir set yapman için sana bilgi verelim mi?”.¹⁵⁴ Bunun üzerine Zülkarneyn, onlardan demir getirmelerini

¹⁵² Sarıçioğlu, Ekrem, “Mehdî”, *DİA*, c. XXVIII, Ankara, 2003, ss. 369-371, s. 369.

¹⁵³ Algar, Hamid, “Çârdeh ma'sûm-i pâk”, *DİA*, c. VIII, İstanbul, 1993, ss. 227-228, s. 227.

¹⁵⁴ Kefh/94.

ister. Bu demiri eriterek iki dağ arasını kaparlar ve erimiş demirin üzerine erimiş bakır dökerler. Böylece, Ye'cûc ve Me'cûc, bu setin arkasına hapsedilmiştir. Bu şer kavim kıyamete kadar orada kalacak, kıyamete yakın akınlar halinde yeryüzüne yayılarak fitne fesat çıkaracaklardır.¹⁵⁵

Saňa ey âdem oğlanı olur elbet sefer peydâ

İrince sedd-i Ye'cûce idegör bir memerr peydâ

(15/1)

Nefs-i Ye'cûc seddini ħal' eyleyüp

Reh-nümâ-yı zât-ı pâkdir 'aşq-ı pâk

(92/1)

2.43. Cem, Cemü'l-cem: Sözlükte “toplamak, bir araya getirmek; dikkat ve iradeyi bir noktaya teksif etmek” manasına gelir. Tasavvufta “ruh ilâhî güzelliği seyre dalınca zât-ı ilâhî nurunun galebesi karşısında eşyayı birbirinden ayıran aklın nuru söner, böylece hakkın ortaya çıkması ve bâtılın kaybolması sebebiyle kadîm (Allah) ile hâdis (mahluk) arasındaki fark ortadan kalkar ki bu hale cem denir”.

“Bazı mutasavvıflar insanın yaratılışı ile cem hali arasında ilgi kurarlar. Onlara göre cem yaratılış sırasında Hakk'ın konuşmasıdır. İnsanlar o zaman **gaybet** halinde oldukları için konuşan da cevap veren de Hakk'ın kendisiydi”.

“Cem'in en üst derecesi olan **cem'u'l-cem'**, bütün varlık ve yaratıkları Hak ile görerek birinin varlığı diğerine engel olmadan kesrette vahdeti, vahdette kesreti müşahade etmektir. Sâlik, cem'u'l-cem' halinde her şeyi hakikati üzere Hak ile kaim görerek her hak sahibine hakkını verir”.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yay., Ankara, 2000, s. 397.

¹⁵⁶ Yılmaz, Hasan Kamil, “Cem”, *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, ss. 278-279, s. 278-279.

Bilmeğe sa'y eyle vaḥdet sırrını gel zāhidā

Bulmayan keşretde vaḥdet cem' bilmez kıandedir

(59/3)

Neşirden ḥaşra remz eyler olup cem' -i cem' de ervāḥ

Gelince ḥalkā-i zıkrde görürler ḥaşr-i kübrādan

(163/14)

Cem' -ü cem' i'l-cem' e mazhar her biri

Meslekü'l- uşşākıñ olmuş rehberi

(169/106)

Sırr-ı Ādemdir müsem mā sırr-ı sırrı nuṭḫ-ı şavt

Cem' -i Ādem cem' -i cem' e mazhar oldu Muştafā

(8/6)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİVANIN METNİ

1

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Eşşalātü ve’s-selām ey sırr-ı ‘ālem nūr-i zāt 5b
Eşşalātü ve’s-selām ey aḥsen-i ḥulk-ı şıfāt
- 2 Devre-i Ādem şafī āb ile ḥāki geçmeden
Gelmemişken mevlid ma‘ denle ḥayvān u nebāt
- 3 Zāt-ı Ḥaḳḳa maḥrem ideñ hem nebiyy-i muḥterem
Evvelīne irmiş idi sırr-ı vaḥyiñden nikāt
- 4 Nūr-ı ‘irfānıñla bildi sırr-ı Ḥaḳḳı her nebī
‘İlm-i zātından bilindi cehl ile şirk ü menāt
- 5 Gördi Ādem ḥüsn-i vechiñ bildi sensin sırr-ı āb
Cenneti ferdāya şaldı buldı nūrıñla şebāt

- 6 Yoluna cān itse urbān cedd-i pākīñ ok mudur
Bezm-i irfānı buldı ıble oldı hep cihāt
- 7 Mū minīñ (ü) mū minātdan geldi nūriñ naql ile
Nūr-i pākīñ virdi cümle şulb-ı erhāma hayāt
- 8 Cümle-i ceddāta ecdādīñ idüp ad-i şerīf
Gelmedi nūriñ sıfāhdan böyledir naql-i şıāb
- 9 Āl-i evlādīñ hidāyet rāhımı itdi ayān
Anlara münād olanlar buldı berzadan necāt
- 10 ār erkānıñla oldı ār alāmet ümmete
Nūr-i zātından irişdi penç havāş ile şalāt
- 11 ilm- i irfānıñla peydā oldı ezvā-ı cinān
Āl-i Mervānī bu sırrı bilmeyip oldı bigāt
- 12 Şems-i zātīñ perteviyle zāhir oldı her vücūd
Münkir-i zātīñ içündür cehl (ü) küfr hem memāt
- 13 Olduıçün *küntü kenz* ıñ¹⁵⁷ sırr-ı rahmet āleme
ubb-i āliñ ehl-i nīrān ıtına oldı berāt
- 14 Ehl-i beytiñ ubbidir lezzet viren eşyāya hep

---

¹⁵⁷ Küntü kenzen mahfiyyen. *Ben gizli bir hazine idim.* Hadis-i Kudsi.

Sırr-ı ba' z oldu merâret böyledir naql-i rüvât

- 15 Nisbet-i *el-fâkrü fâhri*¹⁵⁸ehl-i beytiñ hücceti
Nisbetiñ işbât ider fâhr ile Hâşim vâridât

2

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Nebîdir *leyletü'l-ısrâ* görindi Hâzret-i Mevlâ
Ki Âdem şüreti haqqan çaţat şâbb emred (ü) a' lâ
- 2 Tecellî ider 'îş-i Hâqq kişi sevse kimi muţlak
O yüzdür cilveye elyağ te' arüfle gider ahcâb
- 3 Anınçün *leyle-i isrâ* ' Alîden oldu Hâqq mücellâ
O dem maħbûb idi ulyâ şıfat *mîm* 'ayn 1a bir zât
- 4 İrince şemse her zerrât ider maħbubını mir'ât
İder mevcûd vücûd işbât 'abd ma' bûd ider ihdâş
- 5 Bu keşretde dinür esmâ nedir vahdetde tām āyâ
Müsemmäya ism-i ma' nâ bu sırda muhtaşar intâc
- 6 Müsemmä ismle ben sen baña Hâqq sen saña Hâqq ben
Ki Hâqq sen ben diyen bütün bu sözi söz ider îzâh

---

¹⁵⁸ Yoksulluğum iftiharımdır. Hadis.

- 7 Müsemmə ismle qā'im kıyāmetdir bu dem cānım
Neşre devr olur dā'im ki haşrıñ 'arşası eşbāh
- 8 Bu qāmet bil kıyāmetdir sücüd sırr-ı 'alāmetdir
Şeyāfīne melāmetdir tamām itdi işi üstād
- 9 Buṭını neşri eşyānıñ zuhūri haşridir anıñ 6a
'Anāşır sırrı mīzānıñ ṭabāyi' cem' idenler şāzz
- 10 Kıyāmet üç kısım ey cān biri ma' den nebāt hayvān
İkinci qāmet-i insān üçüncü cāmi' -i eṭvār
- 11 Haşr-i terkiye nisbetdir kamu efrāda vuşlatdır
Netice sırr-ı vaḥdetdir tekellüfle olur mümtāz
- 12 Nihāyet devre-i 'ālem zuhūr-i qāmet-i Ādem
Bu qāddiñ ḥātimi ḥātem o dem tecdīd olur enfās
- 13 Muḥammed ḥamdle demdir eḥad Aḥmedle maḥremdir
Kamu ādemde bir demdir şuverler naqş ider naqḳāş
- 14 Nebīlerde olan esrār Muḥammed eyledi izhār
Anı ikrār ider inkār bu sırrı fehm ider faşşāş
- 15 Eğer ins ü melek şeyṭān anıñ sırrında hep yeksān
Dinildi ḥalḳına Qur'ān mezāhirde odur Feyyāz

- 16 Haqīkat cümle-i ekvān ṭabāyi' den dūrür ey cān
Ṭabāyi' den dūrür eyvān ṭabāyi' süflīdir ahlāṭ
- 17 Ṭabāyi' den dūrür eflāk ṭabāyi' den dūrür emlāk
Ṭabāyi' le olur idrāk ṭabāyi' dir olan ḥuffāz
- 18 Ṭabāyi' nefs-i küllidir ṭabāyi' rūḥ-i kevnīdir
'Anāşır bil ki levnīdir anīla kevn olur ibdā'
- 19 'Anāşırla olur meşhūd ṭabāyi' dinilen ma' hūd
Ṭabāyi' fer' idir mevlūd kemāline ider iblāğ
- 20 Mevālīd üç kısım ey cān biri ma' den ufq mercān
Nebāt biri biri ḥayvān feres ḥurmā ufq ahlāk
- 21 Ḥayāt alınca ḥayvāndan gelir insān bil āndan
Ḥalāş olmaz bu devrāndan meğer kāmīl ide eşfāk
- 22 İre çün Ādeme devri nübüvvetle ola seyri
Bula irşād için Hızır bu sırrıçün döner eflāk
- 23 Nübüvvet ḥatm olunca ola Ḥaydar añā hem-dem
Velāyetle ola maḥrem haqīkatle bula iclāl
- 24 Velāyet menba'ı Ḥaydar ḳavli Selmān ile Ḳanber
Gelür devr ile Şeyḫ Ekber ider devri emn (ü) itmām

- 25 Gelir sırla Şafıyyü'ddīn Hācı Bayrām ile Sikkīn
Hızır maḳ'ad bulup temkīn gelir Üftāde Şeyḫ Oġlān
- 26 Bu devr seyr-ı ḫāvīdir ki Pīr Maḫmūd Hemdāīdir
Añā pīr u fenāyīdir ki Şeyḫ-i cennet Muhammed o
- 27 Veliyyü'ddīn Ṭobḫānī bu kenziñ oldu der-bānı
İdip ceddime iḫsānı bu sırdan eyledi āġāh
- 28 Bu sır pīrimle sārīdir maḳāmı Üskūdārīdir
Vaşıfdan şān 'ārīdir añā Bandırmadır emlā
- 29 *Elif lām*'ıyladır Hāşim odur sırda Ebu'l-Ḳāsım
Bu sırr ile gelür Ḳāsım ider ḫayy cümle mevtāyı
- 30 Bu sırdır Ādemiñ ṭavrı libās ile olur seyri
İder irşād için devri olur mevcūd hep efkārı
- 31 İrişmeġe bu esrāra düşeş cāndan olur çāre
Bu sırr-ı ulvīde ara verāşetle bu sırr sārī
- 32 Bu sırta ṭālib oldılar bu sırta vāḳıf oldılar
Bu sırrıñ sırrı oldılar idenler pīre iḳrārı
- 33 Bu eş'ārım imām oldu sī dü zātda tamām oldu
Ḳamu 'ilme zimām oldu budur pīrānıñ eṭvārı

3

Müfte'ülün Fâ'ilün Müfte'ülün Fâ'ilün

- 1 Diñle müretteb sözüm ʔālib-i Hāksañ dilā 6b
Nūr-i Hudā bu kelām ʔalbine virür cilā
- 2 ʔālib iseñ Hāzrete eyle taḥṣīl-i edeb
Rehber gerek evvela ola cānından eḥabb
- 3 Cāniñ fedā itmeğe şehr-i dilden eyle göç
Varıñ gide eliñden hiç gelmeye şaña güç
- 4 Seni saña bildirir ʔab' iñla gitse mu' tād
Zātuña mir'āt olup sırr ile ider imdād
- 5 Görürsüñ kendiñ anda sırdan olunca āgāh
Mürşid yüzünden ider itse tecellī Allāh
- 6 Budur saña Hāḫḫ sözüm netice pendim de bu
Mürşidsiz ādem olmaz eylese biñ cüst ü cū
- 7 Dem olmayan ādemī mürşide yol bulamaz
Bulmayan Ādem demin nefḥa-i Hāḫḫ bulamaz
- 8 Fehm iden Ādem demiñ Hāḫla buldı felāḥ
Oldı İblīs münkir bulmadı ʔaṭ'an şalāḥ

- 9 Hālīfedir ādemī vaşında olmaz ğalaţ
Temlik için ‘ālemi aḥkāmına çekdi ḥaţţ
- 10 Anınçün ādemī ‘ālemde oldı nebī
Ḥatm-i merātib için āḥirde geldi velī
- 11 Ḥatm-i merātib için devrin ider nüh felek
Bu sırra maḥrem olmaz olsa kişi ger melek
- 12 Mazḥar olur bu sırra bâḥın-ı āl-i Resūl
Nesl-i pākī Ḥaydarıñ hem daḥī ‘ırq-ı betül
- 13 Sākī-i kevşer bular hādī-i cümle ümem
Mülk-i ḥaḳīḳat kamu bunlara oldı ḥarem
- 14 Vāriş-i sırr-ı nebī fātih-i bāb-ı cinān
Menba‘-ı feyz-i āl ḥāzin-i genc-i nihān
- 15 Mezheb-i Ḥaḳdır bular anlara olmaz kıyās
‘İlm-i uşūl-i te’vīl bunlara olmuş libās
- 16 Cümle fūnūn-ı mecāz ḳavl-i Ḥallāḳ-i sema‘
Bunlara ancaḳ delīl Ḥaḳdan ola istimā‘
- 17 Ḥatm-i sırr-ı nübüvvet oldı ise bī-ḥilāf
Āyine-i velāyet sırrı ile oldı şāf

- 18 Bu sözimi fehm iden ola ‘ avām ger hāvāş
‘ İlm-i ‘ irfān ile ol cehlinden oldı hālāş
- 19 Bu yolda ehl-i taḥkīk eylediler ittifāk
İkrāra irmeyenler ehl-i şikāk u nifāk
- 20 Elbetde sırrı olur yevm-i teblāda zāhir
Lebs-i ḥayvānı geyip ḥalkla ola sâ’ir
- 21 Oğul kaçır pederden sırrı kaçan ola fāş
Merkeb ile kurd gibi kardaşı yırtır kardaş
- 22 Ḥavf-ı ḥaşyetle gide ‘ aklı idrāk ola māt
Ḳabrini şakḳ olup görine aḳbeḥ şifāt
- 23 Rūḥ ile ola kuvvā ḥalk-ı kabīḥa vāriş
Sīreti şūret olup tavrında ola nikāş
- 24 Bāḫın olur ḥiss-i kuvva esfele atdıḳça çarḥ
Rūz-i cezāda ider taş ile başın maḫaḥ
- 25 Esfel-i sāfilde tā ḥāk ola aña nebīz
Ḥāzin-i esfel vire sufli-dem kab-ı lezīz
- 26 Esfel-i sāfil tamām olması ḥiss ide feyz
Bāḫın olan ḥiss-i kuvvā zāhir ola ba‘ z ba‘ z

7a

- 27 Hiss tamām olunca cümle kuvvā ola fazz
‘Aql-ı ma‘āşda tamām şehvet ile bula hazz
- 28 Esfeli ider tamām cümle kuvvā olsa şağ
Maħmil-i çār bend olur şüret başar hem kulağ
- 29 Ehl-i cenānı görür zevķini anlar tamām
İster ki cānıñ vire zebānı virmez emān
- 30 Kıyāmete irince selāsıl bend olur
Silsile-i heftād olur devr-i aħķāb-ı zamān
- 31 Mevķif-i sırr-ı ‘aşer hem biri pencāh ulūf
Elf heftād bir huķb şekille olur ‘ayān
- 32 Şefā‘atıñ mazħarı vāriş-i ħatm-i velī
Dem ile feyz eyleyip bula kamu tāze cān
- 33 Muħıbb-i āl-i ‘abā olup içse kevşeri
Mürşidi olur anıñ sāķi-i kevşer hemān
- 34 Cām-ı muħabbet ile havz-ı āl-i ‘abādan
Kevşer-i ‘irfān içen oldı cenānı cinān
- 35 Cināna dāħil olmaķ mümkin değil kimseye
Kevşeri şunmayınca vāriş-i şāh-ı merdān

36 Hâzin-i kevşer ‘Alî sâķî Hâşanla Hüseyn
Vâriş olan bu sırra Kānber olur yâ Selmān

37 İmdi iriş mürşide sâķî-i kevşer ola
Kātre-i nāçîz ola ‘ilm ile baħr-i ‘ummān

38 Burc-i melāmetinden doğup şems-i velāyet
Kālb-i mücellāda tā aks ide pertevle ān

39 Kāvli fi‘li da ‘imā hikmete taṭbîķ ola
Nuṭķı ile cān bula Hāşimā kevn ü mekān

40 Bir gün olur münkirā bu işleri görürsün
Berzaħ-ı maħşerde bil hāliñ ola pek yaman

4

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1 Bu sırrı bildiren ey cān olandır ma‘nā-yı insān
Zuhūr ile döner devrān kıyāmıyla durur ekvān

2 Bu sırrı isteyen cāna gerek ire ol insān
Āniñ rengine boyana döner kul ise sulṭān

3 Velāyetle döner devrān çehardehle ider seyrān
Bu sırrıñ cāhili ḫayvān bu sırrıñ münkiri Mervān

- 4 Velāyet penc kitāb oldu on iki saṭr bāb oldu
Çehārdeh faṣl-ı şābb oldu sī dü ḥarfden lübāb oldu
- 5 Bu ʿilmi şanma vehbīdir gönülde kesbi maḥfīdir
Müderrisi nuṭṭ-ı maʿnīdir oḡunur dersi Türkīdir
- 6 Bu ʿilme ṭālibā raġbet idenlere gerek şoḡbet
O şoḡbetdir saña vuşlat o şoḡbet menbaʿ-ı ḥikmet
- 7 O şoḡbet bil muḥabbetdir o şoḡbet maḥv-i keşretedir
O şoḡbet ʿilm-i vaḥdetdir o şoḡbet ʿayn-ı vuşlatdır
- 8 O şoḡbetden olan āgāh olur fikri hemān Allāh
İder ḥatm-i kelāmu’llāh budur erkān-ı Beytu’llāh

5

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Cümle ervāḥ nūr-i vāhid keşret-i ebdāna baġ 7b
Her biri bir nevʿ-ı vāhid vaḥdet-i āşyāna baġ
- 2 Her biriniñ tuḡm-ı zātı *küntü kenz*’dir dāne baġ
Şüret-i ʿilm ile oldu tuḡm-ı Ḥaġġ inşāna baġ
- 3 Hep hüviyyet bir bir eşyā her bir ʿālem Ḥaġġ-nümā
Cümleside bir vücūddur rūḥ-i Ādem Ḥaġġ-nümā

- 4 Nüh felekle üç mevālīd birbirine perdedir
Hār bār u raṭb yābis her biri bir yerdedir
- 5 Nār bād āb ḥākiñ her biriyle zindedir
Çeşm-i vaḥdetle nazar kıll cümlesi bir yerdedir
- 6 Çār ṭabāyi‘ çār ‘anāşır cümlesi bir ān olur
Şūret-i nev‘iyyesile ma‘denīye kân olur
- 7 Levn-i çārñ vaḥdet ile her biri bir şān olur
Levn-i çārdan nice elvān gösterir kim kan olur
- 8 Levn-i evvel bil sefidir şoñra zıdd ile gelir
Levn-i aḥḍardan geçince zıddı ḥumretle gelir
- 9 Gil mevlūd-ı sefid sevdāsı küfr ile gelir
Levn-i aḥmerdir velāyet sırrı Hızr ile gelir
- 10 Her bir ‘unşur hem ṭabāyi‘ bil kemālin görmeğe
Bāṭınıñ zāhir ider zāhir cemālin görmeğe
- 11 Ḥavf-ı berzaḥdan diler dā’im zevālin görmeğe
İsm-i āḥirle nümā bulup vişālin görmeğe
- 12 Çün nümā ile ṭabāyi‘ ma‘denīden devr ide
Sürḥ-i levn ile tamāmet Şāḥ-ı sāķī seyr ide

- 13 Olıcağ tekml̄ nümāsı ol ufğdan ıayr ide
İrişüp ıab^ç -1 nebāta menziline ħayr ide
- 14 İricek tertıble çünkim nebātın devrine
Şıbg-i ebyaz ıab-1 bāridle iriştir sırrına
- 15 Nev-be-nev ħıl^ç atle eıvār ħāşıl ider seyrine
İriştir āħır ufğdan ıab^ç -1 ħurmā ıavrına
- 16 ħāşıl idicek tezevvüc ıavr-1 ħurmādan geçer
Eyleyüp taħşıl-i aħlāt hiss gelir mādān geçer
- 17 Evveli bī-dest (ü) pādır tızce a^ç mādān geçer
Sırr-1 ħayy ħayvān idince dest-i a^ç dādān geçer
- 18 İbtida levni beyāzdır sırr-1 şehvetden gelir 8a
ħissi kāmīl olmağıçün kürre şüretten gelir
- 19 Birbir ile on yedile nice kerretten gelir
İş-i ^ç aklı derk için hem levn-i ħumretten gelir
- 20 İki yādır ibtidāsı intihāsı iki yā
Çār erkān ħāşıl ider ħıle irişince tā
- 21 Hem ħayālī zāhir olur bulur anda intihā
Bu ufğdan ħayr iderse ādeme ider şalā

- 22 İctimā' ıdır hayāl (ü) ṭab' -ı hissiñ ādemī
Nefha-i Haqq nuḡ-ı kāmilden alır Ādem demi
- 23 Penc havāss bāṭnīdir zāhirīden bir demi
Tuḡm-ı 'ālem Ādem oldı 'ālem anıñ bir demi
- 24 Penc havās bulmayan kes odur hayvān-şifat
Fi' li nefsidir şeff' i rütbesi cehl ü menāt
- 25 'İlm-i vahdet 'aql-ı tāmıdır naḡşı cehl hem memāt
'Aql-ı küll aḡlāḡ-ı Haḡdır 'ilm-i Haqq oldı hayāt
- 26 Hūlḡ-i Haḡḡa ṭālib olur isteyen insān ola
Hiss-i ḡaḡ 'ilm-i Hūdādır bilmeyen hayvān ola
- 27 İsteriseñ hūlḡ-i aḡsen ḡaşılı insān ola
Mazḡar-ı tām ādemī bul ḡaḡ-ı Haqq insān ola
- 28 Oldı çārdeh mazḡar-ı tām āl-i beyt-i Hāşimī
Devr ile bir bir gelirler āḡiri bil Ḳāsımī
- 29 Hū'āce-i 'ilm-i ledünnī oldı anlar dā'imī
Nefḡ irüp ecsāda şūret ḡayy iderler ādemī
- 30 Müfredāt-ı terkīb olup tāmıdan gelir bu Hāşimī
Her devirde ḡaşr-ı kübrādan gelir bu Hāşimī

- 31 Sākī-i kevşer ʿAlī şānından gelir bu Hāşimī
Hüve fī şe ʿn ʿden¹⁵⁹ geçip andan gelir bu Hāşimī

6

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün Mefāʿīlün

- 1 Gel imdi nefsiñi añla nedir zātın nedir eşyā
Bilirsin işbu maʿnāyı olursun Ādem-i maʿnā
- 2 Çü heft āyet yazılmışdır cemāl-i Muşhafın üzre
Didim sebʿü ʿl-meşānīdir haqīkat resmidir tuğrā
- 3 Dehānın havz-ı kevşerdir kelāmın ʿayn-ı kevşerdir
Hürūfün cām-ı kevşerdir ʿulūmün sırr-ı mā evhā¹⁶⁰
- 4 Didiler zevkine cennet ʿazāb-ı ʿazbiñe nīrān 8b
Kıyāmet kāmētīn oldı bu şavrın tāmmetüʿl-kübā¹⁶¹
- 5 Olunsa şekline diqqat haqīkat üzre ey ādem
Okunur cümle-i esmā budur lafzındaki maʿnā
- 6 Kıyāmetde olur zāhir şamu esrār-ı ʿulviyyāt
Kuʿūduñ ʿālem-i süflī ider şavr ile hep imā

¹⁵⁹ Külle yevmin hüve fī şen. *O, her an kâinata tasarruf etmektedir.* Rahman/ 29.

¹⁶⁰ Fe evhâ ilâ abdihi mâ evhâ. *Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti.* Necm/ 10.

¹⁶¹ Fe izâ câetiʿt-tāmmetüʿl-kübâ. *Fakat o büyük (dayanılmaz) musibet (kıyamet vakti) geldiği zaman.* Naziat/ 34.

- 7 Haḳīqatdan ḥaber aldık seniñ eşkāl-i ḥüsnünden
Bu ṭavriñ bāğ-ı cennetdir cemāliñ va‘ de-i ferdā
- 8 Bu sırra vāqıf olsaydıñ bugün ey zāhid-i ḥōdbīn
Geçerdin ḥavf-ı berzahdan olurduñ *cennetü’l-me’vā*¹⁶²
- 9 Kelāmıñ Hāşimā tevḥīd anıñçün cennete miftāḥ
Zuhūruñ mazhar-ı tāmdir demiñ ğilmānla ḥūrā

7

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sırr-ı ‘aşka maḥrem olmaz itmeyen cāniñ cüdā
Zāt-ı Haḳka ‘ārif olmaz ‘aşka irmeyen dilā
- 2 Bil metā‘-ı vaşl-ı yāriñ ‘aşq dūrür sermāyesi
Böyledir aḳvāl-i cümle enbiyā vü evliyā
- 3 Kārbān-ı ‘ārifine vāşıl olmaz bir eḥad
Şi‘r-i ‘aşkı esb-i nefse itmeyince tā ğidā
- 4 Şun‘-ı ‘aşkıdır *alleme’l-esmā’ı*¹⁶³ izḥār eyleyen

¹⁶² Emmellezîne âmenû ve amilu’s-sâlihâti fe lehum cennâtul me’vâ, nuzulem bi mâ kânu ya’melûn. *İman edip salih amel işleyenlere gelince, onlar için, yapmakta olduklarına karşılık bir mükâfat olarak Me’vâ cennetleri vardır.* Secde/ 19.

¹⁶³ Ve alleme Âdeme’l-esmâe kullehâ summe aradahum ale’l-melâiketi fe-kâle embiûnî bi-esmâi hâulâi in kuntum sâdikîn. *Allah, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi.* Bakara/ 31.

Küntü kenz ın mantığı hem oldu   aşk  zre binā

5 Zāt-ı Hakk sırr müsem mā zāhir  zre ism-i   aşk
  Āşıkān oldu anıñçün rāh-ı Hakk da bī-riyā

6   Āşik (u) ma   şük   aşkıñ vahdetine Hāşimā
İrmeyince zāhir olmaz sırr-ı tevħīd-i Hūdā

8

Fā'ilatün Fā'ilatün Fā'ilatün Fā'ilün

1 Cümle envār-ı hüviyyet rāyına yokdur hafā
Aç gözün bak her taraftan görinen vech-i Hūdā

2 *Semme vechü'llāh* 'dan¹⁶⁴ añla   ārif Hakk nuţkıñı
Nuţk-ı   ārif mağz-i Kur'an oldu şavt ile edā

3 Vech-i Hakk dır cümle   ālem nuţk-ı şuret zātıdır
Gör işit bil sen de mevcūd bātınen hem zāhirā

4 Kudret-i Hakk cümleyi cem   eyleyüp Ādem didi
Ādemide buldı temkīn gine zāt-ı kibriyā

---

¹⁶⁴ Ve lillāhil meşriku vel mağribu fe eynemā tuvellū fe semme vechullah, innallāhe vāsiun alīm. *Doğuda, Batıda (tüm yeryüzü) Allah'ındır. Nereye dönerseniz Allah'ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.* Bakara/ 115.

- 5 Ya' nî Ādemden muḳaddem çok şıfatlar gösterüp
Ādemīde tām şıfatıñ itdi Raḥmān istivā
- 6 Sırr-ı Ādemdir müsem mā sırr-ı sırrı nuḳı şavt
Cem' -i Ādem cem' -i cem' e maẓhar oldı Muştafa
- 7 Her ne deñlü enbiyā geldiki da' vet eyledi
İrdiler ancak şıfata irdi zāt-ı müctebā
- 8 Her kim ister sırr-ı Ḥaḳḳıñ nefhine maẓhar ola
İre sem' ine anıñ telḳin-i ' ahd u Murtaza
- 9 Āl-i ḥayr taḥte' ş-şecerde ' ahd ü bî' at şıḥhatın
İtdi hem sırrını izhār nāzil oldı *innemā*
- 10 Sırr-ı telḳine müselsel irişen buldı necāt 9a
Şeksiz esfeldir maḳāmı olmaya telḳin aña
- 11 Peyrev-i perver nesl-i Ḥaydar oldı rehber Hāşimī
Maḥzen-i esrār olup hem ola ḥatm-i evliyā
- 9**
Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün
- 1 Mürğ-ı lāhūtum ki dā' im āşiyān ḥaḳdır baña
Dāne-i sevdā-yı vechim ḥüsn (ü) ān ḥaḳdır baña

- 2 Şüretim mir'ât-ı zâtım çâr erkân sîretim
Râ'î mer'î sırr-ı mir'ât ân şân hağdır baña
- 3 *Küllü şey'in* vechiyim heftâd işneyin meşrebim
Mesleğimdir her bir enfâs hep lisân hağdır baña
- 4 Tavr-ı maţla' dan terākīb müfredâtdır 'unşurum
Haşr-ı kübrâdır zuhûrum kevn (ü) kân hağdır baña
- 5 Mescid-i aqşâyı sırda ger imâm olsam n'ola
Bâtnım sırr-ı nübüvvet hem imâm hağdır baña
- 6 Sırr-ı Selmân Çanberim hem nesl-i pāk-i Haydarım
Vâriş-i 'ilm-i ledünnüm in ü ân hağdır baña
- 7 Hâmil-i yâr-ı emânet âna mekş sırrı benim
İşbu ağdır emânet her zamân hağdır baña
- 8 Şüretâ çârdeh merâtibdir zuhûrı Hâşimiñ
Şems-i vahdet maţla' ıdır hōş-simân hağdır baña

10

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Pertev-i 'aks-i cemâliñdir görinen her yaña
Perteviñdir cümle 'âlem 'âleme 'ilmiñ cilâ

- 2 Oldı vechinden mürekkeb müfredât-ı sırr-ı *bâ*
Sensin ol seb'ü'l-meşânî nūr-i mir'ât Hâkķ-nümâ
- 3 Şems-i zātıñdır münevver eyleyen her 'âlemi
Şems-i hüsniñ döndürüpdür bu hayâli da'imâ
- 4 Rûh-ı 'âlemsiñ bilürsün emr-i Hâkķdır şüretiñ
Hâkķa ma' nâdır özüñ Hâkķ senden işler *mâ yeşâ*¹⁶⁵
- 5 Devr ider eflâk (u) emlâk çâr 'unşur tab' -ı çâr
Cümleniñ ma'tlûbı sensin sende hâşıldır rızâ
- 6 İbtidâ-yı halk-ı 'âlem 'âkl-ı külsün emr-i *kün*¹⁶⁶
Mümkinâtdır cilvegâhıñ fehmiñe yok intihâ
- 7 'Ulvî süflî cümle ecsâma demiñdir feyz-i cüd
Rûh-i hayvânıñdan ihyâ oldı ecsâm Hâşimâ

11

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Zâhidâ olmak dilerseñ râh-ı Hâkķda muķtedâ
Terk-i zühd it cân u dilden 'aşķa eyle iķtidâ

¹⁶⁵ Lillâhi mülküs semâvâti vel ard (ardı), yahluku mâ yeşâu, yehebu li men yeşâu inâsen ve yehebu li men yeşâu zukûr (zukûra). *Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır. Dilediği şeyi yaratır. Dilediğine kız (çocuk) ve dilediğine erkek (çocuk) başışlar.* Şura/49.

¹⁶⁶ Bedîus semâvâti vel ard, ve izâ kadâ emran fe innema yekûlu lehu kün fe yekûn. *O, gökleri ve yeri örneksiz yaratandır. Bir işe hükmetti mi ona sadece "ol" der, o da hemen oluverir.* Bakara/ 117.

- 2 Hâl' idüp dilden libās-ı māsivāyı 'aşkla
'Aşkla giyen melāmet hırkasıñ bulmaz fenā
- 3 'Ulvi süflī her ne kim var sever gönülden 'aşkla 9b
Hıbb-i zātı oldığı qalblere olur 'aşk-ı Hudā
- 4 Mülk-i dilde şāh iderseñ 'aşkı haysın tā ebed
Şirk-i ma' nide özüñ pāk eyler ol hem dā'imā
- 5 Tūrfetü'l-'aynıñ içünde 'aşkla vuşlat bulur
Eyleyen bu rāh-ı Haqda sırr-ı 'aşkdan ibtidā
- 6 Sırr-ı zāt-ı hāzret aqdes dürür 'aşk maṭla'
Anıñçün 'aşka yoqdur ibtidā vü intihā
- 7 Sırr-ı 'aşkı Hāşimā keşf itme bunda kıl sükūt
'Ārif añlar Haqq sözidir cāhilün mülhid saña

12

Fā' ilātün Fā' ilātün (Fā' ilātün) Fā' ilün

- 1 Sırr-ı ebcedden İlāhī sırrıma eyle 'aṭā
Nūr-i hevvezle münevver ola qalbim dā'imā
- 2 Hā-i haṭṭı tayy ide müşkillerim
Lafz-ı hā'yı ide taqḍīm harf-i yā

- 3 Gelmen keşf itmeye esrârımı
Feyz-i sa'feş rûhıma ola ğidâ
- 4 Bula ef'âlim karşıetle kemâl
On sekiz biñ 'âleme olam nümâ
- 5 Şahz ile harflerim terkîb ola
Hü'âce-i sırrım ölünce veyleya
- 6 Dazağ ile fâtiham tekmi'l ola
Sîretimden olmaya şûret cüdâ
- 7 Hikmet-i ebced bilenler Hâşimâ
Oliserlerdir kamu derde devâ

13

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ülün

- 1 Zebân-ı Hağ dürür hep cümle eşyâ
Saña Cibrîl olur her lafz-ı ma' nâ
- 2 Mezâhir şekline itme nazar gel
Heyülâ bir dürür şûretde esmâ
- 3 Kamu eşyâda esmâ âriyetdir
Hüviyyetden 'ibâretdir müsemmâ

4 Mücedded lebs-i eşyâ hem delîlim
Muḥâlif elsine emvâl-i imlâ

5 Eğer esmâ müsemmädan geleydi
Ḥaḳîḳat bir olurdu ism-i eşyâ

6 ‘İsmâ’ it bu sözümden Mevlevîseñ
Nedendir bunca esmâ birse Mevlâ

7 Melamet zûlmetidir ḳalb-i Hâşim
Bu dem âb-ı ḥayâta oldu mecrâ

14

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

1 Nihâyetden beyân itdim saña ey ‘âşık-ı şeydâ 10a
Ḥaberdâr ol ḥaḳâyıḳdan ne yüzden eyledim imlâ

2 Hezârı gör hezâr nağme ider ‘aşḳ ile gülşende
Hezâr ender hezârı nağme ‘aşḳ ile olam güyâ

3 Hezâr ervâḥla ma‘mûr ḥaḳîḳat câmi‘ü’l-esmâ
Müsemmäside bir ismi dinilür a‘zamü’l-esmâ

4 Hezâr biñ rûḥla mebnâ mürekkeb ḳabr-i rûḥânî
Muḥammeddir hezârı bil izâfîdir biri ammâ

- 5 Ne hikmet cümle-i ahlâk İlâhî birde cem' olmak
Nefisle her biri biñdir ki bir rûh-ı müsteşnâ
- 6 Tecellî ile her bir rûh teselli ide yüz biñe
Kervânîla haşr olup ola bir şad hezâr peydâ
- 7 Mezâhir nûr-i Aḥmedden mürekkeḥ hem mürettebdir
Yine ol nûra ğarḳ ola ḳamu terkîb-i cân-efzâ
- 8 Ne sırdır haşr-ı rûḥânî beyân itdim 'ayân itdim
Muḥammed Mehdî-i Mışrî muḳaddem eylemiş îmâ
- 9 Ḥalîlu'llâḥ Mûsâdan bu dersi Hâşimî almış
Ebâbîl eyledi tekrâr bu dersi ey dil-i dânâ
- 10 Hezârân âdem oğlanı fedâ olmak gerek tâ kim
Hemân ol cümle efrâdın ola bir gerḳek er peydâ

15

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Saña ey âdem oğlanı olur elbet sefer peydâ
İrince sedd-i Ye'cûce ideğör bir memerr peydâ
- 2 Gerekdir evvela merkeḥ zi ḥâ'ir ḳoḳ delîl kâmil
Silâḥîñ ḥâzır it cümle idüp tîr ü teber peydâ

- 3 Hezār şad şeş olur cümle seniñçün hādīm-i hāş
Ki her bir hādīme şad çār olur hādīm nefer peydā
- 4 Olur pencāh hezār rākib ‘asākīr her biri bir biñ
Olur heftād hezār her biñ şāhib-i kemer peydā
- 5 Gerekdir bunlara menzil gerekdir hayme vü har-gāh
Netīce bu nice askerle olur havf-i haţar peydā
- 6 Eger feh̄m eylediñ nuţķım sen İskendersiñ İskender
Çarīniñ olmaġa layıķ ideġör iki er peydā
- 7 Biri zāhir Felāţūniñ ma‘āş-ı ‘aql-ı idrākiñ
Biri Loķmān bāţındır ide ol nūr-i fer peydā
- 8 Veziriñ ola Eflāţūn gerekdir ola maġkūmuñ
Eġer Hızıriñ ola Loķmān ider emre zafer peydā
- 9 İre zulmāta çün rāhiñ gerek hāzır ola Hızıriñ
Eger Hızıriñ irişmezse sefer ider saķar peydā
- 10 Veziriñ ola ger cāhil saña yār olmaya Hızıriñ
Çalır zulmetde hep ‘asker idemez bir fener peydā
- 11 Olur hep askeriñ bāġı gelir ol dem saña dehişt
İderler varımı yaġma olur cāna haţar peydā

- 12 Gelir hayvân-ı vahşîler enîs ü hem-demiñ olur
Bulursuñ zulmet kabri olur nârdan maqarr peydâ
- 13 Hezârân cân çıka her bir kabirden remz fehm eyle
Kabir şakq olıcaq maşser ola ide nazar peydâ
- 14 Selâmet yine müşkildir gelir çün maşsere a‘ mâ 10b
Cehennem cevbi ider anı idüp resm-i baqar peydâ
- 15 Muqaddem Hâşimiñ vechiñ görüp ikrâra gelseydi
Gelirdi haşre anıñla iderdi çok hüner peydâ
- 16 Felâṭun-ı zamân ider seni Loqmân-ı her devriñ
Nevâsız bir şecer ider qalemle hûb şemer peydâ

16

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Ey gönül gel gayrdan geç ‘aşqa eyle iktidâ
‘Aşq-ı Haqdır ṭâlib-i Haqqıñ demîne muntehâ
- 2 ‘Aşkla irdi murâda evvelîn ü âḥirîn
‘Aşkla geldi zuhûra her mezâhir ibtidâ
- 3 ‘Aşkla geldi vücûda *küntü kenz* ın cevheri
‘Aşkla irdi kemâle enbiyâ vü evliyâ

- 4 ‘Aşkla tã’ir melâ’ik rûh-ı A‘zam-ı Cibrîl
‘Aşkla irsâl olundı her rüsül her enbiyâ
- 5 ‘Aşkla kâ’im dürür seb‘-i semâvât ‘arş (u) fers
Mesken-i ‘aşk beyt-i ma‘mür aña olmaz hiç fenâ
- 6 ‘Aşkla İdrîs Âdem Lût Şâlih Hüd Nuh
Yûsuf u Ya‘küb Mûsâ buldı cümle aşfiyâ
- 7 Sırr-ı ‘aşkı Hâşimâ nâ-ehle ifşâdan şakın
Câm-ı ‘aşkı nûş idenler oldu cümle muqtedâ

17

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

- 1 Muşaffâ göz ki olmuş hâk-i gâbrâ
Gönül âyînesidir ol muşaffâ
Meţâf-ı kudsiyân ‘arş-ı muallâ
Muşallâdır muşallâdır muşallâ
Muhaqqâk beyt-i Hâk mir’ât-ı ma‘nâ
- 2 Gönül âyînesi olsa mücellâ
İder elbetde Hâk andan tecellâ
Tecellâdan olur hâşıl tesellâ
Olur çirkâb-ı keşretden müberrâ
Muhaqqâk beyt-i Hâk mir’ât-ı ma‘nâ

3 Hezâr pâre olursa ger bu mir'ât
Görinür her birinde 'ayn-ı bi'z-zât
Müşâheddir mezâhirde bu hâlât
Görür 'aynîñ iden bu sözi işbât
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma'nâ

4 Gönül âyinesi ol ferd ü yektâ
Zamânîñ şâhibi bî-meşel (ü) hemtâ
Zuhûrî *kabe kavseyn ev ednâ*¹⁶⁷
Kuvvâsı sırrıdır *yûhâ fe-evhâ*
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma'nâ

5 Celâli tîğ-i rahmet müslimîne
Cemâli bâğ-ı cennet mü'minîne
Nigâhı remz-i vuşlat tâlibîne
Kelâmı 'ilm-i vaḥdet 'arifîne
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma'nâ

11a

6 Kamuya zü'l-fikâridir her âyet
Muṭahhardır vücûdı hem be-gâyet
Bidâyetdir bidâyetdir bidâyet
Nihâyetdir nihâyetdir nihâyet
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma'nâ

7 Merâtibde hitâmü'l-evvelindir

---

¹⁶⁷ Fe kâne kâbe kavseyni ev ednâ. (*Peygambere olan mesafesi*) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu. Necm/ 9.

Maḳāmātda ḳulūbü'l-āḫirīndir
Nübüvvetde ḳubürü'l-mürselīndir
Velāyetde ḳıbābu'l-ʿārifīndir
Muḫaḳḳaḳ beyt-i Ḥaḳḳ mir'āt-ı ma' nā

8 Muḫaḳḳaḳ ʿunşurıdır nūr-i a'zam
Müdebbir ʿaḳl-ı evvel rūḫ-ı a'zam
Muşavverdir deminde şekl-i Ādem
Mü'eyyedir mü'eyyedir mükerrerem
Muḫaḳḳaḳ beyt-i Ḥaḳḳ mir'āt-ı ma' nā

9 Eger bir ān demine ire noḳşān
Vücūdı beyt-i ğaybe ola miḫmān
Mezāhir ğayb ola ṭavr ile ol ān
Netice bulmaya devrinde bir cān
Muḫaḳḳaḳ beyt-i Ḥaḳḳ mir'āt-ı ma' nā

10 Maşādırda anıdır fi'l-i tedbīr
Mezāhirde anıdır levn-i tenvīr
Feleklerde anıdır ḫükm-i te'sir
Libāsıdır ḳamu eşkāl-i taşvīr
Muḫaḳḳaḳ beyt-i Ḥaḳḳ mir'āt-ı ma' nā

11 Ūlu'l-ʿazmi bulursuñ enbiyānıñ
Sülük ile ḫitāmı evliyānıñ
İmām-ı mürşidi āl-i ʿabānıñ

Mücedded âdemi devri cihâniñ
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma' nâ

12 İhâta eylemişdir kâ'inâtı
Deminden her ten almışdır hayâtı
Kulûbuñ zıkr (ü) fikridir şıfâtı
Şıfâtından müşâhed nûr-i zâti
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma' nâ

13 Haqqikat sırr-ı mir'ât-ı Muhammed
Ra'idir beyânı kavlı-i Ahmed
Teceddüd üzre bu ma' nâ müeyyed
Verâşetle kamu tavrı mücedded
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma' nâ

11b

14 Kemâli Hâşimiñ nuḡk demidir
Dem ile her nefis her ten diridir
Kelâmı her demi sırr-ı Alîdir
Kulûbı kâlib ider Haydarîdir
Muhaqqak beyt-i Haqq mir'ât-ı ma' nâ

18

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Muşţafanıñ rāhına ‘āşık olan rūh-i ‘alā
Āl-i evlādına bir bir it şalāt ile şenā
- 2 Hem muharremde gerekdir terk-i ‘iş ola tamām
Kışşasın kerb-i belānıñ yād ide şubh (ü) mesā
- 3 Bu kaşīdem ehl-i beytiñ rāhına oldı zimām
Cān (u) dilden kim oğursa bulur elbetde beķā
- 4 Rūh-ı Aħmedden muħabbet isteyen ‘āşık müdām
Oğuya ebyātımı tertīb üzere t̄alibā
- 5 Eşşalā ey nūr-ı zāt-ı kibriyā ħayrū’l-enām
Ve’s-selām ey *kün fe-kān* in mazharı nūr-i vefā
- 6 Eş-şalā ey mazhar-ı küll-i ħaķīķat ve’s-selām
Kavl-i Ĥaķķ şānında nāzil *hel etā*¹⁶⁸ hem *lā fetā*¹⁶⁹
- 7 Eş-şalā ey yār-ı Aħmed Ümmü Zehrā ve’s-selām
Ĥazret-i Kübrā Ĥadīce cā-nişīn-i Muşţafā
- 8 Eş-şalā ey Ümm-i sıbteyn t̄ac-ı eşref ve’s-selām
Zevce-i Ĥaydar Betül Fāţıma ħayrū’n-nisā
- 9 Eş-şalā aşhāb-ı ħayriñ cümlesine ve’s-selām

---

¹⁶⁸ Hel etā alel’insani hînum mined dehri lem yekun şey’em mezkura. *İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti. İnsan/ 1.*

¹⁶⁹ Lā fettā illā Ali lā seyfā illā Zülfikār. *Ali’den başka yiğit, Zülfikārdan başka kılıç yoktur.*

Her biri ehl-i kisāya oldılar ‘avn-i Hūdā

10 Eş-şalā ey Zehrā a‘ dāniñ şehīdi ve’s-selām
İsm-i hūlkide Hāsandır nūr-i çeşm-i Murtażā

11 Eş-şalā ey vāriş-i ‘ilm-i nübüvvet ve’s-selām
Huṭbe-i ümmü’l-kitābdır hem şehīd-i Kerbelā

12 Eş-şalā ey ekber-i evlādı Şeppīr ve’s-selām
Nām-ı Zeynü’l-ābidīn hem mefhar-i āl-i ‘abā

13 Eş-şalā ey Bākırü’l-‘ilm Muḥammed ve’s-selām
Cābir ile cedd-i pākinden selām irdi āna

14 Eş-şalā ey faḥr-i ümmet şad hezārındır selām
Ca‘ ferü’ş-Şādık imāmü’l-evliyā şemsü’ḍ-ḍuḥā

15 Eş-şalā ey seyf-i kudret *yedu’l-lāh* ve’s-selām
Musā-i Kāzım veliyyü’l-mü’minīn şāhib ‘aṭā

16 Eş-şalā ey rükn-i erkān-ı imāmet ve’s-selām
Arz-ı beyzā Meşhedī nāmı ‘Alīdir hem Rızā

17 Eş-şalā ey ehl-i ‘irfāniñ cevādı ve’s-selām
Şān-ı şöhretde Muḥammeddir Taḳī şāhib-dilā

- 18 Eş-şalâ ey mahzen-i nûr-i hidâyet ve's-selâm
Ebu'l-Hasan sırr-ı 'Alî haqqan Naqî hayrû'l- verâ
- 19 Eş-şalâ ey ehl-i Haq şâhib-livâsı ve's-selâm
Çend vaḥdet askeridir Zü'lfikârı Seyfulâ
- 20 Eş-şalâ ol hâtemü'l-esrâra bizden ve's-selâm 12a
Nâm-ı Mehdîdir zamânîñ şâhibidir dâ'imâ
- 21 Her nefes olsun şerî' at ehline bizden selâm
Muşafâniñ fi'l halkıñ eylediler pişvâ
- 22 Cân (u) dilden hep tariḳat ehline bizden selâm
Ehl-i beyt-i Muşafâya eylediler iḳtidâ
- 23 Ma' rifet ehline bizden ma' rifet üzre selâm
Nûr-i vech-i muḳtedâyı bildiler kim Haqq-nümâ
- 24 Haqqa mir'âtdır haqqîḳat ehline bizden selâm
'İlm-i ḳudretle tamâmen buldılar ḳayy ü beḳâ
- 25 Hâzıran ğayben erenler şânma bizden selam
Cehl-i inkâr zulmetine oldılar nûr-i ziyâ
- 26 Hâricîdir hem münâfiḳ bil Betûle cevr iden
Şâhidim aşḫâb-ı Ḳur'an ḳavl-i pāk-i müctebâ

- 27 Fâtıma Haydar Hasanla hem Hüseyiniñ şânına
Hâ`ülâi ehli beytî didi Şâh-ı enbiyâ
- 28 Bunları taht-ı kisâyâ aldı hem didi Resûl
Bunlarıñ neslinden olmaz ʻ ilm-i Hâkık Kurʻân cüdâ
- 29 Haşre dek tâ âb-ı kevşer nüş olunca bunlarıñ
Nesl-i şulbunden gelir her bir imâm muhtedâ
- 30 Hâşimâ geldi muharrem zevk (ü) şevk ola harâm
Hânedânıñ hürmetiçün ola *icrâ mâ cerâ*
- 31 Her kim isterse makâm ola aña dârü's-selâm
Ehl-i beytiñ ʻ aşkına öz varlığın eyle fedâ
- 32 Tercemân-ı âl-i *tâhâ* dır bu nazmım hoş-edâ
Diñleyenler okuyanlar haqqıyla bulur beğâ

19

Müfteʻilün Müfteʻilün Müfteʻilün Müfteʻilün

- 1 Mürşid-i ʻ âlem olanlar seyyid olur hem edîb
Yâhûd olur Qanber u Selmân gibi sırda nesîb
- 2 Âl-i evlâd-ı Hüseyne eyleyen ikrâr tamâm
Zâhiren hem bâtinen irşâd olur aña naşîb

- 3 Eyleyen bu sırrı inkâr mazhar-ı feyz olamaz
Taht-ı irşâd anlarıdır cümleden anlar hasîb
- 4 Zâhiren anlar giyer tâc-ı melâmet hırkasın
Cümlesiniñ bâtını sırr-ı nübüvvet ey habîb
- 5 Bilmeyip bu sırrı irşâd da‘ vâsın itdin habîs
Bilmez ol câhil ki belki olamaz vâriş rebîb
- 6 Başına tâc-ı riyâ hem hırka-i cehli geyüb
Mü ‘minîñ ü mü ‘minât hâlleri ancak qarîb
- 7 Söze gelse her biri Edhem olur ya Bâyezîd
Şâhibü’l-beyt ma‘ nâsile i‘ tiqâdında mürîb
- 8 Zâhir olduqda imâm-ı heft iqlîm vaqt ile
Olur ahvâli bu kavmiñ ol-zamân gâyet ‘ acîb
- 9 Kimi inkâr kimisi şüretde ikrâr eyleyüp
Ola ol kevn anlara haşr u kıyâmetden mehîb
- 10 Hamdüli’llâh nesl-i pâk-i Murtażâdan şüretim
Sîretim kân-ı velâyet gevheri zâtım necîb
- 11 Zâhiren hem bâtinen irşâda vâriş olmuşum
Şüretim şâb ise el-ân sîretim ammâ meşîb

12b

- 12 Şükrü'llâh mesleğim şâh-ı râh-ı âl-i Muştafâ
Dâhil-i dârü'l-emândır Hâşimâ senden münib

20

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

- 1 Cemâl-i Âdem üzre haţt-ı esved
Kitâbun fî kitâbin fî kitâbin
- 2 Bu 'ilm-i sırda Haydarla Muhammed
Lübâbun fî Lübâbin fî Lübâbin
- 3 Bulardır maẓhar-ı *ķurb ev ednâ*
Ħibâbun fî Ħibâbin fî Ħibâbin
- 4 Ħaķîķatde zuhûr iden hep eşyâ'
Bulardır baĦr-ı zât sırr-ı ma' nâ
- 5 Ħaķîķatde ķamu şeyi'n mişâli
Fenâdır ki beķâdır cümle Ħâli
- 6 Mezâhir ehliniñ ancaķ kemâli
Serâbun fî serâbin fî serâbin
- 7 Eğer cennet eğer Ħûr ile Rıdvan

Caḥīm olsun gerekse ehl-i nīrān

8 Eğer cinn eğer şeyṭān ü insān
Ḥicābun fī ḥicābin fī ḥicābin

9 Bugün olsun ḳamu eşyāya mālīk
Olur elbetde yārın cümle hālīk

10 Olur şüretde hep cümle kezālik
Niḳābun fī niḳābin fī niḳābin

11 Olur sırrım gehī Naḳṣī-i Kirmān
Gehī Mıṣrī olur ki nūr-i Yezdān

12 Gehī olmaḳ bu Hāṣim Mehdī ān
‘Ucābun fī ‘ucābin fī ‘ucābin

21

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Ḥamdüli’llāh vaḥdet-i Ḥaḳda bu dem buldum ṣebāt
Fenn-i tevḥīdden çıkardım nice esrār-ı nikāt

2 Eyledim ta‘bir ü taḳrīr ‘ilm-i tevḥīd üzre kim
Remz-i ‘īmā ile tefhīm eylemişlerdi ṣiḳāt

3 Şāhideyn-i ‘ādileynim oldı Ḳur’ān u ḥadīṣ

Nefs rūḥ olup kelām cevherim buldı ḥayāt

4 Eylemem bir nokṭa zāyi‘ şöyle taṭbīk eylerim
Kim vücūd şıḥḥatine oldılar zāt (u) şıfāt

5 Hāşimā ‘ilm-i ledünnīdir kelāmiñ maṭlai‘
Neşr-i mevzūnuñla icrā eylediñ şāṭṭ u fūrāt

22

Mef‘ūlü Fā‘ilātün Mef‘ūlü Fā‘ilātün

1 Luṭfıñla yüce Mevlā eyle kula hidāyet
Her iş olurdu āsān ola senden ‘ināyet

13a

2 Bī-çāredir kullarıñ sendeñ olur çāre hep
Zerrece raḥmet ider cümlesine kifāyet

3 Sensin murād *murīdu fa‘ālün limā yūrīd*¹⁷⁰
Kullara *hel min mezīd*¹⁷¹ senden ider sirāyet

4 Tūr-ı sırda tecellī eyle dā’im yā İläh
Zevķinde Mūsā dil hiç bulmaya nihāyet

¹⁷⁰ Hâlidîne fihâ mâ dâmetis semâvātu vel’ardu illâ mâ şâe rabbuk (rabbuke), inne rabbeke fe’âlun limâ yurīd (yurīdu). *Onlar, semalar ve yeryüzü (cehennemın semaları ve arzı) durdukça orada ebedî kalanlardır (kalacaklardır). Rabbinin dilediği şey (cehennemi yok etmeyi dilemesi) hariç. Muhakkak ki senin Rabbin, dilediği şeyi yapandır.* Hud/ 107.

¹⁷¹ Yevme nekûlu li cehenneme helimtele’ti ve tekûlu hel min mezīdin. *O gün cehenneme: “Doldun mu?” deriz. Ve o: “Daha fazlası var mı?” der.* Kaf/ 30.

- 5 Çü sensin evvel āhir hayr ü şerriñ Hāliki
Hāşime olsun maqām hatm-i sırr-ı velāyet

23

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

- 1 Görür ‘ārif olan her bir tarafından
Bizātin fī bizātin fī bizātin
- 2 Bulur elbet anıñçün her haşardan
Necātün fī necātin fī necātin
- 3 ‘Ināyet itmese ger peyrev irşād
Kişiyе şirk olur elbetde mu‘tād
- 4 Ki mürşid eylemek fazl ile imdād
Hayātün fī hayātin fī hayātin
- 5 Güzel ahlakla kırtul cefādan
Budur maqşūd bu ‘ālemde şafādan
- 6 Ki yoğsa tapdığın şirk-i hafādan
Menātün fī menātin fī menātin
- 7 Getürdüm bunca esrārı beyāna

Bulup bir kāmili albiñ uyana

8 Döner avrıñ iriřmezseñ o kâne
řıfātun fĩ řıfātin fĩ řıfātin

9 İder ilm-i ledünnĩ albi ihyā
Kelām-ı Hāřimĩde oldu icrā

10 Benim nukımdan alır ehl-i manā
Nikātün fĩ nikātin fĩ nikātin

24

Mefāılün Mefāılün Mefāılün Mefāılün

1 Dilā insān-ı kāmilden iřit tertīb-i tekmiłāt
Mürettebdir mürekkebdır odur fi'l-aşl mevcüdāt

2 Mü'ellif hem mükellef bir Kitābu'llāh-ı uzmādır
Muabbet hube-i zātı olupdur aşkı tafřilāt

3 Eđer esfel eđer ednāmiñ uzvı hurūfātđır
Teşekküller ibāretđir maāni cümle te'řirāt

4 Mücelled cümle eczāsı anıñ terkīb-i abıdır
Libās-ı cismi řirāze cemāl-i hüsni tertibāt

- 5 Vücūdı ma' nâ-i ümmi'l-kitâb oldu budur mefhûm
Kitâbu'llâh hâvidir kuvvâsı cümle terkibât
- 6 Nişf-ı a' lâsı eflâkdir kuvvâsıdır melekler hep
Nühüm-i ' aql-ı ma' âd için ma'âm-ı Sidre tevfi'ât
- 7 Müheyminûn dürür kalbi kuvvâsı dinilür 'âlûn
Bulardır cümleye hâkim bu sırdır ' aql-ı külliyyât

25

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Şeb-i mi' râc hazretde teşehhüd eylemek Cibrîl 13b
Ma'âm- ı ' aql-ı küldendir ta'hiyyât ile teşhidât
- 2 Dimişdi *lev denevtü* çün mu'addem Sidrede Cibrîl
Ma' âş-ı aqla nisbetdir tereddüde bu ta' vî'ât
- 3 Güzer itmek nihâyetden irişmek ' aql-ı küll-i külle
Bu küll hatm-i nübüvvedir bu küldür hatm-i hatmiyyât
- 4 Bu sırdan ibtidâ eyler velâyet sırrına tâlib
Nübüvvet bâtınındandır velâyet üzre teslîkât
- 5 Nübüvvet bâtın-ı sırr-ı velâyetdir ma' ârifde
Nübüvvet hatmidir bed'an velâyet a'la ta'hi'ât

- 6 Nübüvvet tuḥm-i izhār-ı velāyetdir mezāhirde
Nübüvvetden zuhūr itdi velāyet üzre tevlīdāt
- 7 Bunı zann itme ey zāhid velāyet gayri şey' ola
Çekirdekle şecerdir bu uşūle feri' -i teşbīhāt
- 8 Çekirdek şekli maḥv olmaḡ nübüvvet ḡatmine temşīl
Zuhūr itmek şecer şekli velāyetdir bu temşīlāt
- 9 Velāyet ḡatmidir fehmi kemāl-i mīveniñ şekli
Olur tecdīd-i şekli ile mezāhir içre taḡvīlāt
- 10 Netīce söz velīler hep nübüvvetden olur zāhir
Gelenler sırren ve neslen bulur irşād-ı tekrīmāt
- 11 Nübüvvetle merātibden ne rütbetde ise 'ilmi
O rütbetdir aña me'haz gider şoḡbetle taḡfīfāt
- 12 Nübüvvet pertev-i burc-ı velāyetden zuhūr itdi
Düzer çārdeh merātibden meḡālī' içre taḡvīmāt
- 13 Ki her 'ulvī meḡālī' de muḡābil zıddı 'ārīdir
Anıñçün Mehdī aña ider Deccāl taḡlīdāt
- 14 Budur maḡşūdum ey ḡālib odur maḡşūd-ı Rabbānī
Bilinmekdir ḡakīḡat Ḥaḡḡ bu sırriçün döner mīḡāt

- 15 Gel imdi diñle tekrâren idem evşâf-ı insânî
Ol insândır bu insân kim ki yokdur aña tebdîlât
- 16 Taḥalluḡ bi'l-Ḥudâdır ol bürimüş ḡulḡi aḡlâḡı
Zuhûrı gel añ şân ki olmaz aña tanzîrât
- 17 Kelâmu'llâh nâṡıḡdır cemâl-i Muşḡaf-ı anîñ
Ḳamu âyât yazılmışdır ki olmaz anda taḡrîfât
- 18 Kelâmu'llâh şâmitde olan seb'ü'l-meşânide
Yedi ḡarf-i sâḡıṡ olmuşdur dimez sırrını te'lîfât
- 19 Hemân tuḡrâ gibi vechiñ düzüp seb'ü'l-meşân ile
Ene'l-Ḥaḡḡ ı ider imâ ḡaṡṡ-ı beyzâ-yı tevfiḡât
- 20 Ḥaḡıḡat Âdem ma' nâ ki maḡfûzdur sevâḡıṡdan
Daḡı cümle neḡâyişden irişmez aña ta'birât
- 21 Ḳamu 'ilm-i İlâḡiyyi ider nuṡḡile istinṡâḡ
İder bir noḡtada cümle 'ulûmı naḡl-i taḡrîrât
- 22 Heyûlâ-yı 'avâlimdir ḡaḡıḡat cevher-i zâtî
'Avâlim aña şüretür bu eşkâl 'ayn-ı tezyînât
- 23 Hem oldur cevher-i evvel hem 'aḡl-ı küll-i evveldir
Ebu'l-ervâḡ a' râzdır anîndır sırr-ı tekvinât

- 24 Hākīkat şān-ı evveldir mecāzen şān-ı āhirdir
Ki her ānı anīn şāndır şü'ün-i zāt-ı teş'īnāt
- 25 Kuvvā-yı şān ṭabı' dır feleklerle burūc encüm
'Anāşırla mevālīd hem kuvvāsı nefsi ta'yīnāt
- 26 Ṭabāyi' le mevālīdde olan eṭvār ger maṭla'
Anīn eṭvār-ı 'ilmidir firāset ḥiss-i ta' līmāt 14a
- 27 Kuvvā-yı sırr-ı ḳahrıdır olan geṭ ḥulḳ-i bed-evşāf
Kuvvā-yı sırr-ı luṭfıdır zuhūr-ı ḥüsn-i tavşīfāt
- 28 Mezāhir üzre her mazhar eḡer maṭla' eḡer eṭvār
Ṭavr-ı te'sīr ṭabı' dur meṭālī' ḥāşşa tenḳīşāt
- 29 Kuvvā-yı 'ilm-i āfākī anīn sırr-ı rübūbiyyet
Ulūhiyyetle vāḥiddir deḡül add ile taḥdīdāt
- 30 Bu elfāz-ı ma'ānī kim bugün ketebe eyledim taḥḳīḳ
İrişür pür seyr-i irşāddan budur tecdīd (ü) tenvirāt
- 31 Vücūd taḥmīrine pīrden ger ilḳā olmaya māye
Olur bī-behre 'irfāndan ider süflīde teşḫīrāt
- 32 Dinilen sırrı sır ger sır diyem taḥḳīḳini fehm it
Bu sır pīre irişmekdir odur hep sırr-ı mevcūdāt

- 33 Muhaqqak sırr-ı sırr nokta ki oldur menbar^ç nuṭkıñ
Süveydâ-yı derûn dirler odur mir[’]ât-ı maşnû^ç ât
- 34 Dilâ sırr ile sırrü’s-sırr şîfât-ı zât-ı mürşiddir
Şîfâtı sî vü dü cevher-i mu^ç ayyen zâtı ma^ç lûmât
- 35 Bu sırdanda haberdâr ol ki mürşid-i dürr-i yektâdır
Anîñ feyz ile ihyâdır kamu envâ^ç -ı maḥlûkât
- 36 Mezâhir sırr-ı sırr hem sırr-ı ḥafîdîr nuṭk-ı kâmidir
İrişür cümle esrâra gören pîrinde tekrîmât
- 37 Bu da bir sırr-ı ağrebdîr ki nokta zâtıdır cîmin
Elif lâm mî[’]mi melfuzdur anîñ ayende te[’]bîdât
- 38 Cemâl-i Aḥmedi melfûz se pencâh sırr-ı Mehdîdir
Celâli sî merâtibde olan Deccâl taḍlîlât
- 39 Anîñçün sâlikim sırrım velâyet mesleğim celvet
İrişdi nokta-i *cîm*[’]de baña esrâr-ı tecmî^ç ât
- 40 Celâl hem cemâliñ maṭlaı^ç *cîm*[’]dir mezâhirde
Ḥurûf içre odur bâsıt anîndîr cümle tafşîlât
- 41 İḥâta eyledi taḥkîk eḥadle Aḥmedin sırrın
Ki nokta ḥâ dâl beynin ider cem^ç ile tefrîkât

- 42 Kavā' id üzre elif gibi olur maṭla' -1 ḥurūfāt
Ḥurūfāt içre mezc olmuş daḥī tevliḍdir tebsīāt
- 43 Cihāt-1 cīm melfūz dur velāyet naḥlinin tuḥmı
Velāyetden zuhūr itdi çehârdeh mişl-i teşmîrāt
- 44 Zuhūrum nokṭa-i cīmdir eğer zāhir eğer bâṭın
Ḥitām-1 meslek-i Ḥaḫdır ṭarīḫim aīla tafqīlāt
- 45 Bi-küllü naẓm (u) neşr ile 'ayān itdim nice esrār
Baña mîrās-1 ceddîmdir 'ulūm-1 ba' du tefrîḫāt
- 46 Ḥaḫīḫāt sırr-1 çârdehle bu dem mesrūr olup Hāşim
Şarāb-1 nâb-1 vaḥdet hem şunar ke's ile tesnîmāt

26

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Eylemek ḥaddiñ mi zāhid ehl-i 'irfānla baḫiş
Zühd-pîşe eylemekdir ehl-i vicdānla baḫiş
- 2 *Men eḫabbe şey'en* oldı nār-1 cehliñe delīl
Dā'imā zevḫiñ anıñcün ehl-i nîrānla baḫiş
- 3 Zerrece olsaydı bû-yı cennet vicdāna naşīb
Ḥaḫḫı bilüp eylemezdiñ nefsi şeyṭānla baḫiş 14b
- 4 Cümle eşyā nūr-i Aḫmed nūr-i Aḫmed nūr-i Ḥaḫḫ

Böyle iken nice itdiñ küfr ĩmānla baħıř

5 *Ve'dduħā ve'l-leyl*¹⁷² sırrın bilmediñ adıñ faħıħ

Cehliñi bil eyleme hiç 'ilm-i Ķur'ānla baħıř

6 Cümle enfās meslek-i Ħaħħ olduğı zāhir iken

Eylemek ancaħ cehldir Ķavl-i Nu' mānla baħıř

7 Hāřimā ef' āli taħlīd kāmile şirk-i ħafī

Ħaħħı inkār eylemekdir kāmil insānla baħıř

27

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Enfüs (ü) āfāķī bildi ğayre olmaz iħtiyāc

'ilm-i Ħaħda nuħķ-ı pīrin eyleyenler iħticāc

2 Vāriř olur 'ilm-i sırra küfrin ĩmān eyleyen

Ān dā'imde virir vicdānı zevķine revāc

3 Nazra-i sem' (u) kelāmı dā'imā tevħīd olur

Āb-ı azāb olur Ķatında şübhesiz milħ (ü) ücāc

4 Vech-i eřyā-yı ħaħıķat çeşm-i zāt ile görür

Cevher elmās olur 'ilminde billūr u zücāc

---

¹⁷² Ved duħā. Vel leyli izā secā. *Duħā* (kuşluk) vaktine andolsun. *Ve zifiri karanlık Ķöktüđü zaman geceye* (andolsun) ki. Duħa/ 1-2.

- 5 Hâşimâ bezl eyle nağdle ‘ilm-i Hâkķı zevķ ile
Ni‘ met-i nuķķıñla duysun h̄‘ān-ı vaşl Hâkķa aç

28

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yevm-i *tüblā* olmayan kes Hâkķı bulmazsa ne güç
İçi taşā dōnmeyen bu sırrı duymazsa ne güç
- 2 Şirk-i ahfā içre nefsiñ bilmeyüp hâkķa’l-yaķīn
Men ‘aref’le kad ‘aref’de remzi duymazsa ne güç
- 3 Nuķķ-ı kāmildir dimişler bildiren Hâkķı ‘ayān
Zamm-ı inkār ile sem‘i nuķķı duymazsa ne güç
- 4 Beht-i vaḥdet-meşreb olanlar dūrūr insān olan
Hâşr-i ḥayvān olmayan bu neşri duymazsa ne güç
- 5 Hâkķı bugün görmeyen yarın daḥī görmez imiş
Çeşm-i ḳalbiñ açmağıçün piri duymazsa ne güç
- 6 Ki şaķın uzaķda bilme sen saña baķ sende ol
Kim ‘anāşır zulmetinde nūrı bulmazsa ne güç
- 7 Hâşimā bu nazm-ı taḥķīķ bes dūrūr sālīklere

Kim bu nuḡk-ı pākīñ ile devri duymazsa ne güç

29

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kāmil insāna mürīd olan bulur lā büdd felāḡ
Cān (u) dilden ḡidmet idenler bulur semt-i ṡalāḡ
- 2 Vaṡf-ı zātñ derk idüp sırrı vüçüdü anlasañ
Maḡv olur zenb-i vüçüdüñ yoḡsa her fi' liñ cenāḡ
- 3 Müntehā-yı sırrıçün nefsiñ berrak olmak gerek 15a
Sırr-ı rüḡuñ zātına vuṡlat için iki cenāḡ
- 4 Gelme ger rüḡ-i ḡudsi' āṡıḡa da' vet için
Cāh-ı nefsiñ zulmetinde eyler ol dā'im niyāḡ
- 5 Hāṡimā taht-ı cenāḡa geldi çün sulṡān-ı' āṡḡ
Gice gündüz' āṡḡ u ṡevḡe vir terakḡı it ṡabāḡ

30

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Hākīkat talib-i Mevlā olan cānı ider kurbān
Eğer ḥubb-i sivā dilde kalursa bulamaz ihsān
- 2 Kalur cāh-ı cehāletde irişmez ‘ilmle ‘irfān
Eğer bu beyt-i ‘ulyānīn iderse naqşını seyrān
- 3 Hākīkat üzre eşyāyı baña bildir ayā Fettāh
Seni görem seni bilem bu ḥāl ile olam ıslāh
- 4 Rızā-yı Hākda ol dā’im ḥilāfindan ḥazer eyle
Ümīdīn lutf-ı Hāk olsun kamu şeyden güzer eyle
- 5 Şaḫın ḥalka ḥōr bakma kamuya ḥōş nazar eyle
Bu nuḫkım cānla ders it murāduñ mā ḥazar eyle
- 6 Şaḫın ālāyiş-gün bakup aldanmağıl zinhār
Çalış tebdīl-i aḥlāka budur ancak saña ızkār
- 7 Cenāndır ḥüsn-i aḥlākıñ budur saña olacak yār
Hemān leyl ü nehār sa’y it bu ma’nāyı idüp ikrār
- 8 Kamu şeye’ ḥākīkatle nazar kılmak dūrür maqşūd
Kime kim geç nazar kılsıñ olur ḥālün aña maqlüb
- 9 Muḥakkaḫdır ḥisāb ey cān ḥisāb gör olmadın maḥsūb
Bu sözden bir ḥaber alsıñ olur ḥālīñ ‘aceb maḥsūb

- 10 Delîlim bu söze taḥkîḳ ḥaber virdi baña Qur'ân
Yine nefsine râci' dir kime kim eylesün iḥsân
- 11 İden isnâd-ı fi' line odur Ḥaḳḳa iden tuḡyân
Olur ol vaḥdete râzı bu sözi eyleyen iz' ân
- 12 ' Acebdir ḥâliñ ey Hâşim ne sırdır cânınıñ câmı
Niçün geldiñ bu ekvâna nedir bil ḥükm-i sultânı
- 13 Seni sen bilmedir maḳşûd öziñdür emr-i Rabbânî
Ḥaberdâr ol zuhûrundan bu sözdür nuḡḳ-ı Raḥmânî

31

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Murâduñca döner şanma seniñ ey zâhidâ bu çarḥ 15b
Döner ḥikmetle ḳudretle müdevver dâ'imâ bu çarḥ
- 2 O bir kenz-i İlâhidir rübûbiyyetle maḥfûzdur
Ṭabî'at bâbıdır anıñ olur pey-rev aña bu çarḥ
- 3 Görinür ḳubbesi ḥaḍrâ 'anâşır ferşidir anıñ
Olur lâhûtî bevvâbı muti' olur buña bu çarḥ
- 4 Ṭabâyi' dendir âlâtı ṭabâyi' üzre devr eyler
Mevâlîd aña dendândır döner durmaz dilâ bu çarḥ
- 5 Ṭoḳuz çarḥdan mürekkebdir kimi maṭla' kimi eṭvâr

Döner 'aks ile kim eṭvār iner ednāya tā bu çarḥ

6 Gehī maṭla' la devr eyler gelür ancaḥ kemāl ehli
Gehī esfelden esfelde ider seyrin bil a bu çarḥ

7 Mücellā ma'nevī bir ṭop ḥaḳīḳat çarḥ dinen ma' hūd
Anñ çevgānıdır nuṭḳıñ demiñdir Hāşimā bu çarḥ

32

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Rūḥ-ı ḳudsī zāhidā kāmīl dem ile oldı nefḥ
Çek eliñ gel ḡayrıdan kāmīl eteḡin eyle maşḥ

2 Bunda tekmīl ideḡör zāhirle bāṭın menziliñ
Şoñra *te 'tūn* āyetiyle olasın şāyed ki meshḥ

3 Her ḳaçan ḡörsün libās-ı faḳr ile bir dervīşi
Ayāḡına şür yüziñ iste murādiñ itme melḥ

4 'Ārif-i bi'llāh yüzünden ḥalḳa irer feyz-i Ḥaḳḳ
Ḥaḳḳa irmez eyleyenler meclis-i 'irfāmı telḥ

5 Cān ü dilden ideḡör 'ārifleriñ nuṭḳıñ ḳabūl
Münkirine uyma cānım itseler cildini selḥ

6 Hāşimā fuṣṣat var iken Ḥaḳla kāmīl nuṭḳımı

Girmez ele bir daḥī taşlarla başın eyle maṭaḥ

33

Müfte‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 İsteriseñ ḥāşıl ola her murād
Geç kamu şeyden murādiñ it mezād
- 2 Bī-murād ol dā’imā ey ḥaste-dil
Ḥaḳḳ murādıdır murād ḥāş ‘ibād
- 3 ‘Aḳıl māle tapmaḡıl eyle ḥazer
‘İlm-i vaḥdet ḳalbini eyler güşād
- 4 Bilemezsiñ zāhidā ma‘būdıñı
Olmayınca himmet-i şāḥib-reşād
- 5 Nefsiñi bilmeḡe sa‘y it Hāşimā
Nefsiñi bilmek dürür vaşl-ı ma‘ād

34

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Diyem envā‘ -i insānī nedir bu nev‘ -i se heftād
Mezāhir içre her nev‘ iñ dilinde da‘ vet-i irşād
- 2 Kāmu dirler evvel ile berāhīnle bezmdir Hāḡḡ
‘ Acebdir Hāḡḡ bir iken yandandır mezheb-i azdād
- 3 Kimi te‘vīl kimi temşīl kimi teşbīh kıyās itdi 16a
Bilenler bellidir taḡḡīḡ kimiñdir fitne vü ifsād
- 4 Saña pendim be hey zāhid delīlīñ ḡḡḡ gerekdir ḡḡḡ
Hāḡīḡat iḡtilāf olmaz kāmu birdir sened isnād
- 5 Eḡer benden su‘āl itseñ nedir bu ḡavliñe işbāt
Hāḡīḡat ehliniñ ḡavli yeter ḡḡḡ mezhebe işhād
- 6 Yeter ḡüccet eḡer taḡḡīḡ iderseñ ‘ ilm-i tevḡīdi
Bilürsün ehl-i Hāḡḡ kimdir ne sırdan ezdiler zühhād
- 7 Gelüp iḡrāra nuḡḡıñla bilenler Hāşimā sırrıñ
Bulurlar mezhebiñ tācı iderler mesleḡiñ mu‘ tād

35

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ülün

- 1 Şeḡerde şem‘ -i ‘ aşḡı eyle sūzān
Yaḡup pervāne cāniñ eyle giryān
İdem dirseñ cemāl-i Hāḡḡı seyrān
Şeḡerlerde ideḡör āh (u) feryād

2 Seherlerde kurulur bezm-i vuşlat
Seherlerde içilir cām-ı vaḥdet
Seherlerde görünür nūr-i ḥazret
Seherlerde idegör āh (u) feryād

3 Seherdir nazar-ı Ḥaḳḳa nazargāh
Göñül tıflın seherde eyle āgāh
Cemāl ile tecellī ider Allāh
Seherlerde idegör āh (u) feryād

4 Seherdir ‘āşıḳa tavr-ı tecellī
Teceddüd üzre Ḥaḳḳ eyler tecellī
Tecellīden bulur ‘āşıḳ tesellī
Seherlerde idegör āh (u) feryād

5 Seherde ğarḳ olur envār-ı eşyā
Seherde zāhir olur feyz-i Mevlā
İder Hāşim şınıḳ ḳalbiñi ihyā
Seherlerde idegör āh (u) feryād

36

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ülün

1 Vücūdın mazharın ḳābil mi ta‘dād

Zuhūrũ remzine ŧems oldu mirŧad
‘Uluvv-i ¼adrine pāye dũ heftād
Kemāliñ sırrıdır edvār-ı azdād
Kelāmıñdır hidāyet ‘ilm-i irŧad
Kemāliñle olam mesrūr-ı dilŧad

2 ŧıfātıñdır zuhūr-ı zāt-ı ekmel
Hāķıķat sende gördi Hāķķı ekmel
Seni Hāķķ görmeyenler oldu aĥvel
Kelāmım ĥüsn-i rāyinle müdellel
Kelāmıñdır hidāyet ‘ilm-i irŧad
Viŧāliñle olam mesrūr-ı dilŧad

3 Saña ‘aŧıķ olandır ‘ayn-ı insān
Muĥabbetdir saña hem dīn ü ĩmān
Kelāmıñ bāĝ-ı cennet rūĥ-ı reyĥān
Zuhūruñ pertevi el-ān *kemā kān*
Kelāmıñdır hidāyet ‘ilm-i irŧad
Maķāliñle olam me’mūr-ı dilŧad

16b

4 Musahĥhardır saña dünya vü uķbā
Taleb-kārıñdır efrād-ı eŧyā
Feleklerde mevālīd ‘ilm-i esmā
¼amu envār-ı ‘ilmiñden hüveydā
Kelāmıñdır hidāyet ‘ilm-i irŧad
Cemāliñle olam manŧūr-ı dilŧad

- 5 Hākīkat kıblesidir zāt-ı vechiñ
İmām oldı bu veche ehl-i beytiñ
Kamu derbānı oldı bāb-ı Hākķıñ
Olar dārü'l-emānı ehl-i haşrıñ
Kelāmıñdır hidāyet ʿ ilm-i irşād
Meʿ ālinle olam meşķūr-ı dilşād
- 6 Nebīler ümmetiñ hep cümle mürsel
Kamunuñ nūr-i zātısın muhaşşal
Fażilet senden irdi sensin efđal
Bu sırrı bilmeyen bu cehl-i echel
Zuhūrıñdır hidāyet ʿ ilm-i irşād
Kelāmıñla olam meşhūd-ı dilşād
- 7 Zuhūruñ evvelīnin evvelidir
Kemāliñ āħirīniñ āħiridir
Muħibbiñ ehl-i beytiñ hep velīdir
Bu Hāşim cümlesiniñ āħkarıdır
Mişāliñle olam menşūr-ı dilşād
Kemāliñle olam mestūr-ı dilşād

37

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Küll-i mevlūd rumūzıñ fehm idenler oldu şāzz
ʿ İlim bu sırrıñ şırātı zevķle itmek neffāz
- 2 Dīn-i ecdād üzre qaldı gitmeyenler Hākķ yola

Mā vecednā kavli bāṭıl vācib andan i' vizāz

- 3 Bunca buṭlān üzre edyān ḳaldıḡı taḳlīd sebeb
İbn-i taḫḳīḳ ' ayn-ı deryā ibn-i taḳlīd çün eḥḥāz
- 4 Her bir eṣyā cümle ' ālem ḥāl-i fi' li bi't-tamām
Şun' -ı Ḥaḳdır dirseñ amma seyf-i reybiñ ihtizāz
- 5 Hāşimiñ bu dem zuhūrı Ḥaḳḳı izḥār eyledi
Kerrema'llāhu ḳıblesidir veche melce' ma' āz

38

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nār-ı fūrḳat yaḳdı yandırdı bizi 17a
Pādişāhā saña senden el-^ç iyāz
Āb-ı vaşlıñla meded ḳandır bizi
Pādişāhā saña senden el-^ç iyāz
- 2 Cehl-i fūrḳatden bizi ḳurtar meded
Baḫr-i vaşlıña bizi daldır meded
Ḥubb-i zātıñla bizi doldur meded
Pādişāhā saña senden el-^ç iyāz
- 3 Kimini luṭfıñla insān eylediñ
Kimini ḳahriñla şeyṭān eylediñ
Kimini her derde dermān eylediñ

Pādişāhā saña senden el-‘ iyāz

- 4 Kimini ‘ aşkıñla serdār eylediñ
Kimini ‘ aşkıñla berdār eylediñ
Perde içün kimin eşrār eylediñ
Pādişāhā saña senden el-‘ iyāz
- 5 Var iden sensin ḍalālet cāhını
Gösteren sen hem hidāyet rāhını
Hāşime virgil sa‘ ādet tācını
Pādişāhā saña senden el-‘ iyāz

39

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ulün

- 1 Ṭabī‘at sırrına mazhar Resulün
Ebu Bekr ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alīdir
‘ Anāşır pertevi ol şāh-ı dīniñ
Ebu Bekr ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alīdir
- 2 Şeri‘at hem ṭariḳat hem ḥaḳiḳat
Bilindi bunlar gele sırr-ı vaḥdet
Ma‘ārif maṭlar‘ mir‘āt-ı vuşlat
Ebu Bekr ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alīdir
- 3 Resūle cehli nisbet itme zinhār
Şelāşūn remzini ders eyle tekrār
Ḥilāfet mazhar-ı ebrār u aḫyār
Ebu Bekr ‘ Ömer ‘ Oşmān ‘ Alīdir

- 4 Beğim ʿalemde kim şiddiḳ-i ekber
Daḫī Fārūḳ zī'n-nürey-n-i eşher
Veliyyü'l-mü'minîn kerrâr-ı Haydar
Ebu Bekr ʿÖmer ʿOşmân ʿAlîdir
- 5 Nişân-ı mü'miniñ ḳalbinde taşdıḳ
Münâfıḳdır iden bu çârı tefriḳ
Nübüvvet peyrevi aşḫâb-ı taḫḳiḳ
Ebu Bekr ʿÖmer ʿOşmân ʿAlîdir
- 6 Ḥabîbe cân fedâdır şâhibu'l-ğâr
Şalâtı eyleyen bu dinde izhâr
Cihânîñ mazḫarı sîretde kerrâr
Ebu Bekr ʿÖmer ʿOşmân ʿAlîdir
- 7 Bulardır dîn-i Aḫmedde muvâfiḳ
Buları farḳ idenlerdir münâfıḳ
Ḥükümde ḫaḳḳ u ʿadl üzre muṭâbıḳ
Ebu Bekr ʿÖmer ʿOşmân ʿAlîdir
- 8 Muḫabbet bunlara doğrı ʿameldir
Buları sevmeyen ḳavm-i aḫalldir
Ḥavâriyyün ʿİsâya bedeldir
Ebu Bekr ʿÖmer ʿOşmân ʿAlîdir
- 9 Ḥaḳiḳat yine bunlar bir vücüddür

17b

Bu sırrı fehm iden ehl-i şuhūddur
Ki Şālih ʿ Īsā vü Mūsā ve Hūddur
Ebu Bekr ʿ Ömer ʿ Oşmān ʿ Alīdir

10 Delīlīn var sözünde Hāşim izʿ ān
İden elbetde olur ehl-i ʿ irfān
Hilāfet gülşenünde bülbül-i cān
Ebu Bekr ʿ Ömer ʿ Oşmān ʿ Alīdir

40

Müfteʿilün Fāʿilün Müfteʿilün Fāʿilün

- 1 Maşşūdı ʿ ārifleriñ hikmet-i Yezdān olur
Maţlabı dervişleriñ meslek-i ĩmān olur
- 2 Gönül evin bekleyen mürşidini haklayan
Nefsini pāk eyleyen Zāhid-i Geylān olur
- 3 Sırr ile sālīk olan kalbine mālīk olan
Şehveti hālīk olan ʿ āleme sulţān olur
- 4 Maʿ rifete ʿ ār iden gülşenini hār iden
Mürşidi inkār iden tābiʿ -i Mervān olur
- 5 Şehvete māʾil olan hikmete cāhil olan
Hidmete kāhil olan maşdar-ı hizlān olur

- 6 Fānī vücūddan geçen vahdet odına koçan
Ma‘rifet ābīñ içen dā’imī sekrān olur
- 7 Ādemi bil ādemī nefha-i Hāḫdur demi
Bulmayan Ādem demi maḫla‘-ı şeyṭān olur
- 8 Meṣhedi cānı gören āl-i ‘abāya iren
Zevḫ-i tevellā süren Ḳanber (u) Selmān olur
- 9 Nūr-i ḫaḫīḫat eđer Hāṣime itse eđer
Kāfire ḫılsa nazār maḫhar-ı ĩmān olur

41

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Maḫhar-ı luḫf-ı ‘ināyet olmuşum yā Rabb şükür
Meṣhed-i rāh-ı hidāyet olmuşum yā Rabb şükür
- 2 Zāhir u bātın bilürüm sen bilürsün maḫlabım
Şāhid-i maḫşūda gāyet olmuşum yā Rabb şükür
- 3 Eylediñ luḫfiñla Ādem maḫhar itdiñ hem-dem
Nefha-i ḫudsiye ālet olmuşum yā Rabb şükür
- 4 Ādemiñ sırrına maḫrem eylediñ zāhir bütün
Maḫmil-i genc-i emānet olmuşum yā Rabb şükür
- 5 Hāṣime irdi beşāret *men re‘āni’*den ḫaber

Menba‘-i ‘ayn-ı şefā‘at olmuşum yâ Rabb şükür

42

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey gönül hâliñ nedir ol yüce kâniñ kandedir
Kande idiñ nice geldiñ ân şanıñ kandedir
- 2 Bil ezeliñi hâliñi kandan irişdiñ bu ile
Neyledüñ n’itdiñ bu yolda azık nâniñ kandedir
- 3 Per açup tayrân iderken düşdüñ ‘unşur bendini 18a
Mürğ-i kudretsiñ ezeliñi aşyâniñ kandedir
- 4 Tab‘-i ‘unşur bâbiñ oldı üç mevâlîd seyrine
Berr ü bahri eylediñ geşt şimdi câniñ kandedir
- 5 Fikrine gelmez mi âyâ dostla ‘ahdiñ seniñ
Miñneti râhat şanursiñ fehm anıñ kandedir
- 6 Hem-dem idin yâr ile zevk u şafâyı bilmediñ
Bülbül-i cânân idiñ ol gülistâniñ kandedir
- 7 Rûh-i kudsilerle dâ‘im ‘îş ü nüş idi demiñ

Yoğ idi ağyāra meyliñ bu nişānıñ qānedir

- 8 Añladım bildim unuttun ol demi hayretdesiñ
Gel haber al Hāşimiden ol mekānıñ qānedir

43

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

- 1 Muḥammedir muḥabbet Ḥaydarīdir
Muḥabbet rāh-ı vuşlat rehberidir
Veliler hep muḥabbet pertevidir
Kelāmı Ḥaqq bilen her cān velīdir
Muḥammed nuṭq-ı Ḥaqq furqānı ' Alīdir
- 2 *Hüve'llāh* ismine mazhar Muḥammed
Ra'ūf hem Raḥīm mīm-i Aḥmed
Kelāmınıñ zimāmı ' ilm-i ebced
Kelām-ı Ḥaqq bilen her cān velīdir
Muḥammed ' ilm-i Ḥaqq *mā kāne* ' Alīdir
- 3 Muḥabbet dinilen Aḥmed demidir
Çehār rükni kulūbı enveridir
Zemīn (ü) āsmānıñ cevheridir
Kelām-ı Ḥaqq bilen her cān velīdir
Muḥammed şems-i Ḥaqq tābānı ' Alīdir
- 4 Deminde gizli idi cān-ı Ādem

Şıfāt-ı zātı hem-dem idi ol dem
Mecāliden mazāhirden muqaddem
Kelām-ı Hāḡḡ bilen her cān velīdir
Muḡammed beyt-i Hāḡḡ mihmānı ‘ Alīdir

5 Nice kez Ādem (u) Hāvādān evvel
Zuhūra gelmemişken ‘ arş-ı ekmel
‘ İlm-i ma‘ lūmı olmadan mübeddel
Kelām-ı Hāḡḡ bilen her cān velīdir
Muḡammed ṭavr-ı Hāḡḡ erkānı ‘ Alīdir

6 Hāḡḡnıñ her bir zuhūrı ḡalka mestūr
Teceddüd ḡaflet ile cümle mesrūr
Niyām sırrını fehm eyle maḡrūr
Kelām-ı Hāḡḡ bilen her cān velīdir
Muḡammed sırr-ı Hāḡḡ iz‘ ānı ‘ Alīdir

7 ‘ İlm-i evvel deḡil āḡir deḡildir
Ezeldir hem ebed zāhir deḡildir
Taḡayyürden biri dā ‘ir deḡildir
Kelām-ı Hāḡḡ bilen her cān velīdir
Muḡammed nūr-ı Hāḡḡ her şānı ‘ Alīdir

8 ‘ İlm-i ma‘ lūmla olmuş hüveydā
‘ İlm-i Ādem demi ma‘ lūm-ı eşyā
‘ İlm-i ma‘ lūm ‘ amel ber-emr-i ma‘ nā

Kelām-ı Hakk bilen her cān velīdür
Muḥammed vech-i Hakk her ān ‘Alīdir

9 ‘İlm-i Hakkdır muḥabbet bil ‘ilimdir
‘İlm-i vuşlat cehl-i fūrkat aḍaldır
Ḥarf u şūret zuhūrına maḥaldır
Kelām-ı Hakk bilen her cān velīdir
Muḥammed genc-i Hakk her kānı ‘Alīdir

10 Mezāhir miḥmeli bil ki şadādur 18b
Ḥurūfāt mürekkebi līk aḥfādır
Mürekkebdır libāsı sırr-ı *hā* dır
Kelām-ı Hakk bilen her cān velīdir
Muḥammed ‘arş-ı Hakk devrānı ‘Alīdir

11 Muḥammed bil ‘Alīniñ hem-demidir
‘Alī cümle nebīniñ maḥremidir
Ḥayātı Hāşimiñ hem her demidir
Kelām-ı Hakk bilen her cān velīdir
Muḥammed ṭavr-ı Hakk ‘umrānı ‘Alīdir

44

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Gel ey t̄alib nedir maṭlab saña pend-nāme bu güft̄ar
Ḥudā ḥalkı durur maḳṣūd ānıñla gör ebr̄ar
- 2 Kerāmetle taṣarrufdan ḥaz̄er kı̄l dām-ı keṣret̄den
Melāmet ḥulḳıñ zeyn it ṣafādır kāmile ink̄ar
- 3 Ṣaḳın bī-māye insāndan ḥaz̄er kı̄l el-ḥaz̄er ey dil
Ṣu cān peyrev-i irṣāddan naṣīb olmaya kim iḳrār
- 4 Ḥaḳīḳat bī-niṣānlıḳdır niṣān-ı ehl-i iḳrārıñ
Daḥī bī-yed tevellādır teberrādan ḥaber al var
- 5 Aña hem *semme vechu'llāh* olur ṣūretde Beytu'llāh
Ḥaḳīḳat Ka'besi p̄iri aña ḥidmet tavāf ezḳār
- 6 Ṣalātı dā'imā p̄iriñ ḥuz̄urıñda teveccühdür
Sücüd erkān niyāzıdır kı̄rā'at olmaḳ efkār
- 7 Ḥuz̄ur-i p̄ire ırmekdir anıñ ta'bir tesell̄isi
Uṣūl-i esmāsı ḥidmetdir edeb erkānla her bār
- 8 İrādet p̄iriniñ dā'im murādıñ eylemek icrā
Vücūdıñ maḥv ider anda 'örf-i sırrı budur ey yār
- 9 İrenler ṣoḥbet-i p̄ire bu eṭvār-ı melāmetle
Muḥaḳḳaḳ vāṣıl-ı Ḥaḳdır iriṣdi baḥre çün enhār

- 10 Eğer mürşid ile biñ yıl bilâ-ıkrâr ide şöhet
Dinür ibn-i vezağ aña dinilmez şöhet ü ahyâr
- 11 Eğer ıkrâra t̄alibseñ saña rehber olur nuṭkıım
Melâmet ‘urvesin pek t̄ut eliñ çek ğayriden zinhâr
- 12 Eğer kim bilmesen̄ tahkîk mülâkıyyünin̄ esrârın̄
Değilseñ kâbil u irşâd olursuñ mazhar-ı eşrâr
- 13 Mülâkıyyün olan şâhib-naẓardır bātını ma‘ mür
Olar nür-i Hüseynîdir olardır *yüdrükü’l-ebşâr*¹⁷³
- 14 Melâmet mesleği üzre irdiler dâ’imâ irşâd
Bulardır mazhar-ı nesl-i cenâb-ı Aḫmed-i Muḫtâr
- 15 Bulardır mürşid-i ‘âlem nübüvvet sırrına vâriş
Nübüvvetden iden kân-ı velâyet gevherin̄ izhâr
- 16 Nübüvvet ḫâtemi Aḫmed velâyet ḫâtemi kimdir
Velâyetle olur zâhir nübüvvetde olan ızmâr
- 17 Nübüvvet ḫatmi bildiñ velâyetle olur irşâd
Gelür çârdeh merâtibden velâyetde budur esrâr
- 18 Velâyet sırrına vâkıf olan Selmân olur sırda

---

¹⁷³ Lâ tudrikuhul ebsâru ve huve yudrikul ebsâr (ebsâru) ve huvel lâtiful habîr (habîru). *Görme hassaları onu idrak edemez. Ve O, görme hassalarını idrak eder. Ve O, lâtifîr, herşeyden haberdardır.* Enam/ 103.

Gelür şulb-i velāyetden olur ʿālemlere envār

19 Hāḳīḳat beyt-i maʿmūrda velīler şaffına Hāşim
İmām oldı melāmetle iḳāmetdir aña güftār

45

Mefāʿīlün Mefāʿīlün Feʿūlün

- 1 Hāyāt ābıyla seyrāna gelenler 19a
Libās-ı nuḡḳla cāna gelenler
Melāʾik şaffına bir bir tamāmet
İmām olup bu cevlāna gelenler
- 2 Gezerler bir bir eflāki nücūmı
Geçerler ṭavr-ı evṭāna gelenler
Semāvātı geçerler ʿarş (ü) kürsī
Merātib üzre insāna gelenler
- 3 *Belā* diyen elestde mürşidine
Muḥabbetle bu devrāna gelenler
Muḥabbet bādesile cümle ser-ḥōş
Gelürler dāra merdāne gelenler
- 4 Bilür ecdādını doġmazdan evvel
Muḥaḳḳaḳ ṭavr-ı Selmāna gelenler
Bilür aḥvālını müstaḳbeliñ hep
Ezelden pīr-i ʿirfāna gelenler

5 Hāşr u neşrin esrârın bilürler
Düvâzdeh şavr-ı erkâna gelenler
Mücedded lebs ile bayram iderler
Hâķîķat üzre ķurbâna gelenler

6 Nebîler zümresine pey-rev olur
Kelâm-ı Hâķķı enbiyâna gelenler
Melâmet ehline ģil' at kisâdır
Bulardır şâh-ı merdâna gelenler

7 Velâyet hâtimi elbetde birdür
Bilür Hâşimdeki âna gelenler

46

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

1 'Aşķıñ ģaberinñ 'uşşâķ-ı pervâneye şorsunlar
Vuşlat demini el-ģâķķ mestâneye şorsunlar

2 Her kim ki ola şiddiķ dirlermiş aña zındiķ
Taķlıde nedir taķķiķ büt-ģâneye şorsunlar

3 Dem-i mazharıdır ekvân demdir bu eve mihmân
Demle diridir her cân cânâneye şorsunlar

4 'Āķil bu deme irmez 'aķl ile giden gelmez
'Āķil bu demi bilmez divâneye şorsunlar

- 5 Sür dildeki efkârı maḥv eyle ḳamu vārı
Gönüldeki esrârı virāneye űorsunlar
- 6 Bir dil ki dolı efkâr gelmez diline iḳrâr
Eşdâfda nedir esrâr dür-dāneye űorsunlar
- 7 Kevşer demidir nuṭḳım tāliblelere hep şundum
Hāşım bu benim zevḳım peymāneye űorsunlar

47

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

- 1 Zuhūr-ı mazhar-ı Ādem Resül-i kibriyādandır
Muḳaddes olması her dem Resül-i kibriyādandır
- 2 ‘Acebdir nefḫa-i Raḫmān Mesīḫa oldı ḳuvvet cān
Ḳamuya feyz-i Ḥaḳḳ ‘irfān Resül-i kibriyādandır
- 3 Nübüvvetde olan envār velāyetde olan esrār
Tecellī-i Ḥudā her bār Resül-i kibriyādandır
- 4 Muḫammed ḫamdle zākir ehad Aḫmedledir bāhir
Eğer bāṭın eğer zāhir Resül-i kibriyādandır
- 5 Demidir nefḫa-i Raḫmān dem ile ḫayy olur ebdān
Zuhūr-ı her melek insān Resül-i kibriyādandır

- 6 Zuhûrı mazharı esbak kelâm ile bilindi Hâkķ
Kulûbe feyz-i Hâkķ muṭlaķ Resûl-i kibriyâdandır
- 7 Saña ‘ izzet budur Hâşim ki ceddindür Ebu'l-Ķâsım
Tesellîler saña dâ ’im Resûl-i kibriyâdandır

48

Mefâ ‘îlün Mefâ ‘îlün Mefâ ‘îlün Mefâ ‘îlün

- 1 Eyâ sen şanma kim senden bu güftâr-ı dehân söyler 19b
Veya âlet olan uzvuñ yâḫûd tab‘ -ı zebân söyler
- 2 Temâşâ-yı cemâliçün özüñ mir ’ât idüb Mevlâ
Yüzünden seyr idüp kendin demiñle hem ‘ ayân söyler
- 3 Yed-i Ķudret olup ṭab‘ iñ cemâline dutup perde
Mezâhirle zuhûr idüp Ķamusından beyân söyler
- 4 Hâķîķat ‘ âlem-i ĝaybıñ zulâmında ḫafî eşyâ
Zuhûr-ı şem‘ -i ḫüsnüñle ḫayâliñdir cihân söyler
- 5 ‘ Acebdir Hâşimiñ ḫâli gehî Naķşî gehî Mışrî
Dil ü dâñaya vârişdir aña kevn ü mekân söyler

49

Mefâ ‘îlün Mefâ ‘îlün Mefâ ‘îlün Mefâ ‘îlün

1 Hāḳīḳat cümle eşyādan Ḥudā her dem ‘ayān söyler
Ḳulaḡuñ tut ḳamu şavte işit şanma nihān söyler
Aña ālet olan diller *ene’l-Haḳḳı* hemān söyler
Ayā sen şanma kim senden bu güftār dehān söyler
Veyā terkīb olan ‘unşur yāḡud laḡm-i zebān söyler

2 Seni ol zātuna mir’āt ḡarfin dūrür eşyā
Seniñ nūrīñla mücellādır merāyā esfel ü a‘ lā
Ḳuhūrīñ maḡhar-ı tāmdir vücūdīñ nüṣṡa-i kübrā
Seni evvel saña bildirmek murāduñ ḳasd idüp Mevlā
‘Anāşırdan geyip bir ṡon yüzünden tercemān söyler

3 Muḡabbet kenzini ‘aşḳı idüp i‘ lān dil ü cānda
Bitirdi bir şecer gūyā ola seyrān bu meydānda
Mezāhir her cām‘ -i esmā düzüp insān bu elvānda
Yaratdı cümle eşyāyı özin pinhān idüp anda
Görinür nice biñ yüzden velī kendin nihān söyler

4 Vesāḡdan pāk ider cümle ma‘ ādini diliñ zerger
Nebātuñ feyz-i ḡayvāniñ ḡayātıdır demiñ ey er
Seniñ emriñle sāridir hüviyyet her işi işler
Kimiñdir bunca cünbişler kimiñdir nuṡḳ iden gevher
Özüñden olmadın ‘ārif ki senden özüñ kān söyler

5 Kelām-ı Hāşimi zevḳiñ duyan ‘āşıḳlar ey naḳşī
Cemāl-i ḡüsnüñ seyriñ iden ‘āşıḳlar ey naḳşī
Hāḳīḳat bezminiñ cāmīñ dutan ‘āşıḳlar ey naḳşī

Seḳāhüm rabbuhüm hamrın içen ‘aşıklar ey naḳşı
İrer ma‘şūḳına anlar mekāndan lā mekān söyler

6 Hāḳīḳat zāt-ı Mevlādan ḳamu eşyā ‘ayān söyler
İşit sem‘-i başıretle ṣaḳın ṣanma nihān söyler
Ḳıyāmet añlayup Hāḳla *ene ’l-Hāḳḳ*’ı hemān söyler
Āyā sen ṣanma kim senden bu güftār-ı dehān söyler
Veyā terkīb olan ‘unşur yāḥūd laḥm-ı zebān söyler

7 Saña irmek için durmaz dün ü gün devr ider eşyā 20a
Seni mir’āt idinmişdir mezāhir esfel ü a‘lā
Vücūduñ mazhar-ı tāmdir cemāliñ āyet-i kübrā
Seni evvel saña bildirmek murādın ḳaşd idüp Mevlā
‘Anāşırdan geyüp bir ṭon yüzünden tercemān söyler

8 Mürekkeb cümle müfreden nümüne sırr-ı ekbersin
Bugün nefḥ eyleyen rūḥ-ı ḳamu ecsāda bil sensin
Eğer bilmez iseñ ḳadriñ gezer meydānda bir ḥarsın
Olar kim bilmedi nefsiñ ‘örfden almadı dersin
Değildir Hāḳḳa ‘ārifler özin bilmez yalan söyler

9 Bütüniñ şāh-ı ‘ālemdir zuhūriñ şüretā kemter
Ziyā-baḥş-ı cihān sensin cemāliñ sī vü dü defter
Deminden var olur eşyā idegör bu sözi ezber

Kimiñdür bunca cünbişler kimiñdür nuḡ iden gevher
Özüñden olmadın ‘ārif ki senden özge kân söyler

10 Zuhūrından zuhūr itdi ‘aceb seyrān bu eyvānda
Zamān maḥfī şuver zāhir vücūd imkān bu bir ānda
Muḥabbet kenzini izhār iden insān bu ekvānda
Yaratdı cümle eşyāyı özin pinhān idüp anda
Görinür nice biñ yüzden velī kendi nihān söyler

11 Selāmet bulmaḡ isterseñ olagör mürşide bende
İrādet vir murādına göresin tā seni sende
Ki āḥir öz ki şüretle görünür olma şermende
Ḥayāl-i zıll yeter ‘ibret görinen ḥayme-i tende
Değildir nuḡ iden şüret derūnunda ṭuran söyler

12 Kelāmından alır feyzi bugün ‘āşıklar ey naḡşī
Seniñ luṭfuñla ihyādır bugün ‘āşıklar ey naḡşī
Zuhūruñ sırr ile Hāşim bilür ‘āşıklar ey naḡşī
Saḡāhüm rabbühüm hamrıñ içen ‘āşıklar ey naḡşī
İrer ma’şūḡına anlar mekāndan *la mekān* söyler

50

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Huzūr-ı etķiyāyı mazhar-ı envār olandan Őor
Zuhūr-ı evliyāyı cāmi‘-i etvār olandan Őor
Künūz-ı Murtażāyı noķta-i devvār olandan Őor
Rumūz-ı enbiyāyı vāķıf-ı esrār olandan Őor
Ene’l-Ħaķķ sırrını cāndan geķüp berdār olandan Şor
- 2 Tarih-i Ħaķda taķlıdi Ħaķāyık ehline Şorma
Ħaķıķat-ı nūr-i tevhīdi dakāyık ehline Őorma
Őaķın bu silk-i tefrīdi ‘avāyık ehline Şorma
Yūri var ehl-i tecrīdi ‘alāyık ehline Őorma
Anı cān ü cihānı terk idüp deyyār olandan Şor
- 3 Fenāda terk eyle yāriñ viŐālīñ gōrmek isterseñ 20b
Beķada zevķle dā’im cemālīñ gōrmek isterseñ
‘Aceb ‘ayn-ı cemālīde celālīñ gōrmek isterseñ
Gehī ķahr u gehī luķfiñ kemālīñ gōrmek isterseñ
Fenā ender fenāda yoĝ olup hem-vār olandan Şor
- 4 Őafā-yı mescid didi belāĝat ehli añlamaz
Mezāhir sırr ile Ħayrı nihāyet ehli añlamaz
Müreккеb noķta-i devri bidāyet ehli añlamaz
Dilā bu *manıķu’t-tayr*’ı feŐāĥat ehli añlamaz
Bunı ancak ya ‘Atķār yāķūd Tayyār olandan Őor
- 5 Müsem mā bilmeyen ĦāŐim kemāhi bilmez eŐyāyı
Özin ‘ulvī Şanur dā’im kemāhi bilmez ednāyı
Mecāzıñ mazhar-ı esfel kemāhi bilmez a‘lāyı

Anadan oğma gzszler kemāhi bilmez ednāyı
Niyāzı vech-i dildārı ūlü'l-ebřār olandan řor

51

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Mevciyim men hānedāniñ bađr-i 'ummān bendedir
Sırrıyım men Murtażāniñ genc-i pinhān bendedir
Sırr-ı tecellīden zhrım her şıfatla zāhirim
Zerreyim şretde ammā şems-i tābān bendedir
- 2 Neşe' -i ānım görenler şandılar hādiř meni
Zātıyım her neře' niñ men sırr-ı Sbhān bendedir
Nuđđ-ı zātım cümle 'ālem her řıfātım bir hrf
Çār Kitābiñ ma' nīsiyim 'ilm 'irfān bendedir
- 3 Zātımı zātımla i' lān eyledim her zerreden
İstivā-yı nuđđ-ı Hāđđım 'arş-ı Rađmān bendedir
Vağdetim zātımda demdir kāmetim elif eyledim
Cennet () nīrān řıfātım hr (u) ğilmān bendedir
- 4 Gösterüp her cāmeden baş devr idüp her ka' seden
Nükhet-i neşvendir 'irfān şavr-ı Kur'ān bendedir
Her zhrımda tağayyur kudretim izhār ider
Her tecellīden 'ayānım seyr-i evtān bendedir

- 5 Var olan dem var iden dem Hāşimî demdir bu dem
Evvelim dem āhirim dem çār erkān bendedir

52

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Fe‘ūlün

- 1 Mekāndan lā mekān hem kān göñüldür
Zamānsız hem zamān her ān göñüldür
- 2 Göñül anda ider her tavrı izhār
Metāli‘ de zuhūr imkān göñüldür
- 3 Göñüldür menba‘ -ı feyz-i zuhūrāt
Ḥaḳīḳat mülküne sulṭān göñüldür
- 4 Göñüldür eyleyen terkīb-i efrād
İden bir ḳatre-i ‘ummān göñüldür
- 5 Ḳamu efkār ḥavāss-ı ‘aḳlı vü vehmi
İden peydā ḥayāl-i cān göñüldür
- 6 Göñüldür Hāşime terkīb-i şuret
Vücūd-i ‘āleme insān göñüldür

21a

53

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ülün

- 1 Göñül tıfl-ı muhabbet dāyesidir
Göñül pīr-i haqīkat ānesidir
- 2 Göñüldür baħr ğaybi'l-ğayb lāhūt
Şadef-i 'irfān nuţkıdır dānesidir
- 3 Göñül ümmü'l-kitāb tuħmü'l-meżāhir
Muhaqqak zāt-ı Haqqıñ hānesidir
- 4 Düzer bir demde biñ 'arş ü semāvāt
Göñül Haqqıñ muşavver hānesidir
- 5 Göñüldür h'ācesi ervāh-ı kudsiñ
Kamu 'ilmiñ muallim hānesidir
- 6 Gerek māzi gerek müstaqbel ü hāl
Ezel āħir tecellī hānesidir
- 7 Cihāt-ı sitte aña nisbet 'ademdir

Cihâtsiz mürğ-i vaḥyiñ lânesidir

- 8 Nebîlerle velîler beyt-i ma‘ mûr
Bu Hâşim cümleñiñ vîrânesidir

54

Mef‘ûlü Fâ‘ilâtü Mefâ‘îlü Fâ‘ilün

- 1 ‘Ârifler Ḥaḳḳ yolunda bî-dil ü bî-cân gelir
Cân ü dili Ḥudâdan zâtına bürhân gelir
- 2 Zât-ı şıfâtı bî-reng naḳşı yoḳdur müsemmâ
Cümle ism-i müsemmâ her naḳşa elvân gelir
- 3 Çü varlıḡ ile ḳâ’im cümle mevcûdât anıñ
Emrâz-ı ḳalb ü cân ḥikmet-i Loḳmân gelir
- 4 Her şıfâtı Ḥudâñıñ fi‘linde zâhir olur
Zâtını bildirmeḡe ‘âleme mihmân gelir
- 5 Evveli yoḳ âḫiri âḫiri yoḳ evveli
Devre-i kübrâ zamân aña nisbet ân gelir
- 6 Her bir deminden anıñ peydâ olur nev-ḥayât
Feyz ü nefis anıñdır ‘İsî-i ‘İmrân gelir
- 7 Maḫlar‘ vü eṭvâr ile seyr-i sülûk iden ol

Şüretde Hâşim ammâ sırr ile Selmân gelir

55

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 'Alleme'l-esmâ rumûzı baq hatt u vechiñdedir
Cümle eşyâniñ zuhûrı pertev-i hüsniñdedir
- 2 Cümle eşyâyı hurûfı cem' ü terkîb eylesen
Bir kitâb olur muhaşşâ kim seniñ vaşfiñdadır
- 3 Kudret-i şun' -i Hudâ hem oldı vechiñde tamâm
Mazhar-ı tâmsın haqîkat fi'l-i Haqq şun' iñdadır
- 4 Da'imâ müjgân-ı çeşmiñdir Ene'l-Hakk sırrını
Başınıñ mir'ât-ı Haqdır şekk-i hicâb benlikdedir
- 5 Zevk-i cennât kuşûr istebrak u kevşer hulel
Eylesen diqqat haqîkat cümle vicdâniñdadır
- 6 Esfel u a' lâ ne kim var ger haqîkat ger mecâz
Ger mürekkeb müfredât eşyâ kamu şavriñdadır
- 7 Sî dürür vezne sekiz bâb-ı haqîkat cennetiñ

21b

Sırr-ı miftâhîñ dilersiñ ma' nâ-i nuṭḡıñdadır

8 Nuṭḡla ḡâbil deġil âdem seniñ vaşfiñ ol
Mâ vesa'ani¹⁷⁴ lî ma'a'llâh sırrıçün şâniñdadır

9 Tercemân oldı zebânı ' ilm-i Ḥaḡḡa ' ârifîñ
Hâşimâ ' ilm-i ḡaḡıḡat metn çün ḡalbiñdedir

56

Mefâ'ilün Fâ'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

- 1 Nehy eyledi taḡlîd hep zıll-i Ḥudâ ḡayrû'l-beşer
Mü'min odur terk eyleye budur ḡaḡıḡatde ḡaber
- 2 Şâlih ' amel taḡḡıḡmış şirk olmaya taḡlid ile
' İlmünde hem olmaya ḡiç te'vîl ile vardır eşer
- 3 Bu mezheb-i ' ârifleriñ kim olmaya taḡlîd-i ' amel
Taḡlîd ile ḡayd-ı ' amel lâyıḡ aña ola baḡar
- 4 Zâhirde bu ' ibret yeter kim ḡayd ile ider ' amel
Ḥayvâna baḡ itmez ḡabül ḡaydın ḡarar bulsa zafer
- 5 Ma' mül eġer zâhir ola taḡḡıḡ ' amel dinür aña
Yoḡsa eġer lafz-ı murâd ḡalbi muġâyirdi küfr

---

¹⁷⁴ Ma vesaani ardı vela semai velâkin veseaini kalbi abdil mümin. *Yerlere ve göklere sığmadım, Mü'min kulumun kalbine sığdım.* Hadis-i Kudsi.

- 6 K̄ur'āna eğer lafz-ı had̄iṣ a' māl-i tezk̄ir eylese
K̄ur'ān içün dāh̄il olur kav̄l-i maṣdar mu' teber
- 7 Budur haḳ̄iḳat bildiğim ma' mül-i ' amel ṣirk-i celī
Taḳlīd ile ' āmil olan şeytān değil belki eṣerr
- 8 Me'ḥaz-i delīl bu naḳlime fiḳh ü uṣul ü ma' nevī
Ṣiḥḥat içün taḳḳiḳ ider Şeyḥ-i ' Arab İbn-i ' Ömer
- 9 Tecdīd ile eyle ' amel yoḳdur ḥilāfı Hāṣimā
Ḥāyru'l-mezāhib bu ki hiç olmaz ḥatā ile ḥaṭar

57

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Baḥr-i ' aṣḳa ḥalmayan ' ummān bilmez ḳandedir
Ṣıdḳla ḳul olmayan sultān bilmez ḳandedir
- 2 Bende ol bir mürşide var añla sebep-i sırrını
Küntü kenz ' bilmeyen Raḥmān bilmez ḳandedir
- 3 İtmeyen keṣretde vaḥdet seyrini leyl ü nehār
Seyr ider ḥayvān-veṣ seyrān bilmez ḳandedir
- 4 Levḥ-i dilde naḳş iden naḳḳāşa kim maḥrem değil
' Ārif ise şüretā ' irfān bilmez ḳandedir

- 5 Zevk idelden zāt-ı vaḥdet bezmini bu Hāşimī
Ḥayr şerri bir bilüp şeytān bilmez kandedir

58

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nüş iden şahbā-yı 'aşkı tā ezel mestānedir
Şem'-i Ḥaḳḳa yanmağa ol tā ebed pervānedir
- 2 Zāhidā beyhūde şanma hā-yı hū-yı 'āşığı
Seyr ider her yüzde yarın dime kim dīvānedir
- 3 Oynadup şahrā-yı vaḥdetde biraḳ nefsin
Refref-i 'aşka süvār olmaḳ aña şâyānedir
- 4 Terk idüp Cibrīl 'aḳlı nüş idüp zehr-i melāl
Ḳab kavseyn zemzeminden içeñ 'atşānedir
- 5 Sırr-ı vaḥdet cemāl-i Ḥaḳla buldı beḳā
Oldı ol mir'āt-ı Ḥaḳḳıñ bildi *ev ednā* nedir
- 6 Hāşimā Manşūr-veş urun *Ene'l-Ḥaḳḳ* na' rasın
Yüz çevirse dār-ı Ḥaḳdan bil ki ol biḡānedir

59

Müfte‘ilün Fâ‘ilün Müfte‘ilün Fâ‘ilün

- 1 Nâr-ı ‘aşka yanmayan cān nūr bilmez ҡandedir 22a
Қalıbı münkir ki şeytān ҡalb bilmez ҡandedir
- 2 *Men ‘arefe’*den oқı dersi mekteb-i ‘irfāna gel
Bilmeyen kendi vücūduñ Hаққı bilmez ҡandedir
- 3 Bilmeğe sa‘y eyle vaҳdet sırrını gel zāhidā
Bulmayan keşretde vaҳdet cem‘ bilmez ҡandedir
- 4 Gice gündüz ğayret idüp Hақla kāmил nuтқını
Tuymayanlar emr-i Rabbī nuтқ bilmez ҡandedir
- 5 Cezb iden vaҳdet meşāmmuñ cāmi‘ (vü) put-һāneden
Zāhiren kāfirdir ol küfr bilmez ҡandedir
- 6 Ehl-i vaҳdet zāt-ı Hақda zātını maһv eyleyüp
Müfredātı oldı sārī şirk bilmez ҡandedir
- 7 Yād-ı Hақla sürmeyen һicāb seһābiñ Hāşimā
Görmez ol zerrāt-ı Hаққı şems bilmez ҡandedir

60

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çār çāre çarb idince zāhir olur sırr-ı çār
‘Aks-i zulmet zamm olunca sī dü olur āşikār

- 2 Ol muḥiṭ ü ' âlem Âdem cümleñiñ mi' râc hem
Ṭab' -ı çârdendir kuvvâsı ' unşur olur aña yâr
- 3 Nûriñ aşlı çâr ' unşur zulmetiñ aşlıda çâr
Ḥârr bârid raṭb yâbis âdem olur her ne var
- 4 Raṭb çârdendir melâ'ik ḥârr yâbis cinn olur
Nâr-ı nûriñ sırrı budur ' aksi olur bî-çarâr
- 5 Müfredâta ric' at itse ger ' anâşır ṭabı' la
Neşr-i ' âlem dirler aña berzaḥ olur aña dâr
- 6 Câme-i rūḥi' geyüp ger ḥaşr olursa aḥiret
Mevkıf-i maḥşerde anıñ işi olur âh u zâr
- 7 Nâr nûrla nûr nârla çâr tab' iñ ḥaşr iden
Ġuşşa-i ferdâyı çekmez gülşen olur aña nâr
- 8 Şûreti cennetdir anıñ ' aql-ı Rıdvândır hemân
' İlmle eyler tecellî vuşlat olur aña yâr
- 9 Ana dâ'imde şifât u zâtla olur muḥiṭ
Eyleyüp tecdîd-i enfâs lebsi olur bî-şümâr
- 10 Hâşimâ tecdîd-i ḥulḳ oldu bu ḥâliñ cilvesi
Anıñçün ' ârifñ maḥlûḳı olmaz dir kibâr

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Her bir veli mu' teber bu vechle virmiş haber
Süflî ṭabî' at her beşer bir bir gelür bir bir gider
- 2 Bu bir ' aceb kudret dürür bu bir ' aceb hikmet dürür
Şüret değil sîret dürür bir bir gelür bir bir gider
- 3 Süflî demi esfel diler ' ulvî ider aşla sefer
Âdem değil süflî meğer bir bir gelür bir bir gider
- 4 Süflî demi ṭab' ıyladır zevk-i müdām nefsiledir
Nefsi tıfla hîledir bir bir gelür bir bir gider
- 5 Rūhānîlerle ber-devām nefsāniyye müşkil nizām
Bed-hulqla eyler kıyām bir bir gelür bir bir gider
- 6 Baḫsañ güzeldir şüreti cinnîyedir bil sîreti 22b
Ḥayvāndır çün hilḫati bir bir gelür bir bir gider
- 7 İdem saña naql-i beyān aşlı budur cinniñ hemān
Bu vaşfla olur ' ayān bir bir gelür bir bir gider
- 8 Ol bed-nefs tenden çıkar eyler hemān Ḥaḫdan firār
Bu ṭavr ile itmez qarār bir bir gelür bir bir gider

- 9 Çün 'unşur-ı hâki ola sîret añâ şüret ola
Ekşer nazardan devr ola bir bir gelür bir bir gider
- 10 Gizlu olunca şüreti cân-ı cinn olur bu 'âdeti
Esfelde şüret sîreti bir bir gelür bir bir gider
- 11 Cinnîde 'âdet budur esfel dem ile demlenir
Her kalıbı süflî olur bir bir gelür bir bir gider
- 12 Her me'kele şüret düzer eklinde çok havf-i haşar
Me'kel olur ba' zân meğer bir bir gelür bir bir gider
- 13 Hâlince çok şüret yapar çâr pâ görünce bil çapar
Tab' a muvâfiğsa yudar bir bir gelür bir bir gider
- 14 Tabiledir meşy ü karar şüretinde yoğdur medâr
Eyler şıfatlardan güzer bir bir gelür bir bir gider
- 15 Âhırde kân-ı ebdân ola gâyet siyeh elvân ola
Meymûn şebiñ imkân ola bir bir gelür bir bir gider
- 16 Tuta siyehlerde mekân bula yedi dürlü nişân
Her bir nişân dürlü nişân bir bir gelür bir bir gider
- 17 Döner beyâza devr ile şüret yedidir şavr ile
Âhır sefîde cevr ile bir bir gelür bir bir gider

- 18 Eyler sekiz devri sefīd her bir devr lebs-i cedīd
Ola nihāyetde mürīd bir bir gelür bir bir gider
- 19 İnsānla ünsi tamām olunca ide ihtimām
İrşādla bula maḳām bir bir gelür bir bir gider
- 20 Mürşid demidir māyesi hem nuṭṭ-ı emri dāyesi
İrer kemāle pāyesi bir bir gelür bir bir gider
- 21 Cinden gelen rūḥ ebed irişmeye ḳahriledür
Esmā du‘āsı bey‘idir bir bir gelür bir bir gider
- 22 İ‘rāb sīdir didiğim devr-i ‘arab vaşf itdiğim
Da‘vetçilerdir didiğim bir bir gelür bir bir gider
- 23 ‘Avdet gelürse siḥr-bāz ḳuḳla ḥayāl hem ḥoḳḳa-bāz
Devrince envā‘ sāz bir bir gelür bir bir gider
- 24 Gerçi gelür ba‘zı ricāl bu ṭavr ile bulur kemāl
Zevḳ ile eyler vaşf-ı ḥāl bir bir gelür bir bir gider
- 25 Ba‘zı kemāl ehli ‘aceb olmaz firāşine ‘arab
İtmez ise ṭavrın neseb bir bir gelür bir bir gider
- 26 Her kāmiliñ ‘aynı hemān olur yedincide beyān
Olunca bu ‘ayn-ı ‘ayān bir bir gelür bir bir gider

27 Hâşim beyânîñ Hâkķ cevâb mürşidsiz olmaz şavâb
İtmezse mürşid feth-i bâb bir bir gelür bir bir gider

62

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

1 Ey gönül gel mâtem it kim Kerbelânîñ günidir
Ehl-i ' aşkıñ isteği hep hânedânîñ hünidir
Âl-i evlâd-ı Hüseynîñ etkıyânuñ rûhıdır
Gel gönül gel mâtem it kim Kerbelânîñ günidir

2 Ger diriseñ ben muhibb-i hânedânım ey habîb 23a
İt Yezîde la' neti itme tevaķķuf ey ğarîb
Gir gürüh-ı ' aşıkâna olmağıl cânım rebîb
Gel gönül gel mâtem it kim Kerbelânîñ günidir

3 Gel bu mâha it ri' âyet terk-i şürb eyle dilâ
Kıl hazer gel olma münkir başına iz belâ
Böyle yazmışdır şavâ' iķ lâ-dîn gelsün şalâ
Gel gönül gel mâtem it kim Kerbelânîñ günidir

4 Her kimiñ îmânı varsa bu zamân eyler zühür
Derd-i mâtem ateş ile çekerin eyler buhür
Hubb-i Haydar ğayretinde Hâşimâ itme kuşür
Gel gönül gel mâtem it kim Kerbelânîñ günidir

63

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Biḥamdili'llāh kemāl üzre imāmet ṭavrına irdim
Melāmet zevḳini buldum derūnum fikr ider ezḳār
- 2 Nübüvvet gencini açdım velāyet dürlerin saçdım
Semā'ım 'ayn-ı cem' zikrim düvāzdeh rütbedir her bār
- 3 Gelenler işbu erkāna geçerler ğayrı ızḳārdan
Gelür ḥaḳḳānī istiġnā gerekmez ğayr-i Ḥaḳḳ diyār
- 4 Derūnı āşinā olmaḳ gerekdir eyleye şöḫbet
Muşāḫıbsiz sülük olmaz seni rüsvāy ider aġyār
- 5 Gerekdir rehberiñ tācı ola meşrebde ḥaḳḳānī
Sülūkuñ ṭavırdır nuṭḳım diliñ çek ğayriden zinhār
- 6 Resūlūñ ḥānedānıdır bu silkiñ pişvāsı hep
İmāmet evveli soñra çehārdeh rütbe-i iḳrār
- 7 İmāmet bāṭın oldıḳda ḫilāfetle ḫilāf oldı

Gelür şāhib-i zamān mürşid münāfiqlar ide inkār

8 Çehārdeh pāk-i ma‘şūmdur Resūle vāriş-i esrār
Gerekdir mü‘mine cümle muḥabbet eylemek izhār

9 Şehīd-i tiġ-i a‘dādır bu ervāḥ-ı muḥaddes hep
Beyān idem saña bir bir nedir esmāları ey yār

10 Muḥammed ekber olmışdır biriniñ nām-ı pākī bil
İmāmeyniñ qarındaşı pederdir Ḥaydar-ı Kerrār

11 Birine dirler Abdullah Ḥasan mazlūmuñ oġludur
Şehīd-i Kerbelādandır helāk itdi nice eşrār

12 İki şühedāsı şāh-ı şehīdāniñ biri Qāsım
Birisi Ekber Abdullah bular gencine-i envār

13 İmām el-ḥaqq ḥuzūrında buları tır ü bārānla
Şehīd itdi münāfiqlar olardır kātıl-i aḥyār

14 Biri Zeynü’l-ibāduñ nūr-i ‘aymıdır Sa‘īd Qāsım
Şehīd itdi babasile münāfiq ḥārici murdār

15 ‘Alīyyü’l-Aḫṭarī añla İmāmü’l-Bāqırın oġlu
Zehirle eyledi ikrām münāfiq pādişāh ğaddār

- 16 Biri Yahyâ-yı Hâdîdir öbiri Aşğar ‘Abdu’llâh
İmâm Ca‘ ferü’ş-Şâdık deminden bu iki ebrâr
- 17 Cenâb-ı Mûsâ-i Kâzımdan olmuştur iki gevher
Biri Şâlih biri Tıyyib bulardır kıble-i şıttâr
- 18 Taqayyüdün zâhir olmuştur iki cevher kemâl üzre
Biri Ca‘ fer biri Tâhir velâyet cündeyn-i serdâr
- 19 ‘Alî nâm-ı Naķîden Ca‘ fer ü Kâsım zuhûr itdi 23b
‘Acebdır cümle ma‘ şümân gelür şâhib-zamân tekrâr
- 20 Şehâdet bezmine zevk-i semâ‘ ile gelenler hep
İçerler câm-ı kevşerden iderler Hâķla güftâr
- 21 Seniñ bu nuţķını Hâşim idenler Hâķla iz‘ân
Girerler ķalb-i insâna olurlar Hâķla seyyâr

64

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Şem‘-i ‘aşķuñ zâhidâ pervânesidir gönümüz
Mürğ-ı lâhût-i semender lânesidir gönümüz
- 2 Nûr-i mâ zâģa’l-başar’dır¹⁷⁵ feyz-i Hâķķıñ dâyesi
Tıfl-ı ser dâm-ı tecellî dânesidir gönümüz

¹⁷⁵ Mâ zâģal basaru ve mâ tegâ. *Bakış kaymadı ve haddi aşmadı.* Necm/ 17.

- 3 İtdirür tecdīd-i elbās tıfl-ı rûḥa dā'imā
Bir nefesde biñ tecellī-ḥānesidir gönlümüz
- 4 Mekteb-i şümme dinānuñ ḥ'ācesinden ders alur
Lī ma'a'llāh dersiniñ ders-ḥānesidir gönlümüz
- 5 Bir şerāre aña nisbet şu'le-i şems ü kamer
Dā'imā envār-ı ḥüsnüñ ānesidir gönlümüz
- 6 'Arş (u) kürs cennet cehennem cümle bir zerresi
Ḥālik-i arz u semānuñ ḥānesidir gönlümüz
- 7 Şureti ḥam kāse-i Ḥaḫdır kelām-ı 'ārifīñ
Bezm-i 'aşkı Ḥaydarī mey-ḥānesidir gönlümüz
- 8 Baḫr-i tevḥīd hüviyyetdir anıñ bir ḫaḫresi
Baḫr-i zātūñ Ḥāşimā dūr-dānesidir gönlümüz
- 9 An dā'imde ḫamu eşyāya sırr-ı feyz ider
Sikke-i şems ü kamer ḫārb-ḥānesidir gönlümüz

65

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Zāhidā gel bī-nişāndan bir nişān işte biziz
Cümle mevcūdāt nişāndır bilmediñ bilseñ biziz
- 2 Līk ḫurı zehrle bilmek muḫāl ey lā-perest

Göremezsiñ vechimiz Hakk kabzaya girmez biziz

- 3 Yüzümüzdür bil hicābıñ vech-i Hakkı görmeğe
Hem nihānız hem ‘ayānuz hep gören görmez biziz
- 4 Yok hafā’ aşikāre gice gündüz zāhidā
An dā’im yok tağayyür Hakk budur cümle biziz
- 5 Gel sükūt it Hāşimā bu sırr-ı Hakkı itme fāş
Gey melāmet hırkasın hiç söyleme kim Hakk biziz

66

Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilātün Fā’ilün

- 1 Biz harābāt ehliyiz her cāne cānān olmuşız
Ṭayy-i eṭvār eyleyip her ilde mihmān olmuşız
- 2 Zāhiren dīvāneyiz mesken bize meyḥāneler
Genc-i Hakkıdır kalbimiz şüretde vīrān olmuşız
- 3 Nüşa-i tekmiñ okudun nefsimiz fehm itmediñ
Noқта-i kalbi bilince ‘ayn-ı insān olmuşız
- 4 Kalb-i kāmil ḥācemizdir nefsimiz tefsīr-i rūḥ
Hāşiye ṭab‘-ı selīmdir saṭr-ı Furkān olmuşız
- 5 Añladık ḥaşr-ı kıyāmet kopdı girdiñ cennete

Vech- i Hakkā nāzırız biz ehl-i vicdān olmuşuz

6 Cām-ı vaḥdet cür‘ asın nūş eyledik sekrān biziz 24a
An dā’im naḳlimizdir mest ü ḥayrān olmuşız

7 *Semme vechu ’llāh* bizimdir beyt-i ma‘ mūr bizdedir
Rūḥ-ı ḳudsiler meṭāfi ‘ arş-ı Raḥmān olmuşız

8 Hāşimā dünya vü ‘ uḳbā ‘ aşıḳa mekr ü ḥicāb
Zāhir u bāṭın bir oldı nūn-ı imkān olmuşız

67

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

- 1 Dilā zūlf-i dilārādan dimāğ-ı cān şafā almaz
Mu‘ atṭar eyleyüp cismim beni benden baña şalmaz
- 2 Gehī vaḥdet gehī fūrḳat gehī zevḳ gehī ni‘ met
Gehī naḳmet gehī miḥnet virüp benden beni almaz
- 3 Yem-i vaḥdet olup sırrım temevvüc eylemez bir dem
Sivādan şoyunup gönlüm o baḥriñ ka‘ rına dalmaz
- 4 Eğer evveli eğer āḫiri eğer dünya eğer ‘ uḳbā
Bulardan el yusuñ Hāşim sivādan hiç eşer ḳalmaz

68

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāmdüli'llāh şoḥbet-i vicdāna nā'il olmışız
Hāmdüli'llāh cennet-i vicdāna dāḥil olmışız
Rüyetu'llāh zevķimiz iḥsāna vāşıl olmışız
Nuṭķ-ı Hāķķ dem-i nefḥayız her şāna ḥāmil olmışız
- 2 Hūr ğilmān ḥarfimiz nehr-i çārdır şavtımız
Havz-ı Tesnīm meclis-i ḥaş' ayn-ı kevşer nuṭķımız
Heşt cennāt ṭavrimızdır naķş-ı elvān ḥüsnümüz
Nuṭķ-ı Hāķķ dem-i nefḥayız her şāna ḥāmil olmışız
- 3 Ne felekdir çeşmimiz hep nār-ı envār bizdedir
Farķımızdır 'arş-ı sidre 'aķl-ı esrār bizdedir
Ṭab' -ı mevlūd pāyemizdir ḥükm-i devvār bizdedir
Nuṭķ-ı Hāķķ dem-i nefḥayız her şāna ḥāmil olmışız
- 4 *Mīm dāl'ı mīm ḥā'yı* şekille kātib biziz
Ḥarf-i çārla her müsemmā sırrını ḥāsib biziz
Şıbgatu'llāh naķşımız hem ḥāzır ğā'ib biziz
Nuṭķ-ı Hāķķ dem-i nefḥayız her şāna ḥāmil olmışız
- 5 Sırr-ı *sübḥānne'lezi' esrā'yı*¹⁷⁶ iķrār eylediñ
Men re'ānī ḳad re'ānī remzin izḥār eylediñ
Ḥubb-i āl-i Muşṭafāyı dilde izķār eylediñ
Nuṭķ-ı Hāķķ dem-i nefḥayız her şāna ḥāmil olmışız

¹⁷⁶ Subhānellezī esrā bi abdiḥī leylen minel mescidil harāmi ilel mescidil aksallezī bāreknā havlehu li nuriyehu min āyātınā, innehu huves semūl basīr (basīru). *Āyetlerimizi göstermek için, kulunu geceleyin Mescid-i Haram'dan, etrafını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya yürüten Allah, Sübhan'dır (bütün noksanlıklardan münezzehdir). Muhakkak ki O, en iyi işiten, en iyi görendir.* İsrā' 1.

- 6 Bilmişiz şāhib-zamānı bu deme şükr eyleriz
Görmüşüz Hāḫdır cemāli dā'imā zıkr eyleriz
Mülḫaḫ-ı āl-i 'abāya faḫr ile faḫr eyleriz
Nuḫḫ-ı Hāḫḫ dem-i nefḫayız her şāna ḫāmil olmışız
- 7 Eylediñ ḫatm-i kırā'at Hāḫimā olduñ imām
İḫtidā iden şalātı dā'imī itdi tamām
Cān u dilden oḫusun bu mıḫrā' her şubḫ ü şām
Nuḫḫ-ı Hāḫḫ dem-i nefḫayız her şāna ḫāmil olmuşız

69

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Şerī' at başımız tâcı ḫarīḫatle olduḫ nāci
Ma'ārif rūḫuñ mi'rācī ḫaḫīḫatdır seyrānımız
- 2 Terk eyleyip naḫv şarfı oḫuyup tevḫīd ḫarfı 24b
Bir noḫḫada cümle ḫarfı cem' itmekdir 'irfānımız
- 3 Sırr-ı sırdan alup sebaḫ her şeyde görüp nūr-i Hāḫḫ
Şerḫ ider bir bir her varaḫ oḫumaḫdır insānımız
- 4 Bu yolda oduñ iḫrār gerek şoḫbet-i pīr izkār gerek
Cān u teni īḫsār gerek terk itmekdir olanımız
- 5 Oldıḫ teslīm erenlere rāh-ı Hāḫḫı bilenlere
Hāḫdan ḫaber virenlere ḫul olmaḫdır ḫavānımız

- 6 Keşret yolların geçmişiz dost ellerine irmişiz
Hakdan hayırla gelmişiz her dem Hakdır mihmânımız
- 7 Dost bağçesinde bülbülüz vaşf-ı Hakda nâkılız
Şeherde açılır gülüz ‘aql-ı küldür bürhânımız
- 8 Pirden alduksa haber vücūdında kıoma hasr
Bir ola hayr ile şerr inanmağıdır imânımız
- 9 Erenler izini izle âdâb erkânını gözle
Hâşimî sırrını gizle sır virendir hayvânımız

70

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Biz melâmet bekleriz şanma kerâmet bekleriz
Şöhreti zühdi bırağıdığ hem nedâmet bekleriz
Âdem-i ma‘ nâ için her dem hilâfet bekleriz
Şehr-i dilde her nefes bâb-ı velâyet bekleriz
Hışn-ı tevhide girüp burc-i melâmet bekleriz
İbn-i vağıtız kûs-i tecrid ile nevbet bekleriz
- 2 Kalbimiz Vâdî-i Eymen Buk‘ a-i Hadrâdayız
Tab‘ ımızdır mühmile biz cilve-i Mûsâdayız
Tür-ı Sînâ fikrimizdir Meşhed-i a‘ ladayız
Garğ iden Fir‘ avnı küfri bizim ma‘ nadayız
Hışn-ı tevhide girüp burc-i melâmet bekleriz
İbn-i vağıtız kûs-i tecrid ile nevbet bekleriz

- 3 Ehl-i 'irfānız ki cennāt zevk-i vicdāndır bize
Cümle inkār ü kuvvāmız hūr (u) ğilmāndır bize
Bezm-i dilde naql-i 'işret şöhet-i cāndır bize
Bu vücūd şehrinde hâkim sırrıyız önder bize
Hışn-ı tevḥīde girüp burc-i melâmet bekleriz
İbn-i vaqtız kūs-i tecrīd ile nevbet bekleriz
- 4 Tuḥm-ı 'ālem sırr-ı Ādem mazhar-ı eşyâ biziz
Hem nümâ-yı kâ'inâtız mevtle ihyâ biziz
Rûḥ-ı ecsāmız ḥaḳîḳat menşe-i 'rû'yâ biziz
Her nefes her dem biziz hem şüret-i ma' nâ biziz
Hışn-ı tevḥīde girüp burc-i melâmet bekleriz
İbn-i vaqtız kūs-i tecrīd ile nevbet bekleriz
- 5 Emr-i Ḥaḳdır nuṭkımız biz nuṭkı cān itmişleriz
Pâyemiz 'arş-ı mu' allâ devri ân itmişleriz
Bir nefesde biñ tecellî anı şân itmişleriz
Hâşimâ her demde bir dem nefsi ḳan itmişlerüz
Hışn-ı tevḥīde girüp burc-i melâmet bekleriz
İbn-i vaqtız kūs-i tecrīd ile nevbet bekleriz

71

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Biḥamdili'llâh Resûlün âliyiz şâhib-kisâyız biz 25a
Mevâlīden temennâ ehliyiz şâhib-vefâyız biz

- 2 Muvahhid mü'mine imân bize ikrâr-ı teslîmdir
Şalât-ı ayn-ı mi'râca delîl ü müntehâyız biz
- 3 Bizimdir ilm-i Qur'ânî bizimdir hüküm-i furkânî
Biziz seb'-ü'l-meşânî hem haqîkat innemâ'yız biz
- 4 Muqatta' harf-i nûrânî çehârdeh levh-i Qur'ânda
Zimâmdir vaşfımız için hurûfa istivâyız biz
- 5 El-ğader aşlımız zâten beyânı sırr-ı tãhã'dır
Şifâten âl-i yâsîn'iz müşedded lâm hã'yız biz
- 6 Me'âd (u) melcei' her bir nebîniñ cedd ü a'lâmız
Velîler cümle ümmetdir kamuya mültecâyız biz
- 7 Livaü'l-hamd hâmilidir Alîdir ceddimiz ammâ
Nebîler anda cem' oldı livã'-i Murtažâyız biz
- 8 Kamu envâr esrâr-ı İlâhî bizde zâhirdir
Her ânîñ ânyız şâhib-zamânız muqtedâyız biz
- 9 Uşûlimiz kelâmu'llâh delîlimiz Resûlü'llâh
Nübüvvet sırrına mir'ât kubûr-ı enbiyâyız biz
- 10 Bizimdir şidkle Şiddîk bizimdir şer'le Fârûk
Bizimdir câmi'-ü'l-Qur'ân 'ale'l-arşil-'alã'yız biz
- 11 Qulübü'l-enbiyâ medfen bize tendir sekiz cennet

Meleklerdir bize enfās celāliz hem cemāliz biz

12 Bizimdir satır-ı *bismil'llāh* bizi vaşşāf odur *bi'llāh*
Mişāli sırrıdır *bā*'sı rumūz-ı *dāl yā*'yız biz

13 Kelāmu'llāh-ı 'ulyā-yı *yedü'llāh*'da temāşā kııl
Hilāfet sırrını añla bilürsün Hāḫḫ-nümāyız biz

14 Gel imdi añla esrārı ne yüzden eyleriz irşād
Gelenler dār-ı İkrāra bilür her cāna cānız biz

15 Gerekdir āşinā meşreb mürebbile muşāhib hem
Mükemmel ola her bir cān bu yolda reh-nümāyız biz

16 Biri sağda biri şolda ikisi peyrev-i dūşün
Se pervāne gerek ḫāzır 'aceb meclis güşāyız biz

17 Dūvāzdeh er gerek ḫāzır çehār erkānla zinde
Geçersün cān-ı varından ḫamuya can fedāyız biz

18 Seni rehber çeküp dāra gelürsün 'ahd-i ikrāra
Bilürsün zāt-ı mürşid kim seniñle āşināyız biz

19 Çehār bābiñ olur ma' mür şadāḫatle kerāmetle
Münāfiḫ cāna aldanma saña ḫışm-ı Hūdāyız biz

20 Saña mürşid ki nuḫḫ eyler 'ahd (ü) mişāḫ-ı ĩmāndan

abl it cnla yosa senindr afayız biz

21 Eğer esrr-ı irrn duyarsa zhid  n-dn
ekerler dr-ı ağyre o dem tr  cefyız biz

22 Őaın nefsie aldanma ehr bbn alur non
Saa menzil olur sfl Őreyy hem Őeryız biz

23 Kimi irrn bu gzle grmezsen azer eyle
Seni rsvy ider alka saa ol dem belyız biz

24 Erenler sırrn izle edeb erkn pek gzel
Ma' an gelsn amu gel ki saa aydar edyız biz

25 Tamm olunca irrn bilrsi Őh-ı irŐd
amu erkn ola icr bu sırla mceryız biz

26 MuŐhib Őn-meşreb mrebb glgeler cmle
Kis-y ehl-i beyt oldu bu dem l-i 'abyız biz

27 Erenlerden s d ille se heftd er gerek zr
Gerekdr Z'l-fikr anda bu kre *l fet* 'yız biz

28 Niyz  nezri addnce gerekdir oya meydne
Seni tahre bddir 'aceb albe cilyız biz

29 Niyzin nışf-ı Őhndır ehr tasm ola nıŐf

Gerek diġkat bu erkāna bu taġsīme revāyız biz

30 Çehārīñ nıšfı iršādıñ biri ħāzır erenlere

Biri de Ĥaġ meydāndır bu esrāra revāyız biz

31 Mušāhib āšinā cümle gerekdir varını ĩšār

25b

Daġī cem´ ile cem´ ola bu cem´ ile ħafāyız biz

32 Kisā ehlindeñ elbette çehār bābı gerek ma´ mūr

Çamu çavrı ola ´ ārif semā´ dem šafāyız biz

33 Çapu evvel šerī´ atdir ħaġīķi āšinā ister

İkinci cān-ı mešrebdır çariķatde liķāyız biz

34 Mürebbīdir üçüncisi ħaġīķatde çapu anda

Mušāhib bāb-ı rāci´ dir ma´ ārifle ġıdāyız biz

35 Ĥaġīķat üzre hem meydān müzeyyen ola hem enver

Çamunuñ nūriyız el-ħaġķ daġī šemsü´d-dücāyız biz

36 Ferš istebrak sündüs olup miħmān için ħāzır

Kisānıñ taġtı bu sırdır gelir anıñ atayız biz

37 Kisā beš ten ola bir cān geyüpsermek libāsını

Bular āl-i ´ abādandır bulara pišvāyız biz

38 Çalem-i nūn levġine yaza çamu esrār-ı insānı

Kemāl ile zühür eyler cemālinde ziyâyız biz

39 Kisâ beş nûrî cāmî' dir ' Alî Zehrâ ile Şüpper
Dağî Şebbîr ile Kübrâ vaşıyyü'l-müctebâyız biz

40 Kisâ Âdemle Havvânîñ nikâhıdır muqaddemde
Gerek Mûsâ gerek ' İsâ kamuya iktidâyız biz

41 Nebîdir ger velî cümle bu sırr ile mükemmeldir
Havâriyyûn gerek esbâţ bu sırla ıstıfâyız biz

42 Nebîler bâb-ı şânide karar itdi velî İsâ
Üçünci bâba vâşıldır 'ale'l-'arşî'stivâ'yız¹⁷⁷ biz

43 Nübüvvet genciniñ hatmi velâyet bâb-ı râbi' dir
Muşâhib cem' idir aşhâb hitâmü'l-enbiyâyız biz

44 Melâmiyyûniñ eţvârı tarîkat ehliniñ remzi
Ezel 'ahdinde resmi bu ebedle ibtidâyız biz

45 Gerek abdâl gerek şüfî mücerred ola ger yektâ
Kamuya haşr-ı ervâhız cesedle *eynemâ* 'yız biz

46 Velî Bâlim Celâl Abdâl Necm Dâyile Bedre'ddîn
Kamu bu kârî nâtiqdir Hüseyñide nevâyız biz

---

¹⁷⁷ Errahmânu alel arş' istevâ. *Rahmân, Arş'a kurulmuştur.* Taha/ 5.

47 Hāqīkat Şāh Şafīyyü’ddīn Velī Bayram Emir Sikkīn
Sülūk itdi bu siretle bu siretle melāyız biz

48 Hāqīkat merkebi bu dem bu demdir h’ān-ı rūhānī
Velāyet şofrası bu dem sahiyyü’l-eshiyāyız biz

49 Hezār şad sīde mevlūdum nazm-ı sālīde nüh heftād
Nemed bu cismime ‘ömrüm mükāşif şad gıtāyız biz

50 Temīm Muştāfā şöhret *elif şīn mīm hā* geldi
Zamanıñ Mehdīsi ammā hāqīkatde Rızāyız biz

51 Hüseyñiyim melāmiyim zuhūrum Üsküdārīdir
Libās-ı tazelər cānız ebed şāhib-kisāyız biz

72

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Sırr-ı Hāqqa t̄alib iseñ zāhid-i hōdbīn meges 26a
Ādem-i ma‘nādır ancağ mazharı bil itme ses

2 Nefh-i Hāqdır her bir eşyā emr-i Rabbīden işit
Nuṭq-ı ‘ārif mağz-i Qur’ān rūh-i Hāqdır her nefes

3 Çār ṭabāyi‘ le ‘anāşır nuṭq-ı şavte mebnīdir
Fehm iderseñ cümleside emr-i Hāqdan muḥtebes

4 İrdi ise sırrına nūru’s-semevātđan haber
‘İlm-i Ādem añladıñ nūr-i Hudāđan muḥtebes

- 5 Ādeme cümle melâ'ik secde niçün itdüğün
Gel haqîkat sırrını duymağa cāndān it heves
- 6 Emred (ü) şāb şūretinde gördi Aḥmed Rabbisin
Münkir añla eyle ĩmān nuṭḡına itme ' abeş
- 7 Ādem-i ma' nādan irer rūḥ-ı eşyā dem-be-dem
Cümle eşyā hem vücūddur *kün* değıl mi bir nefes
- 8 *Mā vesa'anī'*den muḥiṭ ' ālem Ādem olduğıñ
Fehm idersiñ bildiñ Ādem zāt kimdir sözi kes
- 9 Ādemī ma' nāyı Ādem şöyle bilgil Hāşimā
Zāt-ı Haqḡıñ mazharıdır şanma kim her ḡār (ü) ḡas

73

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Bugün deryā-yı ' aşḡ içre benim kaṭrem dūrür herkes
Tecellī zevḡ ü şevḡ içre benim zerrem dūrür herkes
- 2 Tecellī zāta irişdim fenā-ender-fenā buldum
Beḡā-ender-beḡā buldum baña feryād ider herkes
- 3 Ḳamu yokluḡla varlıḡım Haqḡıñdır hep haqîkatda

Nidem ol baħr-i vaħdetde beni Őayd eyledi herkes

- 4 Gehī yād-ı firāķ ile beni sürdi bu illerde
Açup yollar gönüllere benimle bil Ėaķķ herkes
- 5 Ėamu sırlar beyān oldu cemālu'llāh 'ayān oldu
Dil-i HāŐim zebān oldu dem ile demlenir herkes

74

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ėb-ı ĥayvān-ı ĥaķıķat 'aŐķla olan 'aķaŐ
Ėızr-i irŐādi bulup terk eyleye cān ile baş
- 2 Olmaya teslīm ola ki ĥiç gelmeğe benlik aña
Dönmeye vechini andan 'ālem ana atsa ķaŐ
- 3 Allāh Allāh diye dā'im emrini Ėaķdan bile
Yüzseler cildini anıñ itmeye sırrını fāŐ
- 4 Cümle nuķķın Ėaķ bile cāndan ide emrin ķabül
Ėas Őolusı zehri Őunsa iće anı miŐl-i māŐ
- 5 Zāhidiñ zühdü beladır başına ey HāŐimī
Ėdem olmaz zehrle ol yaşasa biñ yıl da yaş

75

Müfte'îlün Fâ'ilün Müfte'îlün Fâ'ilün

- 1 Kim ki bilür nefsinî hâlka itmez şavaş
Kıble-i vaşl için varını eyler tıraş
- 2 Ka'be-i dilde aña bāb-ı selām açılır
Beyte nazar eyleyüp secdeye hem kıoya baş
- 3 Rükni-i menāsik tamām beyte girince hemān
Sācid-i mescūd ile gel ola 'aql-ı ma'āş
- 4 Dildeki beyte giren bir taraftan Hakk budur
Raḥmet-i Hakk ma'rifet zātına ola gāvāş
- 5 Keşret-i mināda hem vaḥdet şāhid ola 26
Eyleye varın mezād āle ḥaḳīḳat ḳumāş
- 6 Cümle-i erkān-ı ḥacc meslek-i Hakkā nişān
Sālik-i Hakkdır metn-i meslek şūri ḥavaş
- 7 Cümleye ḥacc-ı ma'nevī farz-ı 'ayn Hāşimā
Beyt-i Hudā ādemi secde-i mihrāb-ı ḳaş

76

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Tıfl-ı dil bulmaḳ muḥāldir nefsi-i bed-ḥūdan ḥalāş

Olmayınca pey-rev irşādın velī cā-yı menāş

2 Bāṭınıñ taḥḥire sa‘y it levş-i keşretden müdām
Naķş-ı zāhirde beķā yok dār-ı fenāsı çün reşāş

3 Hılkatinde mūra ḥōş baķ it ‘adālet cānla
‘Āmil olsañ nefisle elbet olur fi‘l-i kışāş

4 Esfel (ü) a‘lāya çeşm-i vaḥdetle eyle nazār
Yek nazarda vāşıl oldı maḥlaba cümle ḥavāş

5 Evvelīn (ü) āḥirīne vaḥdet oldı çün ma‘ād
Hāşimā tevḥīd ile itdi bidāyet ‘āmm ü ḥāşş

77

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1 ‘Iyāl ü māl nefsiñdir muḥabbet gencine leşāş
Ḥişārındır şıdkıñdır anıñ derbānıdır ihlāş

2 Ḥayāl ü fikr-i vehmiñden ḥazer kııl dā‘imā ey cān
Bulardır pek şaķın genci delüp yağma iden eşḥāş

3 Buları eyleyüp iğfāl adüvvü şehvet ü hırşıñ
Geçüp taht-ı muḥabbetde olurlar zevķle rakķāş

4 Açarlar ḥazne-i ‘aşķı virirler asker-i nefse
Saña taht-ı ledüñniye olur zıd āle-i kaşşāş

- 5 Yağarlar hâne-i kalbî görünir rāz-ı maḥzūnî
‘Uyūbîñ faşş-ı cebheñde yazar faşlı ile faşşās
- 6 Yem-i keşretde ḥavf idüp ‘adüvv-i nefis-i kırsandan
Gerek ḥāzır ola felek ma‘ārifde ṭob u mikrās
- 7 İdüp bu Hāşimiñ fi‘liñ vücūdın ‘ırkıyım vaḥdet
Melāḥatde olup yektā ḥaḳīḳatle olur ğavvās

78

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Semāvātı peder añla olur māder ḳamuya arz
Ḳuvvāsı ‘unşur-ı tab‘iñ olur şehvet olunsa farz
- 2 Peder şulbi ṭab‘iyetdir mevālīd raḥm-ı māderdir
Yed-i ḳudretle taḥmīr-i şü‘ünāt mücevher ḥavz
- 3 Ṭab‘iyet sırr-ı gevherdir ḳamu kāne virir revnaḳ
Dinildi mecma‘ü’l-baḥreyn bu āna cān iderler ‘arz
- 4 Nemā ile tesāviri nebātātı ider imā
Ki her tuḥma nemā olmaz olur nāḳış nemā-yı ba‘z
- 5 Ḥaḳīḳatde alır māder pederden nev-be-nev kısmet
Pişirir nār-ı faşlı ile ğıdā için mişāl-i ḥayz

- 6 Muşavver sırr-ı ahlâtdır teşekkül mevlid-i hayvân
Bu âdem rûh-ı âlemdir ider Hâşim kamuya feyz

79

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Ni' met-i ' irfâna t̄alip olana nuṭṭım simât 27a
Ehl-i zevḳ olan ṭarīḳat ehline ' ayn-ı neşât
- 2 Ehl-i ikrâr ol dilersen̄ hâşıl ola maṭlabıñ
Münkirin̄ fikr ü hayâle gelse gider inbisât
- 3 Ehl-i inkârdan hâzer kııl eyle dâ'im ictinâb
Ola ger müfti müderris itme aşlâ ihtilât
- 4 Ehl-i tevḫide ḳarın̄ ol ayırma izinden göziñ
Râh-ı Hâḳda vâcib oldı mürşidîne irtibât
- 5 Ehl-i faḳre şavt-ı ' av' avdır şadâsı münkiriñ
Hâşimâ dendân-ı inkârından eyle ihtiyât

80

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Nuṭṭ-ı münkirden gelir mi âdem olanlara hâzz
Hâşâ'llâh sırr-ı Âdem olan âdem ide hâzz

- 2 Şekl-i insānda görüp sen anları şanma beşer
Sīreti kelb-i ‘aķūrdır bulamaz nev‘ ile ھاẓẓ
- 3 Enbiyā didi münāfıķ evliyā didi Yezīd
Şimdi inkār şūret ile buldılar sīretde ھاẓẓ
- 4 Buldı her fevc fevcini ħālindi şūr-i ma‘ nevī
Ĥaşr ile zāhir olur geldükde İsrāfīle ھاẓẓ
- 5 Hāşimā mazmūn-ı *te ‘tūn* āyeti nazmıñ seniñ
Münkirine maĥz-ı ĥüsrān ehl-i tevhīd bula ھاẓẓ

81

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Rāh-ı Ĥaķda maṭlab-ı vuşlat dilerseñ ol şücā‘
Emr-i Ĥaķķı eyle idrāk zevķle eyle semā‘
- 2 Her ne şūret kim görüsüñ bil ĥayālīñ ‘ aksidir
Sırr-ı nuṭķı Ĥaķdan añla Ĥaķdan eyle istimā‘
- 3 Burc-ı mīzān kemālden doĥdı şems-i ma‘ rifet
Zulmet cehli giderdi virdi ‘ irfānla şuā‘
- 4 Ṭalib-i ‘ anķā olan gider ĥaķīķat Kāfına
Līk rehber-i kāmīl iste çoķdır bu yolda sibā‘

- 5 Hāşimā bu hā-yı hūy güft ü gūlardan ğaraż
Sırr-ı tevḥīd-i Ḥudādır yoḡsa bir urı nızā‘

82

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ehl-i tevḥīdīñ amu a‘ zāsı olmışdır ulaĝ
El ayak göz hep lisāndır ardı öñdür şolı saĝ
- 2 ‘Ulvi süflī redd ü ibāl yodır ‘ilminde anıñ
Girme ıkma yapma yıma iştirā’ olmuş yasaĝ
- 3 Ḥāl-i fi‘linde izāfet meslek-i emr-i ma‘ āş
Ḥala isnādı Ḥaa rāhı aı yo tebaĝ
- 4 Ger fenādır ger beādır ger devām ü inılāb
Lafz-ı bī-ma‘ nā atında bī-sütün zılsız ser otaĝ
- 5 Dā’imīdir Hāşimā seyf-i vücūdı ‘ārifīñ
Tīĝ-i ‘üryān oldıĝcün her zuhūrı tāze daĝ

83

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ṭalib-i far u fenāya eyle imdād yā İlāh

Ola dā 'im fikr ü zikriñ 'aşkla añā penāh

- 2 Luḫfa mazḫar ile her bār eyleme sa' yiñ tebāh 27b
Lī ma' a 'llāh sırrına vāşıl ola luḫfuñla gāh
- 3 'İlm ü ḫālī ola tevḫīd köhne ḫāli ola sağ
Göre Ḥaḫdan bile Ḥaḫdan Ḥaḫdan işide kulağ
- 4 'İlm-i zātından irişe dem-be-dem feyz-i eyd
Aḫmede ḫamd ide dā 'im keşf-i sırr-ı eḫad
- 5 Zāhir Allāh eḫaddir bāḫın Allāhü'ş-şamed
Lem yekün küfüven ehad'den¹⁷⁸ bulalar bī-' add-i meded
- 6 Tālibe semt-i selāmet Ḥaḫḫ ola cümle müdām
Bile Ḥaḫdan her zuhūrı ola Ḥaḫ her bir kelām
- 7 Bir ola yanında cümle ḫayd-ı ıtlāḫ ḫāş (ü) 'ām
Dā 'imā Ḥaḫḫı müşāhid ola her şeyde tamām
- 8 'Ayn ḡayn ḫāf'ı geçdi zāhiren sırr-ı 'idād
Şoḫbet-i dānāda irşād buldı zāhidler kesād
- 9 Olsa aḫlām cümle eşcār olsa baḫirler midād
Olsa kātib cümle ervāḫ olmaya bir sır güşād

---

¹⁷⁸ Ve lem yekul lehu kufuven ehad. *Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir.* İhlas/ 4.

10 Kime kim feyz-i naşib itmiş ola Mevlā ezel
Dā'imā kesb-i kemâlde görmez ol aşlā kesel

11 Sırr-ı tevhīde irişüp eylemez kat' en cedel
Hâşimā keşret zuhūrın vaḥdete a' lā bedel

84

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Nâkil-i kaşşâş olanıñ 'ilm-i ḥâli cümle lâf
Meclis-i tedrîsi anıñ şân-ı cinniñ bir meşâff

2 'İlm (ü) 'irfânı kıyâs-ı nefis ile hem sū-'i zann
Sindi müsned ḥâlî vaşf-ı terkîb yâ muzâf

3 Fenn-i şettâdan mâ'il cem' iniñ te'lîf edâ
'Aqilla nefsiñ müellef za' m ider eyler güzâf

4 Dā'imā ceybine kırtâs doldurup eyler riyâ
Cerr için eyler kamu esvâk ü ebvâbı tavâf

5 'İlm-i nâfi' bu değıldir Ḥaqqı aıla ey faḳîh
Hâşimiñ nuḫkım kabûl it i' tiḳâdıñ eyle şâf

85

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Râh-ı Ḥaḳda vaşf-ı ḥâlîñ itmez ol kimse telef

Cevher-i zātını anıñ pāk ide baħr-i Necef

- 2 Varlığından şoyunup ğavvāş ola ‘ irfān ile
Sāhiline baķmayıp a‘ rına ire çün şadef
- 3 Dürr-i yektā-yı haķıķat alb-i ‘ ilminde anıñ
Zāhir olup on sekiz biñ ‘ āleme vire şeref
- 4 Dā’imā eşdāf-ı hikmet ile sırrın setr ide
‘ Ays-i keşretle melāmet itmedir hāl-i selef
- 5 atre-i baħr-i Necefdir kevn-i kāniñ cevheri
Hāşimā ol baħre ğavvāş olmadır hayrū’l-halef

86

Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün Mefā’ilün

- 1 Eğer ikrāra irdiñse gerekmez sende aşlā ħavf 28a
Haķıķat hāne-i dilde özüñ bil dā’imāsın zayf
- 2 Olursuñ mükrim elbetde tariķatde budur ‘ ādet
Eğer bilmezseñ ikrāmı olur zikriñ dem-ā-dem ħayf
- 3 Gerekdir cānla ħidmet o meydan-ı muħabbetde
O ħidmet zevķ ola cāna ola şubħ (ü) mesā hem keyf
- 4 Muķaddem niyyetiñ bil ki zāyi‘ olmaya ħidmet
Devām üzre ola ħidmet şitā olsun gerekse şayf

- 5 Bu sözlerden bilen Hâşim ma'arifde nedir hizmet
Cünūd-ı nefsi kırmaççün virilür ma'nevî bir seyf

87

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sen ki fahrü'l-mürselînsin nūr-i erbâb-ı yaqîn
Şânına tenzîl ile ta'zîm iden Rûhü'l-emîn
Vaşfına nâzil değil mi *rahmeten li'l-âlemîn*¹⁷⁹
Yâ Resüle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ
- 2 Çünki Rabbü'l-âlemîn itmiş cenâbîñ aţâ
Hubb-i zâtından aceb virmiş muhabbet işıfâ
Muştafâ vü müctebâ vü muķtedâ vü muntelhâ
Yâ Resüle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ
- 3 Cümle ervâh-ı melâ'ik enbiyâ vü evliyâ
İlm-i taķķîķine itdi her birisi iķtidâ
Zât-ı pākîñ enbiyâ vü mürselîne muķtedâ
Yâ Resüle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ
- 4 Evvelîn ü âhirîn zât-ı pākîñdir delîl
Nūr- zâtından seni halk itmişdir ol Celîl
Raķm-ı şulbündür muţahhar cedd-i pākîñdir Halîl

¹⁷⁹ Ve mâ erselnâke illâ rahmetel lil âlemîn. (Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. Enbiya/ 107.

Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

5 Gelmedi aşlâ sifâhden nûriñ ey ħayrû'l-beşer
Hep nikâĥdan oldı zâhir nûr-ı pākîñ mu' teber
Büy-i işrâkdan maşûn ecdâd ü ceddâd müşteher
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

6 Vâlideyn-i ekremeyniñ şanları a' lâ'l- 'âlâ
Dürr-i zâtıña şadefdir her birisi nûr-ı mâ
Pâk rahmden pâk şulbünden geldiñ ey nûr-i Ĥudâ
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

7 Āl-i aşĥâbından itdi nice ħudretler zuhûr
Mu' ciziñle nuĥka geldi taş u eşcâr hem tıyûr
Vâlideyniñ eylemeñ ihyâ 'aceb mi fi'l-ķubûr
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

8 Mu' cizâtiñ sırrını derk idemez 'aķl-ı 'âlîl
Naķzla bürhân netice hem kıyâş olmaz delîl
Dîn-i şer' iñde anıñçün mantıķı oldı rezîl
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

9 Münkirândır ekşeri emriñle itmezler 'amel
İ' tibâr itmez ĥadışiñ ĥükmüne ekşer maĥall
Dînle aĥkâmları olmış feleklerle ĥaml
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

10 Birbiriniñ avlini akm iderler redif
Her birisi za' mla hkmnde olmuşdır anif
Hkm-i yet adişe i' tibr itmez arif
Y Resle'llh meded senden kerem ey vech-i Hk

11 mmetinden zann olur o kimse hd-bn oldılar 28b
Ehl-i beytine ihnet birle rsvy oldılar
Seng-i a' nı arb iin hem-dest hem-py oldılar
Y Resle'llh medet senden kerem ey vech-i Hk

12 Hmdli'llh bu zamnda ehl-i beytin hli hş
Hvf ile her bir mnfi idemez a' na hrş
Ger tecelli-pişe itmiş ekşerisi dn-frş
Y Resle'llh meded senden kerem ey vech-i Hk

13 udretidir ey şafi' l-mznibn her kim sever
Hnednin rh-ı Hda her biri buldı zafer
Ravza-i Rıvnin ile bunlara luf it maarr
Y Resle'llh meded senden kerem ey vech-i Hk

14 mmetidir ehl-i beytin rhna cnn fed
Eyleyenler ey cell'l-ader mir't-ı Hd
Her arnda ehl-i beytidir imm-ı muted
Y Resle'llh meded senden kerem ey vech-i Hk

15 Ehl-i beytin zmresine eyleyen cevr  cef
Nesl-i Mervn drr hep dşmen-i l-i ' ab

Ümmetinden add olunmaz bu gürüh-i eşkıyâ
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

16 Her kelâmım kavlı-i pâkîñle müdellel ey Nebî
Bu hayr-ı maẓmûn kavliñ vaşf iden sensin seni
İlm-i kudret hep seniñdir söyleyen sensin seni
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

17 Bu ğarîbiñ sırr-ı şulbünden gelen t̄alibleri
Genc-i 'irfâniña bir bir maẓhar eyle anları
Her vechiñden z̄atıña mir'ât ola bâtınları
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

18 Hâşimîdir h̄anedân-ı ehl-i beytiñe h̄alef
Cedd (ü) ecdâd 'izâmıdır aña viren şeref
Dest-giridir şehîd-i Kerbelâ şâh-ı Necef
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

19 H̄anedâna mülhâķ itdim nice cānı nîk-nām
Râh-ı silmiñ h̄anedânda ideler bir bir kıyâm
Uḫlufūnî emrine bu vechle virdim nizâm
Yâ Resûle'llâh meded senden kerem ey vech-i Hâkķ

88

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Çeşm-i ‘arîf Hâkka revzen hânesi dil ana baķ
Vechidir seb‘ü’l-meşânî şüret-i cānāna baķ
- 2 Seba‘-ı arz ü semāyı ‘arşla kürsî vü hem
Cümle eşyāyı cāmi‘ vaħdet-i ebdāna baķ
- 3 Hem daħî esmā-yı zātiyye ile mümtāz olup
Esfel (ü) a‘lāya hākim hikmet-i Yezdāna baķ
- 4 Metn-i enmūzec vücūdı hem mezāhirle şürūħ
‘Ayn-ı mir‘āt-ı ‘avālim şafvet-i insāna baķ
- 5 Zāhir ü bāṭın ‘avālim khalıb-ı khalbi olup
Bāğ-ı ezhār-ı behiştıdır behçet-i elvāna baķ
- 6 Āb-ı cārî ‘ayn-ı enhār cennātiñ ‘aynıdır
Kāmet-i Ṭübā-yı Sidre cennet-i Rıdṽāna baķ
- 7 Şān-ı ‘irfānında nāzil kavı-i Hâkķ *lā taķrebū* 29a
Tā ebed vaħdetle sekrān şerbet-i vicdāna baķ
- 8 Ādemîdir vaşf-ı zātiñ *fe’s-cudū*¹⁸⁰ i‘lān ider
Böyle zāhir emr-i Hâkķda hamaķat şeyṭāna baķ
- 9 *Men re‘ānî*¹⁸¹den ‘Alıyyü’l-Murtażādan ders alup
Eyledi bu sırrı inkār sîret-i Mervāna baķ

¹⁸⁰ Fescudū lillāhi va’budū. *Haydi Allah’a secde edin ve O’na kulluk edin*. Necm/ 62.

¹⁸¹ Men reānî fekad reel Hakk. *Beni gören Hakk’ı görmüştür*. Hadis-i Nebevî.

- 10 Hâşimâ hep devr-i eşyâ âdemîde hıatm olur
Ve 'şrebû lâ tûsrifû 'dur¹⁸² âyet-i Qur'âna bak,

89

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Hıdâyâ zıkr (ü) fikriñle gönülde bulam istiğrâk
Seniñ fikriñ dırür dâ'im derüne nür iden işrâk
- 2 Hem ola beyt-i dil ma' mür haķıķat üzre ' aşkıñla
Bi-' aşk-i seyyidi'l-kevneyn anıñdır enfüs (ü) âfâk
- 3 Haķıķatdan olup âgâh bilem sırrımı eşyâniñ
Olup tâ noķta-i vahdet idem her harfi istinţâk
- 4 İrişe câna mütû'den¹⁸³ hıţâb-ı irci'î her dem
Fenâ-ender-fenâ ile beķâyâ bulam istiħķâk
- 5 Nedir Hâşim tefekkür it seniñ şâniñda hikmetler
Değildir kesb ile bunlar meğer pîr itdi istişfâk

90

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

¹⁸² Ya benî âdeme huzû zinetekum inde kulli mescidiv ve kulû veşrabû ve la tusrifû, innehu lâ yuhibbul musrifîn. *Ey Âdemoğulları! Her mescitte ziynetinizi takının (güzel ve temiz giyinin). Yiyin için fakat israf etmeyin. Çünkü O, israf edenleri sevmez. Araf/ 31.*

¹⁸³ Mütû kable en temütû. *Ölmeden önce ölüñ.* Hadis-i Kudsi.

- 1 Gel maḳām-ı *kāf*'a *nūn* 'dan devr iden devvāra baḳ
Zātını izhār ile hem sırr iden settāra baḳ
- 2 Bunca naḳş u şūret ile vechini i' lān için
Çār 'unşur çeşmesinde seyr iden seyyāra baḳ
- 3 İ' tibār ider celāli hem cemāliñ nisbeti
Ki celāliñ perdesinde ḳahr iden Ḳahhāra baḳ
- 4 Bilmek istersen bu sırrı var iriş bir kāmile
Kim bu sırta tāt (u) taḥtın terk iden ebrāra baḳ
- 5 Ğayrı yoḳdur ğayr bilme cümle birdir Hāşimā
Farḳ terk it *ğayn* 'ayn it yār deyu aḡyāra baḳ

91

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bilmeziz yā Rabb ne sırdan kevnde biñ şān eylediñ
Münkire seyr-i cemāliñ ehl-i tuḡyān eylediñ
- 2 Zāt-ı pākiñ çün münezzehdir Ḥudāyā cümleden
Bu ne ḥikmet Ādem için secde fermān eylediñ
- 3 Bunca elvān u şuverle eylediñ zātın nihān
Yine kendiñ seyr için her gün bir şān eylediñ
- 4 Gösterüp her bir şıfatdan dürlü dürlü fitneler
Vaḥdetiñ sırrın bu yüzden şanki pinhān eylediñ

5 Bāğ-1 hüsniñ zeyn idüp izhâr-1 Âdemle hemîn
Her birinde zevkiñ için nice seyrân eylediñ

6 İtdirüp bu Hâşimî cümle şifatlardan güzer
Kendüziñ bildirmek için bunda mihmân eylediñ

92

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1 Nefs-i Ye'cüc seddini hal' eyleyüp
Reh-nümâ-yı zât-1 pâkdir 'aşk-1 pâk

2 Bir nefesde 'arş (ü) kürsî tayy ider 29b
Sâlik-i Haqq'a berrâkdir 'aşk-1 pâk

3 Sırr-1 mâ zâğâ'l-başar'dır ânesi
Refref-i cem'-i firâkdir 'aşk-1 pâk

4 Zâhir ü bâtın menâzil kat' ine
Dilde çâbü-k-süvârdır 'aşk-1 pâk

5 'Âridir zâtı sivâdan dâ'imâ
Özüne abdâl sine çâkdir 'aşk-1 pâk

6 Şeyh-i kâmil hem mükemmel bir 'azîz
Şâf-meşreb hem şifâtdır 'aşk-1 pâk

7 İtmedi ahrı tecellīsiz abūl
Mazhar-ı ayn-ı cemāldir a-ı pāk

8 Hāṣimā dilden alāyık aına
Āṣıāna zū'l-fekārdır a-ı pāk

93¹⁸⁴

Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün

1 Diñle haānī sözim ayn-i mürṣiddir özüm
Mir'āt-ı pāki yüzüm pīrim Bandırmalınıñ

2 Erkān ile sünneti gönüllerin zīneti
Hāzır ola himmeti pīrim Bandırmalınıñ

3 omaz işin yarına bamayanlar varına
Gelür hayrān dārına pīrim Bandırmalınıñ

4 Vaḥdet ṣarābın içer tevḥīd-i zāta irer
Her kim erkānın sürer pīrim Bandırmalınıñ

5 Devrāne aı dārına nazār eyler yārine
Dāḥil olur ṣārına pīrim Bandırmalınıñ

6 Āṣı olan ḥaddine vāṣıl olur sırrına

---

¹⁸⁴ Bu Őirin vezni problemlidir.

Ėarķ olur envārına p̄irim Bandırmalıñıñ

7 Her kim ola maħremi ādemīdir her demi
Āħir olur hem-demi p̄irim Bandırmalıñıñ

8 Yolunda vardır ey cān on iki ıavr-ı erkān
Noķta-i elif Ķur'ān p̄irim Bandırmalıñıñ

9 Cümle baħr semekler ' arz iderler dilekler
Çār u bekşī mülkler p̄irim Bandırmalıñıñ

10 Nesl-i pākī velīdir cecdi Ĥaydar-ı ' Alīdir
Hāşim ednā ıulıdır p̄irim Bandırmalıñıñ

94

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

1 Gel ey zāhid sözim diñle sülük-ı ' aşķla eyle
Ķuruca zühdi terk eyle göre iħsānını Ĥaķķıñ

2 Çalış ledün ' irfānına iriş sırrıñ sultānına
Girüp fānī meydānına göre iħsānını Ĥaķķıñ

3 Sālik bulur bunda kemāl nuıķı olur āb-ı zülāl
Bulur celāl içre cemāl göre iħsānını Ĥaķķıñ

4 O dem olur gönli deryā ider mevtāları iħyā

Sücüd ider aña eşyâ göre ihsânını Hâkķıñ

- 5 Bu ceddi Hâşimiñ Hâydar aña kûtb-ı zaman rehber
Dönüp Hâkķa sefer eyler göre ihsânını Hâkķıñ

95

Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Bu sözim eylegil idrāk 30a
Bu keşret cādısın it çāk
Gide vaḥdetle hep işrāk
Bir ola cevherile ḥāk
Bir ola yâr (u) aġyâruñ
- 2 Baķılsa şüretiñ Ādem
Zuhûriñ dem behey âdem
Vücûdiñ 'âleme ḥâtem
Ne sırdır olasan nâ-pāk
Kanı namus ile 'ârıñ
- 3 Eġer sen Ādem olsaydıñ
Yâḥûd insâni bulsaydıñ
Sücüd sırrını bilseydiñ
Ma'âşiden olurdıñ pāk
Giderdi şirk ü inkârıñ
- 4 İrişdi Ādeme devriñ

Niçün zevk olmaya cevriñ
Hemîn dermân ola derdiñ
Cenâbetden ola gör pāk
Şalât ola kamu kârîñ

5 Nedendir Ādemiñ devri
Ne sırriçün ider seyri
Ne vâdidir anîñ tavri
Bu hâli eyleseñ idrāk
Olurđı Ādem eṭvâriñ

6 İmdi bu sözim Haḡla
Kemâl ehlini bul añla
Der-i ‘irfânımı bekle
Ma‘ârifle olup eflāk
Haḡ olurđı hep efkârîñ

7 Gel imdi Hâşimâ her dem
Ola gör Ādeme hem-dem
Olursun sırrına maḡrem
Dinülür sırrına *levlāk*
Açar zulümâtı envârîñ

96

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1 Maṭla‘-ı envâr-ı tefrîddir kemâli kâmilîñ

Mebde-‘i envā‘-ı terkībdir kelāmı kāmiliñ
‘Uzv-ı envā‘-ı ħurūf hem noқта ƙalbi kāmiliñ
Ĥarf-i teşdīddir kitāb-gūne nuţkı kāmiliñ

- 2 Besmele insān-ı kāmil cümle ‘ilmiñ menba‘ı
Noқта-i bā‘ı ħaĳīƙat si dü ħarfīn maţla‘ı
Sırr-ı zāti ‘ilm-i Ĥaĳdır Üsküdārdır bürĳa‘ı
Sırr-ı çarla çār sedir vaşf-ı ħāli kāmiliñ
- 3 Ĥarf-i penc var besmelede gerçi kim mektūbdur
Nuţĳ-ı şavte gelmez ammā ħaţĳ ile maĳvīdir
Ġayr-i mantıĳ oldıĳçün ma‘nāsı maţlūbdur
Zāhiren hem bātinen remz-i ħavāssı kāmiliñ
- 4 Ĥarf-i penc sırr-ı ħavās çün ħarf-i çārdeh ey hümām
İsm-i ma‘şūmānī istinţāĳ olmuşdır zimām
Her biriniñ vaĳtini iş‘ār ider olur imām
Her biri şāĳib-zamān hem cism-i rūĳi kāmiliñ
- 5 Devr ile bir bir gelürler ħalkı irşād itmeĳe
‘Ayn-ı şahbā-yı muĳabbetle gönül şād itmeĳe
Ĥaĳĳı izĳār vaĳdetiñ sırrını işĳād itmeĳe
Mekteb-i ‘ilm-i ħaĳīƙatdır mekāmı kāmiliñ
- 6 Enfüs ü āfāĳa mürşid devr ile çārdeh gelir

Vâriş-i sırr-ı nübüvveddir velâyetle gelir
Sîreti vaḥdetle vâḥid nice şüretle gelir 30b
Sırr-ı vaḥdet şüretâ keşret libâsı kâmilîñ

- 7 Penc esrâr bir vücûdda ḥaşr olup oldu velî
Faḥr-i ‘âlem Ḥazret-i Zehrâ ile Ḥaydar ‘Alî
Şübber ü Şepîr imâmeyn hümâmeyn celî
Bâḥtını sırrını *el-faḥru faḥrî* kâmilîñ
- 8 Zemzem-i feyz-i ḥayâtîñ dâ’imâ şeyḥi bular
Beyt-i ma‘mûr vücûdîñ vâlid-i miftâḥı bular
Arz-ı beyzâ-yı ḥaşirdir sâķî-i kevşer bular
Nûr-i ‘âlem Murtażâ hem cedd-i pâki kâmilîñ
- 9 Dürr-i irşâd ‘urve-i vuşķâda yektâ devr ider
Ḥâne-i pencîñ zuhûriçün tabâyi‘ seyr ider
Ḷaṭre-i Nîl Nîl-i emvâc mevci âḥir baḥr ider
Ḷaṭre baḥri zerre-i bî-ḥod şems-i kâmilîñ
- 10 Sırr-ı irşâd Rûma naḳl itdi ledün virdi ḥaber
Sûre-i Rumda mübeyyindir bu ḳavl-i mu‘teber
Eliftâm ḥatm-i nübüvveddir velâyet müşteher
Hâşimâ ḥatm-i velâyet oldu sırr-ı kâmilîñ

Mefā'īlün Mefā'īlün Fe'ūlün

- 1 Cehl-i 'aţşānına bu 'ilm-i 'irfān
Zülālün fī zülālin fī zülālin
- 2 Hāqīqat cennet ü 'adnı bu vicdān
Zılālün fī zılālin fī zılālin
- 3 Bu 'ālemde budur esrār 'Alīyā
Ola zāt-ı şifātın Hāqqa mücellā
- 4 Maḳām olmaḳ ma'ārifle *ev ednā*
Kemālun fī kemālin fī kemālin
- 5 Olasın şüret-i Ādemde zāhir
Ola sa'y-i sülūkın anda āḫir
- 6 Hāqīqat olmamaḳ bu veche nāzır
Fī ḳalālun fī ḳalālin fī ḳalālin
- 7 Anıñçün ehl-i taḫḫīḳ itdi tehdīd
Ola maḥfūz-ı ḫāqīqat sırr-ı tevḫīd
- 8 Riyā ile 'amel tehlīl (ü) temcīd
Ḥayālun fī ḫayālin fī ḫayālin

- 9 İşitdüğün kelâmı eyle tedkîk
Budur añla ħâl-i ehl-i taĥkîk
- 10 Seni Ĥaĥĥa ider her söz ki teşvîk
Vişâlun fî vişâlin fî vişâlin
- 11 Ma‘ârif gencine bâb oldu nuĥkîñ
Bu gence merkeb oldu añla řaĥşîñ
- 12 Geçer boynuna olmazsa bu Ĥaĥĥîñ
Ĥubâbun fî ĥubâbin fî ĥubâbin
- 13 Olanlar Hâşimâ bu sırra şâlib
Gerekmez anda bâtıl mezâhib
- 14 Ola ancak aña zevĥ-i menâşıb
Menâlun fî menâlin fî menâlin

98

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 Ĥaĥĥa ‘âřîk iseñ dilden bula gör mürşid eriñden 31a
Geçe gör cânla tenden bulup bir mürşid-i kâmil
- 2 Yüziñ sür ĥâk-pâyine idin zâtını âyine
Girüp ĥalb-i serâyine bulup bir mürşid-i kâmil
- 3 Kelâm-ı feyz-i Rabbânî zebânı rûĥ-i sulĥânî

Cemâliñ añla haqqāñi bulup bir mürşid-i kâmil

4 H̄ayāt ābiñ içüp andan geçüp bu canla tenden
Seni farq idesiñ senden bulup bir mürşid-i kâmil

5 Şeri‘at zevkiñ dildir gulām-ı nefsiñi öldür
Haqqıkatle için doldur bulup bir mürşid-i kâmil

6 Vücūdın çatresi bahre ire gör şemse çün zerre
Gelüp cem‘iyyet fırça bulup bir mürşid-i kâmil

7 Cemâl-i Haqqı kim ister ola Hâşim gibi H̄aydar
Tarîkatde ola Qanber bulup bir mürşid-i kâmil

99

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1 ‘Ālem-i lâhūta iregör sırrıma eyle ‘aṭā
Yâ İlâhî naqş-ı keşretle dile virme melâl

2 Sırr-ı sırra maḥrem eyle maḥz-ı faẓlıñla şehā
Yâ İlâhî naqş-ı keşretle dile virme melâl

3 H̄akk idüp dilden nuqūş-ı māsivāniñ resmini
Naqş ide envār-ı sırrıñ Muştafāniñ ḥüsniñi

4 İde idrāk dil haqqıkat evliyāniñ ḥubbını

Yâ İlâhî naqş-ı keşretle dile virme melâl

5 İdelim taḥşîl-i sırrı ḥâl-i cümle evliyâ
Zîkr-i dilden fikr idüp tâ olalım etḳıyâ

6 Mazḥar-ı sırr-ı şefâ‘ at ide şâh-ı enbiyâ
Yâ İlâhî naqş-ı keşretle dile virme melâl

7 ‘Ayn-i a‘yânî İlâhî ‘aynı keşf ola dile
Yâr olup Ḥaydar bu yolda gide ṭoğrı yola

8 Çâr yâriñ nûrı ile ṭolsa bu gönüm n’ola
Yâ İlâhî naqş-ı keşretle dile virme melâl

9 *Küntü kenz* ĩñ sırrı izḥâr ide râh-ı vuşlatı
İrelim ezvâḳ-i vaşlâ görmeyelim fürḳatı

10 Hâşimî ölmezden evvel bula sırr-ı vaḥdeti
Yâ İlâhî naqş-ı keşretle dile virme melâl

100

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

1 Kaṭaṭ emred şebâbîñ ḥüsn (ü) ânı
Cemâlun fî cemâlin fî cemâlin

2 Menâzil sırrına ḳaş-ı kemânı

Hilālun fī hilālin fī hilālin

3 Gehī *ķavsey*n ile *ednā* ya mā 'il
İşāretle beşāşet remzi ķā 'il

4 Hilāl-ı çeşm-i sa' dda ola nāzil
Celālun fī celālin fī celālin

5 Cebīni matl' -ı şems-i velāyet
Zülf ebr simāyā hem ' alāmet

6 Tekerrür eylemek vaşf-ı ' alāmet
Muḫālun fī muḫālin fī muḫālin

7 Dehānı *hā*-yı hevvez mäh-ı tābān 31b
Menāzildir nübüvvet üzre dendān

8 Velāyet üzre Hāşim baż esnān
Le 'ālun fī le 'ālin fī le 'ālin

101

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Gel vücūdñ içre zāhid Mehdī-i cānānı bul
Bu vücūdñ şehir içre gizli sırdır anı bul

- 2 Hem Benî Aşfar havâtır şehriñi zabt itmeden
Şâm-ı kalbe hicret için bir mürüvvet kânı bul
- 3 Hem semâ-ı şeyhden ine rûh-ı a'zam şehrine
Admı 'İsî dimişler sende bu 'irfânı bul
- 4 Bu Dımışk-ı şeyhe girüp aç muhabbet kenzini
'Asker-i a'dâ-yı men'a 'asker-i rûhânî bul
- 5 Hem hilâfetle vücûdñ şehrine Mehdî gele
Ceyş-i rûha hüküm için kalbindeki Qur'ânı bul
- 6 Fetih ider tekrâr vücûdñ kal'asın Mehdîñ seniñ
Ol zamân Deccâliñ izhâr eyleyen şeytânı bul
- 7 Mehdî-i sırriñla rûhuñ katl ide Deccâlî çün
İhtilâfât ref'idici kâti'-i bürhânı bul
- 8 Mehdî-i sırriñdan ola bir gulâm-ı pāk-edâ
Bint-i rûha 'ağd eyle şulbuñdedir bu kânı bul
- 9 Hâşimâ gel 'ilm-i sırra 'ârifiseñ kıl sükût
Bu vücûdñ şehri içre küll-i yevm şânı bul

102

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Ezelden âdemim insâna geldim
Bu derde merd olup merdâna geldim
- 2 Şifâtım zâtıma mir'ât-ı vaḥdet
Felekden ser çeküp seyrâna geldim
- 3 Nazardan paralandı ' ayn-ı mir'ât
Yine her pâreden seyrâna geldim
- 4 Görüp ḥaḳḳa'l-yakîni'l-' ayn-ı Ḥaḳḳ
Benim ' arşî'stivâ Raḥmâna geldim
- 5 Nebîler ḥâtemi devr ile Kerrâr
Velâyet şehrine derbâna geldim
- 6 Mezâhirle zuhûr-ı keşretde vaḥdet
Ki her bir maḫhara ḥaḳḳâne geldim
- 7 Mezâhir yevm-i nâsût şâna geldim
Li-yevmi'l-cem' olan bu şâna geldim
- 8 Mükerrer tavrım oldu sırr-ı irşâd
Mezâhir cem' ine evtâna geldim
- 9 Nübüvvet ḥatmidir bildim velâyet
Velâyet sırrını i' lâna geldim

- 10 Velāyet mektebinde h̄āce oldum
    Ḳamu ma'ṣūmlara furḳāna geldim
- 11 Ḳamusına oḳutdum 'ilm-i ḥarfi
    Geçüp bir noḳta-i Ḳur'āna geldim
- 12 Muḥabbet ehli hep sırrıma vāriṣ
    Ḳamusın sırrıma mihmāna geldim
- 13 Bana iḳrār idenler oldı nācī   32a
    İmām oldum edeb erkāna geldim
- 14 Muḥibbim ḥānedānım ehl-i beytim
    Temennā ehline iḥsāna geldim
- 15 Hidāyetle idüp çok zāta irṣād
    Teferrüc eyleyüp her kāna geldim
- 16 Ḳulüb-ı ehl-i 'irfāndır libāsım
    Mücedded lebs ile bu āna geldim
- 17 Baña hem-dem kelāmım Ḥaḳḳ bilendir
    Münāfiḳ münkire dīvāna geldim
- 18 Ḥayāt ābı gibi zehri idüp nūṣ
    Buḡātñ ḥabsine zindāna geldim

- 19 Siyāsetçün müzeyyen hāricīler
Şehādet ʿīdine kırbāna geldim
- 20 Gerekdir mürşide rehber muşāhib
Anıñçün Zāhid-i Geylāna geldim
- 21 Şafıyyü'd-dīn şıfātımla göründi
Maķāmım Erdebīl şāhāna geldim
- 22 Gehī şemsem tülūʿ um māha nāzır
Bedirdir maţlaʿım tābāna geldim
- 23 Baña şadрімda mevcim bu ʿAlīdir
Velī Bayramım sultāna geldim
- 24 Hızır oldum Emir Sıkkīne nārı
Münevver eyleyüp hōş yana geldim
- 25 Zamanıñ pīri hem esmā ʿAlīyim
Şehādet bezmine meydāna geldim
- 26 Benim Üftādedir nām (u) nişānım
Haķıķat neşrine ihvāna geldim
- 27 Beķādır Üsküdāra hicret itdim
Fenādan el çeküp rindāna geldim

- 28 Bilüp İbrāhîmi Maḥmūd mı ben
Benim emred cevāna oĝlana geldim
- 29 Ma‘ārif cenneti oldu maḳāmım
Bilik İdrīs hem Rıd̄vāna geldim
- 30 ‘Alī zaḥme irişdi menziline
‘Aceb Maṣūr-veř yārāna geldim
- 31 Baña mülküñ virüp Mıřrıñ ‘azizi
Ḥaḳīḳat sükkerin efşāna geldim
- 32 Toĝurdum raḥm-ı sırrımdan atamı
Veled vālid gelür a‘yāna geldim
- 33 Ezelden Hāřimā demdir libāsım
Nihāyet ma‘nī-i insāna geldim
- 34 İrişmez sırrıma erbāb-ı şüret
şanurlar mezḫeb-i buḫlāna geldim
- 35 Muḳallid ḳatlime dendān biler hep
Ḥaḳīḳat ehline bürhāna geldim
- 36 *Elif lām*’a muḳārin *mīm*-i ḳalbim
Taḳallüb devrine devrāna geldim

37 Muşāhibsiz benim sırrım bilinmez
Netice şoḥbet-i vicdāna geldim

103

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şol zamān kim ḳabrimi şaḳḳ eyleyüp ḫayrān olam 32b
Ol zamānda ḳaṭreler cem' eyleyen 'ummān olam
- 2 Şems-i rūḫum maḡrib-i tenden ṭulu' itdikde ben
Enfüsi iden münevver pertev-i tābān olam
- 3 'İlm-i idrāk ma' rifet zevḳ ile vicdān-ı ḫavāş
Şiretimde şüretimdir her zuhūra kān olam
- 4 Bu zamān erbāb-ı zikriñ fikrim ola māyesi
Zikrimi ḫayr ideniñ her ḫāline yeksān olam
- 5 Ehl-i 'irfān dillerinde zevḳle cevelān idem
Şüretinde her biriniñ sırrına mihmān olam
- 6 Fikrine geldim şanur ḳalbe tenezzül eylesem
'Ārifñ 'ilmine idrāk zevḳine vicdān olam
- 7 Bir zamān münkir delīle vaşfü'l-ḫādım ola

Ehl-i tevḥīd dillerinde nūr ile leme‘ān olam

8 Müşkilātūñ ḥallini derdiñ devāsın isteyen
İsmimi yād eylesin ki derdine dermān olam

9 Nutḡ-ı ḥarfim refref-i şavta süvār olduḡda ben
Lā mekānī kün fekānı tayy ile her ān olam

10 ‘İlm-i zātım refref ola müntehādan ‘ārife
Şayyit-i ‘irfānımla bāṭın seyrine bürhān olam

11 Nār bād u āb ḥākim beyt-i ma‘mūr olalar
Her kuvvā ervāḡ-ı ‘ālūn ravza-i Rıdvān olam

12 Ana dā’im ol āḡir baña *kāne yekūn*
Eskimiz erkān-ı ḡalbim bir mu‘azzam şān olam

13 Nāmım Aḡmed biñ Muḡammed ḡabrim ola her biri
Şad hezār ervāḡa māye peyrev hem erkān olam

14 Her kim isterse benimle ḡaşr ola sevsin beni
Her bir ile baḡr-i vāḡdetde hemin ḡaltān olam

15 ‘İlm (ü) ‘irfānımla her kim ṡavrımı fehm eyleye
Rāh-ı Ḥaḡḡa ṡālib ise fehmine iz‘ān olam

16 Çok zamān çok dem geçe her dem bizimle demlene
Hem-demimle her demimde devr ile devrān olam

17 Devr ile āhir irişdi noğta-i zāt evvele
Merci'ine ric'at itmiş bir zamīr-i řān olam

18 Hāřimā *el-faķru faķri*ñ bul melāmetde ĥuzūr
şems-i bātinla dilerseñ dā'imā raĥřān olam

19 Zāhiriñ ta'miri benlik 'arz ider eyle ĥazer
El-ġiyāř ey řāh-ı 'ālem ķabriñe řāyān olam

104

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Kār-ı mi'mār-ı ezeldir bu vücūd řehr-i tamām
Tā ezel bünyād olupdur oldı anıñçün imām

2 İbtidā-yı ĥalk-ı 'ālemdir vücūd-ı kāmiliñ
Kün fekān ññ lafz-ı terkībine olmuşdur zimām

3 Her ne kim vardır ta'ayyün lā-ta'ayyün cümleten
Zāhir ile bātinıdır evvel āhir ĥāřř (ü) 'ām

4 *Lā-ĥalā* hem *lām* ĩadır kuvve-i vehm ü 'aķl
Noğta-i sevdā-yı ķalbi vaĥy-i ilhām-ı kelām

5 'Aķl-ı evveldir hem anıñdır merātibde zūhūr

33a

‘Aql-ı idrāk ile virdi cümle eşyāya nizām

6 Rabbü’l-erbāb sırrı aletidir her vücūd
Eyledi icrā kamu eşyāda haşşa didi nām

7 ‘Aql-ı ‘āşirden haberdir bu kelāmın şıhhati
‘Alleme’l-esmā didi Qur’ānla hayrū’l-enām

8 Rütbesile on sekiz biñ ‘āleme zīnet virüp
Lebs-i eşkāl ile terkīb eyleyüp virdi maqām

9 Eyledi ‘ilm-i heyūlāsile hatm şüreti
Sīretin tekml̄ için geldi bu Hāşim ve’s-selām

105

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

1 Haqīkat genc-i pinhānım velī şüretde insānım
Sī dü tefsīr-i Qur’ānım çehār heşt baır-i ‘ummānım

2 Zuhūr merci’-i eşyā müsemmayım daḥī esmā
Baña sācid kamu tersā ki her şān ile bir şānım

3 Cenān-ı ṭab’ımı gezdım ma’ārif gencini sezdim
Bu eşkāl-i ḥafī düzdüm merātib üzre nırānım

4 Ṭabāyi’ ḥaşr-i efrādım şırātın sırr-ı mu’tādım

‘ Anāşır haşr-ı ecsādım kemāl hüsüne ben ānım

5 Atam toköz anam heftdir bu ğam pestle heştdir
Se heftādda dilim mestdir bu dem İlyā vü Selmānım

6 Teceddüd üzre İlyāsım çehārdeh oldı enfāsım
Netīce maṭla‘ım Qāsım mücedded dīn ü ĩmānım

7 Velāyet ḥatmidir Qāsım bu dīniñ rüknidir Qāsım
Anıñçündür Ebu’l-Qāsım bu mezheb içre nihānım

8 Ne sırdır bilmez Qāsım ledünnī bilmeyen Hāşım
Haşırdan neşr olur dā’ım disün ehl-i ĩmānım

106

Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün Mefā’ılün

1 Vücūdum mülkün ‘ aşk-ı muḥabbetle ḥarāb itdim
Derūnum ‘ ālemiñ yaqdım cigerim ḥoş kebāb itdim

2 Dolup nūr-i ḥaḳīḳat ḳalbime sırr-ı İlāhiden
Ḥaḳīḳat baḥr-ı vaşlında serābım ḥoş şarāb itdim

3 O dem duydum şeh-i şāhān idenmiş zātımı mir’āt
İdindim zātımı ḳible dilim beytū’l-ḥarām itdim

4 Açıldım cām-ı vaḥdetden melāmet eyledi ‘ ālem

‘Ulūm-ı ‘ārifān ile derūnum pür kebāb itdim

- 5 Gehī cem‘iñ firāk ile ‘aceb ḥayrān olur Hāşim
Anıñçün zıkrını dilde bu gün leb-i lübāb itdim

107

Mefā‘īlūn Mefā‘īlūn Mefā‘īlūn Mefā‘īlūn

- 1 Cemāliñ şem‘ine pervāne-veş yanmağ diler göñlüm
Vişāliñ zevkine cānā irüp yanmağ diler göñlüm
- 2 Duyaldan vaşf-ı pākini beni benden cüdā kıldı
Vişāliñsiz şafā bulmaz anıñçün çok cefā kıldı
- 3 Meh görüp her yüzde nurını seni sanmağ diler göñlüm
Cemāliñ şem‘ine pervāne-veş yanmağ diler göñlüm
- 4 Her irilüp zāt-ı pākini giyüp kendin ḥafā kıldı
Cemāliñ şem‘ine pervāne-veş yanmağ diler göñlüm
- 5 Vişāliñ zevkini arzu idüp terk-i cihān itdi 33b
Ḥuzūr-ı pāke irmekçün ‘aceb kendin nihān itdi
- 6 Gülistān cemāliñçün dilā bunca fiğān itdi
Cemāliñ şem‘ine pervāne-veş yanmağ diler göñlüm
- 7 Didiñ zāt-ı şerīfimi görenler gördiler Ḥaqqı

Anıñçün zāt-ı pākīni görenler gördiler Hāḡḡı

8 Cemālīñ perteviyim cānā bulanlar buldılar Hāḡḡı
Cemālīñ şem'ine pervāne-veş yanmaḡ diler göñlüm

9 Kerem ıssı kerem ile cemālīñ Hāşime göster
Ġarīb derdmendiñdir ḡapunda cümleden aḡḡar

10 Firāḡıñ nārına yanmış zülāl-i vuşlatıñ ister
Cemālīñ şem'ine pervāne-veş yanmaḡ diler göñlüm

108

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

1 Hādişim şüretde ammā ḡudret-i muḡlaḡ benim
Āḡirim zāhirde ammā mu'inde evvel benim

2 Ma'ni-i ma'nā'l-me'āni sırrına mübhem benim
Keşf-i esrār-ı ḡaḡāyık eyleyen giru benim

3 Cümle maḡharlar şıfātım *el-fetā* tevliḡ ider
ḡavr-ı inkārda nihānım münkir-i iḡrār benim

4 Sırrımı şaḡḡü'l-ḡamerle vaḡdeti farḡ itmeḡe
Küfr imān lebs-i keşret cümleñiñ sırrı benim

5 Nār-ı Nemrūd celālidle ḡalīl sırrımı

Mancımıķ-ı ‘ aķılla ‘ aŗķ nārına atan benim

- 6 Eylemem bu cānı ķurbān ķün bedel Hāķdan baña
Sırr-ı Yūsuf Muŗtafāyım hem yine Hāŗım benim

109

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ta ezel ‘ aŗķ (u) muķabbet ile Őeydā olmuŗım
Ķayd-ı zencīr-i melāmet ile rüsvā olmuŗım
- 2 Sāhil-i baķr-i hüviyyetdir meķānım Őüretā
Ķarķ idüp felek vücūdım ‘ ayn-i deryā olmuŗım
- 3 İķhtiyār itdim memātı Hızr-ı ‘ irfān vaŗlına
Nüŗ idüp āb-ı hayātı sırr-ı iķyā olmuŗım
- 4 Hāķķ izhār itdi ħalkā ķünki Ādem sīreti
Şüret-i Ādeme geldim Hāķķa ma‘ nā olmuŗım
- 5 Vechini gösterdi cānān remz ile cān istedi
Eyledim ķarmıķı dilber ķünki ‘ İsā olmuŗım
- 6 ‘ Arŗ-ı Őafā-yı saķfım oldu ķürsi mak‘ ad sıdķıma
‘ Aķl-ı küll refref olaldan sırr-ı evĥā olmuŗım
- 7 Keŗret-i elvān-ı evrāķ Őudūrdur vaķdetim

Kayd-ı ʿ unşur cennetindir tuḥm-i Ṭūbā olmuşum

- 8 Kāmetim elif eḥaddir Hāşimim mīm menşeim
Cemʿ için ḥarf-i vücūdı nokṭa-i bā olmuşum

110

Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilātün Fāʿ ilün

- 1 Ben muḳīm-i beyt-i Ḥaḳḳım sırr-ı ḳuṭb-ı ʿ ālemim
Beyt-i maʿ mūr şūretimdir maẓhar-ı tām Ādemim
- 2 Bir ğidā-yı tīn mevcūd bezm-i vaşlında baña
Ben ğidā-yı mürġ-i ʿ aşḳım sırr-ı ʿ aşḳa maḥremim
- 3 Mālik (ü) Rıdvāna nīrān cennet-i zevḳ-i ʿ azāb 34a
Oldılar fiʿ limle zāhir āḥirim hem aḳdemim
- 4 Ben nümā-yı her vücūdum feyz-i engūr-i ḥayāt
Bādeyim hem sākīyim hem cām-ı ʿ aşḳım hem cemim
- 5 Teşne-i bingām-i ʿ aşḳım buldı ezhār-ı vücūd
ʿ Ayn-ı şaḥbā-yı muḥabbet cümle derde merhemim
- 6 *Kāf nūn* baḥrinde emvāc nev-be-nev ḥilʿ at baña
Tāc-ı *levlāk*¹⁸⁵ dürre beytim ser-i sırda eġer *mim*

¹⁸⁵ Levlāke levlāke lema halaktü'l eflāk. Eġer Sen olmasaydın varlığı yaratmazdım. Hadis.

7 Nokta-i zātımla terkīb oldu eşyâ-yı hurûf
Bâtinen ma' rûf kâ'im zâhiren hem mübhemim

8 Mîm-i Aḥmeddir ku' udum kâmetim elif eḥad
Çâr kitâbıñ noḳtasıym ' ilm-i bâde a' lemim

9 ' Âlemi dem Âdemî dem Hâşimî demdir bu dem
Matla' ımdır bir bir ecsâd cümlesinde bir demim

111

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

1 Bulduḳ şafâ tevḥîd ile yâ Rabb nice şükr idelim
Ḥöş ḥâlimiz tefrîd ile yâ Rabb nice şükr idelim

2 Ni' met seniñ iḥsân seniñ dertlilere dermân seniñ
Tenler seniñ her cân seniñ yâ Rabb nice şükr idelim

3 Senden eger tevfiḳ ola ḳullar gire toḡrı yola
Sensin mu' in her bir ḳula yâ Rabb nice şükr idelim

4 Rıdvân seniñ cennet na' im nîrân seniñ naḳmet cahîm
Fermân seniñ sensin ḥakîm yâ Rabb nice şükr idelim

5 Senden ' aḫâ nefsi-i fütûḫ emriñdir her tende rûḫ
Budur iden ḳalbe şünûḫ yâ Rabb nice şükr idelim

- 6 Vaşfiñ seniñ ferd-i şamed hem *lem yekün küfüven ehad*
Sensin ezel sensin ebed yâ Rabb nice şükr idelim
- 7 Sensin bilen sensin Ḥabîr sensin gören sensin Başîr
Ḳudret seniñ sensin Ḳadîr yâ Rabb nice şükr idelim
- 8 Her zerre bir metn-i mütün her mezâhir bir funûn
Yazdı kamusın *kâf nûn* yâ Rabb nice şükr idelim
- 9 Bu Hâşimî vaşlındadır vaşlıñ ile hayrettedir
Luţfuñ ile şermendedir yâ Rabb nice şükr idelim

112

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Lâ yezâl baħrinde yektâ lü 'lü 'i lâ lâ idim
Sâhil-i imkânda evvel Âdeme ma' nâ idim
- 2 Keff şeyiñ huţbesi ebced velakin bî-naḳṭ
Ayn-i hikmet suħuf-i İdrîs ħükmüne imzâ idim
- 3 Nür-i ḳalble Ḥalîl eyledikde nâr-ı nür
Ehl-i tuġyâñ helâke ḳuvvet-i İlyâ idim
- 4 Mülk-i baṭḥâ nür-ı Aḥmedle münevver olmaġa
Şulb-i İsmâ' ile nâzil cevher-i yektâ idim
- 5 Ḥaml-i Meryem Rûḥ-i ḳudsîle zuħür itdikde ben

‘İlm-i hikmetle müzeyyen emr-i bî-hemtâ idim

6 Nefha-i kudsi ile oldum Mesihâya qarîn
Eyleyen İncili taqrîr rûh-i müsteşnâ idim

7 Mekteb-i dilde okutdum ‘ilm-i tecdîd ol zamân
Bulıcağ ‘ayn-i hayâtı hem-dem-i ‘İsâ idim

8 İhtilâf-ı dîn-i millet eyledikde ‘İsevî 34b
Kıble-i tahkîke sâcid hâkim-i bathâ idim

9 Hamdüli’llâh nûr-i zât-ı Aḥmede mir’ât özüm
Büy-i zâtımla mu‘atṭar bir gül-i ra‘nâ idim

10 Sırr-ı pāk ile tenezzül eyledim her menzile
Hâşimâ taht-ı kisâda kevşer-i şahbâ idim

11 Nuṭṭla her bir gönül derdine dermân olmuşum
Kaṭre kaṭre her gönülde cem‘ olan deryâ idim

113

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1 Her bir eṭvâra muḥaḳaḳ dest-i hem-pâ olmuşum
Her bir evṭâna müzeyyen levn-i aşfâ olmuşum

2 Baḥr-ı vahdet kaṭre kaṭre zerre zerre her zuhûr

Revzenimde cümleside şems-i ađhā olmuşum

- 3 Sırr-ı vağdetle velāyet nūri oldı āşıkār
*Nūn elif*ñ vuşlatında nođta-i *bā* olmuşum
- 4 Sırr-ı pāk-i Ağmed ü muhtāra mazhar olalı
Şūretā bir kađre iken ‘ayn-i deryā olmuşum
- 5 *Eynemā* nūrımı dilden cān göz ile görelı
Kađ re‘ānı pertev ile nūr-ı yektā olmuşum
- 6 Varımı terk eyleyüp irince vağdet gārine
Şığkla Şıddık refiķim şāh-ı ma‘nā olmuşum
- 7 *Lev denevtü* remzini refref baña itdi ‘ayān
‘Ağl-ı küllün kudret ile kalb-i eşyā olmuşum
- 8 Bađr-i dilden felek tenle sāhil-i farķa ‘ubūr
Eyleyüp her bir gönülde genc-i ađfā olmuşum
- 9 Vağy-i Furķān hicretimde zāhir oldı Limnide
Ĥarf-i çārdehdedir zimāmı *kāf rā tā* olmuşum
- 10 Vehm-i fikri nevm-i zıkrı aşlıma itdim fedā
Fer‘im şūretde ammā ‘ayn-i baba olmuşum

11 Tavr-ı edvâr-ı Hâşimiñ nuṭṭ ile olmuşdur beyân
Her zuhûriñ mazhar ile haşr-ı kübrâ olmuşum

12 Sâlikîne seyr-i ḳalbi nazmla itdim beyân
Râh-ı Haḳḳ gönül evidir *lâ*’da *illâ* olmuşum

13 Feyz-i Haḳḳ dilden dile nuṭṭ ile te’şîr itmede
Her cihetle her gönülde Haḳḳı gūyâ olmuşum

114

Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1 Ḥamdüli’llâh kim yem-i ma’ nâya mecrâ olmuşum
İçmişim âb-ı hayâtı Hızır ma’ nâ olmuşum

2 Ḥikmetime vâşıl olmaz itse Eflâṭun zuhûr
Eylerim Loḳmânı hayrân Tûr-ı Mûsâ olmuşum

3 Virmezem İskendere mir’âtımı olmam vezîr
Ferd-i vâhid devre geldim dürr-i yektâ olmuşum

4 Âdem (u) İdrîs Nûḥuñ devrini itdim tamâm
Devr ile geldim Ḥalîle ‘ilm-i rü’yâ olmuşum

5 Çün fedâya mazhar oldum oldı baṭhâ meskenim
Vech-i İsmâ’îl gördüm beyt-i ‘ulyâ olmuşum

6 Raḥm-ı şulbı seyr idüp buldum nice Hâşimde dem

Millet ü mezheb bilindi nūr-i Mevlā olmuşum

7 Şulb-i ‘Abdu’llāha geldim çok münāfık gözledim 35a
Mecma‘ ü’l-baḥreyn geçdim ‘ayn-ı deryā olmuşum

8 Eyledim mürğ-ı ebābilden ‘aceb kudret zuhūr
Verd-i şad-berg zāhir oldu verd-i ra‘ nā olmuşum

9 Şulb-i Aḥmed Muştafāyı eyledim menzil vaṭan
Pertev-i şems-i ḥaḳīḳat şem‘ -i aşfā olmuşum

10 Eyledim seyr-i sefer geldim ḥaḳīḳat şehrine
Bāb-ı ‘ilmü’llāhı açdım ‘ayn lām yā olmuşum

11 Her nebīniñ bāṭın ile eyledim seyr ü sülūk
Muştafāda zāhir oldum şibğ-ı İlyā olmuşum

12 Bīst heşt ‘ilmiñ rumūzın añladım buldum ‘ayān
Ḳalb-i Ḳur‘ ān sırrı bildim noḳta deryā olmuşum

13 *Elif ḳāf*’iñ ‘ayn *hā*’niñ devrini itdim tamām
Tā’yı bulam *zā*’le irem remz-i ‘İsā olmuşum

14 *Mīm ḥā* gelse yiterdi Hāşimā bu dem saña
Gitmezem ben gelmezem ben sırr-ı isrā olmuşum

115

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Āl-i evlād-ı ' Alīniñ ıulıyım ıurbānıyım
Çavm-i bed-baht Yezidiñ bir ũlũ le' ānıyım
- 2 Hep tevellādır zuhūrum ' ırq-i pāk-i Aḥmede
Ḥārici' yedir teberrām Zūlfikārıñ kānıyım
- 3 Rāfizi' merdūdumuzdur çār yāriñ sırrıyım
Münkirin cānına tıgım mü 'miniñ imānıyım
- 4 Āl-i evlāda mürüvvet itmeyen ḥār zāga ben
Eyledim biñ biñ teberrā Kerbelā mihmānıyım
- 5 Anlarsız dü cihānı virseler itmem kabũl
Men gedā-yı ḥānedānım Mısr-ı dil sulṭānıyım
- 6 Ḥubb-i nesl-i seyyidiñ imān didügün bileli
Mecma' ü'l-baḥreyn-i vaḥdet sāhil-i 'ummānıyım
- 7 Men garībim hem za' ifim Hāşimiyim hem faķır
Ehl-i faķrıñ aḥķarıyım ceş-i bāṭın ḥānıyım

116

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 İsti‘āze besmeleyle idelim fetḥ-i kelām
Şiḥḥati üzre şeqāvet ehl-i naql ola tamām
- 2 Evveli Şālih nebiniñ nākasın zīḥ eyleyen
İbn Belḥam biri hem muḥbir-i ḥayrū’l-enām
- 3 Hem Resūlūñ aḳrabāsın sevmeyen şeksiz şaḳī
Ḳavl-i Aḥmedle mübeyyen aḳrabā kim ey hümām
- 4 Ḥaḳḳ kelām ile meveddet vācib oldu bunlara
Her biriniñ ism-i vaşfiñ söyledi faḥrū’l-enām
- 5 Fāṭıma Ḥaydar Ḥasandır hem Ḥüseyn zū’n-neseb
‘Ayn-i ĩmān u edebdir bunları sevmek müdām
- 6 ‘İlm-i Ḳurān hem hidāyet bunlarıñ neslindedir
Vāriş-i ḥayrū’l-enām bunlar ilā yevmi’l-ḳıyām
- 7 Her ḳarnda her devrde Mehdī bunlardan olur
Dā’imā şāḥib zamāna mürşid dūrür hem imām
- 8 Sevmeyenler bunları şeksiz münāfiḳ hem şaḳī
İbn ‘Abbās hem Mu‘āz bin Cebelden bu peyām
- 9 Tā zamān-ı Muştafāda bulunurdu eşḳıyā
Ḳal‘-ı dīn-i Aḥmediye eylediler ihtimām

35b

10 Hep kıyās-ı za‘mle te‘vīl-i buṭlān eyleyüp
Her biri bir mezhebi ifsādına itdi kıyām

11 Bu vechden ḥānedānīñ ḳatlı teṣnī‘ eyleyüp
Eylediler sebb (ü) la‘net bunlara her şubḥ ü şām

117

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Bilmek istersen eğer cünd-i şaḳī ser-‘askeri
İstimā‘ it Meşnevîmîden ideyin bil her biri

2 Āl-i Süfyān eşḳıyāsı ol Yezīd bed ‘anīd
Kerbelāda cem‘ olan etbā‘ı rahmetden ba‘īd

3 Sa‘dın oğlıdur ‘Ömer hem ol Pelīd bin Ziyād
Şimr Zī‘l-cevşen Sinān bin Enes Nevfel ‘inād

4 Naşr Şāmı ibn-i Eş‘āş ibn-i Nefvel Bihterī
Şīt Rebi‘ ḳüsūra bil rūḥ-ı İblīs her biri

5 Mālik bin ‘Urve-i Ezraḳ Şāmiyye dirler Yehūd
İbn-i Hüccāc Şālīḥ bin Seleme Şufvān pek ‘anūd

6 İbn Ṭarīḳ ibn-i Ḳaḥṭa İbn Ġālib Hürmele
İbn-i Hüccāc ‘Amrula Ḳays bin Şeyṭān Ḥanzala

7 Ḥalīd bin Ṭalḥa Ṭarīḳ İbn Şīt muḥkem Yezīd

İbn Kays ile Yezîd Ebṭaḥî Hücçâc Pelîd

8 Zür' a Ḥavlî Hânî Ca' de ibn-i Kelbî hem Nemîr
Bunlarıñ ervâḥına menzil olupdur zemherir

9 Şeyḥ Necdî Pîr-i mel' ün ḥâricî merdûd-ı dîn
İbn-i Ertâṭ Yesr-i bî-dîn zulm-i tuḡyânda metîn

10 ' Asker ile ehl-i İslâm mülkini itdi ḥarâb
Nâr-ı cevr ile ḳulûb-ı mü' minîn oldı kebâb

11 İki def' a Yesribi taḥrîb (u) berbâd itdiler
' Arz-ı şâni Muşṭfâyı hetk (ü) ifsâd itdiler

12 Şer' -i pâkî hezl-i taḥḳîr itdiler bu ḳavm-i şûm
Ehl-i îmâni helâk oldılar bâdü's-semûm

13 Eyleyen Ḳu'ânı tezyîf bu melâ' in eşḳiyâ
Mescid-i şâh-ı rüsülde eylediler hem zinâ

14 Vak' ateyn el-ḥürreteyn vaşfını yazmış şîḳât
Hâşimiñ bu ḳavline şübhe idenlerdir buḡât

15 Bint-i şiddîḳiñ şehâdet ḳışşasın bilen ' ayân
Sözlerim taşdıḳ ider ol cân (u) dilden bî-gümân

16 Kim münâfiķ hālını i' lān içündür bu maķāl
Mü' minine ' urvetü'l-vuşķadır rāy-ı zü'l-kemāl

118

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Mazhar-ı zāt-ı İlāhī Muşţafâdır sevdiğim
Çār-yār-i hayr aşhâb Murtaşâdır sevdiğim
- 2 Ya' ni tuğyân tîrine oldu hedef aşhâb-ı dîn
Âl-i Yâsîn mazhar-ı faķr u fenâdır sevdiğim
- 3 Faķr-i ' âlem maķremi hem ümmühât-ı mü' minî
Ṭa' n-ı Mervân zamân-ı mübtelâdır sevdiğim
- 4 ' Ayn-i îmân ' ilm (ü) ' irfân hem ṭarîķ-i müştakîm
Cânla âl-i Resûle iķtidâdır sevdiğim
- 5 Nesl-i pâk-i Muşţafâdır hep ķamu şâhib-zamân
Şâhidim *ṭâ hâ* ve *yâsîn hel etâ* 'dır sevdiğim
- 6 Nür-i hazret ' ilm-i ḫikmet bunlara olmuş libâs 36a
Her ķurûna muķtedâdır mültecâdır sevdiğim
- 7 Seyyid-i şebân-ı cenân menba' -ı tesnîm-i sır

Ḳurretü'l-^ç ayn Resûlü'l-Kibriyâdır sevdiğim

8 Faḥr-i ^ç âlem zâhirim bâḥnım bunlar didi
Hem Ḥasandır hem Ḥüseyn Kerbelâdır sevdiğim

9 Faḥr-ı tâma mazḥar oldu çünki Zeyne'l-^ç âbidîn
Şübber Şeppîr çerâğı ḥüb-liḳâdır sevdiğim

10 Bâḳır u ilm-i ḥakîḳat nûr-ı ḳalbi Câbiriñ
Ol imâmü'l-evliyâdır muḳtedâdır sevdiğim

11 Ca^ç fer-i Şadıḳdır cümle ^ç ulūmuñ menba^ç ı
Hem Kitâbu'llâh-ı nâḥıḳ sırr-ı *bâ* dır sevdiğim

12 ^ç Aḳl-ı küllüñ mazḥarıdır Mûsâ-i Kâzım şehîd
Zâhiren hem bâḥnen müşkil güşâdır sevdiğim

13 Bilmişim âb-ı ḥayâtıñ maḳsimidir Meşhedî
Nûr-i mişkât-i velâyet şâh Rızâdır sevdiğim

14 Sırr- ı *mâ zâğa'l-başar* dır neş^ç esi ^ç âşıḳlara
Hem Cevâd hem Taḳî şâḥib-^ç aḥâdır sevdiğim

15 Nûr-i eflâk-i ḥakîḳatdır ^ç Alî Hâdî Naḳî
^ç Arş-ı Raḥmân sâyesine istivâdır sevdiğim

- 16 Remz-i *mā evhā* 'ya vākıfdir Ḥasan hem ' Askerī
Rūḥ-ı ' ālem şāhibü's-seyf ü livādır sevdiğim
- 17 Mehdī-i şāhib-zamādır eyleyen ḥaşri ' ayān
Çār ' alāmet şāhibi Ḥaydar edādır sevdiğim
- 18 Ehl-i beyte mülḥaḳ olur bende-i şāhib-zamān
Menziletle her biri Selmān Şafādır sevdiğim
- 19 Seb' a-i seb' ü'l-meşādır ṭāliben şāhib-zamān
Her biri ümmü'l-kitāb hem *elif hā* 'dır sevdiğim
- 20 Bil ki şāhib-zamānı bul muşāhib rehberi
Zü'l-fikār ile tirāş ol *lā fetā* 'dır sevdiğim
- 21 Beyt-i ma' mūruñ mücedded kisvesidir ' unşuri
Sidredir nuṭḳ-ı zebānı muntehādır sevdiğim
- 22 İstivā remzin beyādır cebhesinde elif ḥaṭ
Kābe kavseyn iki ḳaşı *ve'd-ḍuhā* 'dır sevdiğim
- 23 Zāhir u bāṭın dimāğı sırr-ı vaḥyiñ mektebi
' Aḳl-ı ḥikmet tob-ı vaḥdet bu verādır sevdiğim
- 24 ' İlm (ü) idrāki muḥiṭdir şeş cihāti vechidir
Nūh felek ṭab' ı vü ḥavāsı *eynemā* 'dır sevdiğim

- 25 Mesleği her bir nebîniñ tavrını cāmi‘ dūrūr
Hātemü’l-esrār ebced-i evliyādır sevdiğim
- 26 ‘Ulvi süflī her zuhūruñ tuğmıdır nuḡ-ı demi
Her nefside rāh-ı Hāḡda reh-nümādır sevdiğim
- 27 Devr-i eşyā devr-i ‘Ādem halkı fi‘linde tamām
Vaḡy-i ilhāmıdır kelāmı dil-rübādır sevdiğim
- 28 Nüh merātibdir nişānı cennet anıñ berzaḡı
Mecma‘ ü’l-enfās-ı ervāḡ *kul kefā*’dır sevdiğim
- 29 Bend-i ‘unşur oldığı irşād içündür yoḡsa kim
Küntü kenz’ñ sırrına ol ibtidādır sevdiğim
- 30 Her mūrāyādan zuhūrı bil şefā‘at sırrıdır
Devr-i eṡvārdan murādı ihtifādır sevdiğim
- 31 ‘İlm-i esrār-ı nübüvvet vārişi oldur hemān 36b
ṡavr-ı irşād hem vaḡıyyü’l-enbiyādır sevdiğim
- 32 Hāşim şāḡib-zamān hamdüli’llāḡ vārişim
‘Ayn-ı irşād meşrebim āl-i ‘abādır sevdiğim

119

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hāşimîyim hem faķîrim müctebâdır sevdiğim
Âl-i evlād-ı Muḥammed Muşţafâdır sevdiğim
- 2 Çār-yār-i pāk gevher-i ümmühât-ı mü'minîn
Şuffa-i aşḫâb-ı yârâna vefâdır sevdiğim
- 3 Hâzret-i şâh-ı velâyet Şübber ü Şeppîr ü cân
Pîr vâciddir Kânber ü Selmân şafâdır sevdiğim
- 4 Zeyd Kâsım İbn 'Abbâs Veys Ca'fer Erķamı
Sırr-ı esbât mazḫarı faķr u fenâdır sevdiğim
- 5 Seyyidü's-sādât Zeyne'l-âbidîn bin eş-şehîd
Kerbelâda mazḫarı cevr ü cefâdır sevdiğim
- 6 Ol imâmü'l-evliyâ tevḫîd-i 'ilmiñ Bâķırı
Ol kerîm bin el-kerîm şâhib-âţâdır sevdiğim
- 7 Evvelîn (ü) âḫiriniñ mazḫar olan sırrına
Ca'ferü's-Şâdıķ veliyyü'l-evliyâdır sevdiğim
- 8 Kâzımü'l-ġayz Hâdî-i dîn meş'al-i ehl-i yaķîn
Mūsâ Kâzım imâmü'l-etķiyâdır sevdiğim
- 9 *Kâf nûn*'uñ menba'ı ol kıble-i erbâb-ı dîn
Kâşif-i sırr-ı 'Alî 'aynu'r-Rızâdır sevdiğim

- 10 Menba‘-ü’l-cūd mürşidü’l-ḥaḳḳ ol-cevād İbnü’l-imām
Kim Muḥammed müttakīdir muḳtedādır sevdiğim
- 11 Fazl-ı Ḥaḳdandır Naḳīdir hem ‘Alīdir hem velī
‘İlm ü ‘irfān menba‘ı ‘ayn-i ḥayādır sevdiğim
- 12 Mülk-i bâṭın şāhıdır hem ‘asker-i ehl-i fenā
Hem Ḥasandır hem ‘Alī şāhib-livādır sevdiğim
- 13 Nesl-i pāk-i Muştafā vü Murtażadır Hāşimī
Mehdī-i şāhib-zamān āl-i ‘abādır sevdiğim

120

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şāh-ı iḳlīm-i risālet doğduğu aydır gelen
Mebde-i sırr-ı velāyet doğduğu aydır gelen
- 2 Zāt-ı baḥt-ı ‘ilmī nihāyet bulmağa ‘arıflere
Kenz-i envār-ı bidāyet doğduğu aydır gelen
- 3 Şıbgatu’llāh’a irüp hem mazhar-ı tām olmağa
Sālike ṭavr-ı hidāyet doğduğu aydır gelen
- 4 Cümle zerrāt-ı ḥaḳāyık varlığıñ izhār iden
Şems-i ‘irfān (u) feşāḥat doğduğu aydır gelen
- 5 Ümmetine Hāşimā teblīg-i aḥkām eyleyen

Rāfi‘ -i şirk ü dālâlet doğdığı aydır gelen

121

Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilün

- 1 Ey şahen-şâh-ı velâyet müsmeden li'l-‘ârifîn
Şems-i tâbân risâlet rahmeten li'l-‘âlemîn
- 2 Cebrâilde tay-yi kudret nûr-ı zâtıñ sırrıdır
Enbiyâ vü evliyâ hem nûr-ı zâtıñ ‘âşıkîn
- 3 Kâmetiñle haşr olup hep cümle ümmet olmağı 37a
İtdiler Hâkdan temennî enbiyâ-yı sâlifîn
- 4 Şems-i zâtıñ zerresidir enbiyâ vü evliyâ
Pertev-i ‘aşkla irdi Hâkka cümle vâşilîn
- 5 Hâmdüli’llâh zerrece sırrıñdan irdi Hâşime
Ka‘be-i vaşlına oldu reh-nümâ-yı sâlikîn

122

Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilâtün Fā‘ilün

- 1 Her cihetle mażhar oldum bî-cihet İlyâya ben

Ten libāsın zīnet için gelmişim dünyāya ben

- 2 *Küntü kenz* ın sırrı zāhir olduğı nuḡkımladır
Zāt-ı muḡlaḡ āşikārdır dolmuşum her cāna ben
- 3 Sırr-ı zātdır nuḡḡ-ı şavtım kuvvet-i fi'lim şıfāt
Bāḡmen hem zāhiren şüret viren eşyāya ben
- 4 Üç mevālīd kıblesidir zevc-i Havvā Ādemi
Kıblesi anında Havvā mescidim Havvāya ben
- 5 Cümle evḡān ile eḡvār-ı ḡab' rūḡ-i enfās-ı dem
Se mevālīdi ufḡdan irgürün a' lāya ben
- 6 Hep melā'ik silkine gelsün diyü ehl-i cenān
Her biri 'ālün olup işāl iden Mevlāya ben
- 7 Nār-ı nūr itmektedir devr-i müdām cinnīleriñ
Ḥāce-i emlāk olunca devr iden ednāya ben
- 8 Süfl-i cinniñ berzaḡı ḡayvān şıfātı levn-i yek
Hep sefid ü aḡmer olmaz cümlesine sāye ben
- 9 Her nev' -i elvān ile ḡayvān insiñ berzaḡı
Gāḡ cinnīdir mücerred ilettim evlāya ben

10 Ne ‘alâmetle mükemmel âdemî şâhib-zamân
Bil çehârdehdir kâmusı her birine mâye ben

11 *Hâ elif şîn mîm* ‘ağfed hatm-i Qur‘ âna delîl
Noқта-i *bâ*‘ya mücerred başlarım ma‘ nâya ben

123

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

1 Hâmdüli’llâh maẓhar-ı âl-i ‘abâyız biz bu gün
Cem‘ -i cem‘ a vâşılız ‘ayn-i kisâyız biz bu gün

2 Nefs zulumâtı değildir nefsimiz ider bezm
Şüfî-i şâf meşrebiz şemsü’đ-đuhâyız biz bu gün

3 Nefs-i şümüñ mekrini Hâkğ zann iden bizden değil
‘İlm-i Hâkğdır nefsimiz ‘arş-ı istivâyız biz bu gün

4 Nefsini bilmeze meyl itmeziz hep lâşedir
Mürğ-i anğâ mâye-i kenz-i ğinâyız biz bu gün

5 Pişvâmızdır nebîyyü’l-ümmî hâtemü’l-enbiyâ
Vârişiyiz mekteb-i ‘ilm-i Hudâyız biz bu gün

6 Şavm-ı vaşlîñ ‘îdine çün cân kırbân eylediñ
‘İd-i ağğâ kıble-i ehl-i fenâyız biz bu gün

7 Nûtk-ı ‘irfân şavmımızdır mâsivâ iftârimız

Zevk-i vicdān ʿīd-i ekber Hāq-nümāyız biz bu gün

8 Şerʿ-i münkirdir der imiş bizlere baʿ zen cehül
Eşer-i şerʿ -i Muştafāya iktidāyız biz bu gün

9 Nefsine eyler kıyās ol kavlı-i pāk-i Aḥmedī
Şerʿ ini infāza ammā cān fedāyız biz bu gün

10 Zannına teʿvīl-i Qurʿ ānı kıyās eyler faḫīh 37b
Muḥkemāt olmuş beyānı *mīm lā* yız biz bu gün

11 Bizdedir *sebʿü'l-meşānī* mağz-i Qurʿ ān-ı ʿazīm
ʿİlm-i istintāk āyāt-ı sırr-ı bāyız biz bu gün

12 Şüretine bakmağıl āl-i ʿ abānīn zāhidā
Sīreti nūr-i mücellā bir şafāyız biz bu gün

13 Qalb-i qudsīdir qulübü'l-enbiyānīn cāmiʿī
Mescidü'l-aşşā-yı dilde muḫtedāyız biz bu gün

14 Başıımızdır ʿ ayn-i Sidre vechimizdir ʿ ayn-i Hāḫḫ
Qalbimiz kürsī vaşıyyü'l-aşfiyāyız biz bu gün

15 *Qābe kavseyn* ʿ ilm (ü) idrāk *ev ednā* dır yaḫīn
Seyr-i miʿ rāca delīl ü müntehāyız biz bu gün

16 Bizleri cāndan seven mü 'min bizimle haşr olur
Nūr-i albi'l-mü 'minin hem *lā fetā* 'yız biz bu gün

17 Müttakīne vācib oldu bizlere itmek şalāt
Hāşimā āl-i Muḥammed Muştafāyız biz bu gün

124

Mef'ūlü Mefā'īlün Mef'ūlü Mefā'īlün

1 Esmā ile envār-ı kerem yağmadır alan alsın
Ezkār ile efkārım yağmadır alan alsın

2 Taḥḳīḳ ile taşdıḳe çok sa' y-i sülük itdim
Ol tavr ile iḳrārım yağmadır alan alsın

3 Bildim ki müsemmāda esmāda değil taḥḳīḳ
Taşdıḳle eṭvārım yağmadır alan alsın

4 Esmā ile eflāka çok seyr ü sefer kıldım
'Arş ile olan kārım yağmadır alan alsın

5 Buldum dem-i 'İsāyı Mūsāya nazār itdim
İṭlāḳla zünnārım yağmadır alan alsın

6 Şandım nice dem zühdi sermāye-i taḥḳīḳim
Hep cehd ile ezkārım yağmadır alan alsın

7 Milletde ḥanīf oldum İsmā' il İbrāhīm

Ṭāliblere āsārım yağmadır alan alsın

8 Tecdīd-i libās itdim İdrīs olalı halka
Maḥvı gibi her varım yağmadır alan alsın

9 Ṭa' n ile münāfıqlara dendān bileği Hāşım
Münkir ile bāzārım yağmadır alan alsın

10 Her lebs-i melāmetle bayrama iren söyler
Namus ile hep 'ārım yağmadır alan alsın

125

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

1 Benimdir çün bu gün meydān benimdir tobla çevgān
Demimle ḥayy olur ebdān kelāmım da' vāya bürhān

2 Zuhūrum 'āleme sāye nefisdir nefsime māye
Kılup bu demim dāye benimle devr olur dervān

3 Şifātım devrine Ādem irişdi zātıma ḥātem
Mülk-i eflāk olup pāyem cenbim sidre-i Raḥmān

4 Gelince Cibrīle çün ḥavf yetişdi 'aşkla refref
Mekānım bī-mekān bī-keyf iderdim rūḥla seyrān

5 Göründi arz *kāf nūn* riqābımda yürür 'ālūn

Budur ʿāşıqlara kanun kalurser olur her cān

6 Gelüp sırdan hitābu'llāh idüp daʿvet o dem Allāh 38a
ʿAyān olur cemālu'llāh gidüp kayd-ı vüçüb imkān

7 Açıldı bir yüce dergāh görünmez anda ğayru'llāh
Ki rā'ī mer'ī yok bi'llāh odur zāhir odur nihān

8 Bu zevkden geldi bir hālet libās oldu o dem hayret
Açıldı ʿālem-i vahdet nüzül itdi bu dem Qurʿān

9 Taḥiyyet eyledi sırrım teşehhüd eyledi kalbim
Şehādet eyledi ʿaqlım okıdım sūre-i *Loḳmān*

10 Vücūdum nūra ğarḳ oldu maʿānī ʿilm-i zevk oldu
Merātib cümle farḳ oldu bilindi küfrle imān

11 Sülūk ile gelüp gitdim netīce bu deme yitdim
Hüseyn bin ʿAlī ceddım demim kevşer sözüm Rıdvān

12 Kitābım cāhile mestūr ḫaḳīḳat ehline menşūr
Vücūdum beyt-i Ḥaḳḳ-ı maʿmūr tavāf eyler melek insān

13 Bilenler kim dürür isbāt bilirler Hāşimī bi'z-zāt
İderler bu sözüm işbāt delīl hüccet yiter Furḳān

126

Mefā‘īlūn Mefā‘īlūn Fe‘ūlūn

- 1 Cemāl-i Ādem üzre ḥaṭṭ-ı ḳudret
Beyānun fī beyānin fī beyānin
- 2 Çeküp ‘ünvānına tuğrā-yı ḥikmet
‘Ayānun fī ‘ayānin fī ‘ayānin
- 3 Cebīn-i istivāsı muntehādır
Ki *er-raḥmānu ‘ale’l-‘arṣi’stivā* dır
- 4 Mezāk ḥilḳate dersiñ sezādır
Cenānun fī cenānin fī cenānin
- 5 *Elif nūn’* ı ider ĩmā dü çeşmi
Geçer müjgānınıñ her cān ḥükmi
- 6 Müretteb ḥarf olan her ‘uzv-i nazmı
Zamānun fī zamānin fī zamānin
- 7 Eḫad Aḥmed ḥamd-i cebhede zāhir

Başîret ehlidir bu veche nâzır

8 Muḥammed oldığı şekl ile bâhir
Emānun fī emānin fī emānin

9 *Elif* den *yā*'ya dek her ḥarf-i hecā
Cemāl şafḥasında oldı peydā

10 Aña ümmü'l-kitāb oldığı esmā
Ma'ānun fī ma'ānin fī ma'ānin

11 Kamu ervāḥa mecma' dır vücūdı
Ḥaḳīkat cāmi' -i esmādır şühūdı

12 Aña fark eylemek Ḥaḳdan sücūdı
Laḥḥānun fī laḥḥānin fī laḥḥānin

13 Bidāyet nokṭadır Hāşim nihāyet
İki nokṭ ile bir sem' -i nezāret

14 Ne sır bir nokṭadan nuṭḳ-ı feşāḥat
Ṭınānun fī ṭınānin fī ṭınānin

127

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 *Hel* ayetinden *ḥadīṣü'l-gāṣiye* ḥükmüñ ' ayān
Bilmeyen cāndır münāfiḳ bulamaz nārdan emān
- 2 Nācīdir mezḥebi ṣūretde ḥāṣi' muttaḳī 38b
Eyledi Ḳur'ānı inkār ol münāfiḳ bed-zebān
- 3 Şāhidim rü 'yā altıdır *hüm erināke* ḳavlı-i Ḥaḳḳ
Her biriniñ sīretiñ itmiş Resūlü'llāh beyān
- 4 Ne ṣıfatla seyr ider maḥşerde hep bu eşḳıyā
Reḥt-i tis' a müfsidūndur dīne virdiler ziyān
- 5 Her biriniñ sīretinden ne merātib āṣikār
Ḥaşr-ı ervāḥı bilür kāmīl sözi bu ey cevān
- 6 Kelb meymūn ḥük erneb ṣa' leb müş bī-ḥilāf
Kerbelāda iki nev' ile vezaḡ biri ḳıyan
- 7 Her biriniñ nev' i nedir cümlesi oldı nūr
Enfūs āfāḳī ifsād eyleyen bunlar hemān
- 8 Her birine biñ muḳābil ehl-i ' irfān ehl-i Ḥaḳḳ
Leyletü'l-isrā'da ' aṭā eyledi Ḥaḳḳ bī-gümān
- 9 Nesl-i sırr-ı Muṣṭafā vü Murtażādan bu zuḥūr
Her biri kāmīl mükemmel bende-i şāḥib-zamān

10 Hāşimā yiter Hūdā toksān hezār bu firķadır
Her ķurūnuñ hādisi şāhib-zamānıdır gümān

128

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn

- 1 Şarāb-ı nāb-ı vaħdetden içüp ĥayrān olan gelsin
Ĥaķīķat cennet-i ķudse bu gün Rıdvan olan gelsin
- 2 Biĥamdili'llāh ĥaķīķatle fenā buldı fenā bezmi
Beķā bezminde şoĥbetle hemīn sekrān olan gelsin
- 3 İrişdi ķatremiz baĥre görünmez sāĥil-i ķa' rı
Vücūdı ķatresin baĥre ķatup 'ummān olan gelsin
- 4 Ledünni' ilmīdir dā'im oķunan mekteb-i dilde
Alup ders ĥāce-i dilden sözi Ķur' ān olan gelsin
- 5 Ĥaķķıñ zātı şıfāt ile görüp bir zerre-i ķā'im
Mürāyā-yı zuhūr içre özi seyrān olan gelsin
- 6 Geçüp cümle merātibden nümū-dārı olup kevnīñ
Devirden neşr ile ĥaşrı görüp devrān olan gelsin
- 7 Ķamu a' rāz cevherde görüp zāt-ı şıfātımı

Gelüp terkibe Hâşimle bugün bir cân olan gelsin

- 8 Erenler şöhetin her dem haķıķat isteyen cânlar
Geçüp hep cümle varından yakup kırbân olan gelsin

129

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Pâk eyle gönül hânesini levş-i sivâdan
‘ Aks eylemeye kılbine tâ ĥubb-i hevâdan
- 2 Kılbinde ola zerre kıdar âhire şirkiñ
Elbetde gelür ‘ aks saña vaķt-i liķâdan
- 3 Tevhîde bedel olmaz ise bâtın iken
Bî yed ü pâ zâhir olur ĥaşr-ı ‘ imâdan
- 4 Emr-i Haķķı şanmaĥa zerre kıdar çâre mi var
Pîre iriş emrini bil emr-i Ĥudâdan
- 5 Sırr-ı irşâda iren çekmeye ferdâ elemin
Nuķķ-ı Hâşim saña mürşid ola bu ‘ ilm-i ĥafâdan

130

Mef'ülü Mefâ'ilü Mef'ülü Mefâ'ilü

- 1 Her var olan ʿālemde zātında idi pinhān 39a
İzhāra murād itdim mevc virdi olup ʿummān
- 2 Her kaçresi ol bahriñ oldı nice biñ ʿālem
Bir kaçre oldı şahrā vü cebel ey cān
- 3 Yebs olmağa yüz dutdı bu bir cebel-i şahrā
Aʿlāda neccār ile kırdum ne ʿaceb bünyān
- 4 Düzdüm felekiyyāt-ı tāsīʿ le idüp itmām
ʿArş üzere kırup tahtım didim bu deme Raḥmān
- 5 İtdim se mevālīdden cevherle ʿarż peydā
ʿUnşurla idüp temyīz ṭabʿ ıla idüp seyrān
- 6 Ḥavli nebātı çekdim maʿdenle bisāṭ itdim
Tezyīn-i ʿanāşırla ḥaymemi idüp ḥayvān
- 7 Bu vechle kendimi kendim daḥī bilmezdim
Bildim daḥī hem gördüm zātımı idüp insān
- 8 Çār üzre düzüp ṭabʿ ım çār üzre kırup erkān
Pest ile daḥi heştdir eczā-yı kütüb-i ʿirfān
- 9 Kıdretde elim iki terbiyyet-i eşyāya
Didim birine mālīk-i *Eymen* yedime Rıdḩvān

- 10 Zātımdan iki te's̄ir koydum daḥī ekvāna
Ḳahr ile küfr 'aksi luḡf ile biri imān
- 11 Ṭoḡsan ṭoḡkuz esmāyı dü nev'-i şıfāt itdim
Şems ki biri enver māhī ki biri tābān
- 12 Zūlmetde ḡurdum nūri nūr-i āyende hem zūlmet
Taḡḡıḡ iden aḡvālim bildi ki nedir şeyṭān
- 13 Şīm ile elif hā dan mīm ile edem itmām
Zāhirde vü bātında Ādem demidir her cān

131

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bu vücūdum mülkini kevnden kevne nālān iden
Benliḡim benden alup bu 'aḡlımı ḡayrān iden
- 2 Neş'e-i 'aşḡ ile sırrım 'aleme fāş eyleyip
Düşürüp ḡalḡıñ diline gizlüce seyrān iden
- 3 Na're-i ennā ene 'yi Mūsā-yı Ṭūr'um ḡılup
Zūlmet ḡayretde nūr-ı nārını 'uryān iden
- 4 Zātıma itdi tecellī vaşfını bildim 'ayān
Her vechden ḡüsnüni bu bendeye i' lān iden
- 5 Zātını 'ālemde maḡbūb ḡüsnüne mir'āt idüp

‘Āşık-ı bî-çāreyi bu vechle nālān iden

6 Nār-ı ‘aşka yaqmağıçün zülfünü dām eylemiş
Dāne-i hālile cennet bāğını nīrān iden

7 Sī dü harfīñ rumūzīñ Hāşime ta‘līm için
Hūne-i dilde hayāl-i dilberi mihmān iden

132

Meḫ̄ ulü Fā‘ilātün Meḫ̄ ulü Fā‘ilātün

1 ‘Aşkdır muḫabbet vuşlata oldu nişān
Kimde ki ide zuhūr bula Ḥaqqı bî-gümān

2 ‘Aşq-ı muḫabbet zuhūr itdiği kān kandedir
Olar ḳable’z-zuhūrın idi oldu ‘ayān

3 Cümleñiñ aşlı Ḥaqqdır derler evvel āḫir ol
‘Aşkıñ evvel adına āḫirde niçün nihān

4 ‘Unşurdan mı şifāti yoḫsa ṭabāyi‘den mi
Yoḫsa mevāliden mi olsa bu müşkil beyān

39b

5 Evvel āḫir bir midir zāhir ü bāṭında bir mi
Zāt-ı şifātında bir mi küll-i şān-ı hevān

6 Ma‘rifet midir bu ‘aşq yoḫsa muḫabbet midir

‘Az̄b-i ‘az̄b ‘aşk mıdır ‘aşk mıdır zevk-i cenān

- 7 Her bir eşyā z̄uhūrī Hāşimā ‘aşkiledir
İcād-ı ‘ālem-i ‘aşkdır ‘aşkla kâ’im cihān

133

Mefā‘ İlün Mefā‘ İlün Mefā‘ İlün Mefā‘ İlün

- 1 Dilā ‘anķā-şifat ol kim saña bende ola sulţān
Çanā‘ at kenzini bul kim fenā irmez ola ey cān
- 2 Tevekkülde olup dā’im beğim zell ihtiyār itme
Ki *er-rızku ale’llāh* ĩñ idegör ma‘nīsın iz‘ān
- 3 Şağın mekrine aldanma zen-i dünyā-yı nā-pākiñ
Ki tıfl-ı dil gider elden saña dost olmaz ol düşmān
- 4 Ders-i tevḥīdin Ḥağķıñ gice gündüz idüp ğayret
Beğim ḥidmet iden kula efendisi ider iḥsān
- 5 Çabül it Hāşimā cāndan bu nuş-ı pür kuşūrını
Saña bunca kerem itdi ider yine yüce Sübhān

134

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Hakkı bulmak istersen zâhidâ
Zühdi terk it giy melâmet hırkasın
Şu' le vire cânını nûr-ı Hudâ
Zühdi terk it giy melâmet hırkasın
- 2 Mürşid-i kâmil bulup ikrâra ir
Zikr-i Hakkâ sa' y ile envâra ir
Mâsivâyı terk eyle esrâra ir
Zühdi terk it giy melâmet hırkasın
- 3 Cân (u) dilden 'ârife kul ola gör
Sa' y idüp senden saña yol bula gör
Âteş-i 'aşkla yanup kül ola gör
Zühdi terk it giy melâmet hırkasın
- 4 Hakkâ irmek sen seni bilmek dürür
Levh-i dilden şirkini silmek dürür
Yoşsa şanma serseri gezmek dürür
Zühdi terk it giy melâmet hırkasın
- 5 'İlm-i Hakkdan isterisen bir varak
Gel bu nazm-ı Hâşimîden al sebak
Çeşm-i kalbiñ sil gubârdan hoşça bak
Zühdi terk it giy melâmet hırkasın

135

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

- 1 Hakkîkatde mezâhirde benim bu devre-i devrân

Benim şāhrā-yı ʿirfānda benimdir ʿobla ʿevgān

2 Zuhūr itdim mezāhirle merātib eyledim taḥṣīl
Nebāt ile maʿādinden libāsım eyledim ḥayvān

3 Ṭabāyiʿle ʿanāşırdan vücūdum eyledim terkīb
Kamu eşkāl-i şūretle dönüp naḡş eyledim elvān

4 Merātib üzre her isme müsemmə bir bir oldum ben
Feleklerde hem itdim ism-i aʿzamlā nice seyrān

40a

5 Maḡāmāt-ı nübüvvetden geçüp bir bir velāyetle
Gerek Ādem gerek Ḥātem gerekse Mūsā-yı ʿİmrān

6 Yed-i ḡudret göñül oldu irince Ṭūr-ı İlyāya
Ḥüseynle Ḥasan muḡtār Betülüm eyledim mihmān

7 Bu penç envār zātımda olan şehre libās itdim
Olur şāhid iki eller budur vaşfımdaki bürhān

8 Süveydā-yı derūn derler ki ḡālā şehri-i aʿzamdır
Esāsı burc-i bārūsı benimken yine ben ḡayrān

9 Netīce ʿizz ü şevketle bu şehri eyledim bünyād
Çehārdeh şāh ʿazamātı bu şehre eyledim ʿünvān

10 Felekler saḡf bābıdır on iki burc bārūsı
Çehār erkān iki bābı anı taʿmīre yoḡ imkān

- 11 Mevālīdden gelen cānlar bu şehre girmedi girmez
Bu şehriñ yolu sırrıdır melāmetdir añā derbān
- 12 Muşaffā arz vardır kim bu envār anda zulmetdir
Hem olmaz hem daḡī olmuş değil arzında hiç ‘ işyān
- 13 Muḡayyed ola ger muḡlaḡ bu eṡvār ehli girmezler
Anıñ zıll-ı zalīlidir ḡamu ḡabbāt ile vicdān
- 14 Girilmez ana mürşidsiz gerek ehl-i cenān olsun
Melik mürsel nebī olsun gerekse ḡūr ile ḡilmān
- 15 Nübüvvet çünki ḡatm oldu açıldı bābı bu şehriñ
Anıñçün ḡātemü’l-mürsel dinildi Aḡmede ol an
- 16 Ki olur ḡātemü’l-mürsel velāyet şemsine maḡlaḡ
Bu sırdır ‘ ilm (ü) ‘ irfānım bu sırr ḡab‘ imdaki cevłān
- 17 Bu şehri ‘ ilmle bildi didi ḡaydar anıñ bābı
Mücedded adına bāb-ı ‘ Alī didi olup iḡvān
- 18 Bu şehriñ bed’-i fetḡinde velāyetle zuḡūr itdim
Bilenler sırrımı ḡaydar iderler bu sözüm iz‘ ān
- 19 Libāsım eyledim tecdīd ḡumaş-ı ‘ ilm-i vaḡdetle
Tamāmen kevşer-i ‘ ilmi içince olmuşum sekrān

- 20 Nübüvvetden naşīb aldım ‘ Alī oldum velāyetle
Kemāl-i luṭf (u) ḳahrımla elimde Zü’l-fiḳār ekvān
- 21 Delīl oldum maḳāmāt-ı Hüseynīde ḳarār itdim
Gehī zīn-i Hicāz itdim gehī ‘ azm-i ‘ Irāḳ ey cān
- 22 Acemde Meşhede irdim rızām ile idüp nev-rüz
Şabā oldum Nişābura hidāyet evcine Īrān
- 23 Nihādında olup ervāḥ Taḳī oldum Naḳī oldum
Livā-yı ‘ askerim oldı şafā-hān zübde-i tuḡrān
- 24 Muḳabbet istivāsında ḫavf itdi kūsūf itdim
Şeḳāvetle cilā buldum zuhūrum pertevim Mervān
- 25 Kerāmāt-ı velāyetle nice dem müştehī oldum
Şafiyü’ d-dīn olup gāhī zuhūrum eyledim i’ lān
- 26 Gehī cem‘ eyleyüp sırrım Velī Bayrāma Hızır oldum
Gehī tefriḳ sırrımla gelüp ḫamr ile Şeyḫ Oḡlan
- 27 Perişānım gehī cem‘ im budur ṭavrım ezelden tā
Gehī Muḫammed olur ṭavrım gahī Yūsuf ile Ken‘ ān
- 28 Merātib üzre irşāda bu eṭvār-ı zuhūrumdur
Libās-ı ma‘ nevī birdir gerek Ḳanber ile Selmān

- 29 Budur mefhūm bu ma‘ nāda ne deñlü var kuvvātında 40b
Muķābil ‘ ulvīye süflī hidāyetdir biri hizlān
- 30 Anıñçün şems gibi dā’im bu eṭvār üzredir seyrim
Gehī *tahte* ‘s-serā’da ki feleklerde idüp leme‘ ān
- 31 Zuhūrum ‘ ulvī süflīne gerek evvel gerek āhir
Gerek zāhir gerek bāṭın taḥşīş dārına ḥōd zamān
- 32 Her bir ‘ ālī maṭla‘ da ğurūbum eylerim ednā
Ṭulū‘ um Ādem Ḥavvā ğurūbum Ḷābil şeyṭān
- 33 Gehī Nemrūd İbrāhīm gehī Mūsā ile Fir‘avn
Gehī Dāvūd ile Ṭālūt gehī ḥikmet ile Loķmān
- 34 Gehī Leylā ile Mecnūn gehī Vāmıķ ile ‘ Azrā
Gehī inkār ile iķrār gehī şādānla aḥzān
- 35 Gehī tābi‘ gehī mübtedi‘ riya ile gehī zāhid
Gehī taḳlīd ile Nu‘mān gehī taḥķīķ ile Geylān
- 36 Gehī ana gehī baba gehī ḥāce teveccühle
Gehī esmā ile şeyḥim gehī inkār ile ṭuġyān
- 37 Budur zātımdaki te’şīr gider elbetde inkārım
Zuhūrum Seyfle Ḷāsım mezāhible gider buṭlān

- 38 Edeb erkānla taḥṣīl idenler işbu esrārı
Olurlar nokṭa-i sırrım olurlar mazhar-ı iḥsān
- 39 Gelür elbetde sırrımdan sülüküm üzre çok erler
Mükerrer nokṭa-i zātım iderler elifle furḳān
- 40 Şifātım *ed-duḥā* tevḥīd ile ma‘ lūm olur zātım
Olur terkīb-i lafzımla mücedded ma‘ nā-i Qur‘ ān
- 41 Tulu‘ um şems-i zātıma olur maṭla‘ bular bir bir
Kimi ezel kimi evsaṭ kiminiñ āḫiri dendān
- 42 ‘*Ayn ḥā elif* mükerrer *mīm* gelür Qāsım hidāyetle
Melāmetle olup zāhir bularla ḥayy olur ebdān
- 43 Bi-ḥamdı’llāh ḥitāmımla bu şehir-i ‘ilm-i ‘ulvīde
Eğer zāhir eğer bāṭın kuvvāmı eyledim insān
- 44 ‘Aşerdan sırr-ı i‘ dādı bularla eyledim tekmīl
‘Ulūmımla mübeşşirler ebed gelmez cehl-i nisyān
- 45 Zuhūr-i ḥaşr-i kübrāma bulardır ‘arsa-i maḥşer
Bulardır neşr-i sırrıma mübeddel arz-i bī-pāyān
- 46 Gerek zāhir gerek bāṭın bularlardan görünür Hāşim
Gelürler zāt-ı şüretle bu ṭavra cān olur ḳurbān

- 47 Nişānım bildiler bī-şān bu eṭvāra olup nāzır
Libāsımla olup zāhir bulunmaz bunlara aḳrān
- 48 Benimle olur zāhir çü cevbinde oldılar bâṭın
Dem-i ‘irfān feyzimle iderler ‘ālem-i ḥazān
- 49 Melāmidir Ḥüseynīdir bular vaḥdetde hem birdir
Bulardır pertev-i şems ḥaḳīkatda olan yeksān
- 50 Ḳamu meslekle sālīkler bularıñ mezḥebi Ḥaḳdır
Melāmet baḥridir bunlar olur zāhir iden ğaltān
- 51 ‘Umūmen feyze maḫharlar müselsel Hāşimiñ eli
Ḥaḳīkat Sidre-i sırdan bula cārī olan a‘yān

136

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sırr-ı Ḥaḳḳı dem-be-dem izhār iden envār hū
Vaşf-ı Ḥaḳdan naḳş-ı aḫzār eyleyen izhār hū
- 2 Bir tuḫmdan gösterüp bunca dirāḫt-ı muntehā 41a
Sıbg-ı vāḥid nev-be-nev elvān iden eşmār hū
- 3 Cümle esmāniñ müsemmasında ancak maḫharı
Mazhariyetden ḳamusın ferd iden izmār hū

- 4 Zātını keşret yüzünden saçar için sırr-ı Hudā
Çār ʿ unşurdan libās zeyn iden esrār hū
- 5 Hāşimā senden muḳaddemde gelenler didiler
Her nefesde bāb-ı ğaybı fetḥ ider tekrār hū

137

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Cān ü dilden sırr-ı Haḳḳa ṭālib iseñ gel beru
Terk-i terke maḥv-ı şarfa rāğıb iseñ gel beru
- 2 Maṭlabıñ Mevlā ise al mekteb-i dilden sebaḳ
ʿ İlm-i zāhirle bilinmez eyleseñ biñ cüst ü cū
- 3 Ehl-i zāhir şübhesinden kıl ü ḳālīñ artar
Şanma kim taḥḳīḳe irmiş itdiĝi hep güft ü gū
- 4 Ḳaṅı ʿ ālim bu cihānda pīre teslīm olmadan
Zāt-ı Haḳḳa vāşıl olmuş var ise sen gel beru
- 5 Hāşimā Ḳurʿ ānla müşbet deĝil midir bu kim
Ādem-i maʿ nāya münḳād olmaya İblīsdır u

138

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Mazhar-ı sırr-ı Raḥmān menbaʿ -ı feyz (ü) ʿ irfān

Mülkde beḳāda sulṭān pīrim azīzim yā hū

- 2 Velīleriñ ḥātemi ehl-i faḥriñ ḥādimi
Nesl-i pāk-i Hāşimī pīrim azīzim yā hū
- 3 Kāşif-i ğayb-i eḥad maḗhar mīm-i Aḥmed
Bevvāb-ı Ḥaḳḳ Muḥammed pīrim azīzim yā hū
- 4 Sālik-i Ḥaḳḳa bürhān göñül derdine dermān
Sırrı sırrımda mihmān pīrim azīzim yā hū
- 5 Ey nefse olan esīr gel tariḳ-i pīre gir
Ola saña dest-gīr pīrim azīzim yā hū
- 6 Pīrden aldım himmeti bildim sırr-ı keşreti
Şundı cām-ı vaḥdeti pīrim azīzim yā hū
- 7 Ḥaḳḳı isteyen kişi gel ola gör dervişi
Āsān ola her işi pīrim azīzim yā hū
- 8 Pīrim Yūsuf-ı Ken‘ān Mışr-ı dilimde sulṭān
Hāşimī iden ḥayrān pīrim azīzim yā hū

139

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

- 1 Müselseldir tariḳim feyz-i irşādım bi-hamdil’llāh
Benim āfāḳ enfüsde delīlim daldım bi’llāh

- 2 Mevālī sırrına mazhar daḡı şāhib-zamān olmuş
Temennā ide zātına tesellādan olan āgāh
- 3 Kemāl-i ḡulḡ-i vaşfınıñ delīli ism-i Yūsufdur
ḡilāfetle nice eyyām olup Bandırmada irşād
- 4 İşāretle idübdür Üsküdāra ol velī hicret
‘ Aceb ḡudretle ḡikmetle kerāmātında yoḡ eşbāh
- 5 ḡaḡīḡat *kenz-i lā-yüfnā* ya mālīk oldıḡı zāhir
‘ Aḡāsını ḡayb-ı ceybinden hezār şad şeş ü pencāh
- 6 ḡulū‘ itmiş idi şems-i velāyet burc-i zātında 41b
Süzüp zūlmātı dillerden niceler oldılar çü māh
- 7 ḡarābātı kerāmetle idüp ma‘ mūr-ı beytu’llāh
Mu‘ allā ḡān-gāh itdi binā luḡf eyleyüp Rabbāh
- 8 Delīli mürşidi el-ḡaḡḡ anıñda vālidi olmuş
Vücüdü nūr-i ḡaḡḡ ḡāmid Efendi Morevī evvāh
- 9 Anıñda mürşidi Topḡānevī ḡaḡḡan Veliyyü’d-dīn
Mücāhid ḡabr ü pākinde müşāhid ehline her gāh
- 10 Murādı üzre irşadı bunuñda ehl-i cennetdir
ḡaḡīḡat üzre eşyāyı aña bildirdi çün Mevlāh

- 11 ‘Azîzin terk-i alb-i iradı Fenāyî defteri zād
Muammed terk-i terk itmi amu devletle ‘izzet cāh
- 12 Hevā-yı azretiniñ hep kemāline olup mir’āt
Anıñ māl ile mebnādır muaffā ravza-i dergāh
- 13 Aña üftādedir mürid anıñ mu‘ad azret-i eyhî
Aña acı Bayram Velî ve feyz-i a hem cāh
- 14 Ebu āmid aña mürid anıñ ‘ace ‘Alî eyhî
Aña da eyh ‘Alî el-Erdebîlîdir olam hem-rāh
- 15 afiyü’d-dîn āh-ı āfî anında vālidî pîri
Odur hem ūfiyānıñ ible-i mihrāb-ı ehlü’llāh
- 16 ‘Atîu’llāh ile aydar nihāyet silk-i irāda
Gerek neslen ger sırren seniñdir Hāimā bu rāh

140

Müstem‘ilātün Müstem‘ilātün

- 1 ebbîr ü übber müridi rehber
undılar kever el-amdüli’llāh
ofre ‘Alîniñ himmet velîniñ
öhreti dîniñ el-amdüli’llāh
- 2 adur Muammed olmuuz ümmet

Bulmuşuz rif'at el-ḥamdüli'llāh
Muḥammed güldür pīrim bülbüldür
Cümlemiz ḳuldur el-ḥamdüli'llāh

3 Dosta miḥmānız cümle bir cānız
Ehl-i ĩmānız el-ḥamdüli'llāh
Pīre muḥabbet cān ile ḥidmet
Ṭālibe ni' met el-ḥamdüli'llāh

4 Aşlımız nürdür vaḳtimiz sūrdur
Sözümüz budur el-ḥamdüli'llāh
Hāşimiñ zikri *el-faḳru faḥrī*
Bu demiñ şükri el-ḥamdüli'llāh

141

Mef'ülü Mefā'ılün Mef'ülü Mefā'ılün

- 1 Ey 'āşık-ı dil-dāde gel nūş idelim bāde
Ol bāde ki bir demdir noḳta gibidir bāde
- 2 Vaḥdetde olup ḳā'im bu demle durup dā'im
Her kim bile bu sırrı me'mūr olur irşāda
- 3 Kim cān vire 'āşıḳdır bu dem aña lāyıḳdır
Ḳudretde ola Ḥaydar sultān ola efrāda
- 4 Her kim bu demi özler mürşid izini gözler
Her dildeki nuṭḳ eyler Ḥaḳdır bulur eşyāda

- 5 İrer bu deme her dem Ādemle olan hem-dem
İsrāfīle dem bu dem ūlāda ve uḡrāda
- 6 Mūsā demi bu demdir Hızırñ demi göreyim der
Meryemdeki dem bu dem ‘İsī dinür esmāda
- 7 Aḡmed demine mülḡaḡ Hāşimdeki dem el-ḡaḡḡ
Bu demle diri her cān dünyāda vü ‘uḡbāda

142

Mef‘ ūlū Mefā‘ ilū Mef‘ ūlū Mefā‘ ilū

- 1 Ey bülbül-i üftāde gül faşlına amāde 42a
Sözin pīr-i muḡānıñdır gülden ṡaleb it bāde
- 2 Gülsüz olamazsın señ señsiz olamaz gülşen
Gir şaḡnına gülzārıñ gel nāle vü feryāda
- 3 Gülşen saña ‘āşıkḡdır cünbiş saña lāyıḡdır
Bil señ seni zevḡ ile dünyāda vü ‘uḡbāda
- 4 Nergisde beḡā yoḡdur sünbülde cefā çoḡdur
Güldür ezeli yārıñ gel itme naḡar-ı yāda
- 5 İt şāh-ı gül mesken çıkup gelemes düşmen
Şevketle seni bekler düşmen ḡomaz aḡfāda

6 Gel bŷy-i gŷl ŧemm it vuŧlat demini fehm it
İrmez demine noqŧŧān ŷlāda ve uq̧rāda

7 Kim cānını terk ider cānānına ol irer
Vuŧlatda olup dā'im ğamdan olur āzāde

8 Ādem sıfatıdır gel Hāŧim demidir bŷlbŷl
Her gŷldeki bu bir dem zāhirde vŷ ma' nāda

143

Mefā'īlŷn Mefā'īlŷn Mefā'īlŷn Mefā'īlŷn

1 İriŧdŷm menzil-i qŷdse bu gŷn meydān-ı 'aŧq i'ere
Benim rŷqŷm dŷrŷr qŷdŧi ne minnet eylerim Hıızra

2 *Ene'llāh* sırrını bu yŷzden dinŷr *Vādī-i Eymen* 'siz
Tecellī-i vaŧf-ı zātımla iriŧdim vaq̧det-i sırra

3 Hem izhār-ı zŷhŷrum'cŷn baña mir'āt olup 'ālem
Fŷyŷzāt-ı cenābımdan iriŧŷr cŷmleye behre

4 Ne kim mevcŷd dŷrŷr alan baña irmek dilerler hep
Gerek Rıq̧vān gerek cennet gerek Tŷbā gerek Sidre

5 Hicābımdan q̧amu encŷm bu gŷnŷldŷr 'arŧ ile kŷrsi
Maq̧āmım cem' ile farq̧dır benim nuq̧kımladır kŷrre

- 6 Kamer şemsile gündüzler tabāyi' le bu ' unşurlar
Görünmezler görünürler benim emrimde bir zerre
- 7 Göründüm cümle şüretle urundum her bir esmāyı
Gehī cān gehī cinnī gehī Ādem gelüp dehre
- 8 Kamu eṭvāra levn oldum hem oldum ' aql-ı küll āḫir
Geline *Kābe Kavseyn*'e irişdim tām ile faḫra
- 9 *Elif mīm šīn* ile *hā* 'dan didiler ismi şimdi
İrişdim bunca elṭāfa taḫammül eyleyüp ḫahra

144

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 İriş bir kāmīl insāna saña senden sefer eyle
Vücūdın ' ālemin seyr it mecma' sen nazar eyle
- 2 Göñül mir'ātını cānā arıdup levş-i keşretden
Tecellī-i Ḥudā için göñül taḫtın maḫarr eyle
- 3 Eke gör tuḫm-ı tevḫīdi vücūdın arzına sa' y it
Aḫıdup mā-i ' irfānı bitirüp bir şecer eyle
- 4 Bürünüp bī-' aded şüret derūnum dirseñ esmāsın
Geçüp cümle semāvātı beğim ' arşdan güzer eyle

- 5 İrüp ol    alem-i  urbe i em dersi  mey-i vu lat
Dil  yiter cel li un g n l lev i  siper eyle

145

Mef ' l n Mef ' l n Fe' l n

- 1 Ne g rdiler g renler g rd k mi 42b
Ne bildiler bilenler bildik mi
Ne oldılar  lenler  ld g mi
Bu yolda yo  olup var olmayınca
- 2 Duyarlar mı olalar esr r-ı H  k 
Bulurlar mı olar hi  dilde zev i
Ne bils n kend zin bilmez bu nu k 
Bu yolda c n vir p c n almayınca
- 3 Be im  innin cim ' h lin bilir mi
Ki z hid z hd ile H  k  bulur mı
Oturan ki ide cevher olur mı
Bulup cevher-f r   almayınca
- 4 Şol sırr-ı  rfden bi'-haberdir
Olar Şanma be erdir belki h ardır
Bular z lmet hi c bından ge em der
H k kat Şems-i pertev Őalmayınca
- 5 Lib s-ı lu f bulardan alurlar

Libās-ı kahr ile melbūs olurlar
Bu çerhi ‘ aksle dutup yürürler
Duyamazlar bu remzi ölmeyince

6 Yüz üstüne sürerler hāk-i yeksān
Olan maḥfī öñünde olur a‘yān
O gün Hāşim söziñ eylerler iz‘ān
İnanmazlar bular tā görmeyince

7 Bilenler işbu esrārı tamāmı
Olardır fehm idenler Hāḫḫ kelāmı
Ṭarīḫ-i Hāḫḫdadır bunlar müdāmı
Dimezler bu sözi tā bilmeyince

146

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fe‘ülün

- 1 Şanma zāhid ‘ilm-i ledün olur bu kân içinde
Zāt-ı Hāḫḫdır ‘ilm-i muḥiṭ kevn ü mekân içinde
- 2 Sā‘ir ‘ulüm fer‘iniñ cümlesiniñ aşlı ledün
Fer‘-i aşla irişmezse kalur gümān içinde
- 3 Aşl-ı fer‘-i ālāt olup aşl-ı fer‘a mir’āt olur
Sırr-ı zuhūr teḫābüldür nihān ‘ayān içinde
- 4 Aşl-ı fer‘ fer‘i aşl olur müşāheddir bu sırr
Aşl-ı fer‘ bir qurı ādāndır bevān içinde

- 5 Aşl-ı fer^ç olmak budur şekl-i evvel kim maḥv olur
Bir nām olur beḳā fenā devr-i cihān içinde
- 6 Bu sözimi fehmi iden fer^ç ise ol aşl olur
Aşlıla vuşūl-i ^ç ameldir ^ç ayān nihān içinde
- 7 Bī-naẓm hem vezinsiz sözlerimde ma^ç nā yoḳ
^ç Ayn-i ma^ç na sözlerim ma^ç na'l-ma^ç ān içinde
- 8 Hāşim seniñ sözleriñ deḡme kimse añlamaz
Şerḫ eyleyip oḳurlar āḫir zamān içinde

147

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

- 1 Şaladır ehl-i vicdān beşāret ehl-i ĩmān
Mededdir ehl-i ĩmāna belüre seyfi merdān
Nişānı çaḳdı meydāna sürer ḫükmüñ dilberān 43a
Merāḳım sırr-ı Yezdāna muṭābıḳ ḳavl-i Ḳur^ç ān
Beşāret ehl-i ^ç irfān hidāyet āl-i ^ç Oşmān
- 2 Ğurābıñ remzin it iz^ç ān saña ḫāşıl ola ĩḳān
Seni nuṭḳım ide şādān ^ç ayn ḳāf şād ile bevvān
^ç Asere yaḳdıru yūsire ĩmān bu ḫāl ile döner devrān
Bu sırrıñ ^ç ilmını ey cān ḫaber virdi baña Ḳur^ç ān
Beşāret ehl-i ^ç irfān hidāyet āl-i ^ç Oşmān

- 3 Zuhūr eyler nice āşār hıyānet eyleye tā nār
Kālbimle kavlı ide tekrār ‘ Alī şānında bir kakhār
Aña tābi‘ olup ahyār mu‘īni Hāydar-ı Kerrār
Şebīhi Ca‘fer-i Tayyār aña rahmet ide Ğaffār
Beşāret ehl-i ‘irfān hidāyet āl-i ‘Oşmān
- 4 Zuhūrumu Erķam kıyāmında ‘dūvv maķhūr zamānında
Yazılmışdır cemālinde kāmū āyet kemālinde
Hāsed yoķdur hayālinde gice gündüz şafāsında
Şāhen-şāh tāk başında muħabbet ehli yanında
Beşāret ehl-i ‘irfān hidāyet āl-i ‘Oşmān
- 5 Yes‘ sırrına bir sırdır sülūkumuza ola rehber
Musahħar aña her kişver re‘āyāsı Benī Aşfar
Seffān ile beğim ola Cezāirden çeküp ‘asker
Frenkiñ taħtını ister ‘alem-dārı emīr Hāydar
Beşāret ehl-i ‘irfān Hidāyet āl-i ‘Oşmān
- 6 Muħabbet ehli hem iķrār elinde Zū’l-fiķārı var
Refīķi üç ‘aded ebrār birisi naķıyy-ı serdār
Biri ser-‘asker-i şüttār nizāmü’l-mülk biri her-bār
Değil bu Mehdī esrār velī ol kātıl-i eşrār
Beşāret ehl-i ‘irfān hidāyet āl-i ‘Oşmān

- 7 Beğim hamdi hafîdîn hân-ı cihâna eyleye sultân
Meded ğayûr ide ol ân kamu meşkle ola âsân
Münâfiqlar bula hüsrân muvaḥḥidler göre iḥsân
Bu dînde çok ola seyrâna giyer olma kızıl kaftân
Beşâret ehl-i 'irfân hidâyet âl-i 'Oşmân
- 8 Eḥadle *yenzurûn* tavrı gelür devletle çün gavri
Geçe mü'minleriñ cevri 'acâyib luṭufla ḥayrı
Kıla mescid nice diri gize hem baḥr ile bitdi
Biline şânla ḳadri anıñ sîne ola şehri
Beşâret ehl-i 'irfân hidâyet âl-i 'Oşmân
- 9 İki er vār zuhûr eyler biri İrânı seyr eyler
Birisi Rûma naql eyler Frengistâna meyl eyler
Kızıl elmaya görenler daḫi pâpâ-yı mihr eyler
Ola ḳul-ı Engürûs bekler 'aceb zulümâtı nûr eyler
Beşâret ehl-i 'irfân hidâyet âl-i 'Oşmân
- 10 Ğayûrdan şoñra bil anı güher lafzın 'adüvv tanı 43b
Gele Mehdî Ḥaḳḳânî açıla genc-i pinhânı
Biline 'ilm-i 'irfânı nice mezheb ola fânî
Biline nuṭḳımıñ şânı dirler hey ger mekânı
Beşâret ehl-i 'irfân hidâyet âl-i 'Oşmân

11 Muqaddem Hakk nişan eyler kaht-ı hükmün revan eyler

Nicesi terk-i can eyler Hudā bir er ‘ayan eyler
Kamuya bahş-ı nan eyler zuhur ana nişan eyler
Bu şanim dāsitan eyler ne eylerse hemān eyler
Beşaret ehl-i ‘irfan hidāyet āl-i ‘Oşmān

12 Biline bu demim kalim gele terkibe ahvalim

Ebu’l-Kāsım dūrür Hāşim dinülür Mehdīye Kāsım
Nübüvvet devrini hātem velāyetle odur kā’im
Mücedded rühla dā’im gelir aḥkām-ı İbrāhīm
Beşaret ehl-i ‘irfan hidāyet āl-i ‘Oşmān

13 Zaḥl-ı devri çü zāhirdir velāyet nūr-i bāhirdir

Nübüvvet karn-ı ‘āşirdür şeri‘ at kalbe nāzırdır
‘Aql bu sırra kāsıddır zamānıñ Hızırı hāzırdır
Gelen her emre kādirdir bu devriñ şān-ı āhirdir
Beşaret ehl-i ‘irfan hidāyet āl-i ‘Oşmān

14 Bütun ola mezheb hep bütun ola meşarib hep

Bütun ola meḥalib hep bütun ola nevāyib hep
Bütun ola muşāhib hep bütun ola merātib hep
Bütun ola necāyib hep bütun ola menāşib hep
Nedāmet ehl-i ḥızlān şe‘āmet āl-i tuğyān

- 15 Tecellî çün vurûd ide ‘Alî şerh-i vücûd ide
Buṭulı feyz-i cûd ide ‘aceb şulbünde sûd ide
Livâ-ü’l-ḥamd sücûd ide ḳamu nesil şuhûd ide
Şırâṭ üzre ḳu‘ûd ide berâzîḥi ḥudûd ide
Beşâret ehl-i ‘irfân hidâyet âl-i ‘Oşmân
- 16 Cihân a‘râf-ı ‘örfîdir merâtib ḥalḳa vâfîdir
Ḳamusı nesl-i kâfîdir mükellef ‘abd-i ‘âfîdir
Muḥabbet bey‘-i sâfîdir ḡidâsı cümle şâfîdir
Nazar-ı ‘işyânı nâfîdir ḳamu şüretle şâfîdir
Beşâret nev‘-i insân hidâyet ehl-i vicdân
- 17 Cinân ola cihân bu dem ḳamu sırlar beyân bu dem
Caḥîm ehl-i ‘ayân bu dem saña mevtiñ hemân bu dem
Teraḳḳî-i cenân bu dem ne kim eylerse cân bu dem
Gelir nuṭḳa zebân bu dem şefî‘iñ mürşidân bu dem
Beşâret luṭf-ı merdân ‘inâyet ehl-i iḥsân

148

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 *Elif* aşık olup *ka*’fa münevver itdi dünyâyı 44a
Çeküp *sîn* seyfini dâra iki biçdi o dem *kâ*’nı

- 2 Ğurābīñ lafz-ı sırrından ħazer itmiş vezağlar çok
Serāb-ı cehl-i ‘ aştāndır biri görmez bu deryāyı
- 3 Felekde āfitāb zāhir kamer encüm görünmez hiç
Ki bi’llāh ihtirākı yok meğer münkir ola cānī
- 4 Eğer *mīm*’den ħazer itse muķīm olur iķāmetle
Nişāngāha geçer tiri iki el ile dutup yayı
- 5 Nübüvvet ħatmine vāriş velāyet ħātemi cümle
Melāmiyyūn olan sādāt idüp bāṭın bu ma‘ nāyı
- 6 Ķamusı itdiler tedris bu ‘ilmi mekteb-i dilde
Sevād-ħānlar ħaṭā itdi nihāyet za‘ m idüp rāyı
- 7 Esās devleti tecdīd idüp mi‘ mār-ı ehlu’llāh
Didiler devlet cimdīr kim añlar bu mu‘ ammāyı
- 8 Şehādet zabṭ olup evvel ħükm itmiş iken ħākim
Değişdi şüret da‘ vā erenler virdi fetvāyı
- 9 Mülk-i ğāzabından el çekdi delinmek istemez geşti
Yitişdi ‘avn-i ehlu’llāh Hızır faşl itdi da‘ vāyı
- 10 Seḫne ħarfı Hızırındır gider melāmiyyūn iderler ğarķ
Velāyetde Hızır anlar açarlar genc-i aḫḫāyı

11 Bu sırra Hāşimā ceffār müneccim vākıf olmazlar
Erenlerden olup tevfiķ ki keşf itdiñ bu ārāyı

149

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Tālib-i Hāķķiñ haķiķat feyz-i Hāķdır dāyesi
Maħv idüp zenb-i vücūdiñ nūr-i Hāķdır sāyesi
- 2 Pertev-i şems-i hüviyyetdir anıñ her zerresi
Cevher-i zātında ķonmuş sırr-ı Hāķdır māyesi
- 3 Mekteb-i lāhūt sırda hem sebaķdāşı melek
Hā'ācesi ma' nı-i Ādem 'ilm-i Hāķdır vāyesi
- 4 Zāhiri tevhiğ-i ef' āl bātıñı tevhiğ-i zāt
'Ayn-ı mebde'dir ma' ādı vaħy-i Hāķdır ānesi
- 5 Kālbidir Tūr-ı tecellī Vādi-i Eymen fikridir
Būlbül-i bāġ-ı haķiķat şāh-ı 'aşķdır lānesi
- 6 Kāmeti Tūbā-yı vuşlat ķaşr-ı vaħdet maķ' adı
Mürġ-i tāvūs-i muħabbet zıkr-i Hāķdır dānesi
- 7 Hāşimā pīrāna pey-revsiñ yiter Mışrī dimiş
Bir velīniñ 'arş (ü) kürsiden giñişdir ābesi

150

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Maṭla' -1 esrār-1 Ḥaḫdır 'ārifīñ dil-hānesi
Şems-i envār-1 hüviyyet zātınıñ pervānesi
- 2 Nice biñ ḳāf-1 mecāz bir müyunuñ bir zerresi
Secde-gāhı rūḫ-1 enfās 'ārifīñ her yānesi
- 3 'İlmine nisbetle anıñ levḫ-i şüret noḫtadır
'Arş-1 a' zamdan 'azımdır ḫarfınıñ bir dānesi
- 4 *Mā vesa' anī* dirseñ al-ān ebcedīdir 'ārifīñ
Lī ma' a 'llāh mektebinde oḫunan sübhānesi
- 5 Si dü defterle müfessir 'ārifīñ bir noḫtası
Nuṭḫ-1 Hāşim ḫuṭbesidir vechīdir ser-nāmesi
- 6 Bir nefesde menzil sümme dünyāyı ṭayy ider 44b
Vaḫy-i ilhāmdır cenāhı *mīm*-i Aḫmed lānesi

151

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Cism-i eşyāya ḫaḫīḫat cān olan añlar bizi

‘Ayn ğayn terk idüp her ân olan añlar bizi

2 ‘Älem (u) kevne fesâdın ekleyüp esrârını
Her nuķûşın naķşına elvân olan añlar bizi

3 İ‘tibâr iden ‘ubür idüp mecâzı fehm idüp
‘Ayn-ı a‘yândan görüp seyrân olan añlar bizi

4 Seyr-i ekvânı mükerrer seyr idüp seyyâre-veş
Her derde devr iden devrân olan añlar bizi

5 Küll-i mevlûd rumûzın añladık mü’min biziz
Nefs-i şeytânı geçüp insân olan añlar bizi

6 Nâķış u kâmil demekden Hâķķa tevbe itmişiz
Nâr-ı vaşla cân atup nîrân olan añlar bizi

7 ‘İlm (ü) ‘irfândan mu‘arrâyız hüviyyet ‘aynımız
Mülk-i ‘aşķa nuķķla sultân olan añlar bizi

8 Zâhir ü bâtın şuhûddan zevķimiz yok zâhidâ
Hâşş-ı ‘amel ‘ilm-i ledünne kân olan añlar bizi

9 Nokķa-i bâb-ı vücûdın nidüğün bilmez faķîh
Naķl-i te’vîlden geçüp Qur’ân olan añlar bizi

10 Hâşimâ leffâf olan reh-zenlere yâr olmazız
Bî-zebân-ı şoķbet ile yârân olan añlar bizi

Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün Mefā'îlün

- 1 Bi-ḥamdîli'llāh olup tevfiḳ irişdim merd-i meydāna
Sulūk itdim berāziḥden bulam diyü o Leylāyı
- 2 Ta' ayyün lā ta' ayyünden geçince rūḥ yolum aldı
Hemīn cānı fedā itdim görem diyü dil-ārāyı
- 3 Görindi Sidre-i ḥayret irişdi refref-i 'aşkıñ
O dem 'aqlımı terk itdim bulam diyü o *ednā*'yı
- 4 Yitişdi 'aql-ı küll andan ḥiṭāb feyz-i aḳdesle
Benimle olayım dirseñ çālıř sırrımı yoḳlayı
- 5 Hemān-dem ḥāne-i dilde şoyunup zühd (ü) taḳvādan
Dalup deryā-yı sırrıma çıkardım dürr-i yektāyı
- 6 İşitdim her ṭarafdan na'ra-i *innī ena'llāh*'¹⁸⁶
Açıldı perde-i vaḥdet görüp her yüzde Mevlāyı

¹⁸⁶ İnnenî enallāhu lā ilāhe illā ene fa'budnî ve ekimis salāte li zikrî. *Muhakkak ki Ben, Ben Allah'ım. Benden başka İlāh yoktur. Öyleyse Bana kul ol ve Beni zikretmek için namazı ikame et! Taha/ 14.*

- 7 Gel ey Hâşim dil ü cāndan şükr it himmet-i pîre
Ne miḥnet çekdi ecdādîñ bulunca ol tecellāyı

153

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Bir bir diyem saña derdim ezelden ben neler çekerim
Niçün deĝişdim ben yürüdüm aña ḥaḳḳānî sözimi
- 2 Baḫr-i ezel dürri idim *küntü kenz*'de gizli idim
‘İlm-i ledün sırrı idim kimse görmezdi izimi
- 3 Gizlenip ataldan göĝe indim andan ben bu yere
Tā ki gözüm yüzüm göre münkir görmeye yüzimi
- 4 *Bezm-i elest'e* kul oldum cevher iken nebāt oldum
Ṭab^ç -1 ‘unşurda bulundum ḳöz añlama kül tozımı
- 5 Anam babam bir oldılar beni zulumāta atdılar 45a
Vücūdum zāhir itdiler bilmek için ben özümü
- 6 Buldum ḫayātı zulmetde keşret aldım o vaḫdetde
Rāḫat için o şıḳletde bükdüm yatdım ben dizimi
- 7 Feyz-i ḫurūc oldı baña ‘ālem-i ḫayrettedir buña
Tizcek vardım didim aña çehār bend buldum özümü

8 osuz oyun kuzılatdım deryā yūzünde otlatdım
Bir aşıāba boğazlatdım yimek içün ben uzımı

9 Yūnusdur meded sōyleyen Seyyid-i Hāşimdir diñleyen
Bu esrārı fehm eyleyen ağıāra açma rāzımı

154

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Vech-i Ādemde yazılmış *ul hūva‘llāh* āyeti
Hūsn-i tertīb cemālī oldu udret ġāyeti
- 2 Hatt-ı udretle muharrer seyirdi cümle hurūf
Harf-i envār mūbeyyin harf-i zulmet zīneti
- 3 Hatt-ı esvedle mūzeyyen hūsn (ū) ān şūreti
Nūr-i envār-ı cemālīñ hatt-ı beyzā hūcceti
- 4 ‘Ālem-i ‘ulve bedeldir nişf-i a‘lā-yı vücūd
‘Ālem-i sūfle nūmūne nişf-i esfel şehveti
- 5 İstivā hattına teşbīh oldu *elif*müntehā
Sidre-i ‘arşı ihāta itdi add-i āmeti
- 6 Her bir ‘uzvıdır muşavver şekl-i nāsūta bedel
Rūh-i rūhānī havāssı ‘ilm-i Hāıñ şūreti

7 Cümle-i eşyâya câmi‘ hâne-i kalbi anî
Rükn-i çârî secde-gâhdır beyt-i ma‘ mür şöhreti

8 Hâşimâ nuṭṭîñ şalât dâ’ima erkân-ı farz
Hem iḳâmet şûretinde gitmemekdir sîreti

155

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 ‘ Aceb ebleh dürür zâhid yanar cennet diyü cânı
Ki bilmez cennet içredir şanur kim oluser fânî
- 2 Gice gündüz çalışur ol ki bula Hâzret-i Hâḳḳı
Şanur kim Hâḳḳı ğayridır özi olupdur fânî
- 3 İrişmez sem‘ ine aşla kelâm-ı ‘ ârif-i bi’llâh
Duyamaz saḥn-ı aḳrebden nedir maḳşûd-ı Rabbânî
- 4 Cehennemden su’âl itseñ âġâze üzredir dâ’im
Dem-â-dem nâr-ı fûrḳatle ki bilmez yanmadır şanı
- 5 Zebân-ı Hâḳḳ bu Hâşimden işit zâhid ne nuṭṭ eyler
Vücûd-ı imkân ḳamu birdir ta‘ ayyün rûḥ-ı sulṭânî

156

Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlâtün Fâ‘îlün

- 1 Sırr-ı aḥfâ ğaybü’l-ġayb maḫharı zâtuñ demi

Ṭavr ile yektâ gelir bil mazhar-ı zât-ı âdemî

2 ‘*Alleme’l-esmâ*’yı nâṭık oldığı meşhûdumuz

Remz ider Tevrât İncîl Zebûrı her demi

3 Mâye-i sırr-ı nübüvvet olduğına şübhe yok

Âdemî-zâda değil mi cümle mürsel her nebî

4 Dem-i sîmâya pederdir nefḥa-i rūḥ mâyesi

Rûḥ-ı ḳudsî şüret ile ‘ilm-i Ḥaḳdır hem-demî

5 Ṭâlibâ fehm eyle sözden Âdemîñ evşâfını

45b

Âdemîñ bu ṭavr ile Ḥaḳdan zuhûr eyler demi

6 Yoḥsa Âdem şüretinde raḥm-ı şulbden devr iden

Cümlesi sîretde ḥayvân Ḥaḳḳıñ olmaz maḥremi

7 Küll-i mevlûd rumûzıñ fehm idenler bildiler

İki kerre doğmayan cân içemez bu kevşerimi

8 Zâhir ü bâṭında cümle emr ü nehyîñ şâḥibi

Mazhar-ı tām âdemîdir fehm idersîñ nuṭḳımı

9 Nehr-i heştdir devr-i Âdem baḥrıdır şâḥib-zamân

‘Ayn-ı emvâc *âl-i yâsîn* Hâşimiñ yemdir demi

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn

- 1 Demiñ insān iden elbet bulur eṭvār-ı insānı
Geçince ṭavr-ı ḥayvāndan görünür semt-i cānānı
- 2 Mevālīd üzredir devrānı ki her devrinde tertīb yoḡ
Kiminin evveli āḥir kimisi nuṭḡa erzānī
- 3 Nebātīdir gerek ma' den ṭabī' atdır aña şehvet
Niḡāh-ı ṭavr-ı şekl ile kemāli mevlid-i şānī
- 4 Celālīñ mazḥarı cümle ma' ādinle nebāt ḥayvān
Meḡer insān-ı kāmilden irişse feyz-i Ḥaḡḡānī
- 5 Muḥaḡaḡ bir ṭavr-ı evṭān mücedded heft merātibdir
Ki her bir ṭavr-ı elvānīñ bu yüzden ola seyrānı
- 6 Beyābān ādemīsile zḥūr eyler nice ḡuşlar
Ta' allümler gelir nuṭḡa velī maḡrecde noḡşānı
- 7 Ecinnīden zḥūr eyler dimişler ba' zı kāmiller
Biri ṭavr üzre bunlarda müzeyyen nev' -i mürḡānı

- 8 Dü iden var nev^ç -i hayvāna kelām (u) kavli fehm eyler
Bular mensūh-i ma^ç nādır nefsdır ^ç ayn-ı ^ç ayānı
- 9 Nebāt olsun gerek hayvān ^ç acebdır me^ç keliñ hāli
Kimi ṭab^ç a ğidā olur kimisi kuvvet-i cismānī
- 10 Nev^ç ile heft şekiller var tuyūr olsun gerek dābbe
Siba^ç dır isimle bunlar harāmıdır ekl-i kurbānı
- 11 Daḥī var heft hayvānı ğidādır nefse cān
Kuvvādır Ādeme bunlar fedādır bunlarıñ şānı
- 12 Ğidā-yı rūh olan hayvān iderler cismle ülfet
Kiminiñ hīle hulķı kiminiñ vardır iz^ç ānı
- 13 Ğidādır hulķ olan aḥlāk riyā ^ç aceb ile kibr oldı
Nefs-i nefsanīden ḥāşıl nebātīñ ḥük-m-i rūḥānī
- 14 Ṭabāyi^ç ṭavr-ı ma^ç denle nebātīden zuhūr eyler
Kamu aḥlāk bed-hayvān şifātı ey kerem kānı
- 15 Mürebbā olmayan ebdān olurlar maḥzen-i hayvān
Giyüp hayvānī ḥil^ç atler seyr-i semmūr zulümātı
- 16 Münāfık müctehidlerden düzenler mezheb-i bāṭıl
Ḥaşırda olalar ḥargūş giyerler lebs-i tuġyānı

- 17 ‘Azāb-ı kabre mazhardır berāziḥde münāfiḳlar
Ki her bir berzaḥıñ şeş biñ ḥisābı ḥükm-i furḳānı
- 18 Cesedlerdir ḳubūr āñla berāziḥ ṭavr-ı isti‘dād
İki ṭavrıñ miyānıdır berāziḥ āñla bil ānı
- 19 Ḳabr-i şaḳḳ olmağa muḥtāc ölümdeñ öñ benim cānım
Cenān-ı heştı seyr eyler görine rūḥ-i sulṭānı
- 20 Gelüp devr ile insāna şefā‘ at mazḥarı olan 46a
İrişür pīr ü irşāda açılır genc-i vicdānı
- 21 Hezār şad kerre ey ṭālib ‘avālimden güzer ḳılsıñ
Selāmet ‘aks olmaz bil meḡer pīr ide iḥsānı
- 22 Ḥaşırdan hem berāziḥden ḥalāş olmaḡ dilersenñ señ
Gerekdir mürşidiñ āl-i Resūlden ṭavr-ı erkānı
- 23 *Elest bezm*’inde ger mürşid muḥabbet bādesin şunsa
Belī cāmıyla nüş iden tamām ider bu devrānı
- 24 Dem ile Hāşimiñ hem-dem olan ṭāliblere bendi
Demī şāḥib-zamānıñdır muḥiṭ olmuş bu ekvānı
- 25 Geçenlerden ḥaber gelmez gelenler ḥiç ḥaber virmez
Ḥızır ḥāzır gerek tā kim ‘ayān ide bu pinḥānı

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāmdüli'llāh sırr-ı pāk-i Muşţafāyım bil meni
Çār yāriñ sırrı bende Murtaşāyım bil meni
- 2 Küfr (ü) tuğyān itdi 'uryān zulumle ecdādımı
Bilmişim Mervānı haşrın ol şafāyım bil meni
- 3 Hem teberrā bilmeyen bilmez Resülün şānını
Eylerim her dem tevellā çün Rızāyım bil meni
- 4 Hışn-ı vaħdetde taħaşşun eyledim çār se kapu
Hānedān-ı ehl-i fakrım her cefāyım bil meni
- 5 Almadı ehl-i teberrā feyzimizden çün naşīb
Nūr-i dil ehl-i tevellā *innemā* 'yım bil meni
- 6 Cedd-i ecdād 'izāmımdır 'Alīyyü'l-Murtaşā
Nūr-i 'aynin veliyyü'l-evliyāyım bil meni
- 7 Fitne-i zulm (ü) şekāvet itdi ecdādım şehīd
Cümlesiniñ Meşhedīyim hem revāyım bil meni

8 Mefhar-i āl-i ‘abā Zeyne’l-‘ibād Baqırım
Ca‘ fer Mūsā vü Kāzım hem Rızāyım bil meni

9 Ol Ťakī’yim hem Naqī’yim ‘Askerī ibn-i ‘Alī
Nesl-i Mehdī Hāşimī āl-i ‘abāyım bil meni

159

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1 Bu gün ervāḥ-ı quds ile Muḥammed Muştafā geldi
Ťamu yārān yār ile ‘Alīyyü’l-Murtażā geldi

2 Şehīdeyni’l-kerīmeynim Ḥasan mazlūm dilim nūrı
Ne ğam kerb-i belā çeksem Ḥüseynle şafā geldi

3 ‘Alī ‘Abbās hürri Ťāsım şehīd-i Kerbelā cümle
Mülebbes nūr-i Aḥmedle ŋamusı *mīm hā* geldi

4 Gelince Ḥamza vü Ca‘ fer şecā‘ at nūrını gördüm
Şehīd ‘Ammār ile Erḳam ŋamu şāḥib-vefā geldi

5 Ḥaḳīḳat nūra müstaĝrıḳ ki pīr Selmānla Ťanber
Ebu’l-Bāḳır delīl olmuş daḥī *ehl-i kisā* geldi

6 Hidāyet pertevin şalmış ḥaḳīḳat şems Bāḳır kim
Rikābında yürür Cābir Sümeyye Müctebā geldi

- 7 Nübüvvet rahtına binmiş velâyet tâcını geymiş
Livâ-yı kudreti açmış ‘Alî Ca‘fer ‘Alî geldi
- 8 ‘Adûnîñ ğayzını Kâzım ‘afv hem mazhar-ı ihsân
Dil ü cândır dîn-i Hâkdan dem-i Mûsâ şifâ geldi
- 9 Rızâsile geyüp tâc-ı şehâdet Meşhed-i Hâkda 46b
Kitâbu’llâh-ı nâtıqla ‘Alî şâhım ‘Alî geldi
- 10 Melâmet ehline mürşid gönüller gencine mâlik
İmâmü’l-etkıyâ kalbe Muhammed çün cilâ geldi
- 11 Ebü’l-esrâr İbnü’s-sır nakıyyü’l-kalb ve’l-evşâf
Hâkîkat râh-ı tevhîde ‘Alî hâdi hüdâ geldi
- 12 İmâmet bâr-ı kâhinde oturmuş taht-ı irşâda
Hasandır ‘Askerî ehl-i muhabbet muhtedâ geldi
- 13 Muhammed Hâzret-i Mehdî velâyet rütbesin hâtem
Rikâbında velîlerle bize Hâkdan ‘atâ geldi
- 14 Dûvâzdeh rütbe-i irşâd tamâm oldu mezâhirde
Çehârdeh rütbe bâtında fenâsı yok beķâ geldi
- 15 Libâs-ı tâzeler ancak hâkîkat bir dürür mürşid
Şûnât-ı libâs ile çü Kâsım intihâ geldi

- 16 Libās-ı ten nübüvvedir çıkardı Aḥmed-i Muḥtār
Velāyet lebsini giydi bu sırdan evliyā geldi
- 17 Nübüvvedden velāyet ger şü‘ unāt-ı İlāhīdir
Nübüvvet ḥatm-i şānında velāyet ibtidā geldi
- 18 Libās-ı sırr-ı vaḥdetle melāmiyyūn olup āḥir
Velāyet ḥātemi olan muḥaddem enbiyā geldi
- 19 Ezel āḥir libāsıdır Ebü’l-Ḳāsım benī Hāşım
Mücedded zevk-i ‘ irfāna irenler hep baña geldi
- 20 Resūlü’llāh nedir Allāh nedir mürşid nedir Hāşım
Bulur idrāk ider nuḥkım bu ṭavrım ḥōş-edā geldi

160

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Raḥmet-i raḥmāna raḥmetdir Muḥammed Muştafā
Menba‘-ı ‘ irfān-ı ḥikmetdir Muḥammed Muştafā
- 2 Geldi çün māh-ı Muḥarrem gitdi ‘ aşıkdan şafā
Tā ezel kısmet imiş çün aşıkā cevr ü cefā
- 3 Böyledir bu ḥāl-i Ādem sırr-ı Ḥavvādan biri
Görenler çekdi nifākdan zāhiren hep enbiyā

- 4 Menba^ç-ı feyż-i risālet şāfi^ç-i kevn (ü) mekân
Bu cehl-i Mervānilerden görmedi aşlā vefā
- 5 Şeherle uyanmaz nesh itdi ceddinüz diyü
Çok haķāret itdiler āl-i Resūle zāhirā
- 6 Minber-i Yeşribde la^ç net itdiler Şiddikaya
Hem daḡi Zehrāya la^ç net itdi āl-i eşkıyā
- 7 İbn-i Tālib ḡazretine Ḥazret-i Sibteyne hem
İtdiler minberler üzere la^ç n ü sebb ey cānā
- 8 Lāşe içre İbn Şiddik oldu biryān āşikār
Didi Ḳayşer kāfiriz biz itmeyiz böyle ezā
- 9 Nūr-i çeşm aşfiyā ḡazır iken her cümlede
Emr-i ^çav^ç av üzere ^çav^ç avlar iderdi nā-sezā
- 10 Şāh-ı kevneyn taḡt-gāhiñ itdiler yağma tamām
Minber-i şāh-ı rüsülde kelbler itdi iḡviḡā
- 11 Cümle enşariñ benāt ü zevcleriñ teşni^ç idüp
İtdiler ona keвне mübāhāt ḡavm-i mel^ç ün bi-ḡayā
- 12 Bunca aşḡāb-ı Resūli itdiler on gün şehid
Vaḡ^ç a-i ḡurre didi ol güne şāh-ı Kerbelā

- 13 Oldı anda yidiyüz qarra şehid Enşāriden 47a
Mu' cizāt ile bu kavme la' net itdi Muştafa
- 14 Tā zamān-ı hāzret-i 'ādil-i 'Ömer İbni'l-'Aziz
Sebb (ü) la'net olur idi hānedān dā'ima
- 15 *Yuhricü'l-hayye*¹⁸⁷ sırr-ı zāhir oldı geldi çün 'Amr
İtdi ibtāl bātilı zāhir olup sırr-ı 'alā
- 16 Ey bu nazımım içre şübhe eyleyen 'ālim iseñ
Kıl tetebbu' vak' ateyni gören yazmış muḳtedā
- 17 Kāfirin u zālīmīne itdi Mevlā la' neti
Böyle ekfer kavm olur mı 'ālem içre münkirā
- 18 Çünkü Allāh hem Resūli la' net itdi bunlara
Eyleriz bu kavme la' net zāhiren hem bāṭinen
- 19 Yār-ı gār yār-ı şöḫbet yār-ı miḫnet her zamān
Hāzret-i şiddik-ı ekber mazhar-ı 'izz ü şafā
- 20 Hāzret-i Fārūḳ ekber-i şem'-i dīn ü 'avn-i Hāḳḳ
Fātiḫ-i ḳuds-i ḫaḳīḳat şāḫib-i luṭf ü 'aṭā

---

¹⁸⁷ Yuhricul hayye minel meyyiti ve yuhricul meyyite minel hayyi ve yuhyil arda ba'de mevtihā, ve kezālike tuhrecūn (tuhrecūne). *O, ölüden diriye çıkarır ve diriden ölüyü çıkarır. Ve arzı (toprağı), ölümünden sonra dirildir. Ve işte (tıpkı) bunun gibi (topraktan) çıkarılacaksınız.* Rum/ 19.

- 21 Şāhib-i envār pes cāmi[‘]-i Kurān k̄āf
Hāzret-i ‘Oşmān-ı ‘Affān mazhar-ı ‘ayn ü hayā
- 22 İbn Ṭālib İbn ‘amm-i Aḥmed ü Muḥtār ‘Alī
Sākī-i kevşer odur hem bāb-ı ‘ilm-i enbiyā
- 23 Cümle aşhāb muḳtedādır Mehdī-i dīn her biri
Cümleden ekmel mükemmel çār-yār bā-şafā
- 24 Her ne deñlü evliyā geldikse da[‘] vet eyledi
Noḳta-i sırrı ‘Alīde buldılar hep intihā
- 25 Bende-i āl-i ‘abāyım sırr-ı *hā*-yı Ḥaydarım
Lā ve *illā* Zü’l-fikārım Ḥaydar İbn-i Ḥaydarım
- 26 Dürre-i pākize gevher-i sırr-ı zāt-ı kibriyā
Nūr-i çeşm neş’e-i feyz-i Muḥammed Müctebā
- 27 Mecma[‘] ü’l-baḥreyn Ḥızrın a[‘] nī Zehrā Fāṭıma
Bāb-ı luṭfi ḳullarıdır cümle aḳṭāb evliyā
- 28 Söyle ey dil aḥsen-i ḥüsn Ḥasandan bir ḥaber
Zehr içirdiler aña mel[‘] ün-ı bī-dīn-i eşḳıyā
- 29 Nūr-i çeşm-i Muştafāya zehri ilḳā eylediñ
Māderiñ nārını iṭfā eylediñ buldıñ şafā

- 30 Ey vezağ ibn-i vezağ kimdir saña ola şefî^ç
Cānıñ için bir cehennem yeñiden itdiñ binā
- 31 Nūr-i çeşm-i ‘āşıkān a‘nī Hüseyn İbn-i Betül
Yoluna cān virdi cümle vāşıl-ı a‘lā’l-‘alā
- 32 Çekmeyen ğayret anıñçün mazhar-ı feyz olamaz
Böyledir aqvāl cümle evliyā vü etkıyā
- 33 Ey dirîğ hey vāh kim şimden gerü mātem dutın
Kerbelā-yı miñnet için cānımı idem fedā
- 34 Āl-i mel‘ūn vücūdum pūta-i ta‘na kılam
Tīr-i düşmenle derūnum pāre pāre ola tā
- 35 Zıkr-i tesbīhim teberrādır teberrā ehline
Secde-i şükrüm tevellā hubb-i şāh-ı Kerbelā
- 36 Bil tevellā menba‘ı feyz-i muħabbetdir dile
Āl-i mel‘ūna teberrā sırr-ı esrār-ı Hudā
- 37 Bilmeyen sırr-ı teberrādan tevellā nidüğün 47b
Sırr-ı hayvāna irişür olıcağ rüz-i cezā
- 38 Bende-i āl-i ‘abāyım sırr-ı hā-yı Haydarım
Lā ve illā Zü’l-fıķārım Haydar İbn-i Haydarım

- 39 Şāni-i işneyn   Alī bin Hūseyn-i Kerbelā
Hāzret-i Zeynū'l-  abādır bu pū a-i cefā
- 40 İbn-i Zeyne'l-  abidīn a  nī İmām-ı ehl-i dīn
Hāzret-i Bakır Mu ammed nūr-i  e m-i a fiyā
- 41 İbn-i Bākır Hāzret-i Ca  fer velī Şādık   Alī
H ace-i sırr-ı mezheb u hem menba  -ı fa l-ı   alā
- 42 İbn-i Ca  fer İbn-i bint A med-i Mu tār imām
Mūsā-i Kāzım  ehideyn ' - ehid bi'r-Rızā
- 43  ems-i i līm-i ha ikāat nūr-i Kāzım  āh Rızā
Ol imām  ār-erkān   ar -ı dilde mu tedā
- 44 Ravza-i pāk me āf-i  udsiyāndır dā'ima
Nām-ı   ālisi   Alīdir  ohreti oldu Rızā
- 45 El-İmām ibn 'l-imām İbn 'r-Rızā a  nī Cevād
Nām-ı pākidir Mu ammed el- a ı bu en-Ni ā
- 46  u le-i  em  -i hidāyet ol   Alī bin en-Na ı
Hādī   'l- mmet Na ıdır  ulm-i  irke ziyā
- 47 Lu f-ı i sān menba    h l -ı  asen a  nī Hāsan
 ahr-ı a  dā-yı Res le   asker-i  āhib-livā

48 Mazhar-ı tām-ı Hudādır sırr-ı faḥrū'l-mürselīn
Vaşf-ı pākıdır Muḥammed Mehdī-i 'āl-i 'abā

49 Yā İlähî sırlar ile bu ğarībe vir sürür
Rūḥ-i pāk-i ḳudsiyānla sırrım ola āşınā

50 Hāşimā ḥaddince itmām eylediñ merşiyeyi
Rūḥ-i pāk-i ḳudsiyāna it şalāt ile du'ā

51 Bende-i 'āl-i 'abāyım sırr-ı ḥā-yı Ḥaydarım
Lā ve illā Zü'l-fıḳārım Ḥaydar ibn-i Ḥaydarım

161

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Her nefesde şad şalāt olsun Resüle şad selām
Āline evlādına aşḥāb-ı sırra şad selām
- 2 Çar-yār be-eşfāya şad şalāt şad selām
Hem daḥî iḳāmet ehl-i faḳra benden şad selām
- 3 Tāc-ı 'izzet Āminā Zehrāya benden şad selām
Ḥazret-i Kübrā Ḥadīce 'avn-i dīne şad selām
- 4 Eşce'ān-ı mü' minīn a' mām-ı pāke şad selām
Āl-i beyt-i Hāşimiyye şad şalāt şad selām

- 5 H azret-i Sıbteyne d a ʻim  ad  al t  ad sel m
Eferer kavm-i Kurey e  ad hez r la  net tam m
- 6 Her devirde devr iden Merv na  ad la  net tam m
H azret-i Zeyn 'l-  ab ya  ad  al t  ad sel m
- 7 H azret-i B kır im ma  ad  al t  ad sel m
H  ce-i d n H azret-i Ca  fer im ma  ad sel m
- 8 H azret-i M s -y  K zım n r-i   ar a  ad sel m
Mazhar-ı n r-i H ud  her dem Rız ya  ad sel m
- 9  ad  al t olsun Ta iye her nefesde  ad selam 48a
Mazhar-ı sırrı' l-liv  ol   Askeriye  ad selam
- 10  l-i evl d-ı mu ibb e behlerine nesle  ad selam
V şıl-ı sırr-ı tevell    a i ine  ad selam
- 11 Ol  ehid-i Kerbel ni  c mlesine  ad selam
Kerbel ya  ayret iden m   min ne  ad selam
- 12 T lib-i zıll-ı fen  a h b-ı fakra  ad selam
H azret-i Selm n u Kanber t bi ine  ad selam
- 13 C mle h dd m-ı d ne  ad  al t  ad selam
   lemeyn   ilm-i H k ka  ad  al t  ad selam

- 14 Sırr-ı tevḥīde müselsel ṭālibine şad selam
Ān dā'imde ḥaḳīḳat 'ārifine şad selam
- 15 Bende-i āl-i 'abāyım sırr-ı ḥā-yı Ḥaydarım
Lā ve illā Zū'l-fiḳārım Ḥaydar İbn-i Ḥaydarım
- 16 Ṭayyibāt-ı aşlāya benden şad şalāt şad selam
Ṭāhirāt-ı erḥāma benden şad şalāt şad selam
- 17 Ol muḥīṭ-i baḥr-i ḥikmete baḥr-i 'ummāna selām
Dürr-i yektā-yı ḥaḳīḳatçün şadef-kārına selām
- 18 Āna dā'imde Resūle hem daḥī İlyāya tā
Şad hezārāndır hezārān şad selām
- 19 Ol süvār-ı 'arş (ü) kürsī Şep̄p̄ire benden selām
Nūr-i a' yān fazl-ı Yezdāna vech-i Şep̄p̄ire selām
- 20 Şad selām 'işmetle ma'şūmāna benden şad selām
Şad şalāt her dem düvāzdeh cānāneden şad selām
- 21 Mazhar-ı esrār-ı si dü cāna benden şad selām
Şeş ü şeştār se heftād ricāle benden şad selām
- 22 *Ve'd-duḥā ve'l-leylī*'le dā'im şad şalāt şad selām
*Ḳāf kāf e hā'*ya dā'im şad şalāt şad selām

23 Peyrev-i pîrân merd-i meydân zülf-i îmân sırr-ı âna
Mazhar-ı sırr-ı kamer şânına elyağ şad selâm

24 *Hâ elif şîm mîm* ola şad şalât şad selâm
Âl-i evlâdına etbâ'ına ola şad selâm

25 Şad şalât ola kamu eşyâ'ına her dem selâm
Evvel âhîr hep muhibb-i hânedâna şad selâm

162

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Nokta-i sırr-ı velâyet haqqıçün ey câna cân
Virme âgyâra bu nazmım sırr-ı çârla it nihân
- 2 Mazhar olur bil teberrâ sırrına
Kim virir bu nazmım 'âgyâr eline
- 3 Muharremde harâm olmağ gerek âgyâr ile ülfet
Teberrâ ola tesbîhiñ şaķile eyleme rağbet
- 4 Yezîdîdir teberrâdan haber-dâr olmayan Mervân
Tevellâ nûrını görmez şebîhî hûk mûş tavşan
- 5 Muharremde mevâlî sünnetin icrâ gerek câna
Derûniñ nâr-ı ğayretle kebâb olmağ gerek ammâ

- 6 Resülün âl-i nesl ile ‘aceb kerb-i belâ geldi
Getür yâdına ey mü’min beyânı *kul kefâ* geldi
- 7 Şağın icrâ-yı adâb-ı tarîkatden bu günlerde 48b
Semâ’ ile şafâ ikrâr gerekmez bil bu demlerde
- 8 Seniñ zikriñ seniñ fikriñ bu demde Kerbelâ olsun
Havâricden hâzer eyle şağile hûş-edâ olsun
- 9 Gerekmez mü’mine mâtemden özüñ zevk-i dil aşla
Münâfık münkiri bilme muhabbet eyleme kaç’en
- 10 Şehîd-i Kerbelâ vaşfiñ ‘ayân itmiş muhaqqıklar
‘Adüvv-i ehl-i îmânı beyân itmiş müdaqqıklar
- 11 Yezîdiñ mâcerâsından haber virsem gerek diñle
Nübüvvet iddi‘â iden Ümeyye neslidir añla
- 12 Şanem ihdâş iden evvel ‘Arabda İbn-i Şalîb idi
Şeyâtîne qarîñ olmuş ‘aceb kâhin ‘Anîd idi
- 13 ‘Arabda ‘ilm-i vesvâsa muqaddem mazhar olmuşdur
Vaqâyi‘den haber birle qarîni Ehrem olmuşdur
- 14 Nice eyyâm bu celîleye şeyâtîñ turesin urdı
Gelince rûh-i sulţânı libâs-ı Ehremi giydi

- 15 ‘Ayān idince İslāmı Nebiyy-i nūr-i Hakk Ahmed
‘Adāvet eyledi izhār Ümeyye ol har nekbed
- 16 Kāmu evlād (u) aḥfādı ‘adāvet itdi başına
Vaşiyet eylemiş evvel ‘adāvet aḳrabāsına
- 17 Hādīşinde Resūlü’llāh haber virdi bu hikmetden
Ümeyyeyle benī Maḥzūm berīdir nūr-ı ümmetden
- 18 Ümeyye putlarıñ şāh-ı velāyet eyledi ihlāk
Anıñçündür ‘Alīye ğayz ider bu kavm-i bī-idrāk
- 19 Nübüvvet mu‘cizāt ile gelince Ahmed-i Muḥtār
Ümeyye cedd-i Süfyānı ‘adāvet eyledi izhār
- 20 Ümeyye nesl-i şulbinden zuhūr itdi nice bir hū
Kimisi kātıl aḫyār kimi ḫaliblere bed-gū
- 21 Medīne şehrini āḫir bu zālimler idüp yağma
‘Iyāl-i ‘arz-ı aşḫābı şenā‘ atle idüp rüsvā
- 22 Esir itdiler evlād-ı aşḫābdan nice cānı
‘Aceb rüsvāylık itdiler bu kavmiñ yoḳdur imānı
- 23 Münevver-i ravza-i pāki Yezīdi eyledi ḫargāh
Kilāblar minber-i nūra teğavvuḫ eyledi hey vāh

- 24 Dinildi vaq‘a-i ħurre bu ġadr-i zulm-i ifsād
Resūlü’llāh bu ifsādı ħaber virmişdi evvelāda
- 25 Bu kavmiñ nār-ı qahr ile ħarābe vardı Beytu’llāh
Püser-i İbn-i Ziyādiden helāk oldu ‘ibādu’llāh
- 26 Vezağ İbn-i Ziyād ammā peser-i mel‘ūn müsteşnā
Biri kāfir biri mürtedd ikisi bir vücūd ammā
- 27 Ĥaber virdi Resūlü’llāh bu zulm-i ġadr-i ‘adavāti
Muşarraĥ eyledi la‘net Yezīde ol ger mekānı
- 28 Mu‘ayyen ism-i vaşf ile Yezīdiñ kibr-i tuġyānı
Kelāmu’llāh-ı nāṭıķdır beyānı ħükm-i Qur‘ānı
- 29 Şerī‘at münkiri ekşer Yezīd-i āl-i Mervānı
Mübāhı mezheb olmuşlar kiminiñ ħükm-i şeytānı
- 30 Kimisi sevmedi āl-i Resūli Şām şūmıdır
Humeyrā kātili taḥķıķ mülük-i Melikşāh mıdır
- 31 Ĥüseyn ile Ĥasan Zehrā ‘Alīye ħuṭbede bunlar
Nice sebb ile la‘neti ħavāric aşıdır bunlar
- 32 Resūlü’llāhıñ āline qahırdır bunlarıñ şānı 49a
Muğāyir kavli-i Raḥmāna bularıñ ħükm-i nefsanı

- 33 Kelāmu'llāh-ı 'azamāyı murād üzere idüp te'vīl
Kıyās-ı nefse āhır şerī' at itdiler tebdīl
- 34 Vaşıyyü'l-mü'minīn iken muḥaqqāq Murtażā Ḥaydar
'Acebdır itdiler inkār bu kavm-i bed-gümān-ı ebter
- 35 Rivāyet eyledi ḥaccü'l-veda' da bulunan aşḥāb
Vaşıyyü'l-mü'minīn itdi 'ulemāya Seyyidü'l-ensāb
- 36 Ğadīr-i ḥamde minberde beyān itdi Resülü'llāh
Kimiñ Mevlāsı oldisem 'Alīdir hem anıñ Mevlāh
- 37 İlāhī sev 'Alīyi cānla her kim ki sevdise
İlāhī düşmen ol her kim 'Alīye düşmen oldise
- 38 Vasiyyet eyledi cümle umūrın Şāh-ı Merdāna
'Aceb bürhān-ı vāzıhdır ḥadīşim ehl-i imāna
- 39 Kemer-best miyān best bu meclisde bulup 'ünvān
Fütühāt-ı bāb-ı Ḥaydardır mürebbī cümleye sulṭān
- 40 Velāyet mazharı mürşid muḥaqqāq oldur efrāda
Ḥavāric eyleyüp inkār sebeb oldılar ifsāda
- 41 Yemen ḥüccācına tekrār vaşıyyet eyledi izḥār
Ğadīr-i ḥamde minberde Resülü'llāh Seyyidü'l-aḫyār

42 ‘ Adüvler el-veled sırr-ı ebîhe belki mazhardır
Kamu eslefde seyr eyler vezağ meşel ile eşherdir

43 Kelâmıñ Hâşimâ ikrâr iden mü ’minlere kâfî
İrişmez nûr-i ikrâra gönül kim olmaya şâfî

44 Kisâ tahtında haşr olmuş muṭahhar cism-i rûhız biz
Haḳîkat nuṭkımuz kevşer-i şubûhız hem fütûhız biz

163

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün

- 1 Haḳîkat üzre ey tâlib şalât-i ḳurbe tâlibseñ
Ḳulak tut işbu elfâza ḳaber-dâr ol bu ma‘ nâdan
- 2 Ṭahâret itmeğe evvel gerekdir mâ’ ola ṭâhir
İder ‘ azâsını ol pâk bilen efâl-i Mevlâdan
- 3 Ḳamu ef’âl-i tevḥîde virüp pâk eyleye ṭab‘ îñ
Cevâriḥ-i Haḳḳıñ oldıgıñ bilüp pâk ola taḳvâdan
- 4 Vuzu‘ itmiş olur ol dem haḳîkat mâ-‘i vaḥdetle
Hużûr-ı Haḳḳa irişüp geçerse ger bu evândan
- 5 Hużûr-i Haḳḳa varmaḳçün şifâtını ider mir’ât
Derûnuñ âb-ı ḥikmetle ide pâk cümle sevâddan

- 6 Huzūr-i Hakkā irince gerek niyyet ki bilmekdir
Teveccüh-i tām ile oldum ide tekbir iclādan
- 7 O dem aqvāl (ü) ahvālīñ idüp terk bilmeye nefsiñ
Sözi Qur'an olur ol dem alur dersini ahfādan
- 8 Rükū'ı eylemek icrā' örf-i sırrını imādır
Bilür Hakkı görüb nefsiñ alur feyz Rabb-i 'azamādan
- 9 Rükū' dan olıcaq kâ'im görür eşyāda Hakk zāhir
Sücüd eyler kamu veche geçince vaqt-i vustādan
- 10 Geçince vaqt-i vustāyı sözinde Hakk olur zāhir
Olunca halk aña mestür olur zāhir Hakk eşyādan
- 11 Aña zulmet dahī dirler ki örtmüş āb-ı hayvānı
Zuhūr-ı kurbet-i Hakkdır seherde sırr-ı İsrādan
- 12 Tamām idince esrār-ı şalātı emr-i Hakk üzere 49b
İmām olmağa lāyıkdır alur ders Rabb-i a' lādan
- 13 Tecellī zāt olur zāhir tamām olunca erkānı
O dem 'arz (u) niyāzla eyler görünce vech-i 'ulyāyı
- 14 Neşirden haşra remz eyler olup cem' -i cem' de ervāh
Geline halka-i zikrde görürler haşr-i kübrādan

- 15 Açulur *şemme vechu'llāh* görünür her taraftan hū
Aña mescid olur her yer görür dünyāyı 'uqbādan
- 16 Fenā-ender-fenā olur kamu bildiği mahv olur
Beķāsı 'ilm-i Hakk olur bilür ūlāyı uhrādan
- 17 Kitābu'llāh olur kalbi kamu eşyā olup Cibrīl
Ma'ānī aña refrekdir 'ulūmı sırr-ı *evhā*'dan
- 18 O dem bilüründür Allāh Resūlü'llāh ile mürşid
Ulūhiyyet olur zāhir geçer bu cümle ğavġādan
- 19 Velāyet hātimi mürşid bu sırr keşf ider ancak
Nübüvvet hatm olup gitdi meşeldir kâf-ı 'anķādan
- 20 Velāyet sırrını kâşif 'Alī ibn-i Ebī Ṭālib
'Alīdir fātih-i evvel odur maḥsūs bi'zāti' llāh
- 21 Nübüvvetle velāyetden ḥaķīķat zāhir olmuşdur
Velāyet menba'ı Ḥaydarīdir bint-i Resūlü'llāh
- 22 Nübüvvet bāṭın olmuşdur velāyet zāhir olduğda
Verāşetle bu sırr bāķī bu sırdır sırr-ı sırru'llāh
- 23 Nebiyy (ü) mürsel merātibce ḥaķīķatdan müfīz oldu
Merātible velāyetden gelür seyr ile ehlu'llāh

- 24 Merātible olup vāriş ledünnī ‘ilmine bir bir
Netīce rütbesi Kāsım velāyet hātimi ol māh
- 25 Ma‘ādinle nebāt hayvān bularla k̄ā’im olmuşdur
Ṭabāyi‘le felekler hem burūc (u) encümle ‘arşu’llāh
- 26 K̄ulūbe vāridāt-ı ilhām bularıñ sırr-ı feyzīdir
Bularıñ zıllīdir ecsām bularıñ nuṭṭ-ı rūḥu’llāh
- 27 Bularıñ emridir dā’im feleklerde olan edvār
Ḥitāmıñ misk ider her kim bu sırdan ol ola āgāh
- 28 Ulūf heftād ḥuḳb ile olur izhār bu devriñ
Geçerler işbu edvārı içenler kevşer nāgāh
- 29 Velāyet sırrıdır kevşer anıñ sāk̄isi Ḥaydardır
Bu sırr kimde bulunursa odur sāk̄i odur ol şāh
- 30 Velāyet bezmine Hāşim kelāmıñ cām-ı vaḥdetdir
Ḥitām-ı ‘ilm (ü) ‘irfānda demin ḥatm-i kelāmu’llāh

164

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

- 1 Gel ey dem şāḥibi Ādem demiñ sırrına ol maḥrem
Demiñ sırrını bilmezseñ gelürsün maḥşere ehrem

- 2 Bilenler dem bu dem Ādem bulardır Ādem ma' nā
Bular her demde Ādemdir bulardır 'urve-i vuṣṣā
- 3 Olar kim bilmedi taḥḳīḳ nedir Ādemdeki esrār
Olar berzaḥda ḥaṣr olur idenler bu demi inkār
- 4 Benim bu meṣneviyātım oḳuyan ḥarf-be-ḥarf pīrden
Geçer cümle berāziḥden libāsīñ tāzeler nūrdan
- 5 Ḥaḳīḳat tuḥm-ı 'ālem dem-i zuhūr itdi ola Ādem
Bu demden zāhir olmuşdur şecer meṣeli kamu 'ālem
- 6 Bu mebdē'den dūrūr devriñ zuhūrı mūntehā Ādem
Bu dem mübhem idi evvel bu sırrıñ kāṣifi ḥātem
- 7 'İmādın geldi dem-i 'ilme yazıldı levḥ-i ma' lūma
Libās-ı 'ilmle ma' lūm olunca geldi mefhūma
- 8 Bilā-ḥarfın bilā-şavtin tekellüm işbu demdendir
Bilā-ḥarfın zuhūrı şavt bu demdir dem bu demdendir
- 9 İrādetle murād oldı iriṣdi emr-i lāhūta
Şadādan *kāf*'a yüz tıtdı irince ḥarfle *nūn*
- 10 Süveydā şekl-i dem noḳta zuhūr itdi bu ma' ḳūlāt
Ḥayāt abına menba' dır bu zülümāt içre ma' lūmāt

50a

- 11 Girüp *elif* şekline nokta *şad* ʾā oldu ʿilm-i maʿlūm
Ceberūtuñ zuhūri elif melekūtuñ lafz-ı mefhūm
- 12 Melāʾik harf-i libāsıdır felekler lafz-ı kāfīdir
Merātib *nu* na tekvīndir rübūbiyetle hāvidir
- 13 Tabāyiʿ çār merātibde tağayyürler ider izhār
ʿAnāşır haşrıdır anıñ mevālīdde ider tekrār
- 14 Tabīʿat ʿālem-i mülkdür ʿanāşır ʿālem-i eşkāl
Ulūhiyyet hüviyettir rübūbiyyet dūrür ef ʿāl
- 15 Haķīkat vaşf idem tekrār saña gel ʿālem-i aşlı
Kamunuñ aşlı bir demdir bilinmekdir anıñ faşlı
- 16 Muḥabbet kenzi bu demdir bu demle ʿālem ʾAdemdir
Merātib seyri bu demdir gelen āhirde bu demdir
- 17 Kāmu ervāḥ bu demdendir mülk-i eşbāḥ bu demdendir
Felekler ʿarşla kürsi zulām mişbāḥ bu demdendir
- 18 ʿAvālimden geçüp bir bir görindi vech-i ʾAdemden
ʿAdemden lā mekâniden zuhūr itdi bu dem demden
- 19 Ki evvel ʿālem-i lāhūt aña menzil (ü) maķām oldu
Mülk-i ismiñ urunduķda o dem şavt-i kelām oldu

- 20 Ta' ayyünle zühür itdi mekânı ' arş (u) kürsîdir
Kuvvâ tehlîl ve tesbîhi okıdı levh-i ma' nîden
- 21 Hârâretle yubûsetden geçürdüm boynıma bir tavk
Bürûdetle rutûbetle irâde mâceramız çok
- 22 Hevâ nâr âble hâkden zühür itdi ' aceb merkeb
Dil (ü) câna hîtâb itdi o dem emreyledi *f'erkeb*
- 23 Rükûb itdim aña oldum mevâlîd seyrine gitdim
Ufklardan geçüp bir bir cinân-ı tab' ıma yitdim
- 24 Tabî' at cennetim oldı ' anâşır zevkine irdim
Haber virince esmâdan müsemmâya irem dirdim
- 25 İrişdim beyt-i ma' mûra haber aldım müsemmâdan
Hîtâb-ı *fescüdü* geldi kuvvâma Rabb-i a' lâdan
- 26 Mücedded lebs-i Âdemle merâtib eyledim izhâr
Nübüvvetle haber geldi bu tavrı eylemem tekrâr
- 27 Nübüvvet gencini açdım ne kim varsa nişâr itdim
Velâyet gevherin aldım o dem bir hõşca kâr itdim
- 28 Melâmetle şurû' itdim hâkîkat kenzini açdım
' Aceb dest-i velâyetle ma' ârif gevherin saçdım

- 29 Tārīkat mektebi içre oğutdum hīce-i ebcēd
Elifşad'dañ geçüp bildim eħaddir ħamdle Aħmed
- 30 Eħad elfeyn virip ħamde dem-i ħātem Muħammeddir 50b
Veled eb sırrıdır Hāşim vücūdın nūr-i Aħmeddir
- 31 Kime kim 'aķıl gerek ise gerekmez nazmıma nazīre
Kıurı 'aķıl ider elbet anı her demde bī-behre
- 32 Meğer çeşmine āb-ı ħayāt insān-ı kāmilden
İrişse feyz-i dil her dem bilür ol Ĥaķķı bāııldan

165

Mefā'ılün Mefā'ılün Fe'ülün

- 1 Mevālīdiñ mazāhir içre devri
Ĥayālün fī ħiṭāmin fī lisānin
- 2 Meṭāli' le geçirmek cümle şūrı
Zevālun fī devāmin fī mekānin
- 3 Ulūhiyetde olmaz terk-i mu' tād
Rübūbiyyet ider terkīb-i ifrād
- 4 Heyülā dem şuver tağyir-i icād
Maķālun fī maķāmin fī cenānin

- 5 Bilinmez hāl-i evvel zāt birdir
Ṭabāyi‘ dir mübeddel şekl-i tendir
- 6 Ezel āhîr bilen bir gizli sırdır
Mişālün fî enāmin fî zamānin
- 7 Tağayyürden deĝişmez şekl-i evvel
‘Amel-i ‘ilmiñ hurûf ile mükemmel
- 8 Teceddüddür fenâsı hem müşekkel
Mişālün fî zamānin fî emānin
- 9 Kelāmıñ Hāşimā oldu beşâret
Ma‘ārif ehline ider kifāyet
- 10 Haķıķat ‘ārifem remz-i işâret
Cemālun fî hıyāmin fî cenānin

166

Fā‘īlātün Fā‘īlātün Fā‘īlātün Fā‘īlün

- 1 Gel ey ṭālib felekler bil ne cünbişler ider peydā
‘Acebdir bir devrde bir meleklerden ider peydā
- 2 Baķarsıñ her bir eflāke nice yüz biñ melā’ik var
Nüzül itse biri arza birine bir ider peydā

- 3 Feleklerden biri şābit anıñ her devri dehrīdir
Her şems itmiş hūķbdır kim bir ile kevn ider peydā
- 4 Bilinmez devri aħfādır kamu edvārı devr eyler
İhāta eylemiş varı kamuya haşr ider peydā
- 5 Meleklerle beşer eflāk gerek anıñ tahtında kürsīdir
Muħiṭ oldı kamu ‘ilmi şebāt-i qalb ider peydā
- 6 Nizām-ı tavr-ı eflākiñ gerek hırāmınıñ vaşfi
Şebāt ile hezārān şad tavr-ı evşāf ider peydā
- 7 Melā’ik ism-i şer‘īdir ilāhiyyūn dimiş ervāh
Quvvādırlar tabi‘iyyūn ‘amel mazhar ider peydā
- 8 Baña tūt sem‘-i qalbini ne sırdır añla edvārı
Diyem diñle hisābını neden devrān ider peydā
- 9 Felekler devr-i dehrīdir felek devrini fehm eyle
Ki anıñ dehrīdir şems hūķbe kim qān ider peydā
- 10 Feleklerden hūķb-i heftād ulūf bildir ki her yevmi
Hisāb-ı Ādeme pencāh olup yıllar ider peydā
- 11 Saña bir sırr daħī izhār idem ‘ilm-i ledünnīden
Anı derk idemez Hızrıñ meğer benden ider peydā

- 12 Dehr efrād terkīb eyleyüp terkīb-i efrāddır 51a
Sinīn tecdīd-i elbāsdır yevm-i ahlāk ider peydā
- 13 Ebr-i nūr eylemek nārı şü' unātı idüp bir şān
‘Aql u idrāk ilm-i sırrım teceddüd zevk ider peydā
- 14 ‘Aceb terkīb-i ma‘ nādan feleklerden haber aldıñ
Ṭabāyī‘ terkibiñ añla neden edvār ider peydā
- 15 Ṭabāyi‘ evvela terkīb olunca mā zuhūr eyler
Şudan ma‘ den zuhūr eyler necef cevher ider peydā
- 16 Zira‘ (vü) silsile heftād berāziḥ ma‘ deniñ devri
Şühūr eyyām sinīn ancaḡ añā eṭvār ider peydā
- 17 Yedi nev‘ üzredir ma‘ den ki her nev‘ inde ṭavrı on
Geçer heftād ile ṭavrı bint-i nev‘ in ider peydā
- 18 Nebātuñ şekl-i envā‘ ı yedi nev‘ üzredir ammā
Ḳalemle ictimā‘ indan ki bir şān ider peydā
- 19 Nebātuñ cismidir rūḥ-i ma‘ ādin nümā sırrı
Ma‘ ādinden bilā cümle nebātāt ḥiss ider peydā
- 20 ‘Aşer ṭavr üzredir ammā nebātuñ nev‘ -i eşkālī
‘Acebdir nev‘ -i ṭavr ile nice efrād ider peydā

- 21 Nebātũñ ħaşr-i edvārı olur heftād ile itmām
Netice tĩn ħurmādan tezevvüc ħiss ider peydā
- 22 Nihāyet ħiss-i tezvīci geçer Őehvetle ħayvān
Ĥarāretten gelür sırr ħayāt-ı nev ider peydā
- 23 Yedi envā' -ı ħayvānda ħamu Şeyde zāhirdir
Ve mā min dābbetin fi'l- 'arz nesl-i sırrın ider peydā
- 24 Tenāsül meşel mişl ile *şirātü 'l-müstakīm* ħaħħan
Cebīninden çeker Mevlā tuĥm-ı mevlūd ider peydā
- 25 Rübūbiyyet durur ancak tabāyi' izdivāc ile
Gelür Şavr-ı āĥirde Őanāyi' ler ider peydā
- 26 Nebātũñ rūĥ-i nümünenden mürekkeb cism-i ħayvānĩ
Nebāt-ı ma' deniñ rūĥı ' aceb terkībi ider peydā
- 27 Nümā sırrı nebātũndır ma' ādin sırrıdır cevher
Biri erkek biri ünşā peder māder ider peydā
- 28 Ma' ādin ħāşşa vü elvān nebātāt ħiss-i te'şiri
Ne sırrdır bu terākible tuĥm-ı Şehvet ider peydā
- 29 Saña bir ' ilm-i aĥfādan ħaber virdim be hey dervīş
Bilen ' aşık bu esrārı mücedded zevħ ider peydā

- 30 Kemāl-i ma‘ deniñ ancaḡ nümādır kıblesi mercān
Beyazdır bed‘ an idüp āḡir kızıl elvān ider peydā
- 31 Nümāsı ma‘ deniñ āḡir nebātāta olur mebde’
Aña evvel nihāyetdir ḡiss-i idrāk ider peydā
- 32 Nebātñ āḡiri ḡisdir olur ḡayvāna ol mebde’
ḡayāl-i ‘ ayş-i idrāki kemāl ile ider peydā
- 33 Kemāl-i nev‘ -i ḡayvāniñ vilādetle zūhūr itmek
Ṭabāyi‘ le vilādetden beşer ṭavrın ider peydā
- 34 Şaḡın aldanma eşkāle beşerdir şanma her şūret
Eşerdir ba‘ z-ı ḡayvāndan nice insān ider peydā
- 35 Kelāmu’llāh-ı nāṭıḡla gele ke’l-en‘ ām dūrūr anlar
Deḡil bil hem aḡalldir Ḥaḡḡ ḡamu ḡüsrān ider peydā
- 36 Ne mümkin ol bir ḡayvān muḡilliñ maḡharı cümle
Delīlim hem aḡaldendir zamīr-i merci‘ ider peydā
- 37 Süfl-i cāhil münāfiḡdır hidāyet nūrını görmez
Ḥaḡar şemsü’l-ma‘ ārifden cehl (ü) zūlmet ider peydā
- 38 Ḥurūfi ehl-i inkārñ kelāmı cümle şāmitdir 51b
Şadāsı bī-ma‘ ānīdir muḡavvif eşvāt ider peydā

- 39 Ma^ç âşî nefsdîr ancağ ^çibādâtı izāfâtı
Hasedle şab^ç -î şūmına nice ekdâr ider peydâ
- 40 Velâkiñ nev^ç -î şavr ile mevâlîd sırrını iden
^çAcebdîr bilmese nefsi libâs nârdan ider peydâ
- 41 Libâsın nâr iden cânlar şabî^ç atde olur cinnî
Geçerler cennet nârı ^çanâşır ten ider peydâ
- 42 Libâsın nûr iden âhîr bilür Âdemdeki sırrı
Aña ol dem ider secde ^çahd ü ikrâr ider peydâ
- 43 Şü^ç un kim şab^ç -î cinnîdir irişmezse aña ikrâr
Şağın deccâl cāzûdan şabr-i azyağ ider peydâ
- 44 Anıñçündür berâziğde nice aqbeğ şıfatlar var
Şamu ahlâğ bedendir meğer münkir ider peydâ
- 45 Nice âyet hadîş vardır ^çazâb-ı şabri vaşf eyler
Naşar çoğ ikişer revzen ki her bir şabr ider peydâ
- 46 Şubûruñ keşf-i esrârı başîret ehline ma^ç lûm
Demimle şayy olur ebdân aña rû 'yet ider peydâ
- 47 Muşammed vechini evvel görenler nûr-i Mevlâdan
Cinâna geldi Âdemle şabî^ç at nûr ider peydâ

- 48 Ezel maẓhar olan nūra nübüvvetle gelür bâtın
Ṭabāyi‘ le düzüp maḥmil tağallüb-i ḥāl ider peydā
- 49 Müzeyyen çār ‘ unşurla ‘ aceb merkeb idüp ḥāzır
Aña taḥmīl olup maḥmil emānet-kār ider peydā
- 50 Felek edvār mevālīdiñ zuhūrı nūr-i maḥmilden
Nefisdir Ādeme ol nūr nev‘ -i eṭvār ider peydā
- 51 Merātible sekiz cennet beşer envā‘ inñ vaşfi
Ki her nev‘ i düvāzdehdir nūr-i şeş add ider peydā
- 52 ‘ Alī şulb ile bir rütbe daḥī vardır cinān içre
Çehārdeh kubb-i haḍrā cemālü’llāh ider peydā
- 53 Kıbābu’llāh ile cennāṭ gelür yüz on merātibde
Muḥammed neslidir Ṭübā kamuya feyz ider peydā

167

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

- 1 Celālü’ddīn Muḥyi’ddīn Şafıyyü’ddīn Bedre’ddīn
‘ Acebdir kim bu vaşf ile birisi virdi fetvā
- 2 Kimi icmāl rumūz ile işāret itdiler devri
Eğer bu sırra ‘ ārifseñ sözime dirsın āmennā

- 3 Tettebbu‘ eyleseñ cümle haqı̇kat ehliniñ kavlin
Bilürsün kim ledünnidir kamu bu ketebe olan ma‘ nā
- 4 ‘ Aceb edvār-ı ‘ arşiden ‘ ayān itdim nedir āfāḳ
Nedir enfüs beyān itdim nefis devrin idem imlā
- 5 ‘ Aceb sırr bunca edvārdan nefis bil zāhir olmuşdur
Nefisden cümle halk oldu eğer Ādem gerek Havvā
- 6 Nefis nūr-i Muḥammedden nefisdir nefḥa-i Haḳdan
Biri rākib biri merküb ikisi gevher-i yektā
- 7 Eḥad Aḥmedde zāhirdir Muḥammed ḥamdle kā’im
Ḥamd Aḥmed Muḥammed ḥamd şecer tuḥmiledür sırra
- 8 Muḥammed mīmīne mezc it mürekkeb Aḥmed elifin
Ma‘ ānīdir olur zāhir ‘ aceb esrār ola peydā
- 9 Elif mīmīñ beyānıdır nefis-i enfüs Muḥammed Haḳḳ 52a
Ḳamuya ümm Muḥammeddir nebiyyü’l-ümm odur haḳḳan
- 10 Resülü’llāhı fehm eyle izāfetle muzāfi bil
Ḥaberde cümlesi birdir ki müsteşnādır istiḡnā
- 11 Şıfat mevşūf kabīlinden ‘ ilm-i ma‘ lūma tābi‘ dir
‘ Abd ma‘ būd ile kā’im ki *sūbhāne’lezi’ esrā*

- 12 Şerî' atle nübüvvet h̄atm-i zāhirdir merātibde
Verāşetle velī geldi kelāmıñ H̄aqq ider icrā
- 13 Şecerdir her taraf mezheb-i velīler mīvesi anıñ
Nübüvvet h̄ātemi tuhm muhiblerdir budağ farzā
- 14 Çiçeklerdir beşer nev' i k̄amunuñ şūreti Ādem
Nice yüz biñ çiçek zāyi' ider her bir budağ nev' a
- 15 Gelür her bir budağdan biñ kemāli mīve-i Ādem
' Aceb ekşer olur zāyi' gelür bir mīvesi *duhā*
- 16 Mezāhir mīveniñ tuhmı şecer mişlile bātıdır
Zuhūr ile olur zāhir nümāsıdır anıñ eşyā
- 17 Nice biñ gerçek erlerden fedā olmak gerek tā kim
Gerekdir mürşid-i yektā ola mişlile müsteşnā
- 18 H̄aķıķat devr-i eşyāyı bilenler āl-i *tāhā* 'dır
Bilenler sırr-ı *tā* 'yı iderler h̄üccetim imzā

168

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Muqaddem Ādemiñ devriñ saña bir bir beyān itdim
Nefisle añla gel Ādem ne sırdan aşfiyā geldi

- 2 Hāşirdir muṭlaḳ cismi ḳamu edvār-ı cem^ç itdi
Ḳuvvāsı maḥşer-i ervāḥ ṭavırla ibtidā geldi
- 3 ‘ Acebdir her cesed aḥlāḳ anıñ ṭab^ç ında peydādır
Anıñçün şulb-i sırrından sa^ç id ü eşḳıyā geldi
- 4 Mevālīdi olup cāmi^ç geçüp hep cümle esfelden
Merātible geyüp cāma devirle intihā geldi
- 5 Muḥammedden dem irişdi ki oldır nefḥa-i ḳudsī
Dem ile demlenir ecsād bu deñlü enbiyā geldi
- 6 O demle devre-i mürsel ḥitāmıñ misk idüp āḥır
Dem-i Aḥmed eḥad bir an Muḥammed müntehā geldi
- 7 Zuhūr naḥline Zehrā olupdur Fāṭıma sāḳī
Ḥüseyn ile Ḥasan şāḥı nümāsı Murtaza geldi
- 8 Ḥaḳıḳatden ḥaber virdim ḳabül it cānla nuṭḳım
Ḥüseyniñ şulb-i sırrından gelenler evliyā geldi
- 9 ‘ Aceb mişḳāt-i Aḥmedden meşābīḥ ehl-i beytidir
Nübüvvet ḥatmine vāriş gelenler ḥitāmü’l-evliyā geldi
- 10 Ḥilāfetle nübüvvetden şelāşüni ḥisāb eyle
Ḥilāfet sırr-ı ḥatm oldı Ḥasan aḥsen nidā geldi

- 11 Nübüvvet ümm-i ħilāfet āb biri Aĥmed biri Ĥaydar
Bir sırdır mecma' ü'l-baĥreyn ŧehīdü'l-Kerbelā geldi
- 12 Ĥaĥīĥat mülkünün ŧāhı ma' ārif burcunıñ māhı
Ĥüseyn İbn-i Betül Ĥaydar İmāmü'l-aŧfiyā geldi
- 13 ŧıfāt zāt-ı ' Alīle nübüvvet anda bātındır
Ki oldır vāriŧ muĥlaĥ anıñçün muĥtedā geldi
- 14 Merātib ĥatmine zātı ĥamu envār cāmi' dir
Nesilden mazĥar sırrı olanlar hep hüdā geldi
- 15 Resülü'llāh aña sıbıım didi zāhirde bātında 52b
Kelāmu'llāh-ı nāṭıĥda beyānı *ĥul kefā* geldi
- 16 Resülü'llāh didi Ĥur' ān anıñ neslinden ayrılmaz
Anıñ neslide Ĥur' āndan delīlim iŧṭıfā geldi
- 17 Murād sebü'l-meŧānīden çehārdeh nesl-i ĥarnīdir
Ki her ĥarnıñ imāmı mürŧidi ĥayrū'n-Niĥā geldi
- 18 İmāmü'l-evliyā ŧāĥīb-zamān mürŧid çehārdehdir
Budur ĥayrū'l-ĥurūn ĥarnı ĥamu a' lā'l-a' lā geldi
- 19 Bularıñ her birisi bir ĥarnda Mehdī-i Ĥaĥdır
Ĥamuya münkir ü deccāl anıñçün ibtilā geldi

- 20 Velâkin karn-ı âhîrde ‘aceb mi Mehdî-i Kâsım
Helâk itseydi Deccâli bu dem añâ kuvvâ geldi
- 21 Eğer ey tâlib u şâdıķ bileydiñ Kâsımın ceddiñ
Bilürdün kim Ebu’l-Kâsım bu demle ıştıfâ geldi
- 22 Helâki çeşm-i Deccâliñ gidermek şirk-i inkârı
Gelür tevhîde her millet hıtâb-ı *hayşümâ* geldi
- 23 Nüzül-i rûh-i ‘İsâmın nübüvvet nürını tecdîd
Mücedded haşr-i ebdân ‘Alî şâhib-livâ geldi
- 24 Gelüp şâhib-livâ haşre gelür terkibe her müfred
Nedir ‘uķbâ zuhûr eyler kamer devri fenâ geldi
- 25 Gelür nefh ile İsrâfîl zaħl-ı tab‘ indadır şûrı
Gelür haşre kamu ervâh sücûd-ı *eynemâ* geldi
- 26 İki nev‘ üzredir nefha biri ifnâ biri ibķâ
Neşr-i ifnâyı şüretle haşirde hõş-liķâ geldi
- 27 Haşirde maķşüdiñ buldı livâ-ü’l-ħamdde kim irdi
İçer ‘irfân-ı kevşerden o kim âl-i ‘abâ geldi
- 28 Zamânın şâhibi ister saña haşrı ‘ayân itsün
Şaķın naķķâl münâfıķdan bu gün ol ‘amâ geldi

- 29 ‘ Amā geldi ‘ amādandır ‘ amādır berzah-ı kabri
Muqaddem bilmedi bilmez ‘ amel cehl-i cefā geldi
- 30 ‘ Aceb hayvān-ı nāṭıqdır hayāline olur tābi‘
Şanur kim zann u fikr ile aña cehl ‘ aṭā geldi
- 31 Hayātında şıfāt ile ‘ acebdır bilmeyen Hakkı
Ne mümkün bile dehşetle o dem Mūsā ğidā geldi
- 32 Kamu hayrāt u mālī kuvvā-yi nefse zāhir
Anıñçündür ider tekrār kamu fi‘l-i riya geldi
- 33 Nedir ĩmānı bilmezsın neyi taşdıķ ider kalbiñ
Niçün ĩmānla gitmek saña mestūr-i hafā geldi
- 34 Be hey hayvān be hey nā-dān nedir ĩmānına şübhe
Meğer kalbinde şekkiñ var saña senden ibā geldi
- 35 Gerek ata gerek kardeş yanında cān virir Hakkā
Yaķınen bilmez ĩmānıñ daķı küfrüñ ‘ amā geldi
- 36 ‘ ĩnād (u) cehl (ü) inkārı çeker ĩmānına perde
‘ Aceb maħcüb şüretdir aña küfri hayā geldi
- 37 Eğer ĩmāna ṭālibseñ saña nuṭķım muşāhibdir
Muşāhibsiz bilinmez Hakk aña şoĥbet-revā geldi

- 38 Muşâhibdir seni mürşid huzûrunda iden işbât
Münâfıkdır iden merdûd olar albe ğışa geldi
- 39 şahâbi her kelâmı hala Hadan bilenlerdir
Değil şobet iden aşhâb *ve lâ entüm ve mâ* geldi
- 40 Velâyet nûrına medfen haıat Hâřimiñ albi 53a
Anıñçün řa olup abr Muammed müctebâ geldi
- 41 aşidem saf-ı ‘ulvîdir elf ebyât ile ma‘ mûr
‘Alî sırrı dürür nâmı ‘aceb müşkil-ğüşa geldi

169

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Hâmdüli’llâh mazhar oldum bu deme
Eyledim tarîr edvâr-ı Âdeme
- 2 Âdemîniñ vaşfıdır her bir kitâb
Âdemî şânında eşyâ faşl-ı bâb
- 3 Hep hayâta mazhar olan bî-gümân
Her biri bir âdeme olmuş nişân
- 4 Hânde mazhar řâ‘ir hayvân meğer
Her biri bir âdemiñ nuıñ ider

- 5 Her lisān bir Ādemiñ devriñ tamām
Eyleyip tekrār anı eyler ‘ayān
- 6 Hıalṭ-ı nesl ile nuṭṭa taḡayyür olur
Nuṭṭa-ı ḡayvānı aña ta‘bır olur
- 7 Nuṭṭa-ı ḡayvāndan murād tefhīm-i ḡāl
Ba‘zısı eṭvār ile añlar mişāl
- 8 Bizbāniñ ṭavrına iden nazār
Feyz-i nuṭṭa göñlüni eyler maḡarr
- 9 Hıaṣr-i ecsādiñ ölünce ey dede
Çok ṭavırlar zāhir olur dünyāda
- 10 Hıaṣr-i ervāḡ ol ḡonce cilvede ger
Āḡiretdir ol zamānda mu‘teber
- 11 Mazḡar-ı sırr-ı kisādır muḡbiri
Vāriş-i ‘ilm-i nebīdir her biri
- 12 Nesl-i Hıaydar zīdesi bunlar dūrür
Ehl-i Hıaḡḡıñ kıblesi bunlar dūrür
- 13 Bunlara nāzır olan göñül gözi
Baḡır altun ider her bir sözi

- 14 Ādemīdir bunlarıñ her bir demi
Buñlar gele hem-dem olan ādemī
- 15 Sırlarına maḥrem olan evliyā
Çok ḥaḳāyık söylemişler bī-riyā
- 16 Ḥazret-i Mıṣrī muḳaddem söylemiş
Devre-i ‘arşı ‘aceb naḳl eylemiş
- 17 Ba‘zılar bir dā‘ire farz eylemiş
Sālike ol cehle ‘arz eylemiş
- 18 Dimemişler ferş ü baḫriñ devrini 53b
Diñle benden bu rumūziñ naḳlini
- 19 Aşl-ı edvār ṭab‘-ı ‘unşur kārıdır
Ṭavr-ı rûḫa ñūr-i vaḫdet sārīdir
- 20 ‘Arş (u) eflāk cümlesi rûḫānīdir
Cism-i ‘unşurdan deęil nūrānīdir
- 21 Rûḫ-i tağayyürdan maşündür ey püser
Merkebinde zāhir olur ḫayr ü şerr
- 22 Yek vücūddur cevher-i rûḫ ey peder
Revzenidir bir bir eşyā ḳıl nażar

- 23 Her bir ecsād rūḥa bir lebs-i cedīd
Pertevidir revzene ḥalkdan berīd
- 24 Devr-i ferṣi baḥr ile benden işit
Nefsini bil aña göre var işit
- 25 Nuṭḡ-ı Ḥaḡdır devre-i ‘arṣa zimām
Ferṣe mensüb maḡhar-ı Ḥaḡḡ bi’t-tamām
- 26 Zıkr ü ādem ‘arṣ ü kürsüñ zīneti
Feyz-i nuṭḡından melā’ik ḥılḡati
- 27 Ādemīdir zīneti ferṣiyyeniñ
Ādemīdir müntehāsı her demiñ
- 28 İntihā ferṣiyyede edvār hep
İntihādır ibtidāya bil sebeb
- 29 Ma‘nevī ṣūrı ma‘ārif her merām
‘Ālem-i dünyāda ḡāşıl bi’t-tamām
- 30 ‘Ālem-i süflīdedir feyz tamām
Maḡhar-ı küll ādemīdir ve’s-selām
- 31 Ṭavr devri fehme aḡreb ḡoş-maḡāl
Meşnevile söyleyem ey ehl-i ḡāl

- 32 Diñle imdi devre-i ferşiyeyi
Zeyl-i tãmdır devre-i ‘arşiyeyi
- 33 ‘Arş u eflāk mişlidir ferşe hevã
Eylemiş arzı ihãta ol hümã
- 34 Ebr ile hãkden deĝildir mevlidi
Nuţķ-ı kãdirdir dem-ã-dem mevridi
- 35 Rĩh-i şarşar şanma kim ola hevã
Lĩk taħrĩkine bãdıdır dilã
- 36 ˆTob arziñ mu‘ ayyende evgãnıdır
Her ˆtavırla devriniñ erkãnıdır
- 37 Kã‘ inãta meşel cevherdir hevã
Bil ĝaraż ĝaym-i seħãbı ‘ ayn-ı mã
- 38 Hem heyũlãsı hevãdır ‘ unşuriñ
ãb-ı ˆtayyãr şũreti ol gevheriñ
- 39 Bil havãss-ı hãmseden zãhir hevã
Ĝaym ile doĝdı hevãdan ‘ ayn-ı mã
- 40 Nev‘ -i ãbiñ ãr olupdur ˆta‘ mla
Ma‘ deni milhĩ muzırdır ˆtab‘ ıla

- 41 Mā süflīden zuhūrı ma^ç deniñ
Halkına bādī olupdur cümleñiñ
- 42 Sırr-ı Rabbi'l-ālemīn ne maẓhar ol
Anıñ ile zāhir olur üç oğul
- 43 Gerçi ma^ç den doğar cümle benāt 54a
Mā-i devvār olmasa bulmaz hayāt
- 44 Baṭn-ı ^ç arzda devr ile ^ç abdi bula
Ṭavr-ı ma^ç dende nihāyet zer ola
- 45 Bu devirde ^ç āyıķ eylerse zuhūr
Ma^ç deniñ kânında bir cevher olur
- 46 Levn-i evvel cümlede olmuş sefid
Şıbg-ı aḥmer müntehā lebs-i cedīd
- 47 Her bir eşkāl-i nebāt (u) ma^ç denī
Dođurur bir nev^ç -i hayvān bī-meniñ
- 48 Ma^ç deniñ hilḳati bi-dest ü pā
Kānın terk eylese bulur fenā
- 49 Ger nebātdan eylese hayvān zuhūr
Perr ü pā ile gezer mişl-i ṭuyūr

- 50 Nesl-i tuḥm ile deġildir ḥılḳati
Kim ‘ ufūnetle hevādır ḥılḳati
- 51 Bil hayatının hayatı ṭavırdır
Ma‘ deninīñ ‘ ömri kendi zātıdır
- 52 Çār tabāyi‘ devrini iden nebāt
Şulb-i ḥayvānīde bulur ol şebāt
- 53 Çünkü ḥayvānla nebātñ bī-riyā
Devrin serd eyledim bir bir saña
- 54 Çār ṭabāyi‘ dir peder aşl u uşul
Çār ‘ anāşır māder oldı ey oġul
- 55 Bil peder şulbi ḥavāss-ı ḥamsedir
Raḥm-i māder bil hevā ġaymındadır
- 56 Hem ḥarāretten zuhūr şehveti
Nev‘ -i tezvīdir ‘ arūs zīneti
- 57 Raḥm-ı māderden doğunca üç oġul
El-veled sırrıñ ḳamu itdi ḳabul
- 58 Birbirine ta‘ ḳible devr ideler
Üç ufḳdan devirle seyr ideler

- 59 Ma‘ den mercān ufqdur evvelā
Şekille feyz-i nebātīdir dilā
- 60 Mevlidiñ añla nebātīñ ey emīr
Devrini söyler saña bil bu faķır
- 61 İbtidā tuħm-ı nebātīñ bil sefīd
İntihā eşcār-ı müsmirden bedīd
- 62 İzdivācı naķl-i aķlāmdır şehā
Naķl-i ħurmādır ufqdan müntehā
- 63 Bī-şemerdir ħāmil olmayan şecer
Şāķ sākī kibr ü ‘ acebdır meġer
- 64 Kāmile olsa ķarīn ol bi-nevā
Eylese ħük m ile başını fedā
- 65 Ba‘ z kāmilden ola ol behremend
Mürde iken ħayy ola ol derd-mend
- 66 Naķl-i ħurmāda ufķ şehvetledir
Zen gibi merdānla ülfetledir
- 67 Ĥāmil olmaz bŷy-ı merdān olmasa
Bŷy-i merdānla dimāġı ŧolmasa

- 68 Mevlid-i hayvāna şehvetdir sebeb 54b
Ol sebebden izdivāc eyler taleb
- 69 K̄alb-i ʿālemdir muharrrik çeşmini
Cān demdir ṭabʿ -i cin hayvān ten
- 70 Süfl-i hayvān tuḥmla eyler zuhūr
Beyzasından fikri hiç olmaya devr
- 71 Perr ü bāl zāhir olup seyr ide
Tā ölünce murğ-ı şāhı devr ide
- 72 Baʿzı hayvān şāhı var hem şükri
Ḥidmetinde cān fedādır her biri
- 73 Cins-i hayvānda ḥilāfı çift ola
Şekl-i āhırla doğanlar heft ola
- 74 Her biri bir dūzāh olmuş nişān
Küfr ü inkār s̄ireti bunlar hemān
- 75 Ḥaşr-ı ecsāddır bularıñ s̄ireti
Ḥaşr-ı ervāḥ ādeminiñ şūreti
- 76 Üç mevālidiñ saña seyriñ tamām
Söyledim ḥīle gelince ey hümām

- 77 At ufkdur nev^ç -i insāna zimām
Üç mevalīd oldu anıñla tamām
- 78 Aḥsen aḥmer levndir tīz-revīş
Ḥiss ü rü 'yā şāḥibi itmez güyeş
- 79 Berzaḥıdır ādemiñ çār pā şıfāt
Mū-yi şadri elif ola bī-irtibāt
- 80 Ādem ile *el-fetā* kâbil deĝil
Ḥükla maymun mişlidir ĝāfil deĝil
- 81 Devr-i cevzāda gelen cinnī olan
Ṭab^ç -ı nefsiñ āsiyābıdır hemān
- 82 Fikr-i Ḥaḫdan bir gönül ĝāfil ola
Cinn vesvās bil aña dāḥil ola
- 83 Hem riyā-ḥōr münāfiḫ cümlesi
Merḫadinde ola cādū mürdesi
- 84 Si dü şad eyyāmla te 'şīr ide
Tis^ç a şehr ile teni ta^ç mīr ide
- 85 Her kemāle istivā ḥaṭṭ-ı nişān
Ḥaṭṭ-ı mu^ç avvec esfeli eyler beyān

- 86 Esfeliñ çeşmi iki vechindedir
Rü'yetine enf u re'si perdedir
- 87 Şâğ gözile göremez şol cānibi
Bil teraqqi cebhesile hācibi
- 88 Şavt-ı maḥrecden ḥurūfi 'ārīdir
Ḥarf-i maḥrec ādemin kārıdır
- 89 Eylemiş evṭān eṭvārı tamām
Maḥrec ile nuṭḡ iden Ādem kelām
- 90 Her ḥurūfuñ maḥreci mīzānıdır
Ādemīdir kātibi hem cāmıdır
- 91 'Arş u ferşin mecma'ıdır ādemī
Mecma'ü'l-baḥreyn ḥāvī bir demi
- 92 Devr ile her bir mezāhir her bī-ḥilāf
Ferd-i 'ālem ādemi eyler ṭavāf
- 93 Devr hem bu ṭarza taqrīr eyledim 55a
Ṭavr ile evṭānı ta' bīr eyledim
- 94 Devr-i ma' denle nebātı bir maḡām
Devr-i ḥayvān ile cinnī bi't-tamām

- 95 Eyledim taḥrīr ü taqrīr saña hep
Ādemīniñ devridir buña sebeb
- 96 Bu ḥurūfāt-ı terākīb cümlesi
Bil kitāb-ı Ādemiñ müsveddesi
- 97 Vech-i Ādeme yazılmış cümlesi
Pest hest esrārla hem devresi
- 98 Cebhesinde istivā ḥaṭṭı hemān
Ādemiñ eyler kemāliñ ola beyān
- 99 Vech-i mir'atında bāhir nūr-i Ḥaḳḳ
Men re'āni sırrı budur ḥōşça baḳ
- 100Heşt merātibdir zuhūr-ı ādemi
Bul simā' zevkle gel bu demi
- 101Gerçi vardır bir merātib ey oḡul
Her zemānda bir velīye mazḥar ol
- 102Mazḥar-ı tām ne merātib şāḥibi
Her vechden zāt-ı baḥtñ nā' ibi
- 103Enbiyā vü evliyāya vāriş ol
Anñ ile bula cümle Ḥaḳḳa yol

- 104Enbiyāda bāṭın idi ol maḳām
Evliyāda zāhir oldı bi't-tamām
- 105Ol maḳāmıñ mazharı āl-i 'abā
Ehl-i beyte Müctebā vü Murtażā
- 106Cem' -ü cem' i'l-cem' e mazhar her biri
Meslekü'l- 'uşşāḳıñ olmuş rehberi
- 107İsm-i vaşf ile bular şāhib-zamān
Ġavş-i a' zam meslek-i Hāḳḳa nişān
- 108Āşina-meşreb muşāhib rehberi
Oldılar şāhib-zamānıñ şehīdi
- 109Līk çārda rütbedir şāhib-zamān
Her biri āyāt furḳān bī-gümān
- 110Ṭavr-ı vaşf ile ḳamu şāhib-zamān
Remz-i yāsīn sırr-ı fā'dan ' ayān
- 111Söylemişler çok ḳaşāyid-i vāridāt
Ḳalb-i ṭālib bula zevḳ ile şebāt
- 112Zevḳ-i ilhām vaḫy ile bu nuṭḳumuz
Rāh-ı Hāḳḳa bir nişān her beytimiz

113Devr-i iḳā‘ Hāṣimīniñ şānıdır

Ol zamān şāhib-i zamāniñ cānıdır

114Bu gedādır rāh-ı Hāḳḳıñ aḳḳarı

Olsa lāyıḳ her ṭarıḳiñ rehberi

115Diñleyen sālilere ey ‘āşıḳān

Meşnevimiz cümlesine fevt-i cān

116İsmiñi bir kez görenler söylesin

Hem lisānü’l-ğayb (u) tāriḳ eylesin

117Söyleyem ‘ilm-i ledünden bir ḥaber

Söylemiş yok bir ḥaberdır mu‘teber

118Devr-i ātīden ḥaber-dār eyleyem 55b

Devr-i şānıdır ki tekrār eyleyem

119Bu ḳaşıdem ṭālibe bürhān ola

Bu ḳaşıdemle gönül şādān ola

170

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Bir zamān ola ki nesl-i ādemī bula fenā

Şulb-i Ḥaydardan gele ecsād-ı rūḥ bula beḳā

- 2 Nesl-i H̄aydar m̄üfredātı cem^ç ü terkīb eyleye
M̄üfredāt ola m̄ürekkeb r̄ūhla bula beḳā
- 3 Her devrlerde m̄ürekkeb ola r̄ūh-ı m̄üfred ile
Ṭavr-ı insān bu ṭarza eyleyeler ibtidā
- 4 Devr-i evvelde cesed terkīb-i olan m̄üfredāt
Ḥaşr-ı kübrāda olurlar r̄ūhla hep āşinā
- 5 R̄ūhla her birisi bir devr-i eṭvār göstere
Esfeli terk eyleyüp bir bir bulalar intihā
- 6 Seb^ç -i eṭvār ile ḥayvān m̄ülkini seyr ideler
Devr idüp bir bir merātib nuṭḳla bula şafa
- 7 L̄ik var durur ve esfel ba^ç zısına ş̄üretā
S̄iret ile ş̄üretine yine eyler irtifā
- 8 Hep ṭabāyi^ç cem^ç idir her ma^ç ādinle nebāt
M̄üfredāta rāci^ç olmaḳ anlara olmaḳ ḡidā
- 9 Belki bu terkīb-i insān cümleyi cāmi^ç dir
Ş̄üretine s̄ireti taṭbīḳ olmaz cüdā
- 10 Ş̄üretine s̄iretiñ taṭbīḳ sa^ç y it ey^ç aziz
ç Arz-ı ḥāl it mihr-i taṭbīḳ ura ḳalbe evliyā

- 11 Ehl-i irşâddır bu demde albini pk eyleyen
Dmenin dutmaz ise devr iderse ahar
- 12 Mlk-i insn heşt menzildir ahat şehrine
alış imdi menzili itmma ‘şı dil-rb
- 13 Hnedn-ı Muştafa vrişlerine bende ol
Anlara maşş hidyet hem şefa‘at tlib
- 14 Ol grh-ı nzenine mlak olmuşsa eğer
Menzilinden redd olursun ayr yotur mlteca
- 15 Furuşat elde iken tt dmeni bir mrşidi
Dest-gr olsa olursun mlak-ı l-i ‘ab
- 16 Bilmeyp bu ehl-i irşd alini mnkir olan
ahar ile devr ile ayvn cnla eyler fed
- 17 ok zaman ayvnı alklar giye z nefsine
Hırşla dm-ı beldan bulmaya ol hi fen re
- 18 alb-i mrşidden olursa her kime ‘afv-ı nazar
Gnlne dil olup ztına ide itid
- 19 Hnedn eyleyen ‘Ammr-veş cn fed
Ehl-i beyte mlak olur irci‘ire nid

- 20 Diñleriseñ hōş ma‘ arif söyleyem pek diğkat it
Kimse bu sırdan haber virmiş değıldir cānı
- 21 Arza nisbet baħrın maħlūķı iki rütbedir
Bil semeklerdir tıyūrāt anda yoğ şubh ü mesā
- 22 Üç tabāyi‘ üzre terkīb evveli baħrīleriñ 56a
Her birini çār ‘ unşur ide taħrīk-sezā
- 23 Taħammüle zāhir olur tūr-ı semek birine biñ
Birbirin eyler ğidā yoğdur birinde ħubb-i cān
- 24 Sāfilīniñ esfelidir cins-i baħri cümleten
Ĥilķati esfel deminden mişl-i Mervān dā’imā
- 25 Bed-nefsden olduğün bunlarıñ ĥilķatleri
Ķurb-i insānda ta‘ ayyüş itmeğē hep mübtelā
- 26 Nefs-i mağzūbuñ deminden olanıñ ehl-i ħarām
Cürm-i ‘ işyāndan olur hep nev‘ ile ĥūt ü fenā
- 27 Dā’imā maħlūķ-ı baħriñ evveline kııl nazār
Ma‘ den-i eṭvārıla yoğdur birinde dest (ü) pā
- 28 Yine ma‘ denden ğidāsı bağ ‘ aceb ĥidmetdedir
Bir değırmāndır ki bunlar tāşı ider ‘ ayn-i mā

- 29 Her devirde baħr-i raħmet ehl-i Şirki   ğarķ ider
Hıfz-ı Şuret eyledi ğor Şuda ğayy-i kibriyā
- 30 Her biri baħriñ fenāsile giyer cinn ğılķati
Bu devirle devr ider hep sāfilīn eŐķiyā
- 31 Arz-ı baħrımken ire her birisi bunlarıñ
Nice menzilden geķe bī-  azm hem bī-nevā
- 32 Pā-yi ķille seyr iderken iki pāye bulalar
Āār erkān ile āħir seyr ide Şehre ķara
- 33 Āār pāde heft nev  idir her bir devri yedi
Anıñķün bil yedidir pūta-i nār-ı lazī
- 34 Āātil ü eŐca  yedidir Şavr-ı ğayvānīde hem
Nicesi var her biriniñ arķasında post (u) ķaba
- 35 S z bu mūhlik yedidir tuħmla eyler zūhūr
Her biri yerler iķinde eylemişler iħtifā
- 36 Nev  -i ğayvāndan yedidir Ādeme olan ğidā
Āarafını kim iki Őaķdır azu diŐi olmaya
- 37 Enfī geķ Őayyār ķātil pence sī var seb  adır
Őireti zūhhād mūnāfiķ bulmamıŐlardur hūdā

38 Pence sî kıtâl olanlar nefsine mağlûb olan
Mevzinin içi hıyânet hükm-i vesvâs-ı mäsivâ

39 Nicesiñ gez devri derse bulmaya biri felâh
Hânedân-ı Muştafâdan olmayınca pişvâ

40 Bu kaşîdem müntehîniñ şöhet ile fehm olur
Mübtedîlerden şaķın kim atdurursuñ taş hâ

Tertîb ü terkîb kaşide vü meşnevî li'd-devre^ç-i el-ferşiyye fî meslek-i
melâmiyye Sene erba^ça ve tis^çîn ve mi^ç'etin ve elf fi'l-yevmi^ç't-tâsi^ç
ç aşera min Şehr-i Ramazân Mübârek

RUBÂİYYÂT

1

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Var kemâl-i ç âlemde añlarsıñ nice âdemde var
Var kemâliñ añla sa^çy it sende tekmîl her ne var
Maķsim-i zâtında taķsim oldu mäh feyz-i cüd
ç Ayn-i mir^çâtıñdır ç âlem sende var ç âlemde var

2

Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlâtün Fâ'îlün

Şüretiñ çâr noķtadan elife işâret eylemiş 56b
Sîretiñ demden anıñçün Haķķ beşâret eylemiş
Zât-ı ç ulyâya ihânetle beyân *min rûhinâ*
Beyt-i emri rükn-i çârla hõş ç imâret eylemiş

3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Sen seni bilseñ eğer 'ālem-i kübrāsın señ
Menşe' -i feyz-i ezel nüshā-i kübrāsın señ
Maḥzen-i sırr-ı Hudā ḥāne-i kübrāsın señ
Mazhar-ı emn ü emān maḥmil-i kübrāsın señ

4

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Ḥāk-pāy-ı ḥānedānı eyleyen tūtiyā göze
'Ālem-i lāhūtī bil ki 'gaybü'l- ammālī göre
Nazra-i vāḥidde vaḥdet gözgüsünden 'ālemi
Ana dā'imde ezel āḥir temāşāsın göre

5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Sevmeyenler ḥānedān-ı Muştafāyı cānla
Ḥaşr olur elsiz ayaqsız gözi yok ḥayvānla
Zehr-i kātıl ola sırrı 'aḳreb aḳra' gibi
Kerbelā ḳancıĝı gelipdir kim Yezīd Mervānla

6

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

'Aded devri nübüvvetle tamām itdi temāşāyı
Velāyet devridir zāhid olur müşrik
Kesād buldı zühd ḥalvet gerekmez celle vü esmā
Hemān iḳrārla ḥidmet açar vech-i müsemmayı ferd

MÜFREDLER

1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Her kim ola bende- 'i āl-i ' abā

Diye oğlum aña şāh-ı enbiyā

2

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Şalādır cema' cemi' ñ zātın da' vet-i eşbāh

Hiṭābet da' vet-i enfüs iḳāmet da' vet-i ervāh

3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Maṭla' -ı sırr-ı hüviyetle bu ' ālem ser-te-ser

Hükm-i ṭāli' dir ki işler işleyenler ḥayr u şerr

4

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

Saña senden yaḳı̄ndir Ḥaḳ zāhir de Ḥaḳ bāṭın da Ḥaḳ

Her mekāna eyler secde evvelde Ḥaḳḳ āḥirde Ḥaḳḳ

5

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

‘ Ārife ef’ āl-i tevḥīd zıkr-i hūdır her nefes
Seyr-i gülşen işbu mülk-i cism-i ten aña kafes

6

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

Ḥaḫdan olur her bir zuhūr Ḥaḫdan gelür ḳalbe nidā
Her bir vücūd emr-i āl-i Ḥaḫdan zuhūr cevr ü cefā

7

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

Her kim diler Ḥaḫḳı bile Ādemle hıç itmez baḫış
Ḥaḫrıñ bilüp esrārın bildim ki bu demdir ba’ ş

8

Mefū’ lü Mefā’ ilün Mefū’ lü Mefā’ ilün

Bir dildeki ‘ aşḳ olmaz hıç anda şafā olmaz
Bilmez demini ādem ol demde vefā olmaz

9

Mefā’ ilün Mefā’ ilün Mefā’ ilün Mefā’ ilün

Bulurdıñ ‘ ālem-i aşlı gelenlerden su’ āl itseñ
Bilürdüñ ‘ ālem-i fer’ ī geçenlerden su’ āl itseñ

10

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Bilmeyeydim sırr-ı Hakkı Haktan itmezdim su'âl
Hakkı bildim sırr-ı kalbim eyledim andan su'âl

11

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

' Acebdir itmediñ zâhid ma' arifden niçün sen hazz
Anıñçündür seniñ kalbiñ ma' adinden olupdur hazz

12

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Yâ veliyyü'llâh meded kıl pâkine Allâh ' aşkına
İbn-i ' İsadân mecâzım bir serâbıñ köşkine

13

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Hân-gâh-ı dilde mürşid ' âleme yektâ gelir
Şüreti şiretden anıñ âdeme ma' nâ gelir

14

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Levh-i maḥfûz ḥaṭṭ-ı kudret dört kitâbı bi't-tamâm
Vech-i Âdem üzre Mevlâ eylemişdir hoş-zimâm

15

Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn Mefā'īlūn

‘ Acebdir her kese ‘ arif kamu varın nişār eyler

‘ Adāvetle baķup münkir münāfıķdır firār eyler

16

Fā'īlātūn Fā'īlātūn Fā'īlūn

Ger irersen rūh-ı a'zam sırrına

İrişirsin tavr-ı 'irfān nūrına

17

Fā'īlātūn Fā'īlātūn

Key şaķın 'irfān kāliline

Bu kалаķ ile iregör ser-i hāliline

18

Fā'īlātūn Fā'īlātūn Fā'īlūn

Küntü kenzi ñ oldı dile miftāhı

Gel yevm-i şān bürhāndır özüm

19

Fā'īlātūn Mefā'īlūn Fā'īlūn

Nuţķım merci' -i zamīrdır şūret-i necm

Harf-i şūret olur libās sīretim

20

Mef'ülü Fā'ilätü Mefā'ilü Fā'ilün

Aḥsenü'l-aḥlāk cāmi' ḥulq-i nīk çār ey hümā

Bil seni eyle ḥayā 'ilm ü tevāzu' dā'imā

21

Müstef'ilätün Müstef'ilätün Müstef'ilätün Müstef'ilätün

Seyyi'ü'l-aḥlāk cāmi' -i ḥulq-i bed çār didiler

Cehl-i naḥl-i kebīr ü kin oldıgıñ bildirdiler

22

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Terk idersen ger ṭab' iyyet varṭasın

Rubūbiyyet zāhir olur göresin

23

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

Ḥarf idersin kayd-ı nefsiñ perdesin

'Ulūhiyyet zāhir olur göresin

24

Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilätün Fā'ilün

'İlm-i Ḥaqqı añla zevk it eyle vicdān-ı şafā

Zevk-i vicdān 'ilm-i Ḥaqqdır rûḥ-ı sulṭān-ı dilā

25

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

İrişen bu yoqluğa bulur beķā

Tā ebed dā'im olur bulmaz fenā

26

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

İder elbet seni bilsen ķabül Rabb

'Örf-i sırrı budur hem sırr-ı hā

27

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

Netice söz dilersen Hāķķa vuşlat

Hemān ehl-i kemāli eyle rü'yet

28

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

İdenler 'ālem-i lāhūta mi' rāc

Melāmiyyün olup geydi yeşil tāc

171

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

1 Üç ũabāyi' üzre terkīb evveli baķrileriñ

Her birini çār ' unşur ide taķriķe sezā

- 2 Taḥammül zāhir olur ṭavr-ı birine biñ
Birbirin eyler ğidā yoḡdur birinde ḥubb-i cā
- 3 Sāfilīñ esfelidir cins-i baḥri cümleten
Ḥilḳati esfel deminden meşel-i Mervān dā`ima
- 4 Bed nefsdan oldıġcün bunlarıñ ḥilḳatleri
Ḳurb-i insānda ta` ayyüş itmeġe hep mübtelā
- 5 Nefs-i maġzūbuñ deminden olanıñ ehl-i ḥarām
Cürm-i ` işyāndan olur hep nev` ile vü fenā
- 6 Dā`imā maḥlūk baḥriñ evveline ḳıl nazār
Ma` deni eṭvārla yoḡdur birinde dest (ü) pā
- 7 Yine ma` denden ğidāsı baḳ ` aceb ḥidmetdedir
Bir diġer ki bunlar ṭası ider ` ayn-ı mā
- 8 Her devirde baḥr-i raḥmet ehl-i şirki ġarḳ ider
Ḥıfz-ı şüret eyledi gör şuda ḥayy-i kibriyā
- 9 Her biri baḥriñ fenāsile gire ḥil` atin
Bu devirle devr ider hep sāfilīñ eşḳıyā
- 10 Arz-ı baḥir mesken ire her birisi bunlarıñ
Nice menzilden geḳe bī-` azm hep bī-nevā

- 11 Pā-yi çe seyr iderken iki pāye bulalar
Çār erkān ile āḥir seyr ide şehre қара
- 12 Çār pāde heft tendir her biriñ devri idi
Anıñçün bil berīdir pūṭā^ç -i nevdem
- 13 Қātil ü eşca^ç berīdir ṭavr-ı ḥayvānīde hem
Nicesi var her biriniñ arқasında post (u) қaba
- 14 Söz bu mühlik yedidir tuḥmle eyler zuhūr
Her biri yerler içinde eylemişler iḥtifā
- 15 Nev^ç -i ḥayvāndan berīdir ādeme olan ғıdā
Ṭarafını kim iki şaқdır olmaya
- 16 Enf geç ṭayyār қātil penc se var
Sīreti münāfiқ bulmamışlardır hūdā
- 17 Penc se қıtāl olanlar nefsine maғlūb olan
İçi ḥıyānet ḥükm-i vesvās-ı māsivā
- 18 Nice biñ kez devr iderse bulmaya biri felāḥ
Ḥānedān-ı Muşṭafādan olmayınca pişvā
- 19 Bu қаşīdem müntehīniñ şöḥbet ile fehm olur
Mübtedīler şaқıncim atdırısıñ ṭaş ha

Tertīb ü terkīb kaşīde vü meşnevī li'd-devreti'l-ferşiyye
Fī meslek-i melāmiyye sene erba'a ve tis'in ve mi'e ve elf
Fi'l-yevmi't-tāsi' aşere min şehr-i Ramazān mübārek

172

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

- 1 Sülūk-ı seyr ile cümle maķāmāt kār-ı nāṭıķdır 57a
Hüseynīde ķarār eyler ķamu āgāze-i uşşāķ
- 2 Maķāmāt ile edvārı geķerler kār-ı nāṭıķla
Hüseynīde ķarār eyler acebdir nefḥa-i uşşāķ
- 3 Acebdir her perdeden ṭālib maķāmātı mürūr eyler
İrāķda bulıcaķ māye Hüseynīde ḥuzūr eyler
- 4 Uşul-i kār-ı nāṭıķla maķāmāt ile edvārlar
Geķince nefḥa-i uşşāķ Hüseynīde ķarār eyler

SONUÇ

Bu çalışmada Bandırmalızâde Hâşim Baba Dîvânı'nın metninin ortaya konulması amaçlandı. Metnin yanında şairin hayatı, eserleri, inanç dünyasını etkileyen tarikatlar, şairin fikrî ve edebî yönü, divanında yer alan dinî ve tasavvufî unsurlar hakkında bilgi verilmeye çalışıldı. Ulaşılan sonuçları şöyle özetlemek mümkündür:

Şiirlerinde “Hâşim” ve “Hâşimî” mahlaslarını kullanan şairin esas adı “Mustafa Hâşim”dir. 1718 senesinde İstanbul Üsküdar’da doğmuştur. Celvetî âdâb ve erkânına göre yetişen Hâşim Baba daha sonra Bektaşîliğe meylederek Mısır Kasrûlayn’daki Kaygusuz Abdal Bektaşî Tekkesi şeyhi Hasan Baba’ya intisap etmiştir. Yine Hacıbektaş’taki Bektaşî Âsitânesi’nde dört yıl kadar kalmış ve Dimetokalı Seyyid Kara Ali Baba’nın zamanında bir ara dedebabalık yapmışsa da Bektaşîlerin bir kısmı onun şeyhliğini kabul etmemiştir. Çok yönlü kişiliği nedeniyle Hâşim Baba bir yerde karar kılamamıştır. Bu yüzden Celvetîlerce Celvetîliği, Bektaşîlerce Bektaşîliği kabul görmemiştir.

1782’de vefat ettiğinde cenazesi Bandırmalızâde Tekkesi’nin avlusuna defnedilmiştir. Bu kabir yol genişletilmesi esnasında kaldırılarak yerine parmaklıklı bir kabir yapılmış ve üzerine yeni harflerle “Üsküdarlı Hâşim Baba” levhası asılmıştır.

Hâşim Baba’nın şiirlerinde tasavvuf ana temadır. Şâir, içindeki Allah aşkını mısralarıyla ifade etme gayretindedir. Genel olarak didaktik bir amaçla kaleme aldığı şiirlerinde Hakk’a ulaşmanın yollarını anlatır. Kendi iç tecrübe ve duygularını dile getirmiştir. Kalpten mâsivâyı temizlemeyi, nefsi dünyevî isteklerinden uzaklaştırarak

berraklaştırmayı tavsiye eder. Zira vahdete ulaşmanın yegane yolu günahlardan ve dünyevî arzulardan arınmış bir nefistir. Aşık bütün bunları tek başına gerçekleştiremez. Bu yüzden bir mürşidin/pirin eteğinden tutup ona bağlanması gerekir. Şaire göre, dünyanın hilelerine aldanmamak esastır.

Hâşim Baba'nın şiirlerinde Celvetîliğin, Bektaşîliğin ve Melâmîliğin tesirleri görülür. Allah aşkını, Ehl-i Beyt sevgisini en samimi duygularıyla ifade eder. Pek çok şiirinde Hz. Peygamber'e ve Hz. Ali'ye muhabbetini dile getirir. Bununla birlikte bir murabbasında da dört halifeden övgüyle söz eder.

Bu çalışmada Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel, 750-1'de kayıtlı nüsha kullanılmıştır. Okumada sorun yaşadığımız yerlerde Hâşim Baba Divanı'nın Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Mihrişâh Sultan nr. 363'te kayıtlı nüshasından istifade edildi. Hâşim Baba Divanı'nda 3 naat, 4 mersiye, 22 kaside, 3 muhammes, 1 müseddes, 124 gazel, 27 müfred yer almaktadır.

Böylece bu çalışmada Hâşim Baba Divânı'nın metni, şairin hayatı, fikri ve edebi yönü, inanç dünyasını etkileyen tarikatlar, eserleri ile divanındaki dinî ve tasavvufî unsurlar hakkında bilgiler ortaya konulmaya çalışıldı. Hâşim Baba hakkında yapılacak muhtelif çalışmalar onun birçok yönünün ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- “Âb-ı hayat”, *TDEA*, c. I, Dergâh Yay., İstanbul, 1998.
- “Bektaşîlik”, *TDEA*, c. I, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, ss. 385-387.
- “Hâşim Baba”, *TDEA*, c. IV, Dergâh Yay., İstanbul, 1998.
- “Hâşim Baba”, *Meydan Larousse*, c. V, Meydan Yayınevi, İstanbul, 1990.
- “Kesret”, *TDEA*, c. V, Dergâh Yay., İstanbul, 1998.
- “Mürîd”, *TDEA*, c. VI, Dergâh Yay., İstanbul, 1998.
- “Zikir”, *TDEA*, c. VIII, Dergâh Yay., İstanbul, 1998.
- XVIII. Yüzyıl Dîvân Edebiyatına Toplu Bakış, *Büyük Türk Klasikleri*, c. VI, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul, 1987.
- Aktaş, Hasan, *Çağdaş Türk Şiirinde Din ve Tasavvuf*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2001.
- Algar, Hamid, “Çârdeh ma’sûm-i pâk”, *DİA*, c. VIII, İstanbul, 1993, ss. 227-228.
- Atalay, Besim, *Bektaşîlik ve Edebiyatı*, Osmanlıcadan çev. Vedat Atilla, Ant Yay., İstanbul, 1991.
- Aydemir, Yaşar, “Üsküdarlı Hâşim Baba’nın Melâmîlik Görüşü”, *II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, c. II, İstanbul, 2005.
- Bandırmalizâde Hâşim Baba Divânı, Bursa İnebey Yazma ve Eski Basma Eserler Kütüphanesi, Genel, No: 750/1.
- Bandırmalizâde Hâşim Baba Divânı, Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi, Mihrişâh Sultan Bölümü, No: 363.
- Bolay, Süleyman Hayri, “Âdem”, *DİA*, İstanbul, 1988, c. I, ss. 358-363.
- Demirci, Kürşat “Kafdağı”, *DİA*, c. XXIV, İstanbul, 2001, ss. 144-145.
- Eflatun, Muzaffer, *Eski Türk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay., Ankara, 2006.
- Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniv. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul, 1994.
- _____, *Tasavvuf ve Edebiyat Yazıları*, Mavi Yay., İstanbul, 1997.
- Erdem, Sargon “Anka”, *DİA*, c. III, İstanbul, 1991, ss. 198-199.
- Ertürk, Mustafa, “Havz-ı Kevser”, *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, ss. 546.
- Eyuboğlu, İsmet Zeki, *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik*, Der Yay., İstanbul, 2000.
- Fığlalı, Ethem Ruhi, “Ali”, *DİA*, c. II, İstanbul, 1989, ss. 371-374.
- Findıklılı, İsmet Efendi, *Tekmiletü’ş-Şekâik*, 1989.
- Gölpınarlı, Abdülbâkîy, *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şîlik*, Der Yay., İstanbul, 2003.
- Grolier International Americana Encyclopedia, Sabah Yay., c. VII, İstanbul, 1993.
- Hançerlioğlu, Orhan, *İslam İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1994.
- İmlâ Kılavuzu*, TDK, Ankara, 2000.
- İpekten, Haluk; *Fuzûlî Hayatı Sanatı Eserleri*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.
- Kabaklı, Ahmet, *Türk Edebiyatı*, c. II, Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul, 2006.

- Kara, İsmail, "Pir", *TDEA*, c. VII, Dergâh Yay., İstanbul, 1998.
- Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 1999.
- Kara, Mustafa, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İletişim Yay., İstanbul, 1992.
- Kara, Mustafa, "mâsivâ", *TDEA*, c. VI, Dergah Yay., İstanbul, 1998.
- Kâşânî, Abdürrezzak, *Tasavvuf Sözlüğü (Letâifu'l-a'lâm fi işarâtı ehli'l-ilhâm)*, çev. Ekrem, Demirli, İz Yay., İstanbul, 2004.
- Köksal, Mustafa Asım, *Hz. Hüseyin ve Kerbelâ Faciası*, Köksal Yay., ty.
- Korkmaz, Esat, *Ansiklopedik Alevilik-Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, Kaynak Yay., İstanbul, 2003.
- Kuşeyrî, Abdülkerim, *Kuşeyrî Risâlesi*, Haz. Süleyman Uludağ, Dergah Yay., İstanbul, 1981.
- Levend, Ağâh Sırrı, *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1984.
- Memduh, ez-Zubi, *Mucemu's-sufiyye alam turuk mustalahat tarih*, Beyrut, 2004.
- Mengi, Mine, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Akçağ Yay., Ankara, 2003.
- _____, *Divan Şiiri Yazıları*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.
- Noyan, Bedri, *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik ve Alevîlik*, c. VII, Ardıç Yay., Ankara, 2006.
- Ocak, Ahmet Yaşar, "Âb-ı hayat", *DİA*, c. I, İstanbul, 1988, ss. 1-3.
- Onay, Ahmet Talat, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.
- Öz, Baki, *Bektaşîlik Nedir?*, Der Yay., İstanbul, 1997.
- Öz, Mustafa, "Kerbelâ", *DİA*, c. XXV, Ankara, 2002, ss. 271-272.
- Özel, Ahmet, "İslâm'da Kible", *DİA*, c. XXV, Ankara, 2002, ss. 365-369.
- Öztelli, Cahit, *Bektaşî Gülleri*, Özgür Yay., İstanbul, 1997.
- Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yay., İstanbul, 2004.
- Sarıkcıoğlu, Ekrem, "Mehdî", *DİA*, c. XXVIII, Ankara, 2003, ss. 369.
- Seccâdî, Seyyid Cafer, *Tasavvuf ve İrfan Terimleri Sözlüğü*, (Ferheng-i Istilahat ve Tabirat-i İrfanî), çev. Hakkı Uygur, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2007.
- Sefercioğlu, Nejat, *Nev'î Divanı'nın Tahlili*, Akçağ Yay., Ankara, 2001.
- Selvi, Dilaver, *Kaynaklarıyla Tasavvuf-I*, Semerkand Yay., İstanbul, 2001.
- Soyyer, A. Yılmaz, "Üsküdarlı Hâşim Baba'nın Anka-i Maşrıkı", *II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, c. II, İstanbul, 2005.
- Süreyya, Mehmet, *Sicil-i Osmânî*, c. II, Tarih Vakfı YurtYayımları, İstanbul, 1996.
- Şahinoğlu, M. Nazif, "Ferîdüddin Attâr", *DİA*, c. IV, İstanbul, 1991, ss. 95-97.
- Şentürk, Ahmet Atilla- Kartal, Ahmet, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yay., İstanbul, 2004.
- Tahir, Mehmed, *Osmanlı Müellifleri*, c. I, Matbaa-i Amire, İstanbul, 1333.
- Temizkan, Mehmet, "Üsküdarlı Hâşim Baba'nın Fikri Kimliği Üzerine Bir İnceleme", *II. Üsküdar Sempozyumu Bildiriler*, c. II, İstanbul, 2005.
- Tarlan, Ali Nihat, *Şeyhî Divânı'nı Tetkik*, Akçağ Yay., Ankara, 2004.
- Topaloğlu, Bekir, "Cennetin İsimleri", *DİA*, c. VII, İstanbul, 1993, ss. 376-386.
- Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar*, Akçağ Yay., Ankara, 2000.
- Turnalı, A. Bilgin, "Celvetilik İle Bektâşîliği Birleştiren İlgi Çekici Bir Dal: Hâşimiyeye Kolu ve Üsküdar'da Bandırmalı Tekkesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sy. 66, İstanbul, 1990.
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul, 1991.

- _____, “Hallâc-ı Mansûr”, *DİA*, c. XV, İstanbul, 1997, ss. 377-378.
- _____, “Anka”, *DİA*, c. III, İstanbul, 1991, ss. 200-201.
- _____, “Abdal”, *DİA*, c. I, İstanbul, 1998, ss. 59-61.
- Üstüner, Kaplan, *Divan Şiirinde Tasavvuf*, Birleşik Dağıtım Kitabevi, Ankara, 2007.
- Üzgör, Tahir, *Eski Türk Edebiyatı*, Toker Yay., İstanbul, 1978,
- Yazıcı, Tahsin, “Derviş”, *DİA*, c. IX, İstanbul, 1994, ss.188-190.
- Yılmaz, Hasan Kamil, “Celvetiyye”, *DİA*, c. VII, İstanbul, 1998, ss. 273-275.
- _____, “Hâşim Baba”, *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, ss. 406-407.
- _____, “Hâşimiyye”, *DİA*, c. XVI, İstanbul, 1997, ss. 415-416.

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı :	Dursunbey- 07.03.1978		
Öğr.Gördüğü Kurumlar :	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise :	1992	1996	Dursunbey Sağlık Mes. Lisesi
Lisans :	1998	2002	Atatürk Ün. Edebiyat Fak.
Yüksek Lisans :	2005	2008	Uludağ Ün. Sosyal Bil. Enst.
Doktora :			
Medeni Durum :	Bekar		
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi:	İngilizce (İyi), Arapça (İyi), Farsça (Orta)		
Çalıştığı Kurum (lar) :	Başlama ve Ayrılma Tarihleri	Çalışılan Kurumun Adı	
1.	2006		Afyon-Bolvadin İHL
...			
Yurtdışı Görevleri :			
Kullandığı Burslar :			
Aldığı Ödüller :			
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar :			
Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri :			
Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler :			
Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:			
Yayımlanan Çalışmalar:			
Diğer:			
		.../.../2008	Mehmet Akif YALÇINKAYA